Arhiepiscopia Aradului Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad

ANUARUL

FACULTĂȚII DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN ARAD

ANUL UNIVERSITAR
2016-2017

Apare cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului **Dr. Timotei Seviciu**
Arhiepiscopul Aradului

ARAD
2018

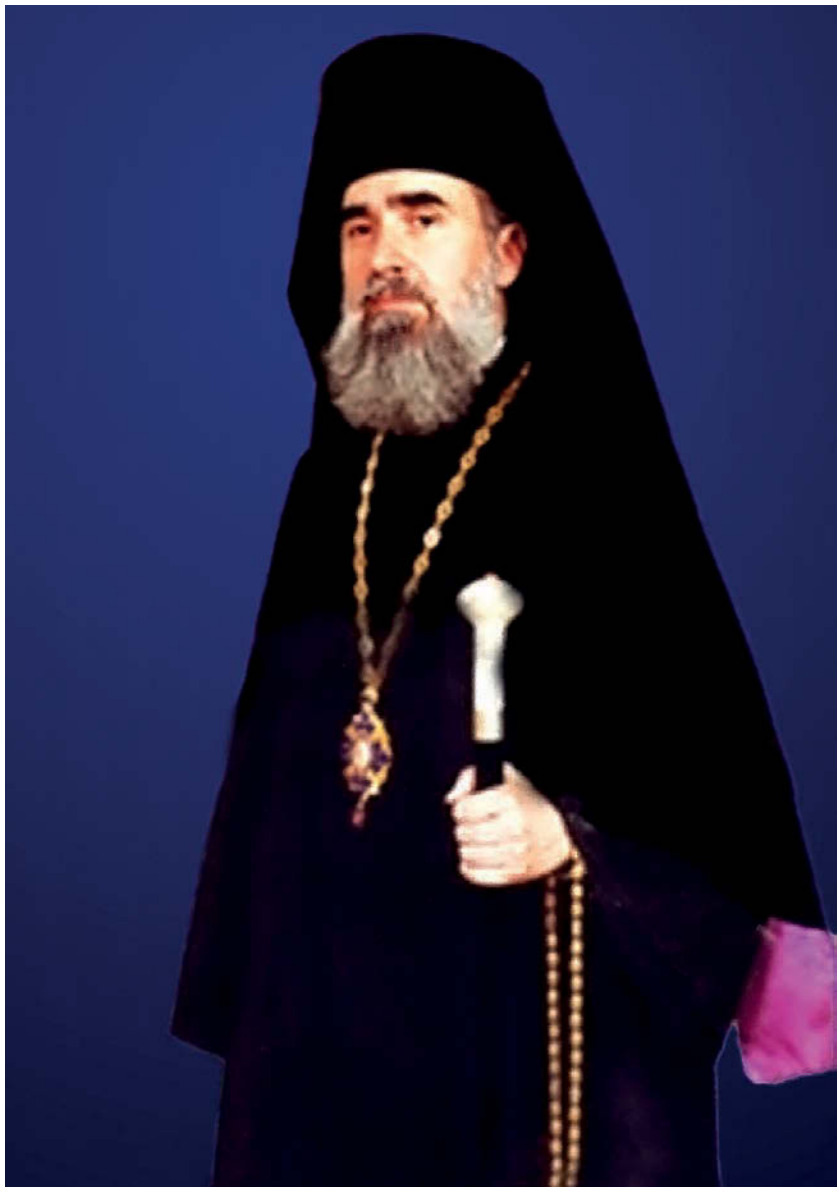

Înaltpreasfințitul Părinte
Dr. TIMOTEI SEVICIU
Arhiepiscopul Aradului

Președinte de onoare:
ÎPS DR. TIMOTEI SEVICIU
Arhiepiscopul Aradului

Coordonatori:
Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja
Pr. Conf. Univ. Dr. Caius Cuțaru

DTP**:** Toma S. Muntean

Editura Universității „Aurel Vlaicu" Arad

ISSN 2558 - 8605
ISSN-L 2558 -8605

CUPRINS

Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja
Cuvânt înainte _____ 10

STUDII _____ 13

†P.S. Conf. Univ. Dr. Emilian Crișanul
Caracteristicile mărturisirii credinței ortodoxe în anii comunismului și în lumea de astăzi _____15

Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja
Teologia icoanei în sinteza neopatristică. L. Uspensky, D. Stăniloae, P. Evdokimov _____ 31

Pr. Conf. Univ. Dr. Caius Cuțaru
Majlis-ul - Cadru al dialogului interreligios creștino-islamic medieval_49

Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Rus
Sfințenia şi caracterul moral – condiții ale preoților și candidaților la preoție, după epistolele Sfântului Vasile cel Mare _____ 73

Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Tulcan
Credința în Sfânta Treime, ca temei al justificării omului prin credință, permanență a gândirii lui Martin Luther. O perspectivă ortodoxă _____87

Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Vlad
Dimensiunea ecumenică a spiritualității Ortodoxe _____ 100

Arhim. Conf. Univ. Dr. Teofan Mada
Metodologia dogmaticii păcatului „originar" și a grației la Fericitul Augustin _____ 127

Pr. Conf. Univ. Dr. Lucian Farcașiu
Teologia imnografiei duminicii Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea ecumenic _____ 147

Conf. Univ. Dr. Mircea Buta
Polieleul Românilor _____ 191

Pr. Lect. Univ. Dr. Adrian Murg
Activitatea Sfântului Apostol Pavel în Cipru, o biruință a Evangheliei (Faptele Apostolilor 13, 4-12) _____ 201

Pr. Lect. Univ. Dr. Ștefan Barbu Negreanu
Biserica Anglo-Saxonă în perioada invaziilor vikinge din secolul al IX-lea _____ 218

Pr. Lect. Univ. Dr. Gabriel Valeriu Basa
Preoți arădeni - îndrumători ai tinerilor teologi din perioada prigoanei comuniste _____ 235

Lect. Univ. Dr. Marcel Tang
Biblioteca Facultății de Teologie din Arad – istorie și actualitate___ 250

Pr. Asist. Univ. Dr. Ioan Lazăr Ioan Lazăr
Icoana și viața duhovnicească _____ 269

Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean
Dimensiunea muzical-liturgică a textelor dipticelor reflectate în cele două liturghii mari _____ 287

CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ _____ 298

Activitatea de cercetare a profesorilor Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad. An universitar 2016-2017 _____ 300

STUDENȚII FACULTĂȚII _____ 330

CRONICA _____ 338

CUVÂNT ÎNAINTE

Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad reprezintă oglinda academică și formativă a acestei instituții de învățământ teologic superior care își are rădăcinile la începutul secolului al XIX-lea. În paginile acestei publicații teologice sunt cuprinse studiile profesorilor de teologie care au slujit disciplinele teologice pe parcursul unui an universitar, precum și situația absolvenților și a studenților teologi care sunt înscriși la cele trei niveluri de studii: licență, master, doctorat. Sunt oferite date importante despre cercetarea științifică a cadrelor didactice, cărți, studii, participări la simpozioane naționale și internaționale, organizarea de simpozioane naționale și internaționale, editări de volume de studii, de reviste și alte publicații pastoral-misionare.

În anul 2017 dedicat de Patriarhia Română icoanrilor și pictorilor bisericești, precum și Patriarhului Justinian Marina și apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, a organizat o serie de manifestări academice și științifice, integrându-se astfel în exigențele teologice și apologetic-misionare al momentului.

Astfel, în perioada 8-9 mai a fost organizat Simpozionul național studențesc intitulat *Teologia icoanei în contextul mediatic actual. Modele de teologi ortodocși români din a doua jumătate a sec. XX.* La acest simpozion au participat, cu referate științifice de specialitate, studenți de la 9 facultăți de teologie din țară: București, Sibiu, Cluj, Iași, Oradea, Craiova, Târgoviște, Alba-Iulia și Arad, precum și de la 2 departamente de teologie ortodoxă: Timișoara și Caransebeș. În ziua de 8 iunie a fost organizat

Colocviul Național cu tema: 195 de ani de Învățământ Teologic la Arad (1822-2017) – *„Biserica și Școala"- 140 de ani de istorie și cultură eclesiastică/ Revista „Teologia"- 20 de ani de cercetare teologică.* În perioada 2-5 noiembrie, a fost organizat Simpozionul național interdisciplinar *Adevăr, Cunoaștere, Credință – perspective științifice, filosofice și teologice.*

Această manifestare științifică, organizată cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și prin purtarea de grijă a Înaltpreasfințitului Părinte Timotei, Arhiepiscopul Aradului, a ajuns la a VI-a ediție și a reunit specialiști din arii de cunoaștere diverse, deschiși dialogului dintre teologie-filosofie-știință. Pentru prima dată a fost elaborat un *Document final* al manifestării în care au fost expuse concluziile lucrărilor, precum și un *Document programatic* cu privire la dialogul dintre teologie-filosofie-știință. Acest eveniment a implicat trei centre de cercetare științifică după cum urmează: Centrul de Dialog și Cercetare în Teologie, Filozofie și Știință al Universității din București, Centrul de Cercetare Interdisciplinară în Religie, Filosofie și Știință al Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași și Centrul de Studii Teologice-Istorice și de Prognoză pastoral-misionară al Universității „Aurel Vlaicu" din Arad. Această ediție a avut un caracter special întrucât, pentru prima dată, dialogul dintre Știință-Filosofie-Teologie este organizat în Transilvania, într-o Facultate de Teologie care continuă, în vestul României, o tradiție teologică de aproape 200 de ani.

În perioada 14-16 noiembrie a fost organizat Simpozionul anual al doctoranzilor Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad cu titlul *Contribuția ecumenică a Ortodoxiei în timpul comunismului*. La aceast Simpozion s-au înscris 30 de doctoranzi care au prezentat și dezbătut, pe parcursul a trei zile, temele pregătite sub îndrumarea coordonatorilor lor de doctorat. În ziua de 11 decembrie a avut loc Simpozionul intitulat *Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea*. În cadrul acestui simpozion Înaltpreasfințitul Părinte Timotei, Arhiepiscopul Aradului, a susținut o conferință în care a evidențiat momente și situații inedite în care l-a cunoscut și a conlucrat cu Patriarhul Justinian Marina.

Prin aceste manifestări academice, precum și prin programele de studii și de formare duhovnicească, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad a subliniat rolul pe care îl are în Biserică, Universitate și societate.

Anuarul Facultății va cuprinde toate aceste evenimente care vor sta mărturie că, la Arad, tradiția teologică seculară a fost restaurată, asumată și înnoită după anii comunismului, prin implicarea celor care slujesc învățământul teologic ortodox actual.

Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja

STUDII

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 15-30

CARACTERISTICILE MĂRTURISIRII CREDINȚEI ORTODOXE ÎN ANII COMUNISMULUI ȘI ÎN LUMEA DE ASTĂZI

†P.S. Conf. Univ. Dr. Emilian Crișanul,
Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului

Abstract

The present study has as fundamental sources the presentation of the characteristics of the confession of the Orthodox faith in the years of Communism and today, the prayers of the Savior Jesus Christ and the Holy Apostles to cultivate faith in God and His Church as well as the testimony of the monks and the nuns who suffered from the application of the 410 Decree from 1959, when the Romanian monasticism was decimated by the atheist communist regime. The study contains fragments of several interviews with parents and nuns from the monasteries of Sihastria, Secu, Agapia and Văratec from the Archdiocese of Iaşi, published by the author in the volume entitled Between the Cross and the Resurrection: files from the recent history of the Romanian monasticism.

Keywords

History of the Romanian Orthodox Church, communism, martyrs of communist regim, Orthodoxy

„Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri. Iar, de cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor și Eu Mă voi lepăda de el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri" (Matei 10, 32-33).

Omul creat de Dumnezeu (cf. Facere 1, 26-27) a fost înzestrat cu darul libertății, cu libertatea de a crede sau nu în Dumnezeu, de a asculta sau nu de Creator.

Cei botezați în numele Preasfintei Treimi și în Biserica întemeiată de Mântuitorul Iisus Hristos au ca îndreptar, în mărturisirea credinței, Simbolul Credinței, învățătură stabilită pe baza Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții la primele două Sinoade Ecumenice. Astfel, credința ortodoxă este cea adevărată și desăvârșită pentru că este revelația lui Dumnezeu și reprezintă darul cel mai prețios primit de la El, pe care o mărturisim și prin care dorim să intrăm în Împărăția lui Dumnezeu.

Începutul propovăduirii Cuvântului lui Dumnezeu de către Domnul Iisus Hristos are ca mesaj și îndemn „Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie" (Marcu 1, 15), arătând că mărturisirea credinței, după împăcarea cu Dumnezeu, este o condiție esențială în dobândirea vieții veșnice.

În același timp, prin mărturisirea credinței ne încorporăm în trupul eclesial al lui Hristos, creștem și ne desăvârșim prin har în comuniunea cu Hristos si cu toate mădularele trupului Său. Credința este deci *dar dumnezeiesc și mărturisire, darul este al lui Dumnezeu, iar mărturisirea este a omului*, după cum spune Sfântul Grigorie Sinaitul.

Trăirea credinței este o experiență spirituală a întâlnirii omului cu Dumnezeu, o viață în Hristos prin harul Duhului Sfânt, în Biserica Ortodoxă, care este păstrătoarea și garantul credinței adevărate. Credința se trăiește intim, dar se mărturisește în comunitate și comuniune bisericească.

Așadar, Credința Ortodoxă are ca izvoare ale revelației divine Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Adevărul descoperit de Dumnezeu și mărturisit de oamenii care cred în El, se constituie în învățătură de credință despre Dumnezeu - Sfânta Treime, Născătoarea de Dumnezeu, Biserică și viața veșnică. Persoana umană are nevoie de har, credință și fapte bune pentru a ajunge la desăvârșire și mântuire (cf. Efeseni 4, 13-14).

Credința în Biserică îl păzește pe om de erezii, greșeli și pierderea mântuirii, și totodată îl conduce pe creștin la unirea cu Dumnezeu. Credința în Dumnezeu se cultivă în Biserica lui Hristos pentru că ea este „stâlpul și temelia adevărului", după cum ne învață Sfântul Apostol Pavel:

> „Ca să știi, dacă zăbovesc, cum trebuie să petreci în casa lui Dumnezeu, care este Biserica Dumnezeului celui viu, stâlp și temelie a adevărului" (I Timotei 3, 15).

Cunoașterea și mărturisirea adevărului de credință înseamnă capacitatea spirituală a creștinului în vederea dobândirii vieții veșnice:

„Și aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis" (Ioan 17, 3). Ce este credința? Tot Sfântul Pavel ne răspunde:

> „Iar credința este încredințarea celor nădăjduite, dovedirea lucrurilor celor nevăzute (...). Fără credință, dar, nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu, căci cine se apropie de Dumnezeu trebuie să creadă că El este și că se face răsplătitor celor care Îl caută" (Evrei 11, 1-6).

De aceea Mântuitorul Iisus Hristos a spus cu privire la credința în Persoana și învățătura Sa:

> „Adevărat, adevărat zic vouă: Cel ce crede în Mine are viață veșnică. Eu sunt pâinea vieții" (Ioan 6, 47-48).

Observăm așadar cum credința este legătura vie, liberă și conștientă a omului cu Dumnezeu.

Această credință și mărturisire se fundamentează pe credința și învățătura Sfinților Apostoli despre Mântuitorul Iisus Hristos și Evanghelia Sa, după cum explicit ne spune Sfântul Evanghelist Ioan:

> „Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mâinile noastre au pipăit despre Cuvântul vieții, - Și Viața s-a arătat și am văzut-o și mărturisim și vă vestim Viața de veci, care era la Tatăl și s-a arătat nouă. Ce am văzut și am auzit, vă vestim și vouă, ca și voi să aveți împărtășire cu noi. Iar împărtășirea noastră este cu Tatăl și cu Fiul Său, Iisus Hristos" (I Ioan 1, 1-3).

În *Anul comemorativ Justinian Patriarhul și al apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului* - 2017, în Patriarhia Română, am considerat că este necesară o abordare a mijloacelor pe care mărturisitorii credinței le-au întrebuințat în păstrarea și afirmarea Evangheliei și a demnității creștine.

Studiul de față are ca izvoare fundamentale în prezentarea caracteristicilor mărturisirii credinței ortodoxe în anii comunismului și astăzi, îndemnurile Mântuitorului Iisus Hristos și ale Sfinților Apostoli de cultivare a credinței în Dumnezeu și Biserica Sa, precum și mărturia monahilor și monahiilor care au suferit din cauza aplicării Decretului 410 din anul 1959, când monahismul românesc a fost decimat de regimul comunist ateu. În anul 2009, când s-au împlinit 50 de ani de la promulgarea acestei cumplite legi, am realizat mai multe interviuri cu părinți și maici de la mănăstirile Sihăstria, Secu, Agapia și Văratec din Arhiepiscopia Iașilor, pe care le-am publicat anul acesta într-un volum intitulat: Între Cruce și Înviere: file din istoria recentă a monahismului românesc[1].

1. Mărturisirea credinței în Dumnezeu în vremuri de libertate sau prigoană are o caracteristică principală și anume, **libertatea**. Libertatea de conștiință și manifestare este darul lui Dumnezeu pentru toți oamenii. Dumnezeu respectă libertatea omului pentru că l-a înzestrat cu voință liberă de a alege binele sau răul.

Sfântul Apostol Iacov, ca unul care a fost prigonit și a primit mucenicia pentru credința și mărturisirea Domnului Iisus Hristos în Ierusalim, ne învață că, „Cine s-a uitat, însă, de aproape în legea cea desăvârșită a libertății și a stăruit în ea, făcându-se nu ascultător care uită, ci împlinitor al lucrului, acela fericit va fi în lucrarea sa" (Iacov 1, 25), iar apoi, „Așa să grăiți și așa să lucrați, ca unii care veți fi judecați prin legea libertății" (Iacov 2, 12).

Libertatea pentru asumarea credinței ca pe o purtare a crucii este reliefată mai întâi de către Domnul Hristos: „Oricine voiește să vină după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea și să-Mi urmeze Mie" (Marcu 8, 34).

Cei care au pătimit în comunism din cauza credinței, au folosit libertatea ca pe un dar și o putere de la Dumnezeu în a alege comuniunea cu El și nu lepădarea de Hristos Domnul. Mărturisitorii creștini au folosit libertatea conștiinței, a gândului, a mărturisirii crezului, libertatea de a nu se

[1] †Emilian Lovișteanul, Episcop-vicar, *Între Cruce și Înviere*: *file din istoria recentă a monahismului românesc*, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2017.

lepăda de Hristos în fața prigoanei comuniste, la anchetele interminabile, în timpul torturilor și al suferinței prelungite până la epuizare din închisorile comuniste de la Aiud, Pitești, Gherla, Sighet, Canal și altele. Acești martiri și mărturisitori români, clerici, monahi sau credincioși, au folosit libertatea în a nu-L nega pe Dumnezeu și Biserica Lui prin puterea harului Duhului Sfânt.

2. A doua caracteristică a mărturisirii credinței ortodoxe în anii comunismului a fost **bucuria**, adică bucuria martiriului, a suferinței, a mărturisirii adevărului de credință, a Bisericii lui Hristos, a Învierii Lui, bucuria dobândirii lucrării Duhului Sfânt în viața creștină.

Potrivit Sfintei Scripturi și experienței sfinților, trăsătura fundamentală a vieții creștine, ca viață în Hristos și în Duhul Sfânt, orientată spre înviere, este bucuria.

Primele cuvinte după Înviere au fost „Bucurați-vă!" (Matei 28, 9), iar programul spiritual al Fericirilor se încheie cu concluzia - îndemn: „Bucurați-vă și vă veseliți că plata voastră multă este în ceruri" (Matei 5, 12).

Bucuria mucenicilor și a mărturisitorilor este în mod esențial simțirea prezenței iubitoare a Mântuitorul Iisus Hristos Cel Înviat în viața lor:

> „Precum M-a iubit pe Mine tatăl, așa v-am iubit și Eu pe voi; rămâneți întru iubirea Mea. Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne întru iubirea Mea, după cum și Eu am păzit poruncile tatălui Meu și rămân întru iubirea Lui. Acestea vi le-am spus, ca bucuria Mea să fie în voi și ca bucuria voastră să fie deplină" (Ioan 15, 9-11).

Părintele Arhimandrit Vartolomeu Florea de la Mănăstirea Sihăstria - Neamț, ne-a istorisit bucuria comuniunii cu Dumnezeu și părinții din mănăstire în timpul prigoanei comuniste datorită aplicării Decretului 410 din anul 1959[2]:

[2] Decretul 410 din anul 1959 promulgat de către regimul comunist din România prevedea: închiderea majorității mănăstirilor; excluderea din viața monahală a persoanelor sub 55 de ani (în cazul monahilor) și 50 de ani (în cazul monahiilor); darea afară din mănăstiri a tinerilor care nu aveau studii teologice superioare.

„Eram tânăr, eram diacon, dar am avut șansa să îl am duhovnic pe părintele Paisie și veneam la el, și iar plecam, iar mă întorceam la el."

Iar părintele ne întărea:

„Tătucuță, țineți-vă rânduiala, oriunde ați fi și așa să ne ducem viața, că ispitele sunt mari. Au să treacă. O să ajute Dumnezeu și ar să treacă. O să aveți bucurie!"

Da, și așa a fost, după sfaturile părintelui.

Pe mine, la Suceava m-au reprimit în monahism. Iar când am venit aici la Sihăstria, am primit în anul 1965, actele oficiale. Părintele Caliopie m-a îmbrățișat și m-a sărutat de bucurie. Doamne! Ce bucurie am avut! Am avut mare bucurie că slujeam și îmi plăcea mai ales să cânt la strană!"[3].

Tot despre bucuria vieții în Biserică ne-a mărturisit maica Heruvima Pârțac de la Mănăstirea Agapia care a fost dată afară în urma decretului 410 din 1959:

„Mergeam la biserică, mergeam la atelier, mergeam la ascultare, uneori ne lua la prășit și la adunat fân, în poiana *Pahomia*. Mie îmi plăcea foarte mult acolo. Multe poieni îmi plăceau pentru că aveau nume de sfinți pustnici care au trăit pe acolo. Și foarte mult mă atrăgeau, fiindcă era frumos și multă liniște. Când a venit Decretul, sigur că m-am supărat foarte mult, am plâns toate maicile, ne-am supărat și ne-am necăjit. Eu m-am dus întâi acasă, la părinți, dar n-am stat prea mult. Era satul meu natal, dar eu nu puteam să mă obișnuiesc cu viața din sat, din lume și m-am retras la atelierul de covoare, la Târgu Neamț. Acolo eram aproape de mănăstire, la vreo 12 km și eram bucuroasă pentru că erau și maici de la Mănăstirea Văratec, mai multe, și noi de la Agapia și ne înțelegeam între noi. Oricum duceam o viață, cum să vă spun, mai pe ascuns. Când era Postul Mare, săptămâna mare, posteam și după ce mergeam de la atelier acasă, citeam Canonul cel mare, Pavecerița, ne închinam și făceam atât cât puteam rugăciuni, ca să nu ne îndepărtăm de viața și de rânduiala călugărească"[4].

[3] †Emilian Lovișteanul, Episcop-vicar, *Între Cruce și Înviere*..., p. 173.

[4] †Emilian Lovișteanul, *Între Cruce și Înviere*..., p. 119.

Bucuria suferinței pentru credință și adevăr era exprimată pe chipurile luminoase ale părinților care au suferit în închisorile comuniste, după cum am putut vedea la părinții: Dumitru Stăniloae, Arsenie Papacioc, Mina Dobzeu, Iustin Pârvu, Ilarion V. Felea, Nicolae Stheinhard de la Rohia, Gheorghe Calciu, Roman Braga și mulți alții.

3. A treia caracteristică a mărturisirii credinței ortodoxe în anii comunismului a fost **rugăciunea**, și ne gândim la rugăciunea inimii în închisoare, în vreme de prigoană, în timpul suferinței, rugăciunea pentru asupritori, rugăciunea pentru aproapele și pentru lume.

Rugăciunea este forma cea mai intensă și profundă de cultivare a prezenței iubirii și bucuriei lui Hristos în viața creștină. De aceea Sfântul Apostol Pavel spune:

> „Bucurați-vă pururea. Rugați-vă neîncetat. Dați mulțumire pentru toate, căci aceasta este voia lui Dumnezeu, întru Hristos Iisus, pentru voi" (I Tesaloniceni 5, 16-18).

Evagrie Ponticul spune că „rugăciunea este vorbirea minții cu Dumnezeu"[5]. În acest sens mărturisitorii din închisori, cei prigoniți, pentru a nu-și pierde mințile, pentru a nu deznădăjdui, pentru a avea puterea să reziste, se rugau, dialogau cu Dumnezeu.

Kallistos Ware arată că „dobândirea liniștii la rugăciune este unul dintre cele mai dificile și mai îndrăznețe lucruri"[6].

Mulți din cei care au pătimit din cauza atitudinii dușmănoase a comunismului au realizat că rugăciunea este o punte de salvare, de supraviețuire și de dobândire a darurilor lui Dumnezeu, după cum arată și Sfântul Ioan Scărarul:

> „Rugăciunea este, după însușirea ei, însoțirea și unirea omului și a lui Dumnezeu; iar după lucrare, susținătoarea lumii. Este împăcare a lui Dumnezeu; maica lacrimilor și fiica lor; ispășirea păcatelor; pod de trecere peste ispite; peretele din mijloc în fața necazurilor; zdrobirea războaielor; lucrarea

[5] Evagrie Ponticul, „Cuvânt despre rugăciune", 3, *Filocalia*, volumul I, Traducere, introducere și note de Preot Profesor Doctor Dumitru Stăniloae, Ediția a IV-a, Edit. Harisma, București, 1993, p. 104.

[6] Kallistos (Ware) of Diokleia, *The Power of the Name*, Oxford, 1991, p. 1.

> îngerilor; hrana tuturor ființelor netrupești, veselia ce va să vie, lucrarea fără margine, izvorul virtuților, pricinuitoarea harismelor (a darurilor), sporirea nevăzută, hrana sufletului, luminarea minții, securea deznădejdii, dovedirea nădejdii, risipirea întristării (...), semnul slavei”[7].

Vorbind cu maica Eufrosina Casian de la Mănăstirea Agapia despre ce mijloace au întărit-o în momentele aplicării Decretului împotriva monahismului, ea ne-a răspuns:

> „Greutățile! Ne-a ajutat Biserica. Am iubit foarte mult mănăstirea și din dragoste pentru mănăstire am venit pe jos tocmai de la Fălticeni. Am avut multă râvnă pentru mănăstire și am învățat toată rânduiala Bisericii. Ştiam troparele pe de rost și făceam câte o lună de rânduială la Ceaslov și cântam și la biserica mare a mănăstirii. Maicii Starețe îi era drag de mine fiindcă aveam voce și deși am făcut ucenice la rândul meu, am rămas fără ele fiindcă nu au avut răbdare și au plecat la alte mănăstiri. Tinerii nu prea au răbdare”[8].

Depărtarea de mănăstire, de slujbele săvârșite acolo, amintirea de hramul mănăstirii o făceau pe maica Eufrosina să sufere:

> „Nu puteam răbda. Îmi era inima friptă. Dar nu numai când era hramul bisericii. Mi-era dor de toate slujbele și de toate privegherile. Că era tare frumos la noi. Aveam un cor de maici și cântau tare frumos pe note, erau multe și tinere. Maicile erau frumoase și voinice, iar maicile bătrâne erau proiestoase (pline de noblețe duhovnicească n.n.), de-ți era mai mare dragul. Când eram în lume mergeam la o biserică și cântam, dar nu la aceea din care făceam eu parte și nu în sat la noi, fiindcă lumea era foarte rea. Eram tânără și frumușică și nu din mândrie spun asta, o spun așa ca de întărire.

[7] Sfântul Ioan Scărarul, *Scara*, Cuvântul XXVIII, Traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 403.

[8] †Emilian Lovișteanul, *Între Cruce și Înviere*..., p. 106.

Și ziceau oamenii: „Uite, măicuța asta, ce frumos cântă! Dar cum de stă ea, așa în lume?”

Da, lumea asta poate să fie, dar ce mă leagă pe mine de lumea asta?

Mă duceam pe la birouri unde se aflau toți șefii de la partid, secretarii și președinții de partid, făceau ședințe și mă întrebau:

„Ei, tovarășa Casian, dar nu ți-ai mai schimbat ideile? Nu te interesează cum trăiește lumea aceasta...?”

Iar eu le spuneam:

„Dar ce am eu cu lumea acesta? Care a venit la mine să mă ajute sau la frații mei ca să le dea ce le trebuie? A venit cineva?! N-a venit nimeni”[9].

Bucuria cultivată prin rugăciune și suferință a rodit mărturia Apostolilor, a martirilor și mărturisitorilor din vremea comunismului, după cum arăta odinioară și Sfântul Pavel:

„Ci în toate înfățișându-ne pe noi înșine ca slujitori ai lui Dumnezeu, în multă răbdare, în necazuri, în nevoi, în strâmtorări, în bătăi, în temniță, în tulburări, în osteneli, în privegheri, în posturi, în curăție, în cunoștință, în îndelungă-răbdare, în bunătate, în Duhul Sfânt, în dragoste nefățarnică; În cuvântul adevărului, în puterea lui Dumnezeu (...), ca niște întristați, dar pururea bucurându-ne (...)”, (II Corinteni 6, 4-10).

Maica Teodora Popoaia de la Mănăstirea Văratec mărturisea bucuria participării la slujbele de priveghere în vremuri grele:

„Noi am avut avantajul că erau multe maici în mănăstire și pentru că erau bătrâne, au rămas în mănăstire. Erau aproximativ 600 și ceva de maici pe atunci, din care am plecat 400, datorită decretului. Au rămas totuși 200 de maici. Ei! Dar să vă spun și despre rugăciunile care se făceau aici. Acum avem puțină credință, față de câtă credință era

[9] †Emilian Lovișteanul, *Între Cruce și Înviere...*, pp. 110-111.

pe atunci. Atunci se făceau privegheri de toată noaptea. Priveghere și iar priveghere și procesiuni cu icoane și prapuri în jurul bisericii și tot ne-au scos din mănăstire. Dar nu ne-au desființat mănăstirea! Mănăstirea a rămas, slujbele s-au făcut în continuare”[10].

4. A patra caracteristică a mărturisirii credinței ortodoxe în anii comunismului a fost **curajul**, adică curajul mărturisirii adevărului de credință, de a nu se lepăda de Hristos, de Biserică, de Dumnezeu, chiar și în fața suferințelor celor mai grele.

Bucuria iubirii Mântuitorului Iisus Hristos a inspirat curajul și nevoințele jertfelnice ale multor preoți, monahi și credincioși, dornici de a-L mărturisi pe Hristos într-o societate cuprinsă de fiorii ateismului, într-o țară comunizată în care religia era scoasă din școli; simbolurile creștine eliminate din instituțiile laice; bisericile dărâmate sau translate; clericii, monahii și creștinii erau judecați și condamnați la ani de închisoare fără vină; preoții erau îngrădiți de la a săvârși sfintele slujbe doar în biserici.

Într-un dialog purtat cu Maica Adriana Radu de la Mănăstirea Agapia, aceasta spunea:

„Da, uite așa au trecut anii. Am suferit tare mult atunci când a venit decretul ca să plecăm din mănăstire. Şi multe maici au suferit. Când au venit atunci căruțele să ne ia, maicile au zis că au pierdut din lucruri și era o jale mare! Şi-așa una câte una s-au întors pentru că au avut drag de mănăstire, și-au venit înapoi și în felul acesta decretul n-a putut risipi cu totul dorul de mănăstire al maicilor”[11].

Maicile rămase în mănăstire după Decret, le încurajau pe cele plecate să nu deznădăjduiască:

„Ne încurajau... Da, ele ne încurajau și se gândeau că poate o să mai venim înapoi, și noi doream asta și chiar credeam că o să venim înapoi cu timpul. În perioada cât

[10] †Emilian Lovișteanul, *Între Cruce și Înviere*..., p. 298.

[11] †Emilian Lovișteanul, *Între Cruce și Înviere*..., p. 68.

am fost nevoită să plec din mănăstire, am lucrat la Târgu Neamț, la atelierul de covoare. Însă acolo, nu ne-a plăcut viața lumească (distracția) și ne luam cu una cu alta și ne simțeam bine. Mai aveam și fete civile care veneau cu noi la mănăstire”[12].

5. A cincea caracteristică a mărturisirii credinței ortodoxe în anii comunismului a fost **jertfelnicia**, adică puterea de a-și da viața pentru Hristos și Evanghelie, de a pune mai presus sufletul și viața veșnică, sacrificarea vieții pământești, renunțarea la bunurile materiale, la locul de muncă, la familie, pentru apărarea credinței ortodoxe, a Bisericii, pentru dobândirea mântuirii și a Împărăției lui Dumnezeu.

Despre jertfă, răbdare și credință mărturisitoare spunea Sfântul Pavel romanilor:

„Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Necazul, sau strâmtorarea, sau prigoana, sau foametea, sau lipsa de îmbrăcăminte, sau primejdia, sau sabia? (...) Dar în toate acestea suntem mai mult biruitori, prin Acela Care ne-a iubit. Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncul și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru” (Romani 8, 35-39).

Așa s-au comportat și mărturisitorii din timpul regimului comunist.

Părintele Vartolomeu de la Mănăstirea Sihăstria povestea despre jertfa monahilor dați afară din mănăstiri și reprimirea lor când regimul comunist a îngăduit:

„Nu, în timpul lui Ceaușescu, străinii ne criticau grozav conducerea statului. Și mi-a mai spus cineva, că au văzut ei, că se pustiesc mănăstirile, au îngăduit să se întoarcă înapoi cei care nu erau încurcați cu lumea. A fost doar o îngăduință, dar Decretul a rămas în picioare. Nu a fost abrogat Decretul,

[12] †Emilian Lovișteanul, *Între Cruce și Înviere*..., p. 120.

decât după Revoluție. A fost o mare bucurie și o mare binefacere pentru mănăstiri, reîntoarcerea monahilor, Dumnezeu le-a dat asta prin gând.

Aceia care și-au menținut nădejdea, s-au rugat și au plâns, acolo unde au fost, s-au întors în mănăstiri, pentru că Dumnezeu le-a ascultat rugăciunea. Da, a fost doar o îngăduință, deoarece, îmi spunea cineva că era pregătit acum, înainte de a muri Ceaușescu, un alt decret, mai sever. Era pregătit de un an sau de câteva luni. Și-a rânduit Dumnezeu că n-a mai fost să fie. Dar, părinte, pentru păcatele noastre a îngăduit Dumnezeu ispitele. Vai, ce prigoană mare! Asta o îngăduie Dumnezeu, dar mai îngăduie și altceva. Mai îngăduie Dumnezeu și boli pentru păcatele oamenilor. Pentru cei ce și-au păstrat *chipul* călugăresc în lume, a fost o mare bucurie când s-au întors și s-au văzut înapoi în mănăstire. Și până atunci, au mai primit pe câte unul în mănăstiri și schituri, și când m-am dus și eu nu m-au mai primit. Eu am mai stat o perioadă la Suceava, după cum v-am spus”[13].

6. A șasea caracteristică a mărturisirii credinței ortodoxe în anii comunismului a fost **dragostea**. Manifestarea dragostei față de Dumnezeu, Biserică, Evanghelie, adevărul de credință, de valorile creștine românești, față de aproapele.

Apostolul neamurilor arată puterea dragostei față de Dumnezeu și oameni:

„Dragostea îndelung rabdă; dragostea este binevoitoare, dragostea nu pizmuiește, nu se laudă, nu se trufește (...). Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjduiește, toate le rabdă. Dragostea nu cade niciodată” (I Corinteni 13, 4-8).

Bucuria prezenței iubirii lui Hristos în inima mărturisitorilor a inspirat dragostea jertfelnică a slujitorilor și credincioșilor în iubirea față de Dumnezeu, Biserică și neam. Dragostea în locul urii și răutăților; dragostea

[13] †Emilian Lovișteanul, *Între Cruce și Înviere...*, p. 172.

în locul gândului răzbunării față de torturile și chinurile din închisorile comuniste. Dragostea, iertarea și uitarea în locul răutății și răzbunării.

Mântuitorul Iisus Hristos i-a avertizat pe ucenicii Săi și pe toți care vor crede în El: „În lume necazuri veți avea, dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea" (Ioan 16,33).

Fiul lui Dumnezeu

> „a arătat prin cuvintele Sale și prin viața Sa, că în lumea căzută, marcată profund de păcat, de patimi egoiste, de lucrare demonică și de moarte, *este greu, dar nu imposibil*, ca omul să trăiască potrivit voii lui Dumnezeu, prezentă în adâncul conștiinței și în cuvintele Scripturii"[14].

Dragostea față de mănăstire determina pe unii monahi sau monahii să se reîntoarcă acolo (în mănăstire) sâmbăta și duminica pentru a participa la sfintele slujbe:

> „Mergeam în fiecare sâmbătă. Doar dacă ploua sau ningea nu mergeam la mănăstire, pentru că circulam pe jos, deoarece nu era autobuz și procedam cum puteam. În mănăstire trăgeam la camera mea și la casa mea, dar era pustiu. Altădată, mă mai duceam pe la alte maici și mai stăteam câte o noapte și a doua zi plecam la Târgu Neamț"[15],

ne-a mărturisit maica Teodora Popoaia de la Mănăstirea Văratec.

Tot ea ne-a împărtășit cât de greu i-a fost în anii comunismului, dar și despre dragostea față de Biserică, ce a salvat-o:

> „Plâng, mereu plâng că m-au scos din mănăstire. Cum au îndrăznit să ne scoată din mănăstire? Dacă nouă ne-a plăcut viața asta monahală, de ce ne-au scos din mănăstire? Însă noi am socotit că pentru păcatele noastre! Poate că am meritat! Asta a fost ca să vedem și noi ce este viața, să suferim în viață, că altfel nu se poate. Dar le mai zic la maicile de aici uneori: „Acum este greu?! Acum nu-i deloc greu față de ce-a fost

[14] †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și Locțiitor de Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, *Comori ale Ortodoxiei: explorări teologice în spiritualitatea liturgică și filocalică*, Edit. Trinitas, Iași, 2007, p. 328.

[15] †Emilian Lovișteanul, *Între Cruce și Înviere...*, p. 120.

atunci (...). Da, am avut o cruce grea, dar uite, acum îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru că mi-a ajutat de n-am murit în altă parte şi-am putut să vin să mor aici în mănăstire, liniştită şi mulțumită. Avem aici cele necesare atât pentru suflet cât şi pentru trup. Mi-aduc aminte cum mai demult mă judecau două domnişoare din Bucureşti, care erau foarte credincioase, dar când mă vedeau seara că veneam frântă din cancelarie, îmi ziceau: „Uite-o pe maica Teodora, nu mă mir că nu-şi mai face pravila! Când mai citeşti mata la *Filocalie*?" „Da, soră dragă, ştii când? Eu cred că pe drumuri are să mă mântuiască pe mine Dumnezeu! Dumnezeu mă vede cât sunt de necăjită şi de zbuciumată!" Şi mereu mă rugam în sinea mea: „Doamne iartă-mă! Doamne ajută-mă! Doamne nu mă lăsa!" Asta era rugăciunea mea. Şi când citeam *Filocalia*, parcă de multe ori deznădăjduiam, şi m-am dus odată la părintele Calinic şi i-am spus: „Preacuvioase, când citesc la *Filocalie*, parcă mai mult deznădăjduiesc! Că sfinții aceea cum făceau şi eu nu pot să fac nimica?!"

„Maică, ştii cum să faci? Fă cât poți! Atât să faci! Să nu faci mai mult. Dar cât poți să faci, fă bine!"

Şi am văzut că, dacă am făcut cât am putut, Dumnezeu mi-a ajutat și am făcut mai mult. Omul poate foarte mult dacă vrea!

Sau când mă spovedeam la părintele Cleopa, îi spuneam:

„Preacuvioase, vin tot cu aceleaşi păcate, că stau prin lume necăjită şi amărâtă!"

Şi părintele mi-a răspuns:

„Ei, maică, dacă se murdăreşte cămaşa, n-o speli din nou? Şi iar o speli, şi iar se murdăreşte! Tot aşa şi noi, ce să facem dacă suntem oameni şi suntem supuşi greşelii?! Greşim înaintea lui Dumnezeu şi-L supărăm!? Dar să ne pară rău că-L supărăm"[16].

***

[16] †Emilian Lovișteanul, *Între Cruce și Înviere...*, pp. 312-314.

Mărturisitor creștin în lumea de astăzi

A fi mărturisitor al credinței ortodoxe în lumea de astăzi comportă aceleași caracteristici. Ispitele cu care s-a confruntat Mântuitorul Iisus Hristos în pustie (Matei 4, 4) și anume lăcomia materială (problema economică) - ispita de a preface piatra în pâine -, obsesia afirmării de sine egoiste (problema slavei deșarte) - ispita de a se arunca de pe aripa templului și patima de a stăpâni lumea aceasta (problema politică) -, neprimirea de daruri de la diavolul uzurpator, adică respingerea stăpânirii lumii posedate de diavol, aceste ispite sunt valabile și astăzi[17] pentru oameni, chiar în lumea și mediul în care trăiesc.

Mântuitorul Iisus Hristos ne ajută astăzi să biruim ispitele lumii căzute, respingând lăcomia, slava deșartă și pofta de stăpânire, prin post, rugăciune și smerenie, care împreună cu credința, nădejdea și dragostea ne dau putere să devenim fiii lui Dumnezeu, prietenii Fiului lui Dumnezeu:

> „Aceasta este porunca Mea: să vă iubiți unul pe altul, precum v-am iubit Eu. Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi. Voi sunteți prietenii Mai, dacă faceți ceea ce vă poruncesc" (Ioan 15, 12-14)

În contextul pătimirilor Sale, Mântuitorul le spune ucenicilor:

> „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții" (Ioan 13, 35).

În lumea de astăzi, creștinul, fie slujitorul consacrat, fie doar botezat, trebuie să-L mărturisească pe Dumnezeu prin trăire, cuvânt și faptele credinței. Libertatea manifestării creștinului implică și multă responsabilitate. La caracteristicile mărturisirii credinței ortodoxe din timpul regimului comunist, pentru lumea de astăzi se adaugă acelea care trebuie să vină în întâmpinarea așteptărilor și nevoilor oamenilor.

Societatea românească creștină se confruntă în general astăzi, din punct de vedere religios, cu secularizarea, indiferența și lipsa de participare la viața Bisericii. Indiferent de atitudinea unor persoane sau instituții față de Creștinism și Biserică, mărturisirea credinței ortodoxe poartă aceleași caracteristici: credință, dragoste, jertfă. Învățătura Bisericii trebuie transmisă

[17] †Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Comori ale Ortodoxiei,* pp. 328-329.

în familie, școală, spital, instituții publice și toată societatea umană, pentru ca Hristos Domnul să fie împărtășit tuturor celor care vor crede în El.

Credința pe care o mărturisim poartă amprenta Bethleemului, Nazaretului, Ierusalimului, a apostolatului, a mucenicilor și martirilor de la Sfântul Arhidiacon Ștefan, la Sfinții Martiri Brâncoveni, până la mărturisitorii din anii comunismului în Răsăritul Europei și cei din Siria contemporană.

Sensul acestei mărturisiri ne este descoperit de către Mântuitorul Iisus Hristos:

> „Și celor câți L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu" (Ioan 1,12).

Este timpul libertății de exprimare și manifestare a credinței ortodoxe fără patimă și în chip fundamentalist, ci în dragoste, putere de convingere, rugăciune și dăruire, după modelul Domnului Iisus Hristos, Iubitorul de oameni.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 31-48

TEOLOGIA ICOANEI ÎN SINTEZA NEOPATRISTICĂ. L. USPENSKY, D. STĂNILOAE, P. EVDOKIMOV

Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja

Abstract

In the 20th century the theology of the icon enjoyed a remarkable attention in the context of the renewal of Orthodox theology, of the ecumenical dialogue and the rediscovery of the biblical and patristic sources. The context of the Diaspora's Russian theology gave it the greatest attention, the theology of the icon being presented to the West as a theological-spiritual thesaurus where the dogma-spirituality and the worship of the Orthodox Church are expressed. In the thinking of theologians Vladimir Lossky, Leonid Uspensky and Paul Evdokimov, the theology of the icon is expressed with theological depth and accuracy; it overcame both Bulgakov's sophiologic thinking and the aesthetics of religious art specific to modernity and developed under the unfavourable influences of the West. Georges Florovsky had a major influence on Leonid Uspensky's thinking. But the Romanian Orthodox theology gave the theology of the icon a substantial contribution too. Over three decades Father Dumitru Staniloae published some remarkable studies that bring essential clarifications regarding theology of the icon. In the context of modern theology, the theological thinking of the Iconodulus Fathers: John of Damascus, Nicephorus the

Confessor and Theodore the Studite is capitalized on the one hand, and on the other hand it is delimited by Serghei Bulgakov's sophiologic vision regarding the theology of the icon. Moreover, with a specific creative force, he succeeds to express the importance of the Palamite theology in the theological and experimental understanding of the icon in the modern world.

Keywords

Neopatristical synthesis, theology of the icon, Dumitru Staniloae, Leonid Uspensky, Vladimir Lossky

1. Sinteza neopatristică a secolului XX

Secolul al XX-lea a însemnat o schimbare de paradigmă în ceea ce privește teologia ortodoxă prin redescoperirea izvoarelor biblice și patristice, a metodei teologice centrată în experiența și duhul Tradiției Bisericii. Teologia ortodoxă a asumat calea înnoirii și a delimitării de influențale scolasticii medievale, de juridismul și abstratismul conceptelor. Recursul la izvoarele biblice și patristice s-a realizat nu simplu de pe poziții istorice, ci în duhul și metoda teologică a Părinților, printr-o hermeneutică unitară în care erau funcțional integrate dogma-spiritualitatea și cultul Bisericii[1]. Practic, teologia ortodoxă și-a reafirmat deschiderea spre experiența eclesială, fără să abandoneze rolul și valoarea rațiunii și a raționalității, valoarea istoriei și a trupului, a materiei și a lumii.

Recentrarea teologiei ortodoxe din secolul al XX-lea în metoda și experiența teologiei biblice și patristice a evidențiat dimensiunea paradoxală a

[1] A se vedea Pr. Prof. Dr. Cristinel Ioja, *Dogmatică şi Dogmatişti. Prolegomena privind aprofundarea Teologiei Dogmatice Ortodoxe în România în a doua jumătate a secolului al XX-lea şi începutul secolului al XXI,* Editura Doxologia, Iaşi, 2017, pp. 21-28; Andrew Louth, *Modern Orthodox Thinkers. From the Philokalia to the present,* SPCK, London, 2015; S. S. Horuzhy, *Neo-Patristic Synthesis and Russian Philiosophy* in St. Vladimir's Theological Quarterly, 44, (2000), 3-4, pp. 309-328; Pantelis Kalaitzidis, *From the „Return to the Fathers" to the need for a Modern Orthodox Theology* in St. Vladimir's Theological Quarterly 54:1 (2010), pp. 5-36; Ioan I Ică jr, *Sensul exemplar al unei vieţi şi opere: lupta pentru teologie,* Studiu introductiv la Vladimir Lossky, *Vederea lui Dumnezeu,* trad. Maria Cornelia Oros, Editura Deisis, Sibiu, 1995.

dogmelor, a realității însăși și a Bisericii și experienței omului cu Dumnezeu. Dintre reprezentanții de seamă ai secolului al XX-lea care au adus contribuții decisive la înnoirea teologiei ortodoxe amintim pe Dumitru Stăniloae, Georges Florovsky, Vladimir Lossky, Iustin Popovici, Ioannis Romanides, Leonid Uspensky, Paul Evdokimov, Alexander Schmemann. În gândirea acestor teologi, temele esențiale ale teologiei ortodoxe au fost reînnoite și aprofundate în conexiune cu viața de rugăciune și sacramentală a Bisericii, cu gândirea dogmatică și duhovnicească a Părinților și cu ethosul Tradiției Răsăritene.

Teologia icoanei a ocupat un loc însemnat în preocupările teologilor amintiți, reprezentanți de seamă a *sintezei neopatristice*. Ei au adus contribuții teologice însemnate în explicitarea rolului și locului icoanei ortodoxe, a semnificaților dogmatice și spirituale, experiemntale și eclesiale ale acesteia. Toate aceste contribuții s-au realizat pe fundalul unui secol al mutațiilor tehnologice și sociale, al conflagrațiilor și secularizării galopante a lumii, în contextul redescoperirii icoanei ortodoxe în Occident și al dialogului ecumenic. Teologia icoanei a fost aprofundată de reprezentanții sintezei neopatristice în strânsă unitate cu dogma hristologică și triadologică, cu aspectul ecclesial și sacramental-eshatologic al Dogmaticii și Spiritualității, cu textele imnografice și liturgice ale Bisericii, dar și cu exigențele și semnificațiile simbolice ale artei bizantine, redescoperite în corespondență cu dogmele Bisericii, după influențele occidentale de câteva secole în arta și pictura Bisericii Ortodoxe.

Contribuțiile teologilor amintiți au o importanță specială nu doar pentru că redescoperă semnificațiile teologice ale icoanei ortodoxe prin care este transmisă dogma, ethosul și viața de rugăciune a Bisericii Ortodoxe, ci și pentru că oferă, printr-o interpretare profundă, în corespondență cu antropologia îndumnezeirii, o alternativă autentică, ascetică și duhovnicească provocării imaginilor din lumea actuală. Răspunsul Bisericii la inflația imaginilor mediatizate ale lumii secularizate se concentrează în teologia icoanelor, a imaginii Bisericii. Așa-numitului „ecran global”[2] actual, al imaginilor care cuprind lumea, Biserica oferă alternativa paradoxală a imaginilor Bisericii, immanent-transcendent, cu referire la paracursul istoric-eshatologic al omului, al omului integral, zidit după chipul Celui nezidit și veșnic.

[2] Gilles Lipovetsky, Jean Serroy, *Ecranul global. Cultură, mass-media și cinema în epoca hipermodernă,* trad. Mihai Ungurean, Editura Polirom, Iași, 2008.

Prin urmare, reprezentanții sintezei neopatristice nu au abordat semnificațiile icoanei doar într-o perspectivă teologică cu implicații eclsiale și experimentale, ci și în perspectiva unei mărturii în istorie, în societate și lume a importanței imaginii ca prezență a necreatului în creat, a Dumnezeirii în lume, a nevăzutului în văzut. Icoana în Ortodoxie dă mărturie despre drama unei lumi autonome și autosuficiente, a omului despărțit de Dumnezeu căzut în patimi și întuneric, iar pe de altă parte despre iubirea veșnică a lui Dumnezeu-Treime față de om și lume, iubire manifestată maxim în Hristos, Logosul întrupat, despre Lumina necreată și neînserată a Împărăției.

2. Redescoperirea semnificației teologice a icoanei

Disputele din jurul icoanelor au avut o pronunțată argumentație dogmatică, generând în secolele VII-VIII subtilități teologice remarcabile prin gândirea sfinților Ioan Damaschin, Nichifor Mărturisitorul și Teodor Studitul. Horos-ul sinodului al VII-lea ecumenic subliniază legătura dintre icoană și Întrupare, precum și distincția dintre venerare (proskinisis) și adorare (latria), icoana nu trebuie să fie adorată, ci doar venerată, aici făcându-se distincție și între materia icoanei și ipostasul reprezentat pe ea. Felmy sesizează că aceste aspecte teologice „au fost pomenite ocazional doar în apologetică, fără a juca vreme de secole vreun rol în gândirea teologică a Bisericii Ortodoxe”[3]. Icoana și-a pierdut și mai mult din semnificația teologică o dată cu dizolvarea canonului tradițional începând cu sfârșitul secolului al XVII. În Dogmaticile de școală nu este cuprins nici un capitol dedicat icoanelor, în unele nici nu se face amintire despre acestea, iar în Dogmaticile din secolul al XIX-lea, se face amintire lapidară despre icoane în capitolul dedicat eshatologiei[4].

Începutul secolul al XX-lea aduce o redescoperire a semnificațiilor teologice ale icoanei, mai ales în teologia rusă reprezentată de Nikolai Vasiliev Pokrovski (1848-1917) și Evgheni Trubețkoi (1863-1920)[5] și Pavel Florensky[6]. Acestora se adaugă contribuțiile realizate de Serghei Bulgakov care rămân

[3] Karl Christian Felmy, *Dogmatica experienței eclesiale. Înnoirea teologiei ortodoxe contemporane,* trad. Pr. Prof. Dr. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, 1999, p. 121.

[4] Karl Christian Felmy, *Dogmatica experienței eclesiale. Înnoirea teologiei ortodoxe contemporane,* p. 119.

[5] Evgheni N. Trubetkoi, *Trei eseuri despre icoană*, Editura Anastasia, București.

[6] Pavel Florensky, *Iconostasis,* St. Vladimir’s Seminary Press, Crestwood, New York, 1996.

teologic sub influența sofiologiei[7]. Dintre reprezentanții sintezei neopatristice cu privire la teologia icoanei amintim în teologia rusă din diaspora pe Leonid Uspensky, Vladimir Lossky[8] și Paul Evdokimov, iar din teologia română pe părintele Dumitru Stăniloae. În teologia actuală semnalăm contribuții semnificative cu privire la teologia icoanei la Michel Quenot[9] și Nicolae Ozolin[10].

2.1. Leonid Uspensky

O contribuție majoră la redescoperirea teologiei icoanei o are Leonid Uspensky (1902-1987) care reafirmă aspectul hristologic al icoanei și orientarea teologiei icoanei spre experiență. În 1930 se alătură Frăției sfântului Fotie din Paris devenind apropiat al lui Vladimir Lossky și fraților Maxim și Evgraf Kovalevsky, Lossky, în calitate de rector al Institutului Sfântul Dionisie încredințându-i predarea unui curs de iconografie. În 1948 Uspensky va scrie o broșură intitulată Icoana, viziune a lumii spirituale pentru ca în 1952 împreună cu Vladimir Lossky - niciunul nu avea diplomă de specialitate în teologie - să scrie Sensul icoanei. În 1954 Patriarhia Moscovei a inițiat o serie de cursuri pastorale despre teologia icoanei pe care le-a încredințat lui Uspensky. Aceste cursuri, precum și reflecțiile anteriore vor sta la baza Teologiei icoanei (prima ediție apărută în 1960, a doua apărută în 1980). Leonid Uspensky a fost primul promotor al redescoperirii teologice a icoanei în sens autentic ortodox în teologia modernă. El este influențat de Georges Florovsky urmând viziunea acestuia din Căile teologiei ruse cu privire la influențele occidentale - catolice și protestante - asupra tradiției ortodoxe iconografice. În același timp, influențele occidentale au generat o ruptură între arta religioasă și viața sacramentală a Bisericii[11].

---

[7] Pr. Serghei Bulgakov, *Icoana şi cinstirea sfintelor icoane,* trad. Ierom Paulin Lecca, Editura Anastasia, Bucureşti, 2000.

[8] Leonide Ouspensky, Vladimir Lossky, *The Meaning of Icons,* St Vladimir's Seminary Press, 1982.

[9] Michel Ouenot, *The Icon, Window on the Kingdom*, Crestwood, New York, 1991; *La Résurection et l'icône*, Mame, 1992; *De la icoană la ospățul nupțial. Chipul, Cuvântul şi Trupul lui Dumnezeu,* trad. Lucian Dragoş, Editura Sofia, Bucureşti, 2007.

[10] Nikolai Ozolin, *Chipul lui Dumnezeu, chipul omului,* Editura Anastasia, Bucureşti, 1998.

[11] Paul L. Gavrilyuk, *George Florovsky şi renaşterea religioasă rusă,* trad. Adela Lungu, editura Doxologia, Iaşi, 2014, pp. 389-390.

Argumentația teologică a lui Uspensky cu privire la icoană nu reprezintă produsul unei anumite etape a vieții, ci un urcuș în aprofundare care se întinde pe parcursul întregii vieții, o viață în care a fost îmbinată teoria cu experiența, gândirea Părinților cu realitatea iconografică a Ortodoxiei. Astfel, reușește să depășească estetismul icoanei - foarte important - și să înțeleagă fundamentul dogmatic al acesteia ca teologie a prezenței, taină a Logosului întrupat. Icoana pentru Uspensky este centrată în Revelație, în experiența și dogmele Bisericii. În același timp, contextualizează cercetarea în privința icoanelor, căutând să demonteze diversele concepții moderne eronate cu privire la apariția și evoluția imaginii în interiorul creștinismului.

În mediul occidental în care a gândit și scris, mediu influențat de anumite concepții eronate despre icoană, teologia icoanei elaborată de Uspensky primește valoare de mărturisire. El demonstrează - plecând de la sfântul Ioan Damaschin - că trăsătura distinctivă a Noului Testament este legătura dintre cuvânt și imagine, fapt asumat de Părinți și Sinoade. Apostolii vedeau cu ochii trupești ceea ce David și Solomon doar auzeau, prefigurări profetice ale celor împlinite în Noul Testament[12]. Detaliile despre arta creștină, originea și evoluția ei, le împletește cu datele Revelației și cu înțelegerea teologică a istoriei imaginilor în contextul răspândirii și afirmării creștinismului, precum și în contextul raportului acestuia cu Vechiul Testament. El scoate în evidență și rolul pedagogic al artei creștine în contextul apariției ereziilor și rolul icoanei în context omiletic. Arta creștină este legată de Liturghie și de dogmă prin care sunt transmise atât harul necreat cât și posibilitatea și modelul sfințeniei ca realizare a Împărăției.

Uspensky oferă o viziune unitară asupra relației dintre Icoană-Scriptură-Liturghie-Tradiție-Experiență.

> „Prin icoană, conținutul Sfintei Scripturi nu este transmis sub forma unei doctrine teoretice, ci în chip liturgic, adică într-un mod viu, care se adresează tuturor facultăților umane. Prin ea, adevărul cuprins în Scriptură este transmis în lumina întregii experiențe spirituale a Bisericii, prin Tradiție. După cum spuneam, icoana corespunde Scripturii exact așa cum îi corespund textele liturgice. Într-adevăr, aceste texte nu se limitează la reproducerea Scripturii ca atare: ele par țesute

[12] Leonid Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă,* trad. Teodor Baconsky, Editura Anastasia, București, 1994, pp. 24-25.

> biblic, alternând și confruntând părțile Scripturii, ele îi dezvăluie sensul, indicându-ne felul în care trebuie trăită propovăduirea evanghelică. Și icoana care reprezintă diferite momente ale istoriei sacre ne comunică în chip văzut sensul și semnificația lor vitală"[13].

Această viziune integrativă și unitară este specifică sintezei neopatristice. Pe de o parte sunt depășite sciziunile în interiorul teologiei, iar pe de altă parte este recuperat și afirmat fiecare aspect în conlucrare cu celelalte. Biserică, Scriptură, Tradiție, Liturghie, Icoană, Experiență reprezintă un tot unitar, neseparat, dar deschis distincțiilor și nuanțărilor teologice.

Leonid Uspensky precizează că, în istoria creștinismului, în ceea ce privește icoana, nu este vorba de o păgânizare a artei creștine, ci de o încreștinare a artei păgâne[14]. Această decantare a stilurilor și umplerea lor cu sens creștin a fost realizată de Biserică din perspectiva Revelației. El explică modalitatea în care Biserica a realizat decantarea și sinteza în iconografie:

> „Aceasta nu înseamnă că Biserica suprimă caracterul specific al elementelor pe care le preia. Ea nu exclude nimic din ceea ce este propriu naturii create de Dumnezeu, nici o dimensiune umană, nici un indiciu de timp sau de loc, nici un caracter național sau personal. Ea sfințește toată diversitatea universului, descoperindu-i adevăratul sens și orientându-l spre adevăratul său scop, acela al înălțarii Împărăției lui Dumnezeu"[15].

Uspensky subliniază importanța dogmatică a canonului 82 al Sinodului Quinisext. Prin acesta se formulează temeiul dogmatic al imaginii, „pentru prima dată o decizie sinodală stabilește legătura dintre icoană și dogma Întrupării", icoana ne arată imaginea Dumnezeului întrupat, Iisus Hristos[16].

Dacă icoana era argumentată hristologic formularea dogmatică căuta să depășească atât viziunea iudaică cât și cea păgână asupra acesteia - negarea icoanei era echivalentă cu negarea Întrupării, iconoclaștii se pliau distorsionat pe această dogmă. Uspensky expune istoric și teologic perioada pre-iconoclastă și cea iconoclastă, identificând contribuțiile Părinților

[13] L. Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, p. 94.

[14] L. Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, p. 53.

[15] L. Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, p. 54.

[16] L. Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, p. 60.

iconoduli, centrate în special pe dogma de la Calcedon și pozițiile iconoclaste incapabile să înțeleagă paradoxul dogmei de la Calcedon și distincțiile între natură și ipostas. În același mod sesizează și devierile teologiei occidentale - romano-catolice și protestante - în ceea ce privește iconografia și semnificația ei teologică. Pentru el, răspunsul teologic dat de Biserică iconoclaștilor își menține și astăzi aceeași valoare, iconoclaștii atentau la dogma Bisericii[17]. El integrează teologia icoanei într-o viziune de ansamblu asupra iconomiei divine, implicând nu doar hristologia și eclesiologia în argumentările sale, ci și cosmologia și antropologia, soteriologia și eshatologia.

Sciziunile teologiei sunt depășite în cea mai mare parte în gândirea lui Uspensky, el asumând o metodă hermeneutică și demonstrativă a iconologiei ortodoxe la confluența cu provocările păgâne, iudaice și, mai nou, ale artei occidentale, așa încât, avem o viziune integrativă asupra cosmologiei ca transfigurare a materiei în Hristos și sfinți, antropologiei înțeleasă ca antropologie a îndumnezeirii și soteriologiei înțeleasă ca realizare a omului în Hristos și Biserică prin asceză, rugăciune și participare la harul dumnezeiesc și îndumnezeitor. El spune că „arta sacră ortodoxă este expresia vizuală a dogmei transfigurării" și că „rațiunea de a fi a icoanei și valoarea ei nu stau în frumusețea ei obiectivă, ci în ceea ce reprezintă: o imagine a frumuseții ca asemănare divină"[18].

În teologia icoanei elaborată de Uspenky întâlnim distincțiile teologiei bizantine și gândirea palamită. Viziunea asupra icoanei nu este desprinsă de ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe, elementele constitutive ale acestora fiind integrate în ansamblul teologic al icoanei. Prin întreaga sa viziune, Uspensky nu oferă doar o perspectivă istorică-estetică asupra icoanei, ci una teologică-dogmatică și eclesial-experimentală. De aceea, icoana „reprezintă învățătura ortodoxă sobornicească, experiența obștească a dreptei credinței și Liturghia ortodoxă de pretutindeni"[19]. El sesizează și implicațiile sintezei palamite în teologia icoanei. Astfel, contextualizează viziunea isihaștilor cu privire la har, îndumnezeire, experiență și unire cu Dumnezeu și subliniază deficiențele umanismului cu privire la natura luminii taborice. Influențele umanismului și ale Renașterii se fac tot mai simțite în iconogra-

[17] L. Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, p. 78.

[18] L. Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, p. 126.

[19] L. Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, p. 130.

fie, fapt ce distorsiona realitatea experienței și unirii omului cu Dumnezeu. Doctrina energiilor necreate pe care sfântul Grigorie Palama o dezvoltă, reafirmă distincțiile teologiei patristice în ceea ce privește sfintele icoane și astfel delimitează între raționalismul iconoclast renăscut și „rațiunea" paradoxală a Ortodoxiei. Uspensky explică:

> „Prin dogma cinstirii icoanelor, Biserica recunoaşte posibilitatea de a traduce în limbajul formelor, culorilor şi liniilor rezultatul lucrării divine în om, de a manifesta şi evidenția acest rezultat; prin doctrina luminii taborice, Biserica admite că lucrarea divină care transfigurează omul are ca origine lumina necreată şi nepieritoare, energia Dumnezeirii, resimțită şi contemplată în trup. Doctrina energiilor divine se întâlnește astfel cu cea despre icoane, fiindcă în distincția despre lumina taborică s-a stabilit, în mod dogmatic, că îndumnezeirea omului este şi temelia semnificantă a icoanei"[20].

2.2. Dumitru Stăniloae

A doua jumătate a secolului al XX-lea este fecundă pentru aprofundarea teologiei icoanei nu doar în spațiul emigrației ruse din Occident, ci şi în România. Aici, în contextul dificil al totalitarismului, părintele Dumitru Stăniloae, abordează şi dezvoltă o veritabilă teologie a icoanei. El valorifică atât contribuțiile Părinților iconodului din secolele VII-VIII, cât și teologia bizantină, având în centru dogma de la Calcedon şi sinteza mistică şi cea palamită reprezentate de Sfinții Simeon Noul Teolog şi Grigorie Palama. Pe lângă aceste elemente esențiale ale teologiei icoanei, prin care deschide întreaga dezbatere spre experiență şi îndumnezeire, părintele Dumitru Stăniloae, utilizează selectiv şi critic concluziile cercetărilor din spațiul teologiei ruse din diaspora cu privire la temă.

Plecând de la contribuțiile teologilor L. Uspensky și G Ostrogorsky, părintele Stăniloae, într-un studiu publicat în 1957[21], subliniază semnificația idolului, simbolului şi icoanei în istoria omenirii, extrăgând din aceste semnificații argumentele luptei iconoclaste şi răspunsurile Bisericii.

[20] L. Uspensky, *Teologia icoanei în Biserica Ortodoxă*, p. 161.

[21] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Simbolul ca anticipare şi temei al posibilităţii icoanei* în „Studii Teologice" an IX (1957), nr. 7-8, p. 430.

Apărătorii icoanelor, observă părintele Stăniloae, argumentaseră că Vechiul Testament admite simbolul cu funcție provizorie și profetică, pregătind terenul pentru icoană și interzice idolul. El vede disputa iconoclastă ca o luptă pentru hristologie, pentru clarificarea hristologiei. Dacă iconodulii recunoșteau revelația lui Dumnezeu prin mediul creaturii și trecerea de la simbol prin Întrupare la icoană, iconomahii nu recunoșteau revelația lui Dumnezeu prin creatură și astfel reduceau simbolul și icoana la idol. În acest sens, părintele Stăniloae prezintă argumentativ dimensiunea simbolică a lumii, dezvoltând, în sens eclesial, o adevărată viziune simbolică, transcendentă asupra lumii în contrast cu imanența idolului și a idolatriei. Pentru înțelegerea cât mai adecvată a acestei realități, este prezentat raportul dintre lumea văzută și cea nevăzută și raportul dintre suflet și trup, invocând gândirea lui Nicolai Berdiaev despre o lume creată ce își are rațiunile în Dumnezeu și nu este închisă în sine și a lui Ciprian Kern care, influențat de teologia palamită, vorbește despre deslușirea sensului lumii, dincolo de existența și vederea simțual-obiectuală a ei, prin rațiunile interioare ale creației[22].

Dimensiunea simbolică a lumii primește conotații profunde prin invocarea viziunii maximiene despre această temă și prin invocarea unor similitudini între viziunea creștină și viziunea filosofică a lui Karl Jaspers cu privire la simbolica și perspectiva transcendentă asupra lumii[23]. Pentru a argumenta fundamentul ontologic al simbolului prin care ni se oferă o cunoaștere antinomică a lui Dumnezeu și un model asupra modului în care relaționăm cu Dumnezeu prin lume ca simbol, părintele Stăniloae arată că teologii iconoduli precum Nichifor Mărturisitorul au fost precursori ai teologiei palamite prin afirmarea distincției dintre ființă și energii. El dă prin această observație și un răspuns lui Serghei Bulgakov care considera că apărătorii icoanelor nu au reușit să dea un răspuns plauzibil iconoclaștilor cu privire la modul în care Dumnezeu fiind nevăzut și fără formă, nu poate fi înfățișat în icoană. Prin urmare, părintele Stăniloae declanșează o critică teoriei sofiologice a lui Serghei Bulgakov, influențat la rândul său de Vladimir Soloviov, despre tema Absolutului în devenire, despre antinomia ivită în Dumnezeu prin crearea lumii. Această antinomie o așează Bulgakov și la baza icoanei așa încât, părintele Stăniloae demonstrează

[22] Pr. D. Stăniloae, *Simbolul ca anticipare şi temei al posibilităţii icoanei*, p. 435.

[23] Pr. D. Stăniloae, *Simbolul ca anticipare şi temei al posibilităţii icoanei,* pp. 439-440.

că Bulgakov nu cunoaşte o deosebire reală între transcendent şi imanent, între Dumnezeu şi lume.

Pe firul acestei concepţii, icoana se identifică mai degrabă cu un idol decât cu simbolul „întrucât mediul însuşi – luat din lume – e divin, se înţelege treapta imanentă a divinului, divinul aşezat sau coborât în stare de devenire. Lumea întreagă nu mai e, în concepţia lui, simbol potenţial al divinităţii, ci divinitatea însăşi"[24]. Prin teoria sa Bulgakov consideră că aceeaşi fiinţă divină neschimbabilă se face şi schimbătoare, evolutivă şi temporală. Prin aceasta, anulează identitatea lumii ca realitate deosebită de Dumnezeu şi astfel suprimă antinomia reală dintre Dumnezeu şi lume.

În exprimarea poziţiei sale părintele Stăniloae invocă şi viziunea lui George Florovsky care, fundamentat patristic, combate teoria sofialogică a lui Bulgakov în ceea ce priveşte raportul Dumnezeu-lume. Dar, în acelaşi timp aduce unele corecţii viziunii florovskiene care, din opoziţie faţă de sofiologia lui Bulgakov, avea tendinţa să despartă paradigmele divine de formele văzute ale lucrurilor. Părintele Stăniloae accentuează faptul că, pe de o parte paradigmele lucrurilor fiind produse ale voii lui Dumnezeu, deşi sunt eterne, nu comportă acelaşi grad de înălţime şi necesitate ontologică ca fiinţa divină, iar pe de altă parte, lucrurile şi fiinţele create se constituie şi se susţin ca nişte forme văzute corespunzătoare ale paradigmelor nevăzute prin lucrarea acelora. Vorbeşte despre paradigme şi despre lucrarea paradigmelor prezentă în lucrurile văzute prin care se susţine dinamic chipul văzut corespunzător celui nevăzut[25].

În 1978, părintele Stăniloae abordează din nou problema icoanei, însă de această dată din perspectivă cultică. Studiul debutează cu o profundă argumentare a cinstirii icoanelor Sfinţilor şi a Maicii Domnului pe care îi cinstim întrucât „în ei străluceşte Hristos", iar „icoanele lor reprezintă pe cei ce sunt locaşurile pnevmatizate ale lui Hristos"[26]. În acest studiu, dezvoltând unele aspecte din studiile anterioare, părintele Stăniloae răspunde la o serie de întrebări privind icoana ortodoxă: 1) În ce constă justificarea existenţei icoanei lui Hristos?; 2) Care este deosebirea între simbolul admis şi idolul interzis în Vechiul Testament?; 3) Ce legătură reală, vie şi prezentă

[24] Pr. D. Stăniloae, *Simbolul ca anticipare şi temei al posibilităţii icoanei*, pp. 444-445.

[25] Pr. D. Stăniloae, *Simbolul ca anticipare şi temei al posibilităţii icoanei*, pp. 449-450.

[26] Pr. D. Stăniloae, *Icoanele în cultul ortodox,* „Ortodoxia", an XXX(1978), nr. 3, pp. 475-487, p. 475.

există între Persoana lui Hristos și icoana Lui, între Hristos și credinciosul care se roagă în fața icoanei și în ce mod se stabilește ea? Răspunzând la aceste întrebări, părintele evidențiază câteva aspecte teologice aparte. El dezvoltă o idee a lui Olivier Clement privitoare la taina infinită pe care o revelează fața umană[27], întrucât este ancorată în Dumnezeu-Persoană. Plecând de aici, arată că prin icoană se păstrează vie conștiința prezenței lui Hristos până la sfârșitul veacurilor în viața credincioșilor. El arată că doar cuvântul nu poate transmite adevărata credință, ci doar acolo unde a existat o unitate între cuvânt, icoană, Taine, prin ultimele două, cuvântul a fost menținut în matca Tradiției. Semnificația *feței* o așează în perspectivă transcendentă și comunională, iar pentru a fi cât mai bine înțeleasă pleacă de la exemplul *feței omului* ca mijloc de comunicare între oameni. În Fața lui Hristos din icoană sunt cuprinse, în mod concentrat, „toate cuvintele Sale", aceasta comunicând mai mult decât cuvântul nu doar înțelesuri, ci și putere și viață. De aceea, argumentează prezența icoanelor prin implicațiile antropologice și triadologice ale acestora.

> „Credincioșii vor să aibă cu ei nu numai cuvântul lui Hristos până la sfârșitul veacurilor, ci și fața Lui umană și prin ea „Fața" dumnezeirii, ca izvor al tuturor fețelor omenești, deci și al feței asumate de Hristos; sau „Fața" dumnezeiască ca formă mai presus de forme a existenței sale tripersonale eterne, ca expresivitate intratreimică, izvor al oricărei expresivități și comunicări interpersonale create"[28].

Părintele Stăniloae nu desparte, nici în ceea ce privește teologia icoanei, pe Hristos de Duhul, el vorbește despre aspectul hristologic și de cel pnevmatologic al icoanei lui Hristos, arătând că puterea formatoare a icoanei lui Hristos trimite la sfințenie, „viața pnevmatică a lui Hristos" se reflectă în icoanele Sfinților. Pentru a surprinde în icoană această teologie, Ortodoxia bizantină și-a format „stilul subțirimii și delicateței pnevmatice"[29]. El explică că „există o legătură ontologică (o legătură prin ființă) între o reprezentare și realitatea reprezentată" după cum există această relație între cuvânt și persoană. Totuși, subliniază că ontologia chipului stă în prototip

[27] Olivier Clement, *Le visage interieur,* Paris, Stöck, Paris, 1978.

[28] Pr. D. Stăniloae, *Icoanele în cultul ortodox*, p. 479.

[29] Pr. D. Stăniloae, *Icoanele în cultul ortodox*, pp. 480-481.

și acest fapt nu poate fi inversat deși prototipul și icoana sunt corelative, prototipul purtând cu el icoana al cărui prototip este. Argumentațiile părintelui Stăniloae sunt fundamentate pe teologia Sfântului Teodor Studitul și vor fi dezvoltate ulterior.

Părintele Stăniloae subliniază deficitul de explicitare pe care apărătorii icoanelor l-au arătat atunci când au explicat legătura dintre Hristos și icoana Lui. Întrucât nu aveau „prea explicită conștiința despre energiile necreate aduse în creație de Duhul Sfânt" nu au explicat îndeajuns de clar semnificația termenului *închinare relativă,* adică închinare ce trece la prototip; această trecere nu înseamnă separare între Hristos și icoană[30]. El arată că această legătură dintre Hristos și icoana Lui ar fi fost și mai adânc exprimată dacă apărătorii icoanelor aveau și mai explicit lămurită doctrina energiilor necreate. În acest sens el subliniază „iradierea de putere" care caracterizează icoana lui Hristos în vederea vindecării și a depărtării uneltirilor diavolului. El exprimă același principiu hristologic și în cazul cinstirii sfintelor moaște

> „Cinstirea trece la persoană, ca și în cazul cinstirii icoanei. Biserica și credincioșii au convingerea că prin atingerea de moaște și prin rugăciuni adresate sfântului lângă moaștele lui se înfăptuiesc adeseori vindecări și alte fapte minunate, ca și prin atingerea icoanelor, datorită energiilor dumnezeiești care, din persoanele celor reprezentați în icoane și, în ultimă analiză, din Hristos, se prelungesc în icoane sau în moaște"[31]

Părintele Stăniloae plasează teologia icoanei în cadrul eclesiologiei și se fundamentează în exprimarea ei pe teologia Sfântului Ioan Damaschin și Sfântului Teodor Studitul, apelând în elaborarea coordonatelor ei și la scrierile lui P. Evdokimov, O. Clement, H. J. Schultz, W. Nyssen, P. Florensky, L. Uspensky, S. Grigoriatis, arhimadritul Vasileios, Th. Spidlik, D. Constantelos, N. Ozoline, G. Ostrogorsky. Într-un studiu amplu și dens[32], pe care îl rela-

[30] Pr. D. Stăniloae, *Icoanele în cultul ortodox*, p. 485.

[31] Pr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă,* vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, pp. 233-234.

[32] Pr. D. Stăniloae, *Hristologie și iconologie în disputa din secolele VIII-IX,* „Studii Teologice", an XXXI, (1979), nr. 1-4, pp. 13-53. Într-un alt studiu foarte dens și important pentru înțelegerea teologiei icoanei, face distincția între idol și simbol, luând lumea creată

ționează cu studiul *Hristos prototipul icoanei Sale*[33], evidențiază teologia icoanei așa cum a fost ea elaborată în cadrul disputelor iconoclaste din secolele VIII-IX. Astfel, fundamentându-se pe gândirea Părinților iconoduli, în special pe Ioan Damaschin, Teodor Studitul și Nichifor Mărturisitorul vorbește despre circumscrierea lui Hristos ca dovadă a omenității reale a Lui și despre caracterul individual al umanității lui Hristos, ca bază a posibilității redării lui în icoană, subliniind, într-un mod special, relația indisolubilă dintre hristologie și iconologie. Arată că, deși Serghei Bulgakov a susținut că iconodulii nu au dat un răspuns iconomahilor în ceea ce privește problema vederii lui Dumnezeu Cel nevăzut și deci infățișarea Lui în icoană, apărătorii icoanelor, printre care Nichifor Mărturisitorul, a dat acest răspuns prin distincția dintre ființă și energii în Dumnezeu[34].

drept model. „Dar precum idolul, ca simbol religios panteist, e pe de o parte ceva restrâns, iar pe de altă parte, corelativ cu abordarea întregii lumi, așa simbolul religios creștin e pe de o parte ceva restrâns, iar pe de alta e corelativ cu o considerare a întregii lumi ca simbol al transcendenţei divine" (*Simbolul ca anticipare şi temei al posibilităţii icoanei*, p. 433). Lumea întreagă e un simbol, dar poate fi şi mijloc al idolatriei.

[33] A se vedea *Iisus Hristos ca Prototip al icoanei Sale,* „Mitropolia Moldovei şi Sucevei", an XXXIV (1958), nr. 3-4, pp. 244-272. De asemenea, în *Iisus Hristos Prototip al icoanei Sale*, părintele Stăniloae face distincţia între icoană şi Prototip, icoană şi idol, icoană şi tabloul occidental de inspiraţie nestoriană, prezentând totodată raportul dintre icoană şi prototip după modelul raportului dintre propovăduire şi subiectul propovăduit. El arată că „reprezentarea prin icoană urmează istorisirii evanghelice şi aceasta la rândul ei, istorisirii iconografice" întrucât „icoana implică cuvântul şi cuvântul implică icoana" (*Iisus Hristos ca Prototip al icoanei Sale,* pp. 253-254).

[34] Pr. D. Stăniloae, *Simbolul ca anticipare şi temei al posibilităţii icoanei*, pp. 443-446. Plecând de la teologia icoanei, părintele Stăniloae este de părere că concepţia lui Bulgakov nu cunoaşte o deosebire reală între transcendent şi imanent, între Dumnezeu şi lume. Lumea e imanentă şi e tot transcendentă, tot divinitate. Bulgakov cunoaşte două trepte în interiorul aceleaşi divinităţi, o transcendentă în cadrul aceleaşi divinităţi. Icoana lui Bulgakov e mai degrabă un idol decât un simbol, pentru că lumea însăşi nu mai e în concepţia lui simbol potenţial al divinităţii, ci divinitatea însăşi. În combatera acestei concepţii a lui Bulgakov se înscrie şi Florovsky. Părintele Stăniloae pune la temelia viziunii sale în această problemă două lucruri: a) La temelia lucrurilor şi a fiinţelor nu stă fiinţa creată, ci „formele", „tipurile", „paradigmele" şi b) aceste „paradigme" nu sunt nici identice cu formele văzute ale lucrurilor şi nici total despărţite. Astfel forma văzută, fără a fi una cu forma nevăzută, este nedespărţită

Teologia ortodoxă

> "pune realitatea icoanei ca chip zugrăvit al lui Hristos și al Sfinților în dependență de calitatea Fiului de chip (de icoană) al Tatălui și de calitatea omului de ființă creată „după chipul Fiului" sau reînnoită în Hristos și după modelul Fiului Cel întrupat"[35].

Părintele Stăniloae subliniază faptul că iconomahii axați pe o viziune naturalistă, nu personalistă, nu vedeau *antinomicul în Persoana lui Hristos* și nici „coexistența și interprenetarea vizibilului și a invizibilului, a creatului și a necreatului sau mai bine-zis prezența invizibilului și a necreatului în vizibil și în creat, și deci și a necircumscrisului în circumscris"[36]. El subliniază rădăcinile hristologice și soteriologice ale iconologiei. Iconologia este consecință a hristologiei evanghelice, bisericești, afirmată la Calcedon, fără de care ar însemna reacreditarea monofizismului și respingerea valorificării omului în Dumnezeu prin asumarea umanității de către Ipostasul Cuvântului.

Toate aceste aspecte descoperă viziunea profundă a părintelui Stăniloae în ceea ce privește teologia icoanei. El se înscrie prin aceste considerații între puținii teologi ortodocși din a doua jumătate a secolului al XX-lea care au redescoperit sensul dogmatic-experimental și hristologic-pnevmatologic-eclesial al icoanei. De asemenea, teologia icoanei este adânc relaționată cu viața Bisericii și cu experiența prin structura teologiei palamite pe care o exprimă în valorificarea conținutului ei. Icoana nu este doar un obiect de artă, ci integrând toate elementele hristologiei și pnevmatologiei, nuanțele dogmatice și eclesiale, este loc și spațiu al prezenței și al iradierii de putere dumnezeiască și de sfințenie, cinstirea ei urcând spre Prototipul zugrăvit pe ea.

---

de aceia, e îmbibată de aceia. Din acest punct de vedere lumea simbolică este o anticipare a lumii viitoare. (pp. 448-452). A se vedea și *De la creaţiune la Întruparea Cuvântului şi de la simbol la icoană,* „Glasul Bisericii", an XVI (1957), nr. 12, pp. 860-867.

[35] Pr. D. Stăniloae, *Idolul chip al naturii divinizate şi icoană ca fereastră spre transcendenţa dumnezeiască,* „Ortodoxia", an XXXIV, (1982), nr. 1, pp. 12-27. Părintele Stăniloae subliniază caracteristicile idolului vorbind despre el în sensul lui deosebit de al icoanei şi de icoană în sensul ei deosebit de al idolului.

[36] Pr. D. Stăniloae, *Hristologie şi iconologie în disputa din secolele VIII-IX,* p. 50.

2.3. Paul Evdokimov

Între teologii ruşi din diaspora, Paul Evdokimov ocupă un loc însemnat prin contribuţiile aduse la înnoirea teologiei ortodoxe din secolul XX. Printre aceste contribuţii, un loc distinct îl ocupă şi teologia icoanei pe care o prezintă ca o teologie o frumuseţii[37]. În gândirea sa cu privire la teologia icoanei întâlnim o unitate între fundamentele biblice, dogmatice şi patristic-liturgice ale icoanei, precum şi importante elemente de estetică teologică. Înainte de toate, stilul teologic al lui Evdokimov este clar, sintetic şi poetic şi prin acesta el cucereşte inima şi mintea celor care îi citesc cărţile. Teologia icoanei la Paul Evdokimov este dezvoltată în contextul expunerii elementelor biblice care stau la temelia acesteia, a cosmologiei şi a timpului şi spaţiului sacru. Din această perspectivă, el vorbeşte despre arta şi cultura modernă, limitele şi metamorfozele acestora, precum şi despre necesitatea de a reveni la fundamentele biblice-patristice şi ontologic-liturgice ale icoanei. Această perspectivă o dezvoltă ca mărturie creştină dată în contextul culturii moderne, utilizând tendinţele artei moderne căreia îi identifică limitele şi îi descoperă carenţele[38]. Evdokimov oferă elemente importante cu privire la icoană în expresia ei teologică şi liturgică marcând trecerea de la experienţa estetică la experienţa religioasă. El nu concepe icoana în afara spaţiului liturgic şi în afara unei teologii a prezenţei. Tocmai această teologie liturgică a prezenţei implică termenul de *participare* şi deosebeşte icoana de tabloul religios[39]. Subliniază că această unitate dintre *prezenţă-participare* distinge perspectiva ortodoxă de cea occidentală privind icoana, care nu generează simplă emoţie estetică, ci experienţă mistică şi nu simplă amintire, ci prezenţă sacramentală. Această prezenţă este strâns relaţionată de Evdokimov cu teologia slavei şi a luminii care îndumnezeieşte. El se bazează şi dezvoltă viziunea lui Uspensky şi chiar pe cea a lui Lossky[40]. Practic, Evdokimov reafirmă, în duhul tradiţiei reînnoite de Lossky şi Usppensky, descoperirea tainei feţei lui Hristos în icoană, dimensiunea eclesială-liturgică a acesteia, dimensiunea ei experimentală prin care se revelează taina veacului viitor. Din această perspectivă, Evdokimov

[37] Paul Evdokimov, *Arta icoanei o teologie a frumuseţii,* trad. Grigorie Moga, Petru Moga, Editura Meridiane, Bucureşti, 1993.

[38] P. Evdokimov, *Arta icoanei o teologie a frumuseţii*, pp. 44-84

[39] P. Evdokimov, *Arta icoanei o teologie a frumuseţii*, p. 158-159

[40] Andrew Louth, *Modern Orthodox Thinkers. From the Philokalia to the present*, p. 174.

subliniază și dimensiunea apofatică a icoanei și implicit pe cea antinomică. Părintele Stăniloae integrând teologia icoanei în contextul formulării dogmei hristologice subliniază paradoxul Persoanei lui Hristos și a dogmei de la Calcedon, atât de importantă pentru înțelegerea icoanei ortodoxe.

El surprinde sintetic subtilitățile și nuanțările teologice ale Părinților iconoduli Ioan Damaschin, Nichifor Mărturisitorul și Teodor Studitul, dogma de la Calcedon și realitatea unirii ipostatice și afirmă fundamentul dogmatic paradoxal al icoanei care unifică Întruparea cu Ziua a Opta: „nu firea divină, nici cea umană, ci tocmai Ipostaza lui Hristos ne este arătată pe icoane. Astfel, cultul icoanelor este începutul vederii Zilei a Opta"[41]. Plecând de la nuanțările teologice ale Părinților și de la realitatea cultului și Liturghiei, Evdokimov expune ceea ce el numește „arta divină" în contextul unui „iconoclasm generalizat" generat de

> „pierderea treptată a simbolismului liturgic și din abandonarea viziunii patristice"[42]. În acest context, arta „pierde legătura organică dintre conținut și formă, se desparte de cunoașterea mistică și se înfundă în noaptea rupturilor (...) Principiile sale sunt funcție a lumii decăzute, a stării ei de exterioritate, de separare, de distanță și izolare"[43].

În contrast cu această imagine a artei, Evdokimov arată că iconografii nu ignoră nicio tehnică, dar nici nu fac din tehnicile moderne condiția artei lor așa încât icoana, în chip real, tratează spațiul și timpul cu o deplină libertate, într-o perspectivă răsturnată și transfigurată în raport cu arta modernă.

Concluzii

Teologia icoanei s-a bucurat de o atenție remarcabilă în secolul al XX-lea, în contextul înnoirii teologiei ortodoxe, al dialogului ecumenic și al redescoperirii izvoarelor biblice și patristice. Cea mai mare atenție a avut-o în contextul teologiei ruse din diaspora, teologia icoanei fiind prezentată Occidentului ca un tezaur teologic-duhovnicesc în care este exprimat dogma-spiritualitatea și cultul Bisericii Ortodoxe. În gândirea teologilor Vladimir Lossky, Leonid Uspensky și Paul Evdokimov, teologia icoanei este

[41] P. Evdokimov, *Arta icoanei o teologie a frumuseții*, p. 181.

[42] P. Evdokimov, *Arta icoanei o teologie a frumuseții*, p. 189.

[43] P. Evdokimov, *Arta icoanei o teologie a frumuseții*, pp. 189-190.

exprimată cu profunzime și acuratețe teologică, fiind depășită atât concepția sofiologică a lui Bulgakov, cât și estetismul artei religioase specific modernității și dezvoltat sub influențele nefaste ale Occidentului. O influență majoră asupra gândirii lui Leonid Uspensky a realizat Georges Florovsky. Dar, teologia icoanei s-a bucurat de o contribuție substanțială și în teologia ortodoxă română. Părintele Dumitru Stăniloae pe parcursul a trei decenii publică câteva studii remarcabile prin care aduce clarificări esențiale în ceea ce privește teologia icoanei. Pe de o parte valorifică în contextul teologiei moderne gândirea teologică a Părinților iconoduli, Ioan Damaschin, Nichifor Mărturisitorul și Teodor Studiul, iar pe de altă parte se delimitează de viziune sofiologică a lui Serghei Bulgakov în ceea ce privește teologia icoanei. Mai mult, cu o forță creatoare specifică, reușește să exprime importanța teologiei palamite în înțelegerea teologică și experimentală a icoanei în lumea modernă. Părintele Dumitru Stăniloae se folosește selectiv și creator de ideile teologilor ruși din diaspora, valorifică nuanțele teologice ale Părinților iconoduli și exprimă dogmatic-experimental importanța teologiei icoanei în context eclesial și teologic. Sinteza neopatristică în privința teologiei icoanei reprezintă un proces neîncheiat, mai ales în contextul lumii actuale marcată de provocarea imaginii și de implicațiile hedoniste și egoiste ale verbului *a apărea*. De aceea, icoana ortodoxă poate reprezenta prin ea însăși, dar și prin hermeneutica teologică inteligibil-duhovnicească din jurul ei o alternativă la idolatria și politeismul lumii actuale, redând nu doar originea și modelul omului, ci și sensul și scopul acestuia în această lume.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 49-72

MAJLIS-UL - CADRU AL DIALOGULUI INTERRELIGIOS CREȘTINO-ISLAMIC MEDIEVAL

Pr. Conf. Univ. Dr. Caius Cuțaru

Abstract

The study presents one of the institutions in medieval Islam, namely the Majlis institution, an institution of the dialogue between Christianity and Islam and between monotheistic religions in general. The Majlis was not a permanent institution in Islam, but a temporary one, its existence being related to the opening to dialogue with the other religions that some of the caliphs manifested. The article describes a case study, namely the dialogue between Bishop Teodor Abū Qurrah (755-830 AD) and the Muslim theologians, which took place in the Majlis of the calipf al-Ma'mūn (AD 813-833).

Keywords

History and Philosophy of Religions, Medieval Majlis, Islam and Christianity, Interreligious Dialogue, al-Ma'mūn (813-833 AD), Teodor Abū Qurrah (755-830 AD).

I. Introducere

Lumea contemporană ne oferă imaginea unei societăți în care nu se mai poate imagina o existență asumată în izolare, camuflată în spatele unui zid al indiferentismului cultural, religios sau de orice altă natură, pentru că celălalt ne inundă intimitatea și ne pune în situația de a dialoga. Însă dincolo de oamenii cu care interacționăm se află experiențe de viață clădite în culturi și în tradiții religioase mult diferite de cultura și tradiția noastră religioasă amprentată de creștinism.[1] De aceea, dialogul interreligios devine o resursă importantă în drumul către armonizarea modului de interacțiune a culturilor existente în lumea de astăzi.[2]

> „Întâlnirea dintre religii și culturi este o realitate dată de însăși viețuirea pe această planetă, însă astăzi este mult potențată, diversitatea culturilor și religiilor generând, de-a lungul timpului, diverse atitudini și comportamente. De la polemică la confruntare armată, de la dispută doctrinară la ignoranță reciprocă, de la convieţuire pașnică la dialog, paleta relațiilor interreligioase a fost una deosebit de vastă, în funcție de specificul fiecărei religii în parte".[3]

Istoria întâlnirii dintre creștinism și islam datează încă de la apariția pe scena istoriei a islamului, ultimul mare monoteism în ordine cronologică. Întâlnirea dintre creștinism și islam a parcurs diferite etape, mergând de la *djihad*, la polemică doctrinară, pentru a se ajunge în cele din urmă la dialog interreligios și la o convieţuire mai mult sau mai puțin pașnică în interiorul unei societăți care se secularizează treptat. Islamul a dialogat atât cu Răsăritul ortodox cât și cu Apusul catolic, dialog care a manifestat

[1] Jeannine Hill Fletcher, *As long as We Wonder: Possibilities in the Imposibility of Interreligious Dialogue*, în „Theological Studies" (de acum TS), vol. 68, 3 (2007), pp. 540-542.

[2] Sorin Gabriel Ailenei, *Dialogul interreligios. Reflecții actuale - Teză de doctorat (nepublicată)*, Iași, 2010, p. 2.

[3] Arhid. Caius Cuțaru, *Creștinism și islam în Evul Mediu. Primele încercări de dialog interreligios în Răsăritul creștin Perioada I. Sfântul Anastasie Sinaitul, Sfântul Ioan Damaschin & Teodor Abū Qurra. Perioada a II-a. Samona de Gaza*, Editura Astra MUSEUM, Sibiu, 2015, p. 23.

specificități proprii. În prefața la cartea lui R.C. Zaehner,[4] Jacques-Albert Cuttat distinge mai multe tipuri de atitudini creștine în ce privește tradiția islamică: atitudinea polemică, atitudinea descriptivă sau științifică, concordia sau atitudinea sincretistă și cea dialogică.

Dacă dialogul creștino-islamic nu a lipsit la începutul convieţuirii celor două religii, el nu ar trebui să lipsească nici în prezent, ci să reprezinte o constantă a relațiilor dintre ele. Chiar dacă dialogul contemporan pornește de la alte premise, bazele lui s-au pus în prioada medievală. De aceea, trebuie cunoscută specificitatea dialogului interreligios bilateral medieval, pentru a ne situa în contemporaneitate în continuitatea acestuia.

O formă a dialogului creștino-islamic medieval a reprezentat-o instituția *majlis*-ului de la curtea unor califi omeiazi, pe care o vom prezenta în continuare.

II. Încercări de dialog creștino-islamic în *majlis*-ul medieval

II.1. Termenul de *majlis* și semnificația sa

Majlis este un termen arab care înseamnă „un loc de ședere", termen folosit pentru a descrie diverse tipuri de adunări speciale în cadrul grupurilor de interes comun, fie administrativ, social sau religios în țările cu o cultură islamică. Rădăcina substantivului este comună cu cea a verbului care înseamnă „să stai", سلج *jalasa* (a se vedea „camera de zi").

Majlis-ul se poate referi și la o adunare legislativă și este folosit pntru a desemna consiliile sau adunările legislative din unele state unde cultura islamică este dominantă.[5]

Termenul *majlis* este folosit apoi pentru a se referi la un loc privat unde oaspeții sunt primiți și distrați.[6] Printre comunitățile *shia*, termenul *majlis*

[4] A se vedea R.C. Zaehner, *At sundry Times An Essay in the Comparison of Religions,* Faber and Faber Publisher, Londra, 1958, tradusă în franceză sub titlul *Inde, Israël, Islam, religions mystiques et révélations prophétiques,* cu prezentarea lui J.A. Cuttat, Bruges-Paris, 1965.

[5] Este și cazul Iranului unde această denumire o are Adunarea Consultativă Islamică (Parlamentul Republicii Islamice Iran), cunoscută ca *Majles-e Showrā-ye Eslāmī.*

[6] *The Majlis Of The Future Today* - Leading UAE Interior Designers Set To Reveal Their Visions At Index, Dubai City Guide, 9 November 2009.

este folosit ca verb care înseamnă adunarea care a venit să-și amintească de Āl al-Bayt[7] și în special de Hussain ibn-e-Ali.

Termenul *majlis* este de asemenea utilizat pentru a se referi la un loc privat unde oaspeții, de obicei bărbați, sunt primiți și distrați. Frecvent, camera are perne amplasate în jurul zidurilor în care stau vizitatorii, fie cu pernele plasate direct pe podea, fie pe un raft ridicat. În multe case arabe, *majlis* este sala de ședințe sau salonul din față folosit pentru a distra vizitatorii. În Arabia Saudită, decorarea majlisului în casă este deseori responsabilitatea femeilor, care fie decorează spațiul ele însele, fie fac schimb cu alte femei pentru a face decorarea pentru ele. Acest loc privat unde oaspeții și prietenii casei sunt primiți și distrați este foarte important, deoarece ospitalitatea este luată în serios în lumea islamică, iar multe familii se mândresc cu a face șederea oaspeților lor confortabilă atunci când îi vizitează.

Uneori, sălile de așteptare publice sunt de asemenea numite *majlis*, deoarece acesta este un spațiu în care oamenii se întâlnesc și pe care îl vizitează. Aici a fost adăugată pictura tradițională numită pictura *majlis* sau pictura *nagash* la designul interior al sălilor.

Termenul de *majlis* este, de asemenea, folosit pentru a desemna un salon (muzical sau științific), în special în epoca abbasidă, de exemplu, pentru a discuta traducerile recente din limba greacă, dar și punctele de doctrină islamică și creștină, adesea în contradictoriu, între reprezentanți ai celor două religii. Acest sens este uneori precizat și ca „*adabi majlis*" („*majlis* artistic").[8] În studiul nostru ne vom referi la acest din urmă sens general pe care îl avea *majlis*-ul în perioada abbasidă și nu la înțelesurile sale moderne.

II.2. Dialoguri creștino-islamice în *majlis*-urile vremii

Dacă despre dialogul modern dintre religii se poate afirma că se bucură de un cadru bine organizat și că se desfășoară între persoane autorizate, reprezentând diferite religii aflate în dialog, se poate afirma, fără teama de a greși, că și în ce privește dialogul creștino-islamic medieval exista un cadru organizat, la curtea unor califi iubitori de dispute între diferiții

[7] Āl al-Bayt este fraza care înseamnă, literal, „Oamenii Casei" sau „Familia Casei". Potrivit tradiției islamice, termenul se referă la familia profetului Muhammad.

[8] A se vedea în acest sens *dewaniya*, deși între *dewaniya* și *majlis* există unele diferențe de nuanță.

reprezentanți ai religiilor monoteiste. Pentru a respecta adevărul istoric, trebuie amintită existența acestei forme incipiente de asigurare a unui cadru organizat în care să se deruleze dialogul interreligios creștino-islamic în perioada medievală, chiar dacă de cele mai multe ori dialogul era conjunctural. Este vorba despre *majlis*, „o instituție proeminentă a vieții intelectuale din comunitățile islamice vechi, o întâlnire de salon la curtea unui calif sau emir, în care învățații se adunau pentru discuții (*jadal*) și dispute (*munāzarah*)[9] asupra unor importante probleme religioase ale timpului".[10]

De-a lungul vremii s-a elaborat un adevărat protocol ce trebuia urmat în cadrul conducerii acestor întâlniri, respectându-se nu doar eticheta, ci fiind dictate și adevărate proceduri ce trebuiau urmate în desfășurarea și parcurgerea subiectelor discuției.[11]

Consemnări ale acestor întâlniri s-au păstrat în istoria scrisă a mai multor biserici ortodoxe din spațiul islamic, mai ales atunci când acești adevărați eroi ai credinței, reprezentanți ai tuturor creștinilor, se achitau foarte bine de dificila sarcină de a apăra adevărata religie și de a contribui la recunoașterea ei, în disputele cu teologii musulmani. Mai târziu, un număr dintre aceste evenimente bine înregistrate de memoria Bisericii, au devenit subiecte de creații literare în limbile siriacă și arabă, care apăreau ca relatări ale dezbaterilor, servind nu numai în scop apologetic, ci și polemic, fiind apreciate atât pentru delectare, dar fiind pus în valoare și potențialul lor didactic.[12]

Cele mai populare scrieri de acest gen, provenite din perioada islamică timpurie, până la momentul cruciadelor, au fost în număr de cinci: Dialogul

---

[9] Despre rolul disputei (*munāzarah*) ca funcție distinctă în educația islamică a se vedea studiul lui George Makdisi, *The Scholastic Method in Medieval Education: An Inquiri into Its Origins in Law and Theology*, în „Speculum" (de acum Spec.), vol. 49, 4 (oct. 1974), pp. 640-661.

[10] Sidney H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis: Reflections on a Popular Genre of Christian Literary Apologetics in Arabic in the Early Islamic Period*, în *The Majlis. Interreligious Encounters in Medieval Islam*, Ed. by Hava Lazarus-Yafeh, Mark R. Cohen, Sasson Somekh, Sidney H. Griffith, Coll. Studies in Arabic Language and Literature, Vol. 4, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 1999, p. 13.

[11] A se vedea Georges Vajda, Études sur Qirqisani - V: Les Règles *de la controverse dialectique*, în „Revue des Études Juives" (REJ) 122 (1963), pp. 7-74.

[12] S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, pp. 13-14.

Patriarhului Timotei I (780-823 d. Hr.) cu califul al-Mahdī (775-785 d. Hr.); întâlnirea dintre călugărul Avraam din Tiberias cu un număr de polemiști musulmani în *majlis*-ul emirului 'Abd ar-Rahmān al-Hāshimī în Ierusalim în anul 820; Dezbaterea dintre Teodor Abū Qurrah și mai mulți musulmani în prezența califului al-Ma'mūn în Ḥarrān, în anul 829 d. Hr.; *Kitāb al-majālis* a lui Ilie de Nisibi (975-1046 d. Hr.), care relatează despre câteva întâlniri ale acestui episcop nestorian și discuțiile religioase avute cu vizirul Abū l-Qāsim al-Husayn ibn 'Ali al-Maghribī în Nisibi, în iulie 1026; Dezbaterea dintre călugărul Gheorghe și mai mulți învățați musulmani în Alep, probabil la începutul secolului al XIII-lea în *majlis*-ul emirului al-Malik al-Mushammar. Numeroase manuscrise ale acestor opere au supraviețuit până în timpurile moderne, demonstrând popularitatea lor timpurie printre arabii creștini din califat.[13]

II.3. Diferențe între dialogul interreligios medieval și cel actual

După cum se poate lesne observa, există mai multe aspecte care diferențiază cadrul organizatoric în care se derula dialogul interreligios creștino-islamic medieval prin intermediul *majlis*-ului și forma actuală de autentic dialog interreligios organizat. *Majlis*-ul nu constituia o insituție permanentă, care să fixeze termene precise pentru întâlnirile ulterioare, ci doar una temporară, organizată în funcție de interesul și deschiderea interreligioasă a califului sau emirului respectiv.

Majlis-ul nu era nici o instituție specifică dialogului creștino-islamic, în cadrul ei având loc și întâlniri între reprezentanții diferitelor grupări islamice sau dintre teologi musulmani și evrei.

Pe de altă parte, *majlis*-ul nici nu avea fixat ca scop dialogul cu aspectul său irenic, în cadrul discuțiilor putând avea loc și dispute. O caracteristică a acestui tip de dialog o constituia spontaneitatea și caracterul său direct, precum și faptul că nu erau trecute sub tăcere temele sensibile, chestiunile disputate, ci, dimpotrivă, erau puse pe tapet, erau abordate frontal.

Dialogul actual se realizează de pe picior de egalitate, părțile angajate în dialog neavând nici o temere pentru viața lor, însă în perioada medievală, în mediul arab, acest lucru trebuia promis solemn, în contextul unor dispute mai aprinse în care puteau fi atacate însăși fundamentele credinței

[13] S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, p. 14.

celuilalt. Vom putea observa în dialogul la care ne vom referi în continuare cum califul, în mai multe rânduri, dă asigurări creștinilor ortodocși, garantându-le indirect viața, atunci când precizează: „Acesta este un *majlis* corect... Oricine câștigă pe drept, a lui este victoria".

Cu toate acestea, se poate observa cum și în cadrul acestor comunități musulmane care voiau să se regăsească, să-și precizeze propria identitate, se resimțea nevoia instituirii unui cadru organizat unde să se deruleze întâlnirile dintre religii. Deschiderea spre dialog poate fi constatată cu ușurință, însă vor trece mai multe secole până când se va crea cadrul propice unui dialog interreligios instituționalizat, iar noi suntem martorii privilegiați ai unei asemenea realități.

În articolul de față vom prezenta un studiu de caz: dialogul și dezbaterea polemică dintre episcopul Teodor Abū Qurrah al Harrān-ului și reprezentanții islamului în *majlis*-ul califului al-Ma'mūn.

III. *Majlis*-ul lui al-Ma'mūn (813-833 d. Hr.)

Unii califi au devenit faimoși tocmai prin organizarea unor asemenea întâlniri, invitând la evenimentele respective nu numai teologi și filosofi musulmani ortodocși, ci și musulmani dizidenți și chiar nemusulmani, cum ar fi evrei și creștini. Un calif celebru în acest sens a fost al-Ma'mūn (813-833 d. Hr.), renumit pentru promovarea dezbaterilor dintre învățații vremii.[14]

Un astfel de învățat a fost Teodor Abū Qurrah (755-830 d. Hr.), călugăr la Mănăstirea Sfântului Sava din deșertul iudeii, melkit, adică ortodox, un cunoscut polemist creștin al lumii arabe din prima parte a stăpânirii abaside.[15] Om al dialogului, și-a câștigat respectul contemporanilor, teologi atât creștini cât și musulmani, care au prețuit cugetările sale. Ḥabīb Abū Rā'iṭah, cel mai renumit teolog iacobit din acel timp și opozant al său în materie de credință, folosea pentru Abū Qurrah apelativele de „om de știință", „înțelept" și „filosof".[16]

[14] S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, p. 13.

[15] Despre viața lui Teodor Abū Qurrah a se consulta Arhid. C. Cuțaru, *Creștinism și islam în Evul Mediu. Primele încercări de dialog interreligios în Răsăritul creștin...*, pp. 150-182.

[16] A se consulta Bassam A. Nassif, *Religious Dialogue in the Eight Century*, în revista „Parole de l'Orient", vol 30 (2005), p. 334.

Începând cu secolul al IX-lea, există frecvente referiri în consemnările istorice care relatează despre o ocazie în care Teodor Abū Qurrah pretinde că a fost angajat într-o discuție legată de problema adevăratei religii, islamul sau creștinismul, cu un număr de *mutakallimīn* sau *ulemal* în *majlis*-ul califului al-Ma'mūn.[17] Mai mult chiar, se vorbește despre circulația unei cărți care relatează desfășurarea dezbaterii.[18] Ignace Dick arăta că cele mai multe dintre scrierile sale în limba arabă sunt adresate musulmanilor, al având, mai mult decât atât, discuții personale cu *mutakallimīn*. Astfel, Cronica lui Mihail Sirianul care vorbește despre dialogurile păstrate în greacă nu poate fi în întregime inventată.[19] I. Dick consideră că Teodor Abū Qurrah nu abordează într-o manieră generală problematica propusă de islam, scrierile sale fiind o expunere defensivă a credinței creștine pentru folosința intelectualilor musulmani. „În dialoguri, el răspunde obiecțiilor ridicate de musulmani împotriva unuia sau altuia dintre punctele dogmei creștine. Adesea el tratează despre punctele comune celor două teologii și care începeau să fie discutate în mod deschis în școlile de la Basra și Bagdad".[20]

Dacă Abū Qurrah se afla la Bagdad către anul 824, l-ar fi putut întâlni acolo pe Abu-l-Hudayl Al Allaf (752-840), marea personalitate a epocii și pe tânărul strălucit Al Nazzam care a murit între anii 835-845 în floarea vârstei. Acesta a fost un polemist foarte bun și a fost acuzat că a luat partea creștinilor în ce privește învățătura despre Sfânta Treime. Or, aceste două personaje sunt cele mai marcante figuri ale școlii mutazilite și mai mult ca sigur, afirmă I. Dick, l-au citit scrierile lui Abū Qurrah, dacă nu au discutat chiar cu el. Influența lui Abū Qurrah s-a simțit încă puternic mulți ani după moartea sa. În studiul despre Abu Issa Al Marraq, scris către anul 860, A. Abel îl numește pe Abū Qurrah ca fiind: „izvorul probabil al lui Abu Issa".[21]

Concluzia la care ajunge Ignace Dick este aceea că trecerea lui Abū Qurrah pe la curtea califului de la Bagdad nu a putut trece neobservată,

[17] Cf. C. Cuțaru, *Creștinism și islam în Evul Mediu. Primele încercări de dialog interreligios în Răsăritul creștin...*, pp. 176-181.

[18] S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, p. 38.

[19] Ignace Dick, *Un continuateur arabe de saint Jean Damascène: Theodore Abuqurra, évêque melkite de Harran. La personne et son milieu (suite)*, în rev. „Proche Orient Chretien" 12 (1962), p. 128.

[20] I. Dick, *Un continuateur arabe de saint Jean Damascène...*, p. 128.

[21] I. Dick, *Un continuateur arabe de saint Jean Damascène...*, p. 129.

chiar dacă nu este menționată de sursele musulmane. De aceea, dialogurile avute cu musulmanii în fața califului nu sunt neverosimile, deoarece asemenea discuții, ca și disputele literare erau pe gustul acetor prinți, prieteni ai spiritului și ai cuvântului.[22]

III.1. Ediții ale relatării dezbaterii dintre Teodor Abū Qurrah și teologii musulmani în *majlis*-ul lui al-Ma'mūn

Cea mai timpurie și importantă relatare a dezbaterii lui Abū Qurrah este inclusă în cronica siriacă din secolul al XIII-lea numită *Ad Annum 1234 Pertinens*. Autorul acestei cronici s-a bazat, în istorisirea sa despre perioada abasidă timpurie, pe cronica acum pierdută a lui Dionisie de Tell Mahrē, patriarhul iacobit al Antiohiei între anii 818 și 845, și uneori însoțitorul de călătorie al califului al-Ma'mūn. Așadar, în mod constant, începând din secolul al IX-ea, există consemnări scrise despre existența unui dialog interreligios asupra adevăratei religii, la care a participat Teodor Abū Qurrah, Episcop de Harrān în *majlis*-ul al-Ma'mūn.[23] Conform relatării, în anul 1140 al grecilor, 214 de după Hegira, adică 824 d. Hr., pe când părăsea Bagdadul, pentru a invada teritoriile bizantinilor, mergând să se lupte cu ei în Asia Mică:

> „al-Ma'mūn a ajuns în Harrān. Teodosie (sic), episcop de Harrān, numit Abū Qurrah, a avut o conversație cu al-Ma'mūn. A fost o dezbatere (dialog, dispută) (*drāšā*) lungă între ei pe tema credinței creștinilor. Această discuție este scrisă într-o carte specială, pentru cei ce vor să o citească”.[24]

---

[22] I. Dick, *Un continuateur arabe de saint Jean Damascène...*, p. 129.

[23] A se vedea în acest sens S.H. Griffith, *The Qur'ān in arab christian texts; the development of an apologetical argument: Abū Qurrah in the mağlis of al-Ma'ūn*, în „Parole de l'Orient” 24 (1999), p. 223.

[24] I.-B. Chabot, *Anonymi Auctoris Chronicon ad Annum Christi 1234 Pertinens*, CSCO, vol. XV, Parisiis, 1916, p. 23. La fel, scriitorul copt Abu l-Barakat (m. 1324) în catalogul său de scriitori creştini, în limba arabă, l-a inclus pe Abū Qurrah „printre nestorienii din est şi alţi scriitori” căruia „îi aparţine o dezbatere vestită şi alte tratate”. Se pare că pentru Ibn Kabar dezbaterea a fost mai importantă decât orice altă scriere a lui Teodor. Numele protagonistului este schimbat în Šamun de Ḥabsnas, iar numele califului apare ca fiind Harun al-Rashid, tatăl lui al-Ma'mūn.

Cartea a supraviețuit în două revizuiri, melkită[25] și respectiv iacobită,[26] în 26 de manuscrise, datând de la începutul secolului al XIV-lea până în secolul al XIX-lea. Numărul manuscriselor mărturisește popularitatea scrierii, ca și circulația ei printre melkiți și iacobiți. Nu același lucru se poate spune despre celelalte scrieri abuqariene, care s-au păstrat în mai puține manuscrise.

În privința traducerii ei în limbile occidentale de circulație se poate afirma că deși cercetătorii cunoșteau de mult acest text, nu s-au publicat ediții ale traducerii ei decât târziu, în secolul XX, când specialiștii s-au aplecat asupra ei și au analizat-o cu instrumentele analizei textuale. Nici conținutul dezbaterii nu a fost relatat adecvat.[27] Cu toate acestea, au existat divergențe de opinie considerabile legate de autenticitatea lui. Fără ezitare G. Graf l-a trecut printre (*unechte Schriften = scrieri false*) atribuite lui Teodor Abū Qurrah, menționând că este o scriere a Evului Mediu târziu, în timp ce J. Nasrallah, citând nota din *Chronicon ad Annum 1234 Pertinens*, care era necunoscută lui Graf scria că „acest pasaj... ne permite să îi redăm lui Abū Qurrah o scriere pe care i-au negat-o majoritatea autorilor zilelor noastre".[28] Cel din urmă plasează scrierea la sfârșitul secolului al XIII-lea. Ignace Dick, un alt specialist în literatura creștino-islamică a secolelor respective, referindu-se la această scriere, susținea că merită mai multă încredere decât i s-a arătat până în prezent de către specialiști.[29]

---

[25] Recenzia melkită este mai veche și reprezintă 12 variante, la care J. Nasrallah mai adaugă 3, cf. I. Dick, *La discution d'Abū Qurra avec les ulémas musulman devant le calife Al-Ma'mūn*, în rev. „Parole de l'Orient" Vol. XVI (1990-1991), p. 109.

[26] Revizuirea iacobită în 7 variante, potrivit lui G. Graf, la care J. Nasrallah mai adaugă 4, diluează textul, polemistul devenid „Mar Šamun de Ḥabsnas, superiorul mănăstirii de la Qartamīn în Ṭūr 'Abdīn, viitorul episcop de Ḥarrān, cunoscut la arabi sub numele de Abū Qurra", cf. Dick, *La discution d'Abū Qurra avec les ulémas musulman...*, p. 109.

[27] Un scurt rezumat a apărut în Alfred Guillaume, *A Debate between Christian and Muslim Doctors* (*O dezbatere între* părinții *creștini și musulmani*), în „Journal of the Royal Asiatic Society", Centanary Supplement, (October, 1924), pp. 233-244. A se vedea același articol republicat, cu mici modificări, sub titlul *Theodore Abu Qurra as Apologist* (*Teodor Abū Qurrah ca apologet*), în „The Moslem World" 15 (1925), pp. 42-51.

[28] Joseph Nasrallah, *Histoire du mouvement littéraire dans l'Église melchite du Ve au XXe siècle* (HMLEM), vol. II, t. 2, Editeur Peeters, Louvain, 1988, p. 124.

[29] I. Dick, *La discution d'Abū Qurra avec les ulémas musulman...*, p. 109.

Vom analiza conținutul textului așa cum apare el în una din cele mai lungi relatări ale revizuirii melkite, în *Paris Arabic MSS 70*[30] *și 71,* manuscrise de secol XV și repectiv XVI.[31] Ignace Dick, care a realizat ediția critică, a consultat trei dintre manuscrise: *Paris Arabic MSS 70* și 71 și cel numit *Ierusalim Sfânta Ana 52* și a constat că primele două conțin aceeași variantă a textului, una lărgită, ceea ce ne face să concluzionăm că a fost extinsă pe măsura transmiterii de către copiștii ulteriori, care au interpolat anumite aspecte ale dialogului. În schimb, Manuscrisul de la Ierusalim i-a rezervat surprize, după cum însuși mărturisește. Unele pasaje din acest manuscris, cum ar fi cele despre autenticitatea Evangheliilor, nu se află în cele două de la Paris, în schimb partea despre evreii care l-au omorât pe Hristos și cea intitulată: „Ce să gândim despre cel care și-a ucis mama?", nu se află în manuscrisul de la Ierusalim.[32] Chiar și pasajele paralele prezintă uneori formulări diferite. Manuscrisul ierusalimitean pare mai autentic și

[30] Despre manuscrisul 70, Ignace Dick afirmă că încă de la prima lectură „a simțit strania înrudire dintre discuția în fața califului al-Ma'mūn și scrierile editate de Abū Qurra", cf. I. Dick, *La discution d'Abū Qurra avec les ulémas musulman...*, p. 108. În felul acesta, I. Dick va lua decizia de a se ocupa de ediția critică și de studiul acestei dezbateri medievale, pentru colecția „Patrimoine Arabe Chrétien", coordonată de N. Edelby și părintele Khalil Samir. I. Dick considera că trebuiau avute în vedere trei aspecte: fixarea textului original, valoarea istorică a discuției și conținutul său doctrinar.

[31] A se vedea Gérard Troupeau, *Catalogue des manuscrit arabes: première partie; manuscrits chrètiens* (CMAC), Tome I, N°s 1-323, Bibliothèque Nationale, Paris, 1972, pp. 50-51. Iată și textul lui G. Troupeau:

§ 70 „4. F. 147 v-201 v, 206-206 v, 208-215. Controverse entre Théodore Abū Qurra, évêque de Harrān, et des théologiens musulmans à la cour du calife al-Ma'mūn. Lacune de 2 fol. entre les fol 211 et 212 (cf. ms. Arabe 215, f. 254 v, ligne 8 du bas-f. 256 v, ligne 8 du bas). GCAL, II, 21.

XVe s. - Copie anonyme et non datée. - Écriture orientale (Syrie). - Titres rubriqués.- Acheté à Constantinople par Sevin. - Marque de possession en syriaque du diacre 'Abd Allāh, datée de l'an 1069 d'une ère non précisée (f. 147). - [Anc. cote: A. F. 170] - Une notice de J. Ascari et une d'Amari, 1855".

§ 71 „**2.** F. 12 v-41 v. Controverse entre Théodore Abū Qurra, évêque de Harrān, et des théologiens musulmans à la cour du calife al-Ma'mūn. Texte identique à celui du ms. Arabe 70[4]".

[32] I. Dick, *La discution d'Abū Qurra avec les ulémas musulman...*, p. 109.

cu un stil mai viguros, pe când cele pariziene mai incoerente și disparate, potrivit lui I. Dick.

Important este că toate aceste manuscrise s-a păstrat esența scrierii și este evident că autorul intenționează să îl portretizeze pe Abū Qurrah, care apăra adevărul credinței creștine pe baza textelor citate din Coran. Imaginea lui Abū Quarra de apărător al credinței creștine, este una foarte luminoasă. În 66 de pagini din cuprinsul scrierii sunt citate sau se face aluzie la texte din scriptura islamică, multe din textele coranice fiind citate de mai multe ori.[33]

Reiese cu claritate din modul de exprimare faptul că textul nu-i aparține lui Abū Qurrah. Autorul se prezintă pe sine ca fiind cel ce consemnează răspunsurile vestitului episcop de Harrān date la întrebările adresate lui cu ocazia întâlnirii cu califul al-Ma'mūn în *majlis*-ul său. Relatarea începe după cum urmează:

> „În timpul stăpânului al-Ma'mūn, conducătorul credincioșilor l-a adus pe Părintele episcop Abū Qurrah, în *majlis*-ul său și l-a făcut să stea cu cinste în prezența sa. I-a zis: «Abū Qurrah, vreau să te întreb despre ceva»"[34].

III.2. Caracterul istoric al dezbaterii

Se pun următoarele întrebări: dezbaterea din *majlis*-ul lui al-Ma'mūn a avut loc cu adevărat sau nu? Adică are ea un caracter istoric sau este o pură fantezie, un dialog inventat epntru a arăta diferența doctrinare dintre creștinism și islam? Iar în ce privește textele se poate pune întrebarea: Manuscrisele ne oferă conținutul original al discuției sau acesta a fost alterat atât de mult încât nu mai poate fi reconstituit?

Cronica anonimă de la Edesa confirmă autenticitatea dialogului dintre Teodor Abū Qurrah și teologii musulmani. De asemenea realitatea dialogului creștino-islamic este confirmată de cronica lui Mihail Sirianul și de dialogurile grecești. Pe de altă parte despre califul al-Ma'mūn se cunoaște că era deschis spre dialog, tolerant și un om rațional, care oferea un cadru liber oricăror discuții, chiar în contradictoriu.

---

[33] A se vedea S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, p. 40.

[34] *Paris Arabic* MS 71, f. 12^{v}.

I. Dick consideră că realitatea acestor dispute în care savanți proveniți din diferite tradiții religioase puteau discuta în mod liber și puteau să-și apere punctul de vedere sprijinindu-se pe rațiune a fost atestată de mai mulți istorici musulmani, cum ar fi: Ḥabīb Zayyāt, Al-Zahabī, Al-Ḥumayrī.[35]

De asemenea, Cronica din Edesa ne oferă o păstrare a unui rezumat asupra discuției lui Abū Qurrah cu *ulema* musulmani în fața califului al-Ma'mūn prin următoarea precizare, citată mai sus: „Această discuție este scrisă într-o carte specială, pentru cei ce vor să o citească". Deducem de aici că exista un text scris asupra discuției, însă există și posibilitatea ca ceea ce s-a păstrat să nu fie decât o înregistrare inexactă a discuției. Redactorul[36] a putut prescurta sau să aranjeze ceea ce era o conversație nemetodică, recurgând la ceea ce s-a mai spus și în alte dialoguri similare. I. Dick consideră că poate fi admisă autenticitatea substanțială a dialogului lui Abū Qurrah cu *ulema* musulmani în fața califului.[37]

III.3. Participanți la dialogul interreligios în *majlis-ul* lui al-Ma'mūn

Califul începe imediat să-l întrebe pe episcop în legătură cu anumite aspecte ale învățăturii de credință. În continuare, și alții iau încep să-i pună întrebări. Spre sfârșitul dialogului, pe lângă calif, unii dintre interlocutori sunt numiți, cei mai mulți dintre ei fiind indentificați doar în mod general. Textul manuscrisului prezintă mai multe nume proprii. În ordinea apariției lor participanții numiți sunt: Muhammad ibn ʿAbd Allāh al-Hāšimī, Hārūn ibn Hāšim al-Harrāʿī, Sullām ibn Muʿāwiyah al-Hamdānī, care este uneori numit Abū l-ʿAbbās, Ṣaghaṣaghah ibn Hālid al-Baṣrī, depre care textul zice că „s-a aplecat asupra cărților (*kutub*, scripturi?) și le-a studiat, exprimându-și părerea în legătură cu meritele islamului și arătând în același timp slăbiciunile părerilor creștinilor în religia lor"[38]. Alți participanți amintiți

[35] I. Dick, *La discution d'Abū Qurra avec les ulémas musulman...*, pp. 110-111.

[36] În timp ce Ignace Dick lasă deschisă posibilitatea paternității textului lui Abū Qurrah însuși, Sidney Griffith susține cu fermitate că textul nu-i aparține episcopului, ci altui redactor care doar consemnează întrebările și răspunsurile participanților la dialog.

[37] I. Dick, *La discution d'Abū Qurra avec les ulémas musulman...*, p. 112.

[38] *Paris Arabic* MS 71, f. 21^{r}.

sunt: Abū l-Husayn, din Damasc, ʿAlī ibn al-Walīd, din Siria, al-Husayn ibn Lawī, din Persia, al cărui nume trădează o origine iudaică[39], și Ismāʿīl al-Kūfī.[40] Pe lângă aceste persoane textul se mai referă în mod vag și la alți participanți la dezbateri, cum ar fi: al-Hāšimī, al-Baṣrī, al- Kūfī, și chiar „un om din tribul qurayš".

Chiar dacă nici unul din aceste nume „nu pare a desemna asociați cunoscuți ai califului, și prin urmare, am fi înclinați să le socotim ca fiind nume fictive, toate musulmane, și sugestive pentru atmosfera care evoca autoritatea unui *mutakallim* (*ulema*) sau a unui aristocrat arab, dar nu trebuie neglijat nici faptul că unele dintre aceste nume au trecut de-a lungul secolelor prin mâinile copiștilor creștini, pentru care aceste nume erau necunoscute. Se pare că nu exista nici un plan în spetele apariției lor în dezbaterea cu Abū Qurrah. Ei veneau în față unul după altul pentru a pune o întrebare și se retrăgeau după raționamentele invincibile ale episcopului, adesea nebazându-se pe interpretările paginilor Coranului".[41]

III.4. Principii și reguli ale disputei din *majlis*-ul lui al-Ma'mūn

Într-o vreme în care islamul era atotputernic, iar libertatea de exprimare a creștinior era tot mai mult îngrădită, trebuia garantată în primul rând viața și apoi libertatea celor care participau la discuțiile legate de credință, mai ales atunci când acestea era în contradictoriu. *Majlis*-ul era un asemenea cadru în care se garanta dreptul la opinie, chiar și când aceasta deranja interlocutorul, deoarece el reprezenta însăși instituția dialogului interreligios, menirea sa fiind aceea de a pune oameni atât de diferiți împreună.

Erau atacate de multe ori chiar fundamentele credinței celuilalt, fapt care în alte condiții putea însemna pierderea vieții pentru creștini. În multe situații, teologii musulmani, mai slab pregătiți teologic nu puteau oferi un răspuns la întrebările lui Abū Qurrah sau ofereau unul nemulțumitor, însă chiar și în aceste condiții califul își arăta susținerea pentru cel mai bun, chiar dacă acesta era reprezentantul creștin.

Ideea centrală care răzbate din afirmațiile califului al-Ma'mūn este cea despre corectitudinea *majlis*-ul său, prin corectitudine acesta înțelegând

[39] Părerea lui Guillaume, *Thodore Abū Qurrah as Apologist*, p. 49.

[40] S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, p. 40.

[41] S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, pp. 40-41.

dreptul fiecăruia de a-și susține opiniile cu orice tip de argumente logice, fără a-i fi îngrădite libertatea de gândire și de expresie în vreun fel.

De exemplu, atunci când califul i-a cerut lui Abū Qurrah să răspundă la afirmația făcută de reprezentanții musulmani dacă Mesia Hristos este doar un slujitor, o ființă omenească creată asemenea lui Adam, episcopul s-a dovedit a fi șovăielnic, preocupându-se de siguranța sa în timpul discuției în public asupra unui asemenea subiect. În acest moment al-Ma'mūn se simte împins să facă prima declarație legată de siguranța libertății de exprimare de care se bucură toți în *majlis*-ul său. El zice:

> «Acest *majlis* este corect; în el nimeni nu va fi atacat. Vorbește celor care te combat, răspunde fără frică. Aici nu este nimic altceva decât „cea mai mare corectitudine" (*al-'Ankabūt*, XXIX, 46). Nimeni nu te va amenința cu nimic și nici tu nu vei avea probleme cu nimeni. Aceasta este ziua în care adevărul trebuie să iasă la iveală. Pe oricine poate să aducă argumente pentru religia sa, lasă-l să vorbească».[42]

Pe parcursul dezbaterii, al-Ma'mūn confirmă de cinci ori siguranța *majlis*-ului său, preluând o frază ce pare a fi luată din Coran pentru a demonstra că în *majlis* nu este altceva decât corectitudine. Când apare această expresie pare că autorul relatării dezbaterii dintre Abū Qurrah și teologii musulmani în *majlis*-ul lui al-Ma'mūn se gândea la pasajul din Sura *al-'Ankabūt*, XXIX, 46, în care avem o referire expresă la disputa cu „poporul cărții". Textul zice: „Nu vă certați cu oamenii Cărții decât pentru o cale mai bună".[43] Se poate lesne observa că autorul face aluzie aici la corectitudinea lui al-Ma'mūn.

În cursul dezbaterii, califul face reproșuri musulmanilor care dispută și se plâng de Abū Qurrah, dar care nu reușesc să facă față argumentelor lui, rămânând fără replică. Autorul afirmă următoarele:

> „Al-Ma'mūn a fost uimit de etalarea erudiției lui Abū Qurrah în fața reprezentanților de seamă ai coraișiților pentru că ei au

[42] *Paris Arabic* MS 70, f. 152^{v}.

[43] Sura XVI, 125 dă același sfat sub forma: „Cheamă-i pe oameni pe Calea Domnului tău prin înțelepciune și predică frunoasă! Vorbește-le în cel mai ales chip!" A se vedea *Coranul*, Trad. din limba arabă de George Grigore, Editura Herald, București, 2015.

> dezaprobat afecțiunea lui al-Ma'mūn pentru episcop și faptul de a-l avea în preajmă în orice moment”.[44]

Se spune că pe unul dintre musulmanii care l-a insutat pe Abū Qurrah, califul l-ar fi mustrat spunându-i: „Taci, Dumnezeu să te rușineze. Vorbești prostii, și ești neștuitor”.[45] Apoi se întoarce către Abū Qurrah căruia îi spune:

> „Cu adevărat tu ești cel victorios și cel care trebuie să fie mândru de discursul său clar. A ta este victoria. E o situație stânjenitoare pentru cei prezenți în *majlis*-ul lui al-Ma'mūn”.[46]

La începutul unei noi serii de discuții cu Abū Qurrah, califul se vede obligat să-l asigure din nou în legătură cu corectitudinea *majlis*-ului său și cu garantarea vieții sale. El afirmă:

> „Dă-ne ceea ce ai și nu te teme de nici o piedică. Aici nu este nimeni care să nu ți se adreseze cu corectitudine (*al-'Ankabūt*, XXIX, 46). Susțin acest lucru indiferent ce vei afirma. Acesta este un *majlis* corect, odată invitat, nimeni nu este atacat de altcineva. Oricine câștigă pe drept, a lui este victoria”.[47]

Pe parcursul discursului episcopului, califul îl încurajează zâmbind, ceea ce umple inima creștinului de putere.[48] Califul îi ia apărarea și atunci când Abū Qurrah ridică tonul, atacându-l chiar pe el însuși, iar când musulmanii s-au înfuriat din cauza impoliteței episcopului, al-Ma'mūn zice: „Abū Qurrah nu se comportă dușmănos cu noi, deci să nu i se vorbească decât cu corectitudine (*al-'Ankabūt*, XXIX, 46). El vorbește numai cu cuvinte clare și documentat”.[49] Cu altă ocazie, califul exclamă: „Pe Dumnezeul meu, ai dreptate, o, Abū Qurrah”.[50] Când musulmanii îl asaltează pe episcop, califul îi îndeamnă: „Adresați-vă pe rând lui Abū Qurrah”.[51] Când nici

[44] *Paris Arabic* MS 70, ff. 163^{rv}.

[45] *Paris Arabic* MS 70, f. 164^{v}.

[46] *Paris Arabic* MS 70, f. 165^{r}.

[47] *Paris Arabic* MS 70, f. 166^{r}.

[48] *Paris Arabic* MS 70, f. 170^{v}.

[49] *Paris Arabic* MS 70, f. 179^{v}.

[50] *Paris Arabic* MS 70, f. 189^{v}.

[51] *Paris Arabic* MS 70, f. 192^{r}.

unul dintre musulmani nu-l pot învinge pe Abū Qurrah într-o dezbatere corectă, autorul spune că: „al-Ma'mūn s-a umplut de bucurie și mare fericire. El a zis: mai este cineva să se înfrunte cu Abū Qurrah?”[52], în aceeași notă de corectitudine care-l caracteriza.[53]

La sfârșitul discursului, califul îl felicită pe episcop, spunând:

> «Pe Dumnezeul meu, ai reușit, o, Abū Qurrah; ți-ai învins adversarii și ne-ai descoperit cele pe care nu le-am gândit vreodată. Apoi a zis: mai este cineva să se înfrunte cu Abū Qurrah? Ei au zis: „nu avem argumente împotriva lui. Stăpânul nostru, conducătorul credincioșilor, să ne dezlge de a mai sta de vorbă cu el. El o face foarte bine”. Apoi ei au plecat rușinați și dezonorați. Al-Ma'mūn a zis: „Să nu fi ajuns să văd această zi și să nu fi fost martor la rușinea musulmanilor și la neînsemnatele argumente aduse în favoarea religiei lor”. Apoi a dat poruncă să se aducă o mantie de onoare drept plată anuală pentru Abū Qurrah și l-a făcut tovarăș al *majlis*-ului său».[54]

Putem observa cum corectitudinea califului merge până la capăt, până la recompensă, ceea ce dovedește că acesta nu era doar un om drept, ci și un mare amator de dispută teologică, un om care încuraja dialogul ca modalitate de aflare a adevărului, fiind în permanență dornic de a afla lucruri noi și de a se bucura de expunerea logică a unor argumente. Așa se explică de ce îl va face pe episcopul Abū Qurrah membru permanent al *majlis*-ului său.

III.5. Tematica dialogului interreligios creștino-islamic în *majlis*-ul medieval

Manuscrisele pariziene care surprind dialogul interreligios medieval nu prezintă un tratat didactic, ci o povestire narativă foarte vie, în care întrebările se întrepătrund fără a găsi întotdeauna o legătură logică între ele.

Dezbaterea începe cu un schimb de întrebări între Abū Qurrah și califul însuși pe teme mai degrabă lumeşti. Prima întrebare vizează circumcizia

[52] *Paris Arabic* MS 70, f. 212^{v}.

[53] A se vedea S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, p. 43.

[54] *Paris Arabic* MS 70, ff. 214^{rv}.

și este pusă în mod direct, brutal s-ar putea spune. În timp ce întrebarea ar putea părea frivolă cititorului modern, ulterior reiese că și-au propus o discuție serioasă. Al-Ma'mūn îl întreabă pe episcop: „prepuțul este ceva necurat?" Abū Qurrah are o contra întrebare care trimite la începuturile creației: „Oare Dumnezeu, Puternic și Preamărit fie, face ceva necurat cu mâna Sa dreaptă și-l pune în grădina Sa?" Când califul este de acord că întrebarea lui ar însemna lipsă de respect față de Dumnezeu, Abū Qurrah răspunde în apărarea creștinilor netăiați împrejur că „ne asemănăm cu tatăl nostru Adam".[55] Acest răspuns stârnește un râset admirativ din partea califului care îl laudă pe Abū Qurrah.[56]

În continuare intră în scenă teologii musulmani (*ulema*), care atacă mai ales divinitatea Mântuitorului Iisus Hristos și Sfânta Treime, prezentând diferite obiecții asemănătoare celor pe care le întâlnim în opusculele grecești ale lui Abū Qurrah.[57]

După întrebarea califului, interlocutorii trec la probleme serioase ridicându-se problema scopului prescripțiilor legale ale Vechiului Testament și a nerespectării lor de către creștini. Abū Qurrah explică că Dumnezeu a dat aceste legi și porunci poporului prin Avraam și Moise, dar oamenii nu le-au respectat. „Deci, zice Abū Qurrah, Domnul Hristos a făcut un nou legământ cu popoarele și o poruncă supremă, nu ca cea dinainte".[58] Când al-Ma'mūn a dorit să cunoască diferențele dintre vechile și noile porunci, Abū Qurrah zice:

> „Când Domnul Hristos a venit și oamenii și-au pus credința în El, ne-a mutat de la întuneric la lumină. Și în locul celor patru practici obligatorii pe care Moise le-a dat lor, El a stabilit alte patru noi îndatoriri: Evanghelia în locul Torei; duminica în locul sabatului; Botezul în locul tăierii împrejur și Liturghia euharistică în locul sacrificiilor".[59]

Abū Qurrah a explicat în continuare motivul pentru care Dumnezeu a renunțat la vechea înțelegere cu iudeii și a instituit una nouă cu creștinii.

---

[55] *Paris Arabic* MS 71, ff. 148^{r}-148^{v}.

[56] S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, p. 41.

[57] I. Dick, *La discution d'Abū Qurra avec les ulémas musulman...*, p. 112.

[58] *Paris Arabic* MS 70, f. 150^{r}.

[59] *Paris Arabic* MS 70, f. 150^{v}.

Vorbind despre devoțiunea creștinilor, în contrast cu neascultarea iudeilor, Abū Qurrah zice:

> „Am păstrat poruncile Lui în inimile noastre și nu ne-am îndoit de El, căci El este Dumnezeul lui Avraam, al lui Isaac, al lui Iacov, Dumnezeu, Fiul lui Dumnezeu, Cuvântul lui Dumnezeu, Duhul și Înțelepciunea Sa, neexistând nici o împărțire între cei doi".[60]

Cu această afirmație, Abū Qurrah confirmă continuitatea revelațională dintre Noul și Vechiul Testament și introduce ceea ce va constitui punctul central al întregii sale dezbateri cu înțelepții musulmani, adică mărturisirea că:

> «Fiul lui Dumnezeu, numirea dată lui Iisus Mesia, este „Cuvântul lui Dumnezeu și Duhul Său", după cum mărturisește Coranul însuși (an-Nisā, IV: 171), și nu există nici o împărțire între Dumnezeu, Cuvântul și Duhul Său»[61].

Acesta reprezintă unul din principalele puncte de dispută, motiv de controversă creștino-islamică dintru începuturi, iar autorul care consemnează disputa dintre Abū Qurrah în *majlis*-ul califului spune că în timp ce episcopul și al-Ma'mūn aveau această discuție s-au alăturat primii *mutakallimimīn* musulmani,[62] citând pasaje din Coran pentru a arăta că Mesia este doar un „slujitor" ('abd), o ființă umană creată asemenea lui Adam.

Cât privește conținutul dezbaterii Abū Qurrah este prezentat ca întemeindu-și argumentele în favoarea învățăturii de credință creștine pe citarea unor texte din Coran, oferind nu doar argumente revelaționale, ci inclusiv de ordin rațional pentru susținerea tezelor sale. În felul acesta, el folosește de multe logica în dispută, una din armele adversarilor săi. Pe primul loc se află pasajul din Sura *an-Nisā*, IV: 171, care apare de cel puțin șapte ori în text.[63] Abū Qurrah îi acordă o așa de mare importanță pentru că încă

[60] *Paris Arabic* MS 70, ff. 151^{rv}; MS 71, f. 14^{r}.

[61] S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, p. 41.

[62] Din document reiese că era vorba despre un musulman de rang înalt.

[63] Pasajul respectiv se referă la Domnul Iisus Hristos, Fiul Mariei: „O, oameni ai Cărții! Nu întreceți măsura în credința voastră! Nu spuneți despre Dumnezeu decât Adevărul! Da, Hristos! Iisus, fiul Mariei, este trimisul lui Dumnezeu, Cuvântul Lui pe care l-a aruncat Mariei, un Duh de la El" (Sura IV, 171).

de la început versetul afirmă că Hristos este atât Cuvântul, cât și Duhul lui Dumnezeu. Pe parcursul dezbaterii argumentarea continuă. Abū Qurrah începe prin a-l întreba pe interlocutor: „Spune-mi despre Mesia, este creat din ceva sau nu?" Hașemitul răspunde: „El este Cuvântul lui Dumnezeu și Duhul Său". Apoi Abū Qurrah întreabă: „Cuvântul lui Dumnezeu și Duhul Său sunt precizate și descrise?". Interlocutorul răspunde: „Nu". Deci Abū Qurrah întreabă din nou: „Pot fi înțelese?" Musulmanul zice: „Nu". Abū Qurrah îi pune apoi o întrebare grea: „Spune-mi, Cuvântul lui Dumnezeu este creator sau creat?" Textul spune: «Hașemitul s-a tulburat imediat și a tăcut. Nu a putut spune nimic altceva decât „Creator"».[64]

Numindu-L pe Hristos Cuvântul și Duhul lui Dumnezeu, Coranul recunoaște indirect că Domnul Iisus Hristos nu poate fi pus pe același plan cu Adam sau cu oricare dintre oameni, nefiind o simplă creatură, cum ar dori interlocutorii musulmani ai episcopului Teodor Abū Qurrah. Cuvântul lui Dumnezeu este necreat. El s-a întrupat pentru mântuirea neamului omenesc și pentru izbăvirea lor de sub stăpânirea lui Iblīs. Întrupându-se însă, el nu a părăsit sânurile Tatălui, căci Dumnezeu nu rămâne fără Cuvântul Său nici după coborârea Fiului Său la oameni.[65]

Cronicarul dezbaterii menționează că al-Ma'mūn a fost uimit de acest schimb de idei. Această uimire îl conduce pe Abū Qurrah la o cercetare amănunțită a situației creștinior vis-à-vis de musulmani în societatea contemporană și asupra locului Coranului în argumentația sa. Adresându-se interlocutorului musulman, Abū Qurrah zice:

> „Să nu crezi, o, 'Abd Allāh că noi nu avem argumente cu care să susținem religia noastră. Doar dominația voastră asupra noastră a impus această idee. Apoi disprețul vostru pentru noi și defăimarea voastră care a arătat că noi nu avem religie (*dīn*) și nici argumente să o susținem... Or, Domnul meu, Conducătorul Credincioșilor, mi-a dat permisiunea să vorbesc și nu pot decât să dau un răspuns în favoarea religiei mele și să clarific argumentele prin orice mijloc pe care l-aș putea găsi potrivit. Și dacă ai vrea să-mi reproșezi că ți-am greșit, să n-o

[64] *Paris Arabic* MS 70, f. 153^{v}. Pentru acest dialog a se vedea S.H. Griffith, *The Monk in the Emir's Majlis...*, p. 44.

[65] A se vedea în acest sens I. Dick, *La discution d'Abū Qurra avec les ulémas musulman...*, p. 112.

> aud de la tine, din moment ce stăpânul nostru califul mi-a dat permisiunea. Ascultă ce zice scriptura ta și nu-ți arăta puterea împotriva mea. Înțelege adevărul când este arătat clar din propriile tale scripturi și nu-mi vorbi decât cu corectitudine (*al-'Ankabūt*, XXIX, 46)".[66]

Chiar dacă nu dorește să atace în mod direct islamul, episcopul de Ḥarran le reproșează musulmanilor aroganța în fața creștinilor, deoarece ei dețin puterea și cred că din cauza tăcerii lor, creștinii nu au argumente pentru susținerea și justificarea credinței. În febra dezbaterilor, Abū Qurrah, încurajat și de calif, lansează câteva atacuri clare la adresa musulmanilor.

Însușindu-și expresia din Coran pe care a folosit-o inițial califul pentru a caracteriza atmosfera deschisă din *majlis*-ul său, Abū Qurrah citează în continuare restul versetului din care este luată expresia. El zice: „Credem în ceea ce ni s-a trimis de sus nouă și vouă. Dumnezeul vostru și al nostru este Unul" (*al-'Ankabūt*, XXIX, 46). Prin urmare, îi spune Abū Qurrah interlocutorului musulman: „Nu-ți este dat să negi înnobilarea religiei noastre de către profetul vostru".[67] Și continuă spunând că atunci când musulmanii rostesc cuvintele surei *al-Fātihah*, rugându-L pe Dumnezeu să-i conducă pe „calea cea dreaptă, calea celor binecuvântați de Tine, și nu a celor care Te-au supărat, și nici a celor rătăciți" (Sura I, 6-7) de fapt „cei rătăciți sunt cei care-L roagă pe Dumnezeu să-i conducă pe calea cea dreaptă. Cei asupra cărora El a fost milostiv sunt creștinii care cred în El și în Mesia".[68] Și Abū Qurrah concluzionează:

> „Scriptura voastră mărturisește în sprijinul nostru că noi am fost poporul cărții înaintea voastră, credincioși ai Evangheliei și în Cel care ni s-a trimis. Și voi recunoașteți că Domnul nostru, Iisus, Mesia este în cer; Lui îi aparține superioritatea (mărirea) asupra tuturor popoarelor, asupra tuturor profeților și a oamenilor de pe pământ. Oricine-L urmează, lui îi aparține superioritatea asupra tuturor religiilor. Noi suntem credincioșii și voi sunteți musulmanii."[69]

---

[66] *Paris Arabic* MS 70, ff. 154^{rv}.

[67] *Paris Arabic* MS 70, ff. 154^{v}-155^{r}.

[68] *Paris Arabic* MS 70, f. 155^{v}.

[69] *Paris Arabic* MS 70, f. 156^{r}.

Întâlnind diferența pe care o face Abū Qurrah între credincioși și musulmani, interlocutorul musulman citează îndată un alt pasaj din Coran: „Cel care caută în afara Islamului o altă lege să știe că aceasta nu este primită, iar el, în Viața de Apoi, va fi între cei pierduți" (Āl-'Imrān III: 85). Abū Qurrah răspunde:

> „Scriptura voastră abrogă acestea spunând: când Lui (Dumnezeu) i se supun cei din ceruri și de pe pământ, de voie ori de nevoie și la El se vor întoarce (Āl-'Imrān III: 83). Deci în islam au intrat toți oamenii, prădătorii, animalele sălbatice, păsările și alte asemenea lucruri. Și dacă e precum se zice, creaturile toate au devnit musulmane, fie că au vrut sau nu. Iar statutul vostru este ca al uneia dintre ele".[70]

Apoi Abū Qurrah citează două pasaje din Coran care leagă distincția dintre īmān și *islām* de o anumită sălbăticie, ferocitate a arabilor în privința religiei (*al-Huğurāt* XLIX: 14 și *al-Baqarah* II: 6-7) apoi concluzionează, apostrofându-i:

> „nu fiți prea mândri, o musulmanilor, că voi credeți în Cuvântul și Duhul lui Dumnezeu (*an-Nisā*, IV: 171), Creatorul tuturor lucrurilor".[71] Iar când musulmanul se înfurie, Abū Qurrah îi zice: „Oare profetul vostru, pe baza autorității lui Dumnezeu, ar mărturisi altceva decât ce zice El? Departe de el acest lucru! El este cel care v-a achitat de credință. Dacă o negați înseamnă că știți mai bine. În ceea ce mă privește, eu mă voi încrede în ceea ce zice scriptura voastră și ceea ce a afirmat profetul vostru".[72]

Ceea ce vrea să sugereze episcopul creștin este faptul că musulmanii care dialogau cu el, atacându-i pe creștini și credința lor în Hristos, contrazic atitudinea și spusele profetului lor din Coran, care îi laudă pe creștini și nu îi consideră drept *mušrikīn*. În acest sens, aduce în sprijinul afirmațiilor sale diferite texte coranice favorabile creștinilor, după cum am constatat anterior.

---

[70] *Paris Arabic* MS 70, ff. 156^{v}-157^{r}.

[71] *Paris Arabic* MS 70, f. 158^{r}.

[72] *Paris Arabic* MS 70, ff. 158^{rv}.

Aceste câteva citate conturează caracterul lui Abū Qurrah de a susține o dezbatere în *majlis*-ul califului. El poate fi tăios în acuzațiile polemice. De exemplu, la afirmația lui al-Ma'mūn legată de bucuria dată de huriile din Paradis (*ad-Duhhān*, XLIV: 54; *ar-Rahmān*, LV: 56) care sunt menite tuturor musulmanilor, Abū Qurrah răspunde:

> „Dacă problema este precum ați descris-o, atunci cine vor fi soții femeilor musulmane în viața de apoi, când voi le veți fi abandonat și veți fi ales o hurie (*ad-Duhhān* XLIV: 54) în locul lor? Atunci ele vor fi mâhnite și vor jeli, dar voi veți fi în fericire și bucurie cu huriile. Dacă Dumnezeu le dă bărbaților soții și voi nu le asigurați soți femeilor, e un lucru rău”.[73]

În rest, cea mai mare parte a dezbaterii este legată de credința în Cuvântul și Duhul lui Dumnezeu. Pe parcursul dezbaterii, Abū Qurrah reușește să își sprijine punctul de vedere creștin cu ajutorul pasajelor din Coran care se referă la credința creștinilor. El respinge imaginea negativă a creștinilor despre care spune că este frecventă la musulmani. De exemplu, la un anumit punct al dezbaterii, el îi spune interlocutorului musulman:

> „Voi, în batjocura pe care n-o aduceți și în mânia ce-o îndreptați împotriva noastră ne numiți necredincioși (*kāfirīn*). Scripturile voastre spun: „Oricine asociază ceva lui Dumnezeu dă dovadă de greșeală (*an-Nisā* IV: 116). Și de asemenea se zice: „Vei descoperi că creștinii fac bine prin cea ce li s-a dat lor de la Domnul”.[74] Deci cum puteți spune că noi suntem asociatorii (*mušrikīn*), câtă vreme profetul mărturisește în favoarea noastră în termeni de adevăr și dreptate și noi suntem mai demult decât voi.[75]

În confruntare Abū Qurrah îi condamnă pe interlocutorii musulmani că se dezmint de Psalmii, de Evanghelie și de Coran. Voi negați scripturile lui Dumnezeu din cauza îngreunării inimii voastre.[76] El continuă: „propriile voastre scripturi i-au scos pe creștini din politeism și nu i-au mai

[73] *Paris Arabic* MS 70, ff. 159^{rv}.

[74] Afirmația nu este identică cu cea din Coran, autorul pare să fi combinat elementele din al-Mā’idah V: 82 și 68.

[75] *Paris Arabic* MS 70, f. 162^{r}.

[76] *Paris Arabic* MS 70, f. 173^{r}.

învinut de necredință (*kufr*) vorbind despre ei în termeni de laudă și onoare”.[77] Acest argument pare a fi punctul central al dezbaterii.

După modul în care ne-a parvenit textul este clar că a suferit mai multe alterări și adăogiri, trecând prin mai multe mâini. Dar discuții ulterioare legate de această problemă

IV. Concluzii

Se poate spune că relatarea dezbaterii lui Theodor Abū Qurrah cu musulmanii în prezența califului al-Ma'mūn este un exemplu important, cândva foarte popular, al genului apologetic-polemic, „călugărul în *majlis*-ul emirului”.

Polemica episcopului Theodor Abū Qurrah cu teolgii musulmani în *majlis*-ul emirului al-Ma'mūn reprezintă de asemenea unul dintre cele mai bune exemple al utilizării apologetice a Coranului în textele arabo-creștine din perioada islamului timpuriu. Scopul său era acela de a demostra superioritatea creștinimului, iar demonstrația era construită cu armele dușmanului, adică cu texte coranice, nu doar cu texte scripturistice. Folosind Coranul în redactarea sa în limba arabă, episcopul Abū Qurrah a reușit să argumenteze că doar creștinismul este demn de încredere. A folosit propria Scriptură și pe ale altora ca bază pentru dialogul interreligios. S-a dovedit a fi un expert în limbajul, argumentele, scrierile sfinte și învățăturile interlocutorilor săi necreștini.

Abū Qurrah s-a călit în dezbaterile polemice de la curtea califului al-Ma'mūn, făcând un mare serviciu credinței creștin-ortodoxe (melkite) din califat, în calitatea de reprezentant al ei, câștigând respectul interlocutorilor săi și al califului.

Episcopul a dovedit, prin argumentele aduse, că teologii creștini nu sunt lipsiți de argumente în apărarea propriilor învățături de credință, în ciuda opiniei create în rândul musulmanilor.

Pentru inițierea dialogului interreligios creștino-islamic modern este necesară cunoașterea etapelor prin care a trecut acesta în trecut, un trecut glorios pentru reprezentanții creștinismului, într-o perioadă dificilă pentru orice formă de manifestare a credinței în Mântuitorul Iisus Hristos.

[77] *Paris Arabic* MS 70, ff. 170^{rv}.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 73-86

SFINȚENIA ȘI CARACTERUL MORAL – CONDIȚII ALE PREOȚILOR ȘI CANDIDAȚILOR LA PREOȚIE, DUPĂ *EPISTOLELE* SFÂNTULUI VASILE CEL MARE

Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Rus

Abstract

Our study will focuse on the theology of the presbyterate through the correspondence of Saint Basil the Great. The gift received at ordination gives the priest a sanctity which he must transmit through his ministry. To the presbyters living in sin, Saint Basil forbids the exercise of the ministry; he keeps them in their rank, however. If we can see in this a milestone for the theology of character, Saint Basil emphasizes above all the link between ministry and priestly spirituality, a significant contribution in the history of the theology of the priesthood. So, our study will have two directions: on the one hand spirituality and holiness, on the other hand the sacramental character.

Keywords

Basil of Caeserea, character, ministry, theology of priesthood, spirituality, holiness, holy canons.

O istorie a teologiei preoției din antichitatea creștină nu va putea fi scrisă până când nu vom dispune de o lucrare despre fiecare dintre principalii autori preocupați cu această temă. Prin urmare, aceasta este și originea acestui studiu de cercetare care abordează epistolele și numele unui tratat, alcătuit sub forma unui *De Sacerdotio*. În acest sens, vom vedea originalitatea sa.

Pornind de la experiențele preoților din dioceza Cezareii și de la modul în care ei trăiesc, vom fi capabili de a investiga concepția lor despre preoție; într-adevăr, preotul trăiește preoția sa după o idee anume pe care o concepe. Modul în care trăiește - precum și expozeele dogmatice - ne vor da concepția sa despre preoție. În epoca de care ne ocupăm, Sfânta Taină a Preoției exprima, în practica bisericească și în tradiția trăită, cuvântul viu și care rămâne totdeauna. Cât privește pe Sfântul Vasile cel Mare nu avem de-a face cu un gânditor al teologiei preoției; de altfel specialiștii care studiază preoția la Părinții Bisericii citează foarte puțin, ba chiar niciodată, pe autorul nostru. Acest lucru nu-l împiedică pe episcopul Cezareii să se preocupe de problema acestei teologii.

În acest sens, studiul nostru va avea două direcții: pe de o parte, vom trata despre spiritualitate și sfințenie, iar pe de altă parte, despre caracterul moral, condiții cerute atât preoților cât și candidaților la preoție. În mod evident, cât privește cerința sfințeniei Sfântul Vasile cel Mare ne face să ne întrebăm: ce putem spune despre preotul care nu tăiește sfințenia? Inevitabil, atunci apare noțiunea de caracter: cum să înțelegem separarea dintre preoție și sfințenie? Atât pentru episcopul Cezareei cât și pentru noi se pune această problemă, dar mai ales pentru preoții care nu trăiesc sfințenia și care totuși exercită lucrarea lor. Aceeași problemă se pune și pentru candidații la preoție.

Descoperim aici interesul unei corespondențe care nu a construit proiecte teoretice și nu s-a întâlnit cu astfel de situații. Multe lucrări de acest fel nu abordează această problemă și se mulțumesc doar de a prezenta numai o aluzie foarte discretă la aceasta. Iată deci un episcop confruntat cu această problemă: cum va reacționa el? Răspunsul pentru noi nu este

clar, fiindcă Sfântul Vasile cel Mare nu pune problema în aceşti termeni. Pericolul în acest caz este de a nu se lăsa vânat de anacronisme.

În acest context, apare tema *harisma* hirotoniei, care deschide cale dublă domeniului nostru de cercetare şi durează mai mult sau mai puțin important după Sfinții Părinți şi epoci: în acelaşi timp un îndemn la sfințenie pentru preoți iar, pentru Biserică, o invitație de a recunoaşte că preoții nu sunt sfinți.

Acesta este motivul pentru care temele sfinţeniei şi permanenţa harismei sunt strâns legate între ele. Să luăm în considerare aceste două puncte, fără a uita că preocuparea Sfântului Vasile cel Mare este pastorală şi spirituală şi că teologia caracterului moral nu aparține de problematica sa. Cu toate acestea, descoperim o teologie subiacentă, iar episcopul de Cezarea pune aici unele repere importante.

1. Sfinţenia creştinului şi, a fortiori, a preotului

Printre preocupările Sfântului Vasile cel Mare, viața spirituală a credincioşilor săi ocupă un loc important. Într-adevăr, prima preocupare a Sfântului Vasile cel Mare este sfinţenia creştinilor. Dacă laicii sunt chemați la sfințenie, ne putem imagina cu uşurință că preotul, un „sfințitor", de asemenea, este invitat să răspundă la un astfel de apel. Acest lucru explică pregătirea la preoție impusă de episcopi şi de care Sfântul Vasile cel Mare aminteşte horepiscopilor, în *Epistola* 54:

> „Potrivit unei tradiții încetățenite de mult, nimeni nu putea ajunge slujitor al Bisericii decât după o foarte amănunțită cercetare. Întreaga lor viață era aspru controlată, supusă unei riguroase cercetări, dacă nu cumva erau clevetitori, bețivi, certăreți, dispuşi să meargă în războaie, dacă îşi înfrânau patimile tinereților, încât să poată excela prin sfinţenie, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul"[1].

[1] Sfântul Vasile cel Mare, *Epistola* 54, în *Părinți şi Scriitori Bisericeşti* (de acum PSB), vol. 3, *Sfântul Vasile cel Mare, Epistole,* traducere din limba greacă, introducere şi note de Pr. Teodor Bodogae, ediție revăzută de Tudor teoteoi, Editura Basilica a Patriarhiei Române, Bucureşti, 2010, p. 130.

Corespondența nu prezintă nici un program de formare propriu-zis, ci în *Epistola a II-a*[2], adresată prietenului său Grigorie, tânărul Vasile evocă ceea ce a trăit la Annisa în inima unei experiențe monahale. Pe lângă prietenul său, tuturor tinerilor le propune această experiență. Astfel această epistolă ne luminează despre ceea ce episcopul a cerut candidaților la preoție. El insistă asupra ruperii de lume sau a despărțirii de grijile lumești. Un timp de liniște pare indispensabil pentru oricine vrea să-L urmeze pe Hristos (Matei 16, 24). J. Gribomont evocă această despărțire de grijile lumești, în felul următor:

> „Dacă un lucru apare cu siguranță, este legătura strânsă a vocației monastice, cu detașarea radicală, și a vocației baptismale. În exegeza vasiliană a textului de la Matei 16, 24, condițiile eroice cerute de Hristos celor care doresc să-L urmeze se impun tuturor”[3].

Pentru Sfântul Vasile cel Mare, acest timp de liniște va permite candidatului o reînnoire spirituală: „o pregătire a inimii... pentru a încredința sufletul învățăturilor dumnezeiești... potolind patimile noastre”. Programul zilnic pare foarte bine trasat: rugăciune, muncă, renunțarea la cuvinte omenești inutile, să nu ne facem grijă cu privire la alimente, îmbrăcăminte, cercetarea Sfintelor Scripturi. Experiență monahală, cu siguranță, dar Sfântul Vasile cel Mare, devenit episcop de Cezareea, tare în această experiență, dorește să antreneze și pe preoții săi să trăiască această experiență. Acesta este sensul elogiului acestor comunități atunci când se adresează clerului din Neocezareea:

> „Dar aș vrea să luați cunoștință că dorim să avem și noi atât mănăstiri de bărbați, cât și de femei, al căror mod de viață se află în ceruri..., fără să mai tremure îngrijorați de hramă și de îmbrăcăminte, care stăruie în rugăciuni zi și noapte, fiind la adăpost de pasiuni vătămătoare și așezati alături de Dumnul. În acest caz, gura lor nu mai vestește lucruri omenești, ci cântă într-una imne către Dumnezeu, desigur lucrând în același timp și cu mâinile lor, pentru ca să aibă și ce să dea celor lipsiți”[4].

---

[2] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 2, 1, în PSB, vol. 3, p. 31.

[3] J. Gribomont, *Saint Basile, Évangile et Église*. Thèmes ascétiques et spirituels: suivre le Christ, Bégrolles-en-Mauges, Abbaye de Bellefontaine, 1984, p. 423.

[4] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 207, 2, în PSB, vol. 3, p. 320.

Simțim de-a lungul corespondenței sale această dorință de a instrui pe toți preoții lui spre acest ideal de viață. Dar el intenționează să marcheze distincția dintre spiritualitatea preoțească și spiritualitatea monahală. Cu toate acestea – și acest lucru pare remarcabil - el crede că există între ele o bază comună. Cu adevărat, preotul nu este un călugăr, dar ca să trăiască preoția sa nu ar trebui să descopere și să trăiască unele dintre cerințele pe care nu le putem dobândi decât în aceste locuri de formare? În plus, el a continuat scrisoarea spunând că Bisericile lui Dumnezeu s-au inspirat din rugăciunea monastică și că, de acum încolo creștinii se adună noaptea să se roage cântând psalmi[5]. *Epistola a II-a* este, prin urmare, într-un fel un program de formare spirituală: elogiul contemplării, al tăcerii, al supravegherii generale a simțurilor; ea evocă armele care ne vor permite să ieșim victorioși din războiul spiritual: postul, rugăciunea, cântarea psalmilor și tainele. Sfântul Vasile cel Mare prezintă apoi ispita ca fiind o capcană simplă; dacă ea produce ruina noastră, noi suntem responsabili pentru că Dumnezeu măsoară pericolul pentru puterile noastre. Aceasta spune el clerului din Samosata:

> „Domnul, Cel care rânduiește toate cu măsură, nu ne pune la încercări mai mult decât îngăduie puterile noastre, ci încearcă ocazional pe cei ce luptă pentru credință, fără să îngăduie să fie ispitiți mai greu decât le este puterea”[6].

Aceste capcane sunt inevitabile în cursul unei vieți, dar priveghierea este necesară tuturor. Viața este un timp de luptă; deoarece ea pregătește atleților lui Hristos o coroană, ea îi obligă în același timp la luptă. Găsim această temă în *Epistola 140*, adresată Bisericii din Antiohia[7].

Preotul, chemat să devină un ghid spiritual, trebuie să se antreneze în luptă. Cum poate el să dea sfaturi, dacă el însuși nu a trăit aceste experiențe? Este clar că practica de formare nu are un alt scop decât sfințenia. O problemă importantă pentru preot, din moment ce lucrarea lui este de a împărtăși ceea ce are, adică sfințenia. Ce se înțelege prin asta?

[5] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 207, 3-4, în PSB, vol. 3, pp. 320-322.

[6] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 219, 1, în PSB, vol. 3, p. 346.

[7] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 140, în PSB, vol. 3, pp. 228-230.

Preotul, în ziua hirotonirii sale, „participă la Duhul Sfânt”[8]. Și „datorită punerii mâinilor acestor Părinți, el are darul duhovnicesc (*to charima to pneumatikon*)”[9]. Dar slujirea preoțească constă tocmai în faptul de a transmite această harismă. Prin urmare, nimic nu este surprinzător din partea unui capadocian pentru care îndumnezeirea deține un loc atât de important. În acest sens, să ne amintim de definiția preotului la Sfântul Grigorie de Nazianz: „Să ne facem asemenea lui Hristos, de vreme ce Hristos S-a făcut asemenea nouă, să devenim dumnezei pentru El, de vreme ce El pentru noi S-a făcut Om”[10].

2. Slujitorul nedemn și darul duhovnicesc

Dar toți preoții Diocezei din Cezareea nu sunt sfinți și aici regăsim interesul studiului nostru. Cum va reacționa Sfântul Vasile cel Mare în fața unor astfel de situații? Epistolele sale ne pun în prezența a trei cazuri. Aceste cazuri sunt următoarele:

Mai întâi un caz de simonie. În *Epistola* 53, adresată horepiscopilor, Sfântul Vasile cel Mare raportează că „unii dintre ei primesc bani de la cei hirotoniți, ascuzând acest lucru sub masca evlaviei”. Datorită acestui fapt, el a avut ocazia de a vorbi despre hirotonie și vede în această Taină primirea unui dar: „Dacă tu vinzi ceea ce ai primit ca dar, vei fi lipsit de harul spiritual (*aphairethêsê tou charismatos*), ca și cum te-ai fi vândut pe tine însuți lui Satan”[11]. Iar *Epistola* se încheie cu decizia episcopului: „Dacă după ce va primi scrisoarea mea va săvârși vreunul asemenea fapte, acela se va îndepărta de la altarele de aici și-și va căuta alt loc unde să cumpere și să vândă darul lui Dumnezeu”[12].

Al doilea caz îl găsim în *Epistola* 199, adresată către Amfilohiu, despre canoane. Este vorba despre cazul unui preot „care din neștiință a încheiat o căsătorie necanonică” (canonul 27). Într-adevăr, acest preot „poate avea și

[8] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 53, 1, în PSB, vol. 3, p. 130.

[9] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 188, 2, despre canoane, în PSB, vol. 3, p. 273.

[10] Sfântul Grigorie de Nazianz, *Cuvântarea I, 5, Despre Paști și zăbovirea sa,* în *Sfântul Grigorie Teologul, Cuvântări,* ediția a doua, adăugită și revizuită, traducere din limba elină de drd. Călin Popescu, Editura de Suflet, București, 2013, p. 9.

[11] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 53, 1, în PSB, vol. 3, p. 129.

[12] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 53, 2, în PSB, vol. 3, p. 130.

el scaun în Biserică, dar de la celelalte activități preoțești să fie îndepărtat"[13]. Printre aceste activități preoțești este binecuvântarea. Iar Sfântul Vasile cel Mare continuă:

> „ca să binecuvântezi pe altul când tu trebuie să-ți îngrijești propriile tale răni e o nepotrivire, căci atunci când binecuvântezi (*eulogia*) împărtășești sfințenie (*hagiasmou metadosis estin*). Ori, cine n-are sfințenie, pentru că a păcătuit din neștire, cum s-o dea altuia?"[14]

Prin urmare, binecuvântarea împărtășește sfințenia și din această cauză Sfântul Vasile cel Mare precizează. „Deci el să nu binecuvânteze nici în public, nici în particular"[15]. Ce semnifică această binecuvântare? Unele binecuvântări sunt inerente în celebrarea Euharistiei și a celorlalte taine; altele conferă o slujire sau stabilesc o stare de viaţă consacrată; altele se referă la târnosiri de bisericii și de altare[16]. Dar pe lângă aceste binecuvântări majore vin toate celelalte: cele care se referă la persoane, locuri, obiecte[17].

În acest canon, poate fi vorba de binecuvântarea persoanelor, de exemplu, și de binecuvântările în cadrul liturgic și, în mod precis, euharistic, deoarece Sfântul Vasile cel Mare a ordonat acestui preot „să nu împartă altora trupul lui Hristos, dar nici să nu săvârșească nicio altă lucrare sfântă"[18]. Acest lucru arată legătura strânsă dintre harisma primită și funcțiile preotului. Dar dacă Sfântul Vasile cel Mare condamnă acest preot să nu mai exercite demnitatea sa, cu toate acestea, el îl susține în tragma sacră.

---

[13] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 199, 27, în PSB, vol. 3, p. 300.

[14] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 199, 27, în PSB, vol. 3, pp. 300-301.

[15] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 199, 27, în PSB, vol. 3, p. 301.

[16] Sf. Grigorie de Nyssa, *La Ziua luminilor,* în Sfântul Grigorie de Nyssa, *Omilii la praznice împărătești. Viața Sfintei Macrina,* traducere din limba greacă veche și introduceri de Ierom. Agapie Corbu și Maria-Iuliana Rizeanu, note de Ierom. Agapie Corbu și Ierom. Policarp Pîrvuloiu, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2015, pp. 44-45. A se vedea și Sfântul Grigorie de Nyssa, *In Diem luminum,*în J. P. Migne, *P. G.*, 46, 581 C.

[17] Cf. A. G. Martimort, *L'Église en prière,* t. III, Paris, Desclée, 1984, pp. 287-289.

[18] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 199, 27, în PSB, vol. 3, p. 301.

Pentru a cerceta această hotărâre, revenim la canonul 1 al Sfântului Vasile cel Mare. În problema pe care a ridicat-o botezul novațienilor și al montaniștilor, Sfântul Vasile cel Mare distinge trei cazuri. Trebuie să respingem botezul administrat de montaniști, pentru că ei neagă dumnezeirea Duhului Sfânt. Părinții cei vechi au respins întotdeauna botezul ereticilor. În schimb, pentru schimatici, adică în cazul novațienilor, Sfântul Vasile cel Mare acceptă botezul lor și, prin urmare, hirotonia lor. Dar notăm evoluția pe care însuși Sfântul Vasile cel Mare o amintește:

> „Cei care s-au rupt, devenind laici, n-au mai avut putere nici să boteze, nici să hirotonească și nici să dea altora harul Duhului Sfânt, de la care s-au exclus ei înșiși; de aceea Părinții au hotărât ca, aceia care sunt botezați de ei, pentru că erau botezați de către niște laici, să fie curățați din nou cu adevăratul Botez al Bisericii"[19].

Dar Sfântul Vasile cel Mare se va referi „la cei din Asia... pentru a admite botezul lor"[20].

Acest punct este important pentru studiul nostru, fiindcă Sfântul Vasile cel Mare nu pare să respingă validitatea hirotoniilor schismaticilor. Deci,

> „cei care s-au rupt, devenind laici" nu și-au pierdut *harisma* lor, de vreme ce nu primesc botezul, și, prin urmare, preoții nu-și pierd hirotonia. De asemenea, el va denunța pe „cel care nu s-a dat înapoi să hirotonească a doua oară pe unii clerici"[21],

faptă care nu s-a făcut niciodată în Biserică.

În cele din urmă este cazul adunărilor ilegale. Dacă ei fac penitență, ei vor fi reintegrați, iar clericii readmiși în aceeași treaptă ierarhică. Să reluăm canonul 27; preotul este împiedicat să își exercite numai lucrarea lui; cu toate acestea, el rămâne preot și regăsim aceeași expresie ca în canonul 1:

> „Dacă un cleric a fost judecat pentru o abatere și înlăturat din slujbă pentru că nu se mai supunea canoanelor, ci pretindea pentru el întâietatea și funcția respectivă, iar împreună cu el au plecat și alții, părăsind Biserica cea universală, aici

[19] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 188, în PSB, vol. 3, p. 273.

[20] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 188, în PSB, vol. 3, p. 273.

[21] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 130, 2, în PSB, vol. 3, p. 217.

> avem o adunare ilegală"[22]; şi canonul 27: „El să se mulţumească doar cu întâietatea şederii şi să ceară cu lacrimi Mântuitorului să-i ierte păcatul săvârşit din neştiinţă"[23].

Astfel, vedem se pare, mai puţin clar, într-adevăr, o distincţie între fiinţa preotului şi puterea lui.

Cu toate acestea, al treilea caz ne va arăta că Sfântul Vasile cel Mare este jenat. Este vorba despre un preot cu vârsta de şaptezeci de ani, care a scris episcopului său explicându-i că el trăieşte cu o femeie. Răspunsul Sfântului Vasile cel Mare nu s-a lăsat aşteptat:

> „Nu noi am fost cei dintâi şi singurii care să hotărâm, Grigorie, că femeile n-au voie să convieţuiască sub acelaşi acoperământ cu bărbaţii. Citeşte canonul aprobat de Sfinţii noştri Părinţi de la Sinodul din Niceea, care opreşte hotărât ca episcopii să ducă viaţă comună cu femeile. Căci celibatul îşi are onoarea în a trăi cineva complet despărţit de femei... Nu cred, într-adevăr, ca un bărbat de 70 de ani să locuiască în chip pătimaş cu o femeie, iar dacă am hotărât ceea ce am hotărât... este pentru că am fost învăţaţi de către Apostol să nu dăm fratelui prilej de poticnire sau de sminteală... Alungă-o de la tine şi trimite-o la mănăstire... iar tu lasă-te slujit de bărbaţi... Iar dacă, fără să te fi îndreptat, vei persista să mai slujeşti la altar, vei fi afurisit de tot poporul, iar cei care te vor primi vor fi excomunicaţi de întreaga Biserică"[24].

Ce trebuie să înţelegem prin a sluji la altar? Este vorba de activităţile preoţeşti evocate în canonul 27, dar el rămâne pentru totdeuna preot? Se pare că nu, întrucât chiar faptul de a fi primit atrage după sine excomunicare de întreaga Biserică. Cu toate acestea, în cazul amendării din partea sa, el poate fi în poziţia de preot căruia îi este interzis să-şi exercite lucrarea lui, dar păstrându-şi rangul său.

Astfel, caracterul preotului ar putea fi păstrat, cu toate că îşi pierde funcţia sa. Este aceasta problematica Sfântului Vasile cel Mare, care vede în principal aspectul funcţional şi care leagă strâns funcţia şi harisma? De

[22] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 188, 2, în PSB, vol. 3, p. 272.

[23] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 199, 27, în PSB, vol. 3, p. 301.

[24] Sf. Vasile cel Mare, *Epistola* 55, în PSB, vol. 3, pp. 131-132.

ceea ce suntem siguri este de jena sa. Sfântul Vasile cel Mare, ca și contemporanii săi, este tocmai pe cale să pună la loc o teologie și, mai precis, începând de la cazurile întâlnite în eparhia sa.

3. Caracterul, condiție pentru admiterea la preoție

În acest subcapitol, vom încerca o sinteză a elementelor relevate pe parcursul acestei lucrări; ele vor stabili jaloanele pentru o teologie a caracterului: comunicarea unei harisme în timpul hirotonirii, permanența sa, sfințenia preotului și puterile sale, în special în ceea ce privește binecuvântarea.

În perspectiva unei teologii a îndumnezeirii, preotul împărtășește acest Duh Sfânt pe care Sfânta Taină a Hirotonie i l-a conferit. La acest punct Sfântul Vasile cel Mare este foarte clar. În schimb, despre permanența tainei, am putea percepe ezitările sale. Cu toate acestea, fără a trăda textul, putem detecta unele semne ale acestei permanențe. După studiul celor trei cazuri propuse mai sus, cel care pierde sfințenia nu mai poate exercita lucrarea lui, deoarece el nu mai este capabil să „împărtășească" darurile Duhului Sfânt; dar el rămâne preot, adică marcat de această harismă. Ceea ce este important în contextul acestei corespondențe este puterea de a transmite. Or, cel care trăiește în păcat nu mai este capabil să dea ceea ce constituie viața sa de preot. În aceasta constă adevărul slujirii sale iar viața spirituală a preotului devine importantă; de asemenea tema sfințeniei pare foarte revelatoare.

Sfântul Vasile cel Mare ne apare un martor interesant atunci când el accentuează această noțiune a darului care a marcat pe preot, care împărtășește sfințenie și rămâne sfânt[25]. Preotul este sfânt prin acest dar și trebuie să împărtășească această sfințenie; în această se rezumă slujirea

[25] Sf. Grigorie de Nyssa, *La Ziua Luminilor,* în Sf. Grigorie de Nyssa, *Omilii la praznice împărătești. Viața Sfintei Marina,* pp. 44-45. A se vedea și Sfântul Grigorie de Nyssa, *In Diem luminum,* în Migne, *P. G.,* 46, 581 C și Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia a XIII-a Îndemnătoare la Sfântul Botez,* în *Părinți și Scriitori Bisericești,* vol. I, *Sfântul Vasile cel Mare, Omilii și cuvântări,* traducere din limba greacă și introducere de Pr. Dumitru Fecioru, text revăzut și notă asupra ediției de Constantin Georgescu, note de Pr. Dumitru Fecioru, Constantin Georgescu și Alexandru Mihăilă, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, pp. 225-239. A se vedea și Sfântul Vasile cel Mare, *Homilia XIII. Exhortatoria ad Sanctum Baptisma,* în Migne, în J. P. Migne, *P. G.,* 31, 423 A-444 C.

lui. În ceea ce privește ființa sa, în mod evident el este sfânt, adică marcat de Duhul Sfânt. Suntem aici într-o perspectivă ontologică, dar, trăsătura caracteristică a acestei teologii, Sfântul Vasile cel Mare o prezintă ca totalizantă. El are o înțelegere prea profundă a Duhului Sfânt pentru a nu-i acorda decât o eficiență magică. El știe suficient că acest dar transformă persoana. *Tratatul* lui despre Duhul Sfânt oferă dovezi în acest sens:

> „Când Dumnezeu împarte darurile iar Domnul slujirile, Duhul este de față, hotărând distribuirea harismelor, așa cum crede de cuviință, după vrednicia fiecăruia”[26].

Aceste daruri nu ne pot lăsa indiferenți sau atunci Duhul nu ar fi sfânt, afirmație în contradicție cu sensul de *Tratatului*! Harisma nu depinde de om, ci de Dumnezeu. Ceea ce depinde de om este modul în care o va primi sau o va împărtăși. Or, ce aduce Duhul Sfânt?

> „Sfințenia nu se capătă fără ajutorul Duhului. Puterile îngerești nu sunt prin firea lor sfinte, astfel nu s-ar deosebi întru nimic de Sfântul Duh; lor li s-a dat sfințenia de la Duhul, pe măsura vredniciei”[27].

Noi înțelegem mai bine importanța sfințeniei. Preotul prin binecuvântare împărtășește sfințenie, pentru că această binecuvântare este rodul Duhului Sfânt și, pe de altă parte, pentru a rămâne instrumentul Duhului Sfânt, slujitorul trebuie să păstreze sfințenia. Un ultim text al *Tratatului* privind botezul, dar ne luminăm despre noțiunea de caracter:

> „Cât despre cei care au înstrăinat pe Duhul Sfânt cu răutatea faptelor lor... de la ei se va lua harul primit și se va da altora, sau, după cum spune unul dintre evangheliști, „vor fi tăiați în două”, înțelegându-se prin tăiere în două înstrăinarea în întregime de Duhul. Pentru că nici trupul nu se împarte, încât o parte să fie predată iadului, iar alta nu..., nici sufletul

[26] Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh,* XVI, 37, în *Părinți și Scriitori Bisericești,* vol. XII: *Sfântul Vasile cel Mare, Scrieri, Partea I, Despre Sfântul Duh, Corespondență (Epistole),* traducere, introducere, note și indici de Pr. prof. Dr. Constantin Cornițescu și Pr. prof. Dr. Teodor Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. 52.

[27] Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfânul Duh,* XVI, 38, în PSB, vol. XII, p. 53.

> nu se taie în două, dat fiind că în întregime posedă cugetul păcătos şi în întregime colaborează cu trupul la săvârşirea răului. Tăierea în două înseamnă, după cum am spus, veşnică înstrăinare a sufletului de Duhul. Pentru că acum, deşi nu se amestecă cu cei nevrednici, se pare totuşi că se află în cei care au fost o dată pecetluiţi (*pareinai pôs tois hapax esphragismenois*) şi aşteaptă întoarcerea şi mântuirea lor"[28].

Cum să nu vedem aici permanența Tainei Botezului, a fortiori a hirotoniei, care crește și mai mult darurile Sfântului Duh. Precizăm pur și simplu faptul că Sfântul Vasile cel Mare nu consideră hirotonia ca mijloc de sfințire; în schimb, sfințenia este o condiție necesară pentru exercitarea preoției. Este adevărat că episcopul Cezareii reacționează mai întâi ca un moralist. Nu-l împiedică faptul că sfințenia este legată de caracter, din moment ce Sfântul Duh împărtășește sfințenia.

Vedem în această harismă că un mijloc de sfințire ar trăda gândurile sale, după cum mărturisește canonul 27 privind permanența acestui dar spiritual. De asemenea, el nu este pregătit să se afirme validitatea tainei dată de un preot păcăos; acest lucru nu este problema sa. Mai presus de toate, lui îi pasă de sfințenia preotului; el nu se întreabă de validitatea tainei, ci de cele mai bune condiții pentru ca ea să fie eficientă. Preotul este un îndumnezeietor; consacrarea pe care a primit-o trebuie să îi permită să devină un sfințitor, deoarece la rândul său, va însemna cu această pecete pe cei botezați. Atunci spiritualitatea preotului va consta în a se lăsa mişcat de harul lui Dumnezeu şi de a se arăta docil voinței sale. S-ar părea periculos să se separe teologia caracterului şi spiritualitatea sub pretextul apărării validității tainelor sau doar caracterul. Sfântul Vasile cel Mare ne amintește că trebuie să ținem ambele capete.

Concluzii

În *Regulile morale* - o carte care reia toate aceste reflecții - Sfântul Vasile cel Mare oferă, printre altele, reguli diaconilor, preoților şi chiar episcopilor. În această lucrare, regăsim deja cerințele subliniate în epistolele sale. Iată cum schițează portretul celor cărora le este încredințată propovăduirea Evangheliei, în regula 80:

[28] Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh,* XVI, 40, în PSB, vol. XII, p. 56.

„Scriptura vrea ca ei să fie ca apostoli, slujitori ai lui Hristos şi iconomi credincioşi ai tainelor lui Dumnezeu, care împlinesc întru totul, prin faptă şi prin cuvânt, numai cele rânduite de Dumnezeu (12). - Ca nişte propovăduitori ai Împărăţiei cerurilor spre nimicirea celui care are puterea morţii prin păcat (13). - Precum chipul sau măsura evalviei, spre îndreptarea celor care-I urmează Domnului, dar ca mustrare a rătăcirii celor care sunt neascultători în vreun lucru (14). - Precum ochiul pentru trup, care să fie în stare să deosebească cele bune de cele rele, îndreptând mădularele lui Hristos spre cele potrivite fiecăruia (15). - Ca nişte păstori ai oilor lui Hristos care... nu se dau înapoi de la a-şi pune sufletul pentru ele (16). - Ca nişte doctori mult-milostivi care... vindecă patimile sufletului (17). - Precum nişte părinţi şi doici ai propriilor copii care... se bucură să le împărtăşească fiilor nu doar Evanghelia lui Dumnezeu, ci chiar şi sufletele lor (18). - Ca împreună lucrători ai lui Dumnezeu, care s-au încredinţat pe ei înşişi, întru totul, doar faptelor vrednice de Dumnezeu, pentru Biserică (19). - Ca unii care sădesc mlădiţele lui Dumnezeu, care nu aduc nimic străin viţei..., nici ceva neroditor, ci, cu multă grijă, le fac mai bune pe cele care le sunt proprii şi pe cele roditoare (20). - Ca ziditori ai templului lui Dumnezeu”[29].

Aceste cuvinte rezumă foarte bine teologia Sfântului Vasile cel Mare şi legătura pe care o stabileşte între slujire şi spiritualitatea preoţească. Episcopul Cezareei a murit în reputaţia sfinţeniei. Dacă el a fost dur cu el însuşi şi cu alţii, „este că el trebuia să traseze limite răului şi, în zelul lui pentru Dumnezeu şi pentru suflete, el a biciuit în special neglijarea de a se instrui mai mult de datoriile lor”. Spiritualitatea noastră reflectă întotdeauna poziţiile teologiei noastre; în acest sens, Sfântul Vasile cel Mare este un bun exemplu. Spiritualitatea pe care o propune rezultă din

[29] Sf. Vasile cel Mare, *Regulile morale,* regula 80, în PSB, serie nouă, vol. V. *Sfântul Vasile cel Mare. Scrieri morale şi ascetice,* studiu introductiv de Pr. Vasile Răducă, traduceri de Isabela Alina Panainte, Florin Filimon, Laura Enache, Octavian Gordon, Diac. Nicolae Mogage, Editura Basilica a Patriarhiei Române, Bucureşti, 2013, pp. 197-200.

măreția pe care el o atribuie preoției. Ea este încă de actualitate și furnizează un model care permite să se verifice dacă preoții de astăzi se descoperă ca slujitori de care Biserica are nevoie.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 87-99

CREDINȚA ÎN SFÂNTA TREIME, CA TEMEI AL JUSTIFICĂRII OMULUI PRIN CREDINȚĂ, PERMANENȚĂ A GÂNDIRII LUI MARTIN LUTHER. O PERSPECTIVĂ ORTODOXĂ

Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Tulcan

Abstract

The teaching about the Holy Trinity was not just a marginal concern of Christian consciousness in the East or the West, but it was a permanency of this Christian conscience, founded on the Holy Scripture and Holy Tradition. The German Reformer Martin Luther has been preoccupied from his youth by the significance of man's salvation or justification before God. The outline of his vision of soteriology was closely linked to his faith in the Trinitarian God, Who created the world and saved it through His love. Man only has to believe in what Jesus Christ has done for us, in order that this justification acquired by Him can also be transferred to man.

On the other hand, the salvation understood by Martin Luther had to be opposed to the way it was understood by Roman Catholic theology, in the context of the existence of over-abundant merits, through

which the Church, through indulgences, can also transfer this salvation to men.

For Orthodox theology, the salvation of man is seen in a broader sense, freed from its extrinsic and juridical connotations, as a sharing in the life of Jesus Christ through the grace of divine love in the Sacraments of the Church. Man responds to this through his faith and the work of good works, which spring from faith. More specifically, faith working through love is highlighted (cf. Galatians 5, 6).

Keywords

Dogmatic Theology, Martin Luther, Holy Trinity, justification by faith

1. Considerații generale

Împlinirea în acest an a 500 de ani de la Reforma lui Martin Luther este un prilej necesar și binevenit, de a reflecta asupra motivației, sensului și desfășurării tuturor actelor lui Martin Luther, care au adus schimbări importante nu numai în ceea ce privește viața Bisericii creștine, ci și în ceea ce privește dezvoltarea culturală, socială, științifică și chiar economică a popoarelor Europei, iar, mai apoi, acest spirit al Reformei s-a răspândit dincolo de ceea ce numim noi Europa. Un jumătate de mileniu creștin este o perioadă de timp suficient de lungă, pentru a vedea în ce măsură intențiile originare ale lui Martin Luther au avut consecințele dorite de el, sau, mișcarea pe care el a declanșat-o a mers mai departe decât intențiile sale. În orice caz, Reforma sa a avut implicații majore îndeosebi în întreaga Europă, și, nici nu ne putem gândi care ar fi fost evoluția vieții teologice și bisericești, culturale și sociale, de pildă, a continentului european, fără impulsurile și frământările pe care acesta le-a generat.[1]

[1] Wolgang Huber, *Glaubensfragen. Eine evangelische Orientierung,* Verlag C. H. Beck, München 2017, p. 21: *„Die kulturellen, gesellschaftlichen und*

2. Credința în Dumnezeu – Sfânta Treime și impulsurile primite de la aceasta pentru Reformator

Încă de la începutul mișcării sale reformatoare, Martin Luther a fost frământat de gândul de a avea un Dumnezeu milostiv. De aceea, din adâncul sufletului lui a răsărit întrebarea:

„Wie kriege ich einen gnädigen Gott? adică: „Cum pot să primesc un Dumnezeu milostiv?" Această întrebare l-a preocupat toată viața sa. Altfel spus, întrebarea cu privire la existența lui Dumnezeu și la manifestarea Lui față de omul păcătos, a stat în centrul gândirii și acțiunii lui Martin Luther. În orizontul gândirii sale a apărut tot mai clar faptul, că omul nu se poate mântui prin puterile lui singure, ci că are nevoie de un Dumnezeu milostiv și iubitor. Despre acest Dumnezeu milostiv a aflat în întreaga Sfântă Scriptură, care pentru el a fost nu numai preocuparea sa științifică, în calitate de dascăl al Scripturii, ci și în calitatea sa de om credincios, dornic să se apropie de Dumnezeu și să primească de la El ceea ce simțea în sufletul lui: revărsarea milei dumnezeiești.

Martin Luther a conștientizat, treptat, faptul că Dumnezeul Bibliei și, totodată, Cel în Care el crede, nu este un Dumnezeu al răzbunării și al represaliilor, ci un Dumnezeu al iubirii. Dumnezeul Cel viu este Cel Care nu insuflă omului frica și teama, care să-l sperie pe acesta, ci Unul Care îl justifică, îl mântuiește, îl acceptă pe omul păcătos, în virtutea harului Său. Dreptatea lui Dumnezeu este una activă și creatoare, care îl mântuiește pe om, eliberându-l de povara păcatului, înnoindu-l și aducându-i multă mângâiere. Martin Luther obișnuia să spună, că Dumnezeu este asemenea unui cuptor arzător, încins, plin de iubire (ein glühhender Backofen voller Liebe). În ciuda necredinciosiei omului, Dumnezeu rămâne în continuare fidel iubirii Lui față de omul păcătos.

---

politischen Wirkungen der Reformation sind unbezweifelbar. Die Prägekraft der Lutherschen Bibelübersetzung für die deutsche Sprache, die Bedeutung des evangelischen Pfarrhauses für die Literatur, der Einfluss der reformatorischen Gottesdienstgestaltung auf die Entwicklung der Musik, die Auswirkungen des Priestertums aller Getauften für die Enwicklung eines Konzepts demokratischer Gleichheit oder der Zusammenhang der reformatorischen Vorstellungen von Beruf und innerweltlicher Askese mit der Enwicklungsdynamik kapitalistischen Wirtschaftens sind bleiben bemerkenswert. Doch zugleich, ja vor allem muss die Reformation in ihren geistlichen Wurzeln und Wirkungen begreifen."

Din păcate, de-a lungul istoriei bimilenare a Creștinismului, nu de puține ori s-a întunecat în ochii lumii de către creștini chipul Dumnezeului Iubire, Care a creat lumea din iubire, o călăuzește cu iubire și a trimis în lume pe Fiul Său ca Mesager al iubirii lui Dumnezeu față de lume (cf. Ioan 3, 16). Martin Luther a rămas fidel mărturiei Sfintei Scripturi despre Dumnezeu Creatorul și Iubitorul de oameni, pe de o parte, dar, totodată, a reținut și mărturia de credință a Bisericii primare, pe care a înțeles-o în legătură cu mărturia Sfintei Scripturi și de aceea, a fost considerată de el ca fiind vrednică de crezare.

Pentru el era de mare valoare mărturia Sfintei Scripturi a Vechiului și a Noului Testament cu privire la prezența și lucrarea în istorie a Preasfintei Treimi. În ciuda faptului, că unii văd în mărturiile Vechiului Testament despre Dumnezeu, creionarea unui chip răzbunător al lui Dumnezeu, care se asemănă cu cel din Islam, de pildă.[2] Cunoaștem din Sf. Scriptură, că lui Moise i s-a descoperit Dumnezeu în rugul aprins, „ca Cel Ce este" (Ieșire 3, 14), ca Cel Care este cu oamenii.

> „Și Domnul trecând pe dinaintea lui, a zis: Iahve, Iahve, Dumnezeu Iubitor de oameni, milostiv, îndelung-răbdător, plin de îndurare și de dreptate" (Ieșire 34, 6).

Psalmii lui David ne oferă generoase mărturii despre iubirea, iertarea și îndelungă-răbdarea lui Dumnezeu, Care este plin de iubire față de întreaga creație (vezi Psalmii: 85, 14; 102, 8; 115, 5; 144, 8). În Noul Testament, întâlnim multe mărturii cu privire la mila, bunătatea, îndelunga răbdare, iertarea și atenția specială a lui Dumnezeu față de omul păcătos, mai ales, în pildele Mântuitorului cu privire la fiul risipitor, la oaia cea pierdută, căci Dumnezeul Iubire face „să plouă și să răsară soarele și peste cei drepți și peste cei nedrepți" (cf. Matei 5, 45).

---

[2] Ulrich Wilckens și Walter Kasper, *Weckruf „Ökumene". Was Einheit der Christen voranbringt,* Herder Verlag, Freiburg, Basel, Wien, 2017, p. 22: „Man kann nicht leugnen, dass es in der Geschichte des Christentums oft ein gewalttätiges Verständnis des Gottesglaubens gab. Beschämt müssen wir heute an Kreuzzüge und Ketzerverfolgungen und im Gefolge der Reformation an die Religionskriege, Vertreibungen, Verfolgungen, gegenseitige Verleumdungen und Verhetzungen sowie gegenseitige Ausgrenzung denken. Wir haben darum allen Grund, uns auf das Bild von Gott zu besinnen, das uns schon im Alten und vollends im Neuen Testament entgegentritt."

Așa cum am precizat mai sus, pentru Martin Luther de mare valoare au fost și mărturiile Bisericii primare cu privire la Dumnezeu Cel Milostiv, Care S-a descoperit în Iisus Hristos. Deci, de la credința în Dumnezeul Scripturii a trecut în mod logic și firesc la credința în Cel Care L-a revelat pe Dumnezeul Cel Milostiv și Drept: Iisus Hristos.

Pornind de la Persoana lui Iisus Hristos Martin Luther a înțeles mai bine iubirea Tatălui față de întreaga creație, și, îndeosebi, față de omul păcătos, pe de o parte, dar, în același timp, a amintit și de prezența Duhului Sfânt, ca Cel Care îl mângâie pe om în încercările vieții. De aceea, pentru el referințele la Sinodul de la Calcedon au avut o valoare aparte, care trimiteau la întreaga Sfântă Treime. Așa se explică faptul, că Reforma de la Wittenberg a reținut în mod expres această mărturisire dogmatică a Calcedonului, și anume, că Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat și Om adevărat în documentul cel mai important al Reformei (CA III). În această Mărturisire de credință a Reformei se menționează, că

> „es wird gelehrt, dass Gott der Sohn sei Mensch geworden, geboren aus der reinen Jungfrau Maria, und dass die zwei Natur, die göttlich und menschlich, in einer Person, also unzertrennlich vereiniget... mit Leib und Seele vollkommen, und nicht der Vater oder der Heilige Geist sei Mensch worden, wie die Ketzer Patripassianen gelehrt haben..."[3]

Așadar, pentru Luther, precum și pentru cei apropiați lui, Persoana lui Iisus Hristos a reprezentat „cheia" înțelegerii întregii Sfinte Treimi. De la Fiul pornind, el ajunge la Tatăl, Care L-a trimis în lume, ca să se facă Om, prin împreună-lucrarea Duhului Sfânt. Dar, tot el precizează, că nu Tatăl sau Duhul Sfânt S-a întrupat, ci Fiul Tatălui.

În felul acesta, putem înțelege mai bine, de ce a reținut în Catehismul cel Mare faptul, că Duhul Sfânt este „Domnul de viață Făcătorul, Care împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și mărit." Tot în CA VII se precizează, că noi putem afirma, plini de încredere, că Biserica lui Hristos va fi de-a pururi, nu pe temeiul meritelor și al realizărilor noastre, ci pe temeiul făgăduinței Duhului Sfânt. Astfel, Duhul Sfânt este perceput, ca Cel Care este asemenea unui Motor și Stimulent în vederea înnoirii și primenirii vieții Bisericii.

[3] *Die Bekenntnisschriften der Evangelisch-Lutherischen Kirche,* Vandenhoek&Ruprecht in Göttingen 1982, pp. 54-55.

Întreaga lucrare de mântuire a omului este văzută de Reformator, ca fiind cauzată de Dumnezeul Treimii, care pune în evidență în relația cu omul, dreptatea Lui. Pe de altă parte, omul nu se poate bucura de această dreptate dumnezeiască prin el însuși, ci are nevoie de justificarea (Rechfertigung) din partea lui Dumnezeu.

3. Dumnezeul Treimii realizează împăcarea omului cu Sine, prin actul justificării

Reforma a căutat să se sprijine pe mărturisirea de credință a Bisericii primare, că iubirea lui Dumnezeu în unitatea Persoanelor Sfintei Treimi reprezintă izvorul mântuirii tuturor oamenilor. Modul cum se însușește această iubire mântuitoare de către om, a constituit până astăzi un motiv de controversă între creștini. În Noul Testament se menționează în mai multe rânduri despre actul sau lucrarea mântuirii, folosind diferite expresii, termeni, concepte pentru a o exprima, și anume: viață, har, sfințire, împăcare, mântuire, libertate etc. Martin Luther a reținut în elaborarea teologiei sale cu privire la mântuire, conceptul paulin de justificare, sprijinindu-se pe tradiția teologică a Fericitului Augustin, precum și pe conceptul paulin despre mântuire. Pornind de la cuvântul Sf. Apostol Pavel din Epistola către Romani 1, 17: „ Căci dreptatea lui Dumnezeu se descoperă în ea (în Evanghelie n.n.) din credință și spre credință, precum este scris: Iar, dreptul din credință va fi viu". Întemeindu-se pe cuvântul apostolic despre dreptatea lui Dumnezeu care se dobândește prin credința în Iisus Hristos, Martin Luther a evidențiat faptul, că mântuirea nu o poate obține omul, pe temeiul unui merit al său, prin faptele sale bune, care să-l oblige pe Dumnezeu să-i acorde mântuirea, ci aceasta se dobândește numai prin har și numai prin credința în Iisus Hristos.

Nu putem înțelege bine poziția lui Martin Luther despre justificare, dacă o desprindem pe aceasta de denaturările și abuzurile existente în Biserica Apuseană a Evului Mediu. El a operat

> „o schimbare fundamentală a relației verticale între om și Dumnezeu, prin conceptul de îndreptare a omului înaintea lui Dumnezeu prin credință, dar care are profunde implicații și pe planul orizontal eclezial și social. Mântuirea se dă omului în dar de către Dumnezeu prin credință și nu poate fi cumpărată cu bani. Studiul aprofundat al Bibliei l-a condus la

> redescoperirea dreptății milostive a lui Dumnezeu care dăruiește îndreptarea păcătosului fără să condamne și să pretindă nimic."[4]

Prin Reforma desfășurată în Apus, credinciosul a fost eliberat lăuntric de toate poverile strivitoare și inutile care i se impuneau în vederea dobândirii mântuirii sale. În felul acesta, creștinul și-a câștigat adevărata sa libertate, așa cum menționa Martin Luther în tratatul său „Despre libertatea omului creștin". Ca atare, creștinul este cu totul disponibil pentru a sluji semenilor săi și comunității în mijlocul căreia el trăiește, având siguranța mântuirii pe care i-o dă credința în Iisus Hristos. Învățătura despre justificare a constituit până nu de mult un punct de discordie și distanțare teologică îndeosebi între teologia luterană și cea romano-catolică. Ca urmare a dialogului teologic dintre cele două Biserici acestea au ajuns la concluzia, că

> „este credința noastră comună, că justificarea este lucrarea Preasfintei Treimi. Tatăl L-a trimis pe Fiul Său în lume pentru mântuirea păcătoșilor. Întruparea, Moartea și Învierea lui Hristos constituie temeiul și premiza justificării. De aceea, justificarea înseamnă că Hristos Însuși este dreptatea noastră, la care noi putem să participăm după voia Tatălui prin Duhul Sfânt. Mărturisim împreună, că noi suntem primiți de Dumnezeu prin har și pe temeiul credinței, iar nu prim meritele noastre și primim pe Duhul Sfânt, Care înnoiește inimile noastre și ne dă puterea, pentru a putea ajunge la săvârșirea faptelor bune".[5]

4. Îndreptarea (justificarea) omului privită în contextul indulgențelor existente în Biserica Apuseană

De bună seamă, că înțelegerea conceptului despre mântuire elaborat de Martin Luther nu ar putea fi înțeles până la capăt, dacă nu am privi

[4] Ioan I. Ică, *Martin Luther și Reforma Bisericii, din perspectivă ortodoxă, în: Ortodoxia XXXV, 1983, nr. 4, p. 491.*

[5] Apud: Ulrich Wilckens &Walter Kasper, *Weckruf „Ökumene". Was Einheit der Christen voranbringt*, p. 29.

întreaga frământare a Reformei în contextul unor situații, fapte și împrejurări, care au constituit flacăra declanșării mișcării de reformă. Așa cum se știe din prezentarea derulării evenimentelor istorice la începutul veacului al XVI-lea, în Biserica Apuseană era în vogă practica indulgențelor. Pe fundalul predicării indulgențelor a stat problema satisfacției pe care fiecare om trebuia să o realizeze pentru sine. Păcatul înseamnă încălcarea voii lui Dumnezeu și credinciosul care a săvârșit păcatul avea nevoie de satisfacție, chiar și atunci când păcatul a fost iertat în Taina Spovedaniei. Această satisfacție trebuia să o presteze acesta prin pelerinaje, rugăciuni, jertfe, posturi, făgăduințe etc. În cazul în care aceste fapte bune nu vor fi suficiente pentru a acoperi vina păcătosului la Judecata de apoi, acesta va trebui să o satisfacă în purgatoriu. Pe de altă parte, sfinții au oferit o satisfacție mai mare decât le era necesară, adică au un surplus de satisfacție, care intră în patrimoniul Bisericii, în calitatea ei de comuniune a sfinților. Acest surplus de satisfacție al sfinților, împreună cu lucrarea mântuitoare a lui Hristos, Care a adus Tatălui o satisfacție supraabundentă, constituie așa-numita comoară sau tezaur de mare preț al Bisericii, la care credincioșii ar putea avea acces. Papa administrează acest tezaur prețios, făcându-l accesibil credincioșilor sub forma indulgențelor. La începutul luării în considerare a indulgențelor, a fost vorba de faptul, că oamenii având încredere în comuniunea lor cu sfinții și prin mijlocirea Bisericii, vor putea fi eliberați de frica de păcat și de iad. Problematică a devenit această învățătură a indulgențelor atunci când ea a fost pusă în legătură cu banii, devenind un fel de comerț financiar al indulgențelor, în sensul că orice om ar fi putut să obțină pe bani lucrarea mântuitoare străină de propria sa persoană.[6]

Comerțul cu indulgențe a fost acela, care l-a scandalizat cel mai tare pe Martin Luther. Dominicanul Tetzel a ridicat pe culmi amețitoare comerțul cu indulgențe. Acestea aveau în vedere nu numai pe cei vii, ci și pe cei adormiți, care primeau promisiunea de a fi eliberați nu numai de pedepsele pentru păcatele săvârșite în viață, ci și pentru scăparea de chinurile din purgatoriu. Succesul cu indulgențele a fost considerabil în acea perioadă, deoarece conștiința creștină despre o parusie apropiată a Domnului și a

[6] Vezi mai pe larg despre problematica indulgențelor la: Chr. Laudage, *Das Geschäft mit der Sünde. Ablass und Ablasswesen im Mittelalter,* Freiburg im Breisgau, 2016; Peter Neuner, *Martin Luthers Reformation. Eine Katholische Würdigung,* Herder Verlag, Freiburg im Breisgau, 2017, pp. 115-121.

Judecății universale era extrem de vie și de presantă. Oamenii doreau să se asigure, că vor fi scăpați la această Judecată de vina și de pedepsele ce li s-ar fi cuvenit ca urmare a păcatelor săvârșite.

Reforma avea să evidențieze faptul, că mântuirea omului nu este posibilă prin intervetia exterioară a oamenilor, ci prin implicarea fiecărui om la propria sa mântuire, în sensul de a se îndrepta spre Iisus Hristos, Cel întru Care ne este dată mântuirea. De aceea, prima teză a lui Martin Luther avea să sune: „deoarece Domnul și Învățătorul nostru Iisus Hristos a spus: pocăiți-vă!, El voia prin aceasta să spună, ca toată viața credinciosului trebuie să fie una de pocăință" (teza 1). Așadar, mântuirea sau justificarea omului a fost posibilă numai prin lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos. Pentru a reliefa în mod deosebit specificul învățăturii lui Luther despre justificare trebuie să o punem pe aceasta la antipodul practicii indulgențelor. Justificarea începe de la înțelegerea importanței pocăinței în viața creștină, iar nu de la problema satisfacției, neuitând omul nici o clipă, că există făgăduința fermă a lui Dumnezeu de mântuire a omului. Prin urmare, teza fundamentală a justificării este aceea, că omul se mântuiește nu prin puterea sa proprie și prin săvârșirea faptelor bune, ci prin mila lui Dumnezeu, care se dăruiește omului prin credință.

5. Sensul participării omului la actul justificării sau al mântuirii sale din punct de vedere luteran și ortodox

Acest aspect al înțelegerii credinței de către Martin Luther a constituit un motiv de controversă teologică între el și Biserica Romano-Catolică, pe de o parte, dar, și între așa-numitul sola fideism luteran și sinergia ortodoxă. Dacă privim cu mai multă luare aminte sensul credinței care îl justifică sau îl mântuiește pe om, ne dăm seama, că această credință nu este înțeleasă într-un sens restrictiv, unilateral, ci într-unul mai larg. Astfel, pentru Martin Luther credința nu înseamnă acceptarea unei sume de propoziții doctrinare, ci ea se referă la dobândirea unui nou mod de existență, prin care omul își întemeiază viața sa în Dumnezeu. Prin aceasta, omul dobândește certitudinea mântuirii sale. Credința aceasta îl configurează pe om ca persoană înaintea lui Dumnezeu.[7] Atât Martin Luther, cât și unii teologi luterani mai

[7] P. Neuner, *Martin Luthers Reformation*, p. 120: „Glaube entspricht der Existenz des Menschen vor Gott: offen sein auf ihn, leben mit dem Schwerpunkt in ihm... Erst im

noi, înțeleg actul justificării omului, ca pe un act care produce în om o viață nouă. Părintele Stăniloae întreprinde o evaluare a doctrinei luterane despre justificarea prin credință și prin cuvânt, referindu-se la atât la anumite texte ale lui Luther, cât și la unii teologi luterani, ca de pildă la teologul de la Tubingen Peter Stuhlmacher.[8] Subliniindu-se importanța credinței mântuitoare ca o lucrare exclusivă a lui Dumnezeu, aceasta nu ar trebui interpretată de așa manieră, încât omul să apară în relația lui Dumnezeu ca o ființă cu totul pasivă. Cred, că nici Luther nu a înțeles în acest fel mântuirea omului. Sublinierea îngroșată a faptului, că omul primește credința justificatoare ca fiind darul lui Dumnezeu, poate duce la o neînțelegere a umanului, în general. Din punct de vedere ortodox, reprezintă o

> „prea mare simplificare reducerea a tot ce este nou în omul justificat exclusiv la Dumnezeu. Noi considerăm aceasta ca o formă generalizată de monofizitism, sau ca o anihilare predestinaționistă a umanului. De altfel, afirmarea... că justificarea este un fel de act creator al lui Dumnezeu nu exclude posibilitatea de a vedea justificarea în puterea ce este dată omului de a participa și el la actualizarea acestei puteri. Dacă omul devine subiectul acestei noi puteri, dacă nu rămâne un simplu spectator la manifestarea acestei puteri, el dă și din partea sa o contribuție”.[9]

Aici, se poate surprinde o înțelegere convergentă a mântuirii, la realizarea personală a acesteia atât Dumnezeu, cât și omul devin parteneri liberi și plini de iubire, într-o mișcare permanentă de înaintare a omului tot mai sus în iubirea lucrătoare a lui Dumnezeu. Inspirată din gândirea patristică, teologia ortodoxă nu desparte dreptatea lui Dumnezeu, ca însușire a Sa, de dreptatea cu care este îmbrăcat omul în Hristos. Prin această dreptate primită de la Dumnezeu, omul își restabilește chipul lui Dumnezeu din el, desfigurat prin păcat, și făcând eforturi de a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu, așa cum este chemat omul, prin însuși actul creației.

Glauben *öffnet er sich auf Gott als sein Gegenüber und wird dadurch zum Âufrechten Gang.*

[8] D. Stăniloae, *Doctrina luterană despre justificare și cuvânt și câteva reflexii ortodoxe, în:* Ortodoxia, XXXV, 1983, nr. 4, pp. 495-509. Vezi și: *Peter Stuhlamcher, Gerechtigkeit Gottes bei Paulus,* Gottingen, 1966.

[9] D. Stăniloae, *Doctrina luterană despre justificare și cuvânt*, p. 496.

Pe de altă parte, Martin Luther însuși recunoaște un anumit rol al omului în menținerea și activarea vieții noi adusă în el de Dumnezeu, atunci când vorbește despre cunoașterea lui Dumnezeu. Sensul cunoașterii lui Dumnezeu mărturisit de Luther, presupune implicarea omului ca subiect personal în actul cunoașterii. Căci cum ar putea omul să ajungă la primirea cunoașterii lui Dumnezeu, ca dar din partea Lui, dacă nu ar fi el însuși implicat în acest proces de cunoaștere. Mai aproape de gândirea răsăriteană este gândirea lui Luther, atunci când indică un rol precis al omului în mântuirea sa. El spune,

> „credința este o lucrare dumnezeiască în noi, care ne transformă și ne naște din nou în Dumnezeu... și omoară pe vechiul Adam și ne face cu toul un alt om, cu inima, cu curajul, cu sentimentele și cu toate puterile".[10]

Acestea și multe alte referințe atât din teologia lui Martin Luther, cât și din gândirea teologică a unor teologi luterani sau reformați de marcă, vin să precizeze, că justificarea sau mântuirea omului nu înseamnă numai o implicare a omului în destinul său soteriologic, ci la lucrarea lui Dumnezeu vine și răspunsul iubitor al omului, care se simte îndemnat să răspundă chemării lui Dumnezeu la mântuire cu credința, iubirea și lucrarea sa. Este rolul de astăzi și de mâine al teologiei din Răsărit și din Apus, ca în cadrul dialogurilor teologice bilaterale și multilaterale, să pună și mai mult în lumină valențele comune ale credinței mântuitoare și să dea răspunsul cuvenit la acele aspecte mai puțin clare și analizate din câmpul teologiilor confesionale.

6. Concluzii

a. Rememorarea evenimentelor de acum o jumătate de mileniu creștin reprezintă o necesitate nu numai pentru moștenitorii Reformei, ci și pentru întreaga lume creștină. Aceasta, deoarece apariția acestei mișcări n-a fost întâmplătoare și o putem încadra într-un plan mai general al Proniei dumnezeiești, care s-a manifestat la începutul secolului al XVI-lea ca mustrare, îndreptare și călăuzire. Lumea creștină din Apus, îndepărtându-se de izvoarele limpezi ale Revelației, de luminile Cuvântului lui Dumnezeu,

[10] Peter Stuhlamcher, *Gerechtigkeit Gottes bei Paulus,* p. 20, nota 5.

a denaturat sensul profund al lucrării de mântuire a lui Dumnezeu pentru întreaga lume, reducând-o pe aceasta la acțiuni exterioare și unilaterale.

b. Prin Reforma sa, Martin Luther a invitat pe contemporanii săi, și, de ce nu, și pe urmașii săi, la întoarcerea la izvoare, la cuvântul viu al Sfintei Scripturi, aproape uitat atunci, și pe care l-a tradus și l-a pus în mâinile credincioșilor, devenind pentru ei izvor de putere înnoitoare a credinței. Prin aceasta, el n-a înțeles să pună cuvântul Sfintei Scripturi în opoziție principială cu Tradiția apostolică, dovadă că a recunoscut hotărârile Sinoadelor ecumenice și simboalele de credință ale Bisericii Vechi, ci să i se recunoască o poziție de preeminență față de Tradiția Bisericii. După învățătura ortodoxă, opoziția apare numai atunci când se izolează și se afirmă unilateral cuvântul Scripturii și al Tradiției.

c. Prin duhul înnoitor pe care l-a răspândit, Reforma a dat un impuls cu totul excepțional cercetării aprofundate a Sfintei Scripturi, precum și a celorlalte izvoare creștine, și, nu în ultimul rând, vieții și teologiei Părinților Bisericii. Până astăzi, teologia creștină în întregul ei, datorează foarte mult teologiei evanghelice în ceea ce privește pasiunea de cercetare, aprofundare și cunoaștere a izvoarelor biblice și patristice, stimulând creația teologică în cadrul tuturor Bisericilor și confesiunilor creștine.

d. Martin Luther a avut marele merit, că a demonstrat prin lucrarea sa, cât de importantă este teologia nu numai din punct de vedere al cercetării științifice, ci și din acela, al manifestării ei autocritice, contribuind la purificarea vieții bisericești de tot balastul și denaturările care pot să pătrundă în ea de-a lungul timpului. Lucrarea slujitoare a teologiei și misiunea ei profetică ajută Bisericii să se deschidă mereu spre nevoile omului din fiecare epocă, slujindu-l pe el și lumea contemporană.

e. Teologia lui Martin Luther a pus în centrul său relația pe verticală directă între om și Dumnezeu, evidențiind necesitatea îndreptării omului prin credința în Iisus Hristos, viziune ce are profunde implicații în planul eclezial și social. Mântuirea omului nu este o chestiune de afacere materială sau chiar financiară a omului, ci ea este darul lui Dumnezeu care se oferă în har și prin credința în Hristos. Punctul lui de pornire a fost credința în Dumnezeul Cel viu, Iubitor de oameni al Sfintei Treimi, de la Care a înțeles iubirea plină de compasiune și milostivire A lui față de omul păcătos.

f. Doctrina despre justificare sau îndreptare a pus-o în centrul reflexiei teologice, ca un fel de sumă a gândirii creștine cu privire la om și Dumnezeu. Dreptatea lui Dumnezeu nu a fost despărțită nici o clipă la Martin Luther

de mila Lui compătimitoare și care nu pretinde de la omul păcătos decât pocăința, înțeleasă ca un proces care cuprinde întreaga viață creștină.

g. Această viziune asupra dreptății și milei dumnezeiești, pe de o parte, dar, și înțelegerea credinței, ca un întreg, care nu înseamnă o indiferență sau pasivitate din partea omului vine să deschidă calea unui dialog teologic profund și deschizător de perspective cu teologia ortodoxă. Aceasta, deoarece multe din realitățile vieții bisericești pe care le pune sub semnul întrebării au aparținut Bisericii Apusene, ele nefiind prezente în viața Bisericii Răsăritene. De aceea, și observațiile sale referitoare la acestea, sunt până la un punct și observațiile teologiei ortodoxe.

h. Dacă Martin Luther ar fi cunoscut mai în profunzime credința și experiența duhovnicească a Ortodoxiei, probabil, că multe din afirmațiile sale referitoare la Biserică, Taine, mântuire ar fi arătat într-o oarecare măsură altfel. M. Luther și mișcarea lui reformatoare au limitele lor, dincolo de aspectele lor pozitive. Din punct de vedere ortodox, Biserica nu este o realitate creată de oameni, care s-ar interpune, arbitrar, între om și Dumnezeu, ci ea este Însuși Trupul eclezial al lui Hristos. În acest Trup credinciosul primește darul mântuirii sale prin lucrarea Duhului Sfânt, fiind mediul haric duhovnicesc de creștere continuă a credinciosului în viața cea nouă în Hristos prin Tainele Bisericii.

i. Comemorarea în acest an - 2017 - a Reformei înseamnă nu numai un act de cultură și de istorie, pe care întreaga lume creștină trebuie să-l cunoască, ci ea este și un act care invită la cunoaștere și recunoaștere a meritelor și a limitelor ei, pe de o parte, dar, în același timp, reprezintă și o invitație sinceră la un dialog matur și responsabil nu numai între Luterani și Romano-Catolici, ci adăugând la această bilaterală și Ortodoxia. În acest trialog, creștinătatea de astăzi poate înainta mult mai ferm și cu mai mult curaj pe calea unității, a regăsirii tuturor creștinilor în lucrarea de mărturisire a unui Singur „Domn, a unei credințe și a unui Botez" (cf. Efeseni 4, 5).

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 100-126

DIMENSIUNEA ECUMENICĂ A SPIRITUALITĂȚII ORTODOXE

Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Vlad

Abstract

Ecumenism offers Orthodoxy an institutional frame for dialogizing with the Protestants and Catholics, in which the formulae of the Latin Middle Ages, Reform and Counter-Reform may be brought under scrutiny in order to rediscover the initial Tradition and Church life fulness. For completing this historical mission the Orthodox must keep the fidelity towards Tradition by a flexible atitude and an open and responsible conscience for the wounds of the Church caused by the division of the Christians. Thus, the Ecumenical movement can provide a space in which the Orthodox testimony could become the fundamental landmark for a Western world slipping down the slope of confessional dissolution.

Keywords

Moral Theology, Ecumenism, Orthodox Spirituality

Ceea ce denumim azi prin mişcarea ecumenică este consecinţa unei iniţiative protestante de la sfârşitul secolului al XIX-lea. Misionarii protestanţi plecaţi în Asia şi Africa au constatat că propovăduiau cu toţii pe acelaşi Hristos însă interpretându-I învăţăturile în feluri diferite şi adesea prin concurenţă şi resentimente reciproce. Refuzau să se adune la aceeaşi masă euharistică şi prelungeau disputele confesionale începute odată cu Reforma din secolul al XVI-lea în spaţiile pe care voiau să le evanghelizeze. Lumea protestantă, întemeiată pe *sola Scriptura* ce putea fi tâlcuită în mod absolut arbitrar şi cu deplină dreptate şi autoritate de către fiecare ins, a intrat într-o spirală a disoluţiei în denominaţiuni neoprotestante şi secte care părea să nu aibă limită. În faţa acestor situaţii, oameni oneşti, aparţinând diferitelor confesiuni protestante, au început să caute în comun o cale către unitatea creştină, întemeind organizaţii interconfesionale locale şi chiar mondiale (la vremea respectivă erau iniţiative comune din America şi Europa). Aceste organizaţii au iniţiat aşa numitele *conferin*ţe *ecumenice*. În cadrul lor s-au conturat în timp două tendinţe, una de tip practic, numită „viaţă şi muncă", şi alta cu accente doctrinar-teologice, numită „credinţă şi organizare". În cele din urmă cele două linii s-au unit în ceea ce numim *Mişcarea ecumenic*ă. Între cele două războaie mondiale, această iniţiativă a rămas pe planul acţiunilor personale ale unor teologi şi misionari protestanţi frământaţi mai acut de credibilitatea mesajului creştin atât în ochii populaţiilor păgâne (Africa, Asia) cât şi în cei ai societăţii europene tot mai profund laicizate.

În 1948 la Conferinţa de la Amsterdam, a fost creat *Consiliul Ecumenic al Bisericilor* (CEB). De acum mişcarea ecumenică aduna în dialog „biserici" creştine, prin reprezentanţii oficiali ai acestora, şi nu doar iniţiative şi voci individuale. Adunarea de la Amsterdam a definit CEB-ul drept „o unealtă în slujba Bisericilor, prin intermediul căruia ele pot să aducă împreună o mărturie în domeniile care necesită unitate de acţiune"[1]. De asemenea actele Conferinţei specificau că hotărârile luate fie de Adunarea generală a mişcării ecumenice, fie de organismele Consiliului nu aduceau nici o atingere Bisericilor membre care erau libere să le accepte sau să le respingă, iar Consiliul Ecumenic al Bisericilor nu constituia o „super-biserică" şi nici nu impunea o administrare centralizată a bisericilor membre. În aceste condiţii, 153 de biserici au acceptat, la Amsterdam, să facă parte din Consiliul

[1] John Meyendorff, *Biserica Ortodox*ă *ieri şi azi*, trad. C. Lazurca, Edit. Anastasia, Bucureşti, 1996, p. 181.

și să mărturisească credința lor comună în „Domnul și Mântuitorul Iisus Hristos". Din spațiul Ortodoxiei doar Bisericile Constantinopolului, Greciei și Ciprului au participat și au acceptat să facă parte din Consiliul ecumenic. Celelalte Biserici ortodoxe autocefale, deși începând cu 1910 își trimiseseră reprezentanți la marile Conferințe ecumenice (Stockolm 1925, Lausanne 1927, Oxford 1937, Edimburg 1937, Utrecht 1938), totuși cu câteva luni înainte de Adunarea din 1948 s-au întrunit la Moscova (Bisericile Rusiei, Serbiei, României, Bulgariei, Poloniei, Albaniei și Cehoslovaciei), în prezența unui mitropolit al Patriarhiei Antiohiei, și au declarat că întâlnirea de la Amsterdam nu ar avea alt scop decât acela de a crea „o nouă Biserică ecumenică", că problemele dogmatice nu-și găseau suficient loc în programul ecumenic în vreme ce elementul politic, „imperialist", ar fi predominant.

Atitudinea de rezervă a Bisericilor ortodoxe autocefale a încetat, la nivel oficial, în 1961, odată cu Adunarea Consiliului Ecumenic de la New Delhi, când Patriarhia Rusiei și-a trimis delegați oficiali. După această dată, toate Bisericile ortodoxe autocefale vor deveni membre ale Consiliului Ecumenic.

Schimbarea de atitudine a fost determinată nu atât din considerații teologice (reprezentanții bisericilor ortodoxe locale pledau încă din 1910 pentru dialog ecumenic oficial), ci mai ales din rațiuni politice susținute și impuse de puterea comunistă ce stăpânea discreționar popoarele ortodoxe din țările amintite. Integrarea în Mișcarea ecumenică era dorită atât de bisericile ortodoxe naționale cât și de puterea politică a blocului comunist. Reprezentații Bisericilor vedeau în integrarea lor în CEB o șansă și o anumită garanție că anvergura internațională a ecumenismului va apăra de încercarea regimului de a lichida religia, iar regimul se putea folosi de delegații la acest for apusean ca de niște propagandiști a căror prezență afirma implicit libertatea și drepturile omului din granițele închise comuniste.[2]

Cu toate că statutele și declarațiile Consiliului ecumenic afirmau constant că Bisericile membre își păstrează întreaga libertate doctrinară și administrativă și, deși în interiorul mișcării ecumenice au avut loc constant activități comune în domeniul teologic și în cel al misiunilor față de problemele sociale și internaționale (sărăcie, politică geo-strategică de dezvoltare, dezarmare, pace), totuși, Biserica Ortodoxă s-a văzut angajată într-o instituție (Consiliul ecumenic) care nu o reprezintă. Poziția ecleziologică a

[2] J. Meyendorff, *Biserica Ortodox*ă *ieri* și *azi*, p. 185.

Bisericii Ortodoxe acordă participării sale la Mişcarea ecumenică cu totul alte semnificații decât cele pe care le au bisericile protestante.

Aşa cum arătam mai sus, unele Biserici Ortodoxe autocefale s-au arătat deschise participării la Mişcarea ecumenică şi au acceptat să facă parte din Consiliul ecumenic. Este şi cazul Bisericii Ortodoxe Române care, începând cu Conferința de la Rodos, a participat activ, prin referate şi luări de poziții, la toate conferințele organizate în cadrul CEB şi este membru de drept al acestui organism. Sinoadele Bisericilor Ortodoxe autocefale şi profesorii teologi, angajați în Mişcarea ecumenică, consideră că prin aceasta nu trădează în nici un fel Ortodoxia patristică ci, mai degrabă, o exprimă deplin şi autentic. Iată, în linii mari, fundamentarea teologică a participării Bisericii la Mişcarea ecumenică.

1. Biserica una şi Sobornicească

„Biserica este una. Nu există decât o singură Biserică a lui Hristos. Căci Biserica este Trupul Său. Şi Hristos nu este niciodată divizat. În Hristos, Domnul întrupat şi înălțat, unitatea umanității, compromisă odinioară prin cădere şi desfigurată prin păcat, a fost deplin restaurată. Prin crearea Bisericii Creştine a fost inaugurat un regim existențial cu totul nou. Un *regim catolic*[3], s-ar putea spune, în opoziție cu starea funestă de separare şi fragmentare în care umanitatea întreagă a fost închisă prin păcatul originar. Biserica *una* nu este doar o *nota ecclesiae* particulară printre altele, ci natura sa însăşi. Şi funcția principală a Bisericii în lume este tocmai adunarea

[3] Ekklesia katholike derivă de la kath'olon care înseamnă împreună, în unul, în întregime şi desemnează integritatea credinței, fidelitatea Bisericii față de Tradiția plenară şi primară; katholike este echivalent cu ortodoxia Bisericii; Sfântul Chiril al Ierusalimului scrie că Biserica este catolică întrucât „predă integral şi fără omisiune toate învățăturilr (dogmele) trebuitoare omului ca să cunoască atât cele văzute, cât şi cele nevăzute, cele cereşti cât şi cele pământeşti" Cateheza XVIII, 23 Către cei ce au să se lumineze, în vol. Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze*, trad. Pr. Prof, Dumitru Fecioru, Ed. Institutul Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 2003, p. 333.

indivizilor separați și dispersați și încorporarea lor în unitatea organică și vie a lui Hristos"[4].

Așadar, Biserica Ortodoxă are o poziție unică în lumea creștină: este expresia în timp a Bisericii celei una. Prin menirea ei - readucerea indivizilor separați și dispersați în unitatea organică și vie a lui Hristos - ea este obligată la misiune. Iar Mișcarea ecumenică reprezintă o realitate istorică față de care Biserica nu poate rămâne indiferentă. Părintele Alexander Schmemann sublinia că atitudinea antiecumeniștilor de izolare a ortodoxiei față de ecumenism ar însemna reducerea acesteia la statutul unei secte și un refuz al vocației catolice a Bisericii:

„știu mulți ortodocși care afirmă și susțin că ortodocșii ar trebui să trăiască fără nici o *raportare* la cultura occidentală în totala negare a ei, să trăiască, de fapt, ca și când Occidentul n-ar exista, pentru că este total corupt, eretic, și irecuperabil. Pentru a realiza toate acestea trebuie să se creeze insule artificiale de culturi grecești, rusești sau altele ortodoxe, să se închidă toate ferestrele și ușile și să se cultive certitudinea apartenenței la vestigiul sfânt. Ceea ce acești super-ortodocși nu realizează este că atitudinea lor reflectă tocmai capitularea finală în fața occidentului pe care ei îl detestă; că, în ideologia lor, Ortodoxia e transformată, pentru prima oară, în ceea ce n-a fost niciodată - o *sectă* care e, prin definiție, refuzul vocației catolice a Bisericii (...) Dacă credința noastră este, așa cum pretindeau totdeauna, cea adevărată, atunci n-a venit oare timpul să arătăm - nouă, în primul rând - cum funcționează în viață, în acea tensiune eternă între transcendență absolută și apofatică a lui Dumnezeu și prezența Sa reală și minunată în această lume creată, căzută și răscumpărată?"[5].

Consiliul ecumenic al Bisericilor nu reprezintă în nici un caz Biserica cea una și nici nu se dorește o supra-biserică care ar putea în vreun fel

[4] Georges Florovsky, *The Catholicity of the Church, în CW I, p. 39,* cf. Aurel Pavel și Ciprian Iulian Toroczkai, *Adevăratul și falsul ecumenism. Perspective ortodoxe asupra dialogului dintre creștini*, Edit. Universității „Lucian Blaga", Sibiu, 2010, p. 45.

[5] Pr. Alexander Schmemann, *Biserică, lume, misiune*, trad. Maria Vințeler, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2006, p. 296.

realiza Biserica cea una și apostolească a lui Hristos. Ecumenismul este cale de „căutare a unității și nu unitatea însăși", este „o cale și nu un fapt"[6].

2. Ortodoxia – Tradiția Apostolică neștirbită în istorie

„Ecumenismul nu înseamnă sincretism sau relativism ecleziologic"[7] ci un spațiu în care se impune dialogul doctrinar de cel mai înalt nivel, pentru a se redescoperi „înțelepciunea Bisericii vechi"[8] iar Biserica Ortodoxă, prin poziția sa unică, de continuatoare a Bisericii Apostolice din primele veacuri, are în dialogul ecumenic nu o poziție privilegiată, ci mai ales o responsabilitate, în aceea de a conferi, prin „Tradiția vie" integrarea într-o unică gândire creștină - respectiv: singura unitate adevărată a creștinismului este unitatea în Biserică, dar fără a se uita realitatea istorică a creștinismului divizat[9]. Religia creștină nu este o simplă *emoție pioasă* și, prin urmare, problema dezbinării confesionale istorice a creștinismului și încercările contemporane de unificare nu pot fi soluționate doar pe baze strict morale, ci se impune căutarea Adevărului doctrinar, singurul care ar putea asigura unitatea veritabilă a creștinismului[10]. Iar din tribunele conferințelor Consiliului Ecumenic al Bisericilor, vocea Ortodoxiei nu poate lipsi. Antiecumeniștii trebuie să înțeleagă că uneori misiunea Bisericii se desfășoară sau chiar se pliază pe programele lumii seculare și pe cele eterodoxe. Însă conferințele și programele comune nu împiedică Ortodoxia să se exprime cu propriile sale norme și să afirme propria sa percepție despre voia lui Dumnezeu în ce privește lumea și despre doctrina unității creștine. Reprezentanții Bisericii în cadrul Mișcării ecumenice nu sunt revizioniști ai Ortodoxiei, ci, dimpotrivă, cei care fac ca „epoca părinților" să nu fie

[6] G. Florovsky, *The Quest for Christian Unity and the Orthodox Church*, în CW XIII, pp. 139-144, cf. Aurel Pavel și Ciprian I. Toroczkai, *Adevăratul și falsul ecumenism ...*, p. 43.

[7] G. Florovsky, *Oxford and Chichester* (1949), în CW XIV, p. 183, cf. Aurel Pavel și Ciprian I. Toroczkai, *Adevăratul și falsul ecumenism ...*, p. 40.

[8] G. Florovsky, *The Quest for Christian Unity and the Orthodox Church*, cf. Aurel Pavel și Ciprian I. Toroczkai, *Adevăratul și falsul ecumenism ...*, p. 43.

[9] Aurel Pavel și Ciprian I. Toroczkai, *Adevăratul și falsul ecumenism ...*, p. 43.

[10] G. Florovsky, *The Problematic of Christian Reunification: The Dangerous Path of Dogmatic Minimalism*, în CW XIII, p. 26, cf. Aurel Pavel și Ciprian I. Toroczkai, *Adevăratul și falsul ecumenism ...*, p. 40.

redusă la o *teologie săracă a repetiției* ci la aluatul care este pus în frământătura lumii de azi spre a o dospi în Duhul apostolic. Izolarea Bisericii de Mişcarea ecumenică ar reduce Ortodoxia patristică la o „relicvă venerabilă". Or, nu trebuie uitat că „Părinții erau angajați într-o luptă corp la corp cu problemele existențiale, cu acele descoperiri ale eternelor probleme deschise şi consemnate în Sfânta Scriptură" şi, prin urmare, vocea lor nu poate lipsi din problematica ecumenică actuală! Participarea ortodocşilor la ecumenism nu se reduce la încercări de corelări dintre tradițiile răsăritene şi apusene ci vizează îndeosebi restabilirea *Tradiției Însăşi*[11].

3. Despre „limitele Bisericii" şi „bisericile nedepline"

> „Nu căutăm izbânda, ci reîntoarcerea fraților noştri, a căror despărțire de noi ne sfâşie" (Sfântul Grigorie de Nazianz).

Teoria protestantă a ramurilor este inacceptabilă pentru ortodocşii care participă la Mişcarea ecumenică. Sfântul Ciprian de Cartagina a dezvoltat încă din secolul al III-lea doctrina totalei absențe a harului din orice grupare creştină care s-a rupt din comuniunea Bisericii. Sfintele Taine sunt aşezate şi săvârşite doar în Biserică, în comuniune şi sobornicitate. Separându-se de *comuniunae ecclesiae* sectele se situează înafara sobornicității şi prin urmare înafara granițelor harice acolo unde nu există mântuire (extra Ecclesia nulla salus). Învățătura Sfântului Ciprian (extra Ecclesia nulla salus) nu a fost niciodată contrazisă de teologia patristică răsăriteană. Însă conştiința patristică a Bisericii a aplicat această învățătură lărgind granițele Bisericii dincolo de limitele canonice ale acesteia. Părintele George Florovsky scria:

> „există ocazii când, prin însăşi acțiunile ei, Biserica dă să se înțeleagă că tainele sectarilor - şi chiar ale ereticilor - sunt

[11] „Adevărata problemă a apropierii creştine nu-i atât temă de corelație a tradițiilor paralele, ci mai ales de restabilire a tradiției înstrăinate (...) Răsăritul şi Apusul se pot întâlni şi se pot regăsi numai dacă îşi amintesc de înrudirea lor primordială şi de trecutul lor comun. Primul pas care trebuie să urmeze acum este să înțelegem că, în ciuda stilurilor lor diferite, Răsăritul şi Apusul aparțin organic la creştinătatea cea una". G. Florovsky, *Patristic Teology and the Ethos of the Orthodox Church*, trad. Teodor Bodogae, în Mitropolia Ardealului, 10-12/1981, Sibiu, p. 748.

> valide, că tainele pot fi celebrate înafara limitelor strict canonice ale Bisericii. Biserica primeşte în mod regulat membrii proveniți de la alte secte - şi chiar din erezii - nu pe calea Botezului, prin aceasta dând să se înțeleagă sau presupunând că ei fuseseră deja în fapt botezați în sectele şi ereziile lor. În multe cazuri, Biserica primeşte membri chiar şi fără mirungere, şi uneori şi clerici în rangurile lor actuale. Cu atât mai mult trebuie să fie acest fapt înțeles şi explicat ca o recunoaştere a validității sau realității riturilor corespunzătoare celebrate asupra lor în afara Bisericii... În ceea ce face, Biserica dă mărturie despre întinderea teritoriului ei mistic chiar dincolo de granițele canonice: *lumea dinafară* nu începe imediat. Sfântul Ciprian avea dreptate: tainele se săvârşesc numai în Biserică. Dar el a definit acest „în" prea grăbit şi prea îngust. N-ar trebui oare să argumentăm în direcția opusă? Acolo unde se săvârşesc tainele se află Biserica. Sfântul Ciprian a plecat de la presupunerea tacită că limitele canonice şi harismatice ale Bisericii corespund invariabil şi tocmai această ecuație nedemonstrată nu a fost confirmată de conştiința sobornicească a Bisericii"[12].

Ca Trup tainic al lui Hristos, Biserica nu se reduce categoric doar la limitele ei canonice. Ca regulă, frontiera canonică şi cea harismatică se suprapun, dar, frecvent,

> „în ființa sa sacramentală, tainică, Biserica depăşeşte toate normele canonice. Din acest motiv, un dezacord canonic nu înseamnă imediat o sărăcie sau pustiire mistică".

În acelaşi fel argumentează şi Părintele Dumitru Stăniloae. Deşi Biserica Ortodoxă este socotită Biserica adevărată, deplină, în Hristos, totuşi celelalte confesiuni creştine nu sunt lipsite de valoare. Acestea alcătuiesc „bisericile nedepline" şi

[12] G. Florovsky, *Limitele Bisericii*, în vol. „Biserica, Scriptura, Tradiția. Trupul viu al lui Hristos", trad. Florin Caragiu şi Gabriel Mândrilă, Ed. Platytera, colecția Isihasm, Bucureşti, 2005, p. 400.

„s-au format într-o anumită legătură cu Biserica deplină și există într-o anumită legătură cu ea, dar nu se împărtășesc de lumina și de puterea deplină a soarelui Hristos. Într-un fel deci, Biserica cuprinde toate confesiunile despărțite de ea, întrucât ele nu s-au putut despărți deplin de Tradiția prezentă în ea. Astfel, Biserica în sensul deplin al cuvântului este numai cea ortodoxă”[13].

În teologia Părinților răsăriteni creația întreagă are un caracter hristologic și pnevmatic. Prin aceasta se poate vorbi despre o structură și orientare eclezială a întregii zidiri:

„creația întreagă se află obiectiv încadrată în razele aceluiași Logos preîncarnațional, deci în faza Bisericii dinainte de Hristos, chemată să devină Biserica lui Hristos. Obiectiv și subiectiv, întreaga omenire de diferite credințe cunoaște într-o oarecare măsură pe Logosul preîncarnațional”. Prin urmare „o anumită biserică” subzistă chiar și în afara creștinismului, pentru că „există încă legături ontologice ale forțelor umane între ele și cu Logosul dumnezeiesc”[14]. „Căci în El (Logosul dumnezeiesc), scrie Sfântul Maxim Mărturisitorul, sunt fixate ferm rațiunile tuturor…”[15]; „ținându-le în jurul Său, ca pricină, început și scop, pe toate cele ce sunt distanțate întreolaltă după fire, le face să concorde întreolaltă, prin unica putere a relației față de El, ca început”[16]; „fiindcă pentru Hristos sau pentru taina lui Hristos au primit toate veacurile

[13] Nicolae Moșoiu, *Taina prezenței lui Dumnezeu în viața umană. Viziunea creatoare a Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae*, Editura Paralela 45, Pitești – Brașov – Cluj Napoca, 2000, p. 375.

[14] Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. II, Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, pp. 267-268.

[15] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, p. 122.

[16] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Mystagogia. Cosmosul și sufletul, chipuri ale Bisericii*, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 200, p. 13.

și cele aflătoare înlăuntrul veacurilor începutul existenței și sfârșitul lor: Hristos"[17].

Pe de altă parte

„Duhul Sfânt nu este absent din nici o făptură și mai ales din cele ce s-au învrednicit de rațiune. El susține în existență fiecare făptură, întrucât Dumnezeu și Duhul lui Dumnezeu se află, prin puterea providențiatoare, în toate lucrurile. Și El mișcă rațiunea naturală din fiecare… și de aceea se întâmplă să aflăm și dintre barbari și nomazi mulți care duc o viață de fapte bune și resping legile sălbatice care stăpâneau odată în ei. Astfel se poate spune în chip general că în toți este Duhul Sfânt"[18].

Părintele Dumitru Stăniloae accentuează ideea că dacă creația întreagă poartă în ea în chip natural taina eclezialității cu atât mai mult confesiunile creștine nu sunt lipsite radical de o oarecare prezență a Bisericii:

„cu atât mai mult există această biserică în celelalte confesiuni creștine, dată fiind legătura lor prin credință cu Hristos, Logosul întrupat, și dat fiind că au în parte o credință comună în Hristos cu Biserica Ortodoxă, Biserica deplină"[19].

Sfântul Teofan Zăvorâtul afirmă că ceea ce dă valoare comunităților creștine neortodoxe este tocmai prezența în ele a unui anumit grad de eclezialitate:

„plămânii prin care respiră Biserica lui Hristos sunt Sfintele Taine și celelalte lucrări sfințitoare. *Prin ei respiră Biserica lui Hristos oriunde se află creștini*. Dar nu întreaga omenire este părtașă luminii dătătoare de viață a acestei respirații dumnezeiești. Pentru că aparatul respirator al unei însemnate părți a omenirii este vătămat, iar o altă parte - una însemnată - refuză această respirație. Acolo unde aceste așezăminte (Sfintele Taine) sunt afectate, respirația Duhului Dumnezeiesc nu este

[17] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 60 în „Filocalia" III, trad. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, Ed. Harisma, București, 1994, p. 332.

[18] Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 15, p. 67.

[19] D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, II, p. 268; D. Stăniloae, *Câteva trăsături caracteristice Ortodoxiei*, în Rev. „Mitropolia Olteniei", 7-8/1970, pp. 730-742.

> deplină și, prin urmare, efectele ei rămân parțiale. Astfel, la catolici, toate tainele sunt afectate, iar multe ierurgii mântuitoare sunt denaturate. Papalitatea este un plămân ulcerat, sau chiar supurat. Luteranii nu recunosc majoritatea tainelor și ierurgiilor sau în cel mai bun caz acestea sunt denaturate în semnificația și forma lor. Ei se aseamănă cu cei cărora li s-au necrozat trei sferturi din plămâni, iar restul este pe cale de a se necroza. Aproape de ei, dar vătămați într-o și mai mare măsură sunt și schismaticii…"[20]

Așadar, după Sfântul Teofan Zăvorâtul, acolo unde sunt creștini, Biserica lui Hristos își manifestă prezența. În unii deplin (în ortodocși), în alții parțial - mai mult la catolici, mai puțin la protestanți, și abia simțit în ceilalți. Comunitățile catolice și cele protestante, subliniază dogmatistul Andrei Kuraev, sunt încă organisme vii, deși afectate de boli periculoase. Tuberculosul este un om viu. Oricât de bolnav ar fi, el nu poate fi socotit un cadavru. Adică puterea dătătoare de viață a Duhului lui Dumnezeu mai palpită în comunitățile neortodoxe. Chiar cu sincope, cu dificultăți, dar palpită[21].

> „În diferite confesiuni creștine, scrie Părintele Stăniloae, sunt mulți credincioși a căror viață nu s-a redus la formulele doctrinare oficiale ale confesiunilor lor. Tradiția veche creștină a fost mai tare decât inovațiile de doctrină aduse de întemeietorii lor și susținute în mod oficial până azi de acele formațiuni și de teologii lor… deși acești credincioși s-au pomenit în cadrul acelor denominațiuni cu credințe despre un Hristos care nu e prezent cu toată eficiența lui mântuitoare în sânul lor, participarea lor nedeplină la Hristos, și aceasta în mare măsură fără vina lor, poate avea ca urmare o participare nedeplină la El și în viața viitoare, conform cuvântului Mântuitorului: în casa Tatălui Meu multe locașuri sunt"[22].

---

[20] Sfântul Teofan Zăvorâtul, *Despre Ortodoxie și cum să prevenim păcatul împotriva ei*, Moscova, 1991, p. 18, cf. Diacon Andrei Kuraev, *Provocările ecumenismului*, trad. Boris Buzilă, Ed. Sofia, București, 2006, p. 39.

[21] A. Kuraev, *Provocările ecumenismului*, p. 40.

[22] D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică....*, pp. 268-269.

În creştinătatea eterodoxă, la nivelul vieții reale a credincioşilor, Taina Bisericii poate fi o prezență mai profundă decât apartenența credincioşilor la o anumită confesiune. Viața bisericească a Bisericii celei una și apostolească se poate manifesta în comunitățile de credincioşi și acolo unde episcopii au adoptat o doctrină eterodoxă. Profesorul V. Bolotov prezintă o astfel de situație cu referire la nestorienii din Persia aşa numiții aisori. Strămoşii aisorilor s-au pomenit în afara ortodoxiei și declarați nestorieni fără voința și fără ştiința lor. În jurul anului 484 nestorianismul a fost impus oficial ca doctrină creştinilor din Persia fără ca acest lucru să fie pornit din sânul Bisericii persane.

Decizia a fost luată la intervenția lui Bar Sauma care i-a prezentat șahului persan doctrina nestoriană ca pe un mijloc de a crea o barieră impenetrabilă între creştinii din Persia și cei din Bizanț. Declarându-i nestorieni pe creştinii din Persia, autoritățile politice puteau fi sigure de loialitatea și stabilitatea supuşilor. Cu sprijinul puterii seculare, uneori chiar prin represiuni sângeroase, Bar Sauma a redus la tăcere rezistența destul de puternică a poporului. În chip oficial Biserica din Persia era nestoriană în vreme ce poporul trăia în chip firesc Tradiția ortodoxă de dinaintea rupturii impusă prin forță de stăpânirea seculară. Peste aproape două secole când creştinii din Persia (nestorienii) au fost martirizați, cei care și-au jertfit viața n-au făcut-o pentru acele tendințe nestoriene eretice, ci pentru Hristos Cel propovăduit de apostoli și de Biserica Universală. În secolul al XIX-lea s-a pus problema reunirii nestorienilor cu Biserica Ortodoxă Rusă. Profesorul V. Bolotov notează:

> „Nu o dată a fost exprimată părerea că unirea aisorilor cu ortodoxia trebuie să se producă treptat, pe măsură ce adepții denominațiunii respective vor fi pregătiți pentru asimilarea adevărurilor ortodoxiei. Totuși oricâte şcoli va fi organizat în acest scop Biserica Rusă pentru aisori, nu va fi niciodată în stare să dea fiecărui unit o pregătire teologică academică. Iar dogmatica nestorianismului este atât de obscură și de complicată încât *reveniții* ar avea nevoie de o cultură teologică superioară pentru a-și judeca ei înșiși vechile rătăciri… Pentru a combate nestorianismul, care rămâne necunoscut chiar pentru aisori, ar trebui ca mai întâi aceştia să-l învețe.

Aisorii armeano-gregorieni nu au nevoie de o întoarcere la credință, ci de împărtășirea bisericească"[23].

Exemplul relatat, nu este o excepție pentru lumea creștină. De aceea înainte de a fi antiecumeniști radicali ar trebui sesizat că incriminarea unei doctrine teologice eretice nu trebuie să aducă după sine condamnarea unor oameni și comunități creștine și izolarea dialogului ortodox cu aceștia, doar pentru că le-a fost dat să se nască în sfera geografică și istorică a unei erezii (nu din dorința și alegerea lor) și în afara căreia ei n-au cunoscut altceva și poate din a căror tradiție creștină de viață eclezialitatea Bisericii celei una și apostolice a constituit un *dat implicit*.

Știm că în afara Bisericii nu este mântuire. Dar cine poate stabili matematic și contabil până unde se întinde Biserica și ce teritoriu cuprinde? Cine ar putea să spună că la câțiva pași mai încolo de hotarul unei jurisdicții canonice ortodoxe începe un pustiu lipsit cu desăvârșire de harul dumnezeiesc? Sau că o anumită eclezialitate (viața bisericească), fie și de cea mai mică intensitate, care pornește cu certitudine din Biserica Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolică, nu adie și peste comunități din afara Ortodoxiei![24]

Iată, așadar, unde se înscrie obligația teologică a Bisericii Ortodoxe de a participa la dialogul ecumenic, fie creștin, fie interreligios. Pe un anumit nivel, ecumenismul poate fi înțeles drept un efort teologic prin care Ortodoxia își identifică felul în care semințele dreptmăritoare ale Cuvântului Întrupat și împrăștiate în ogorul lumii de către Apostoli au rodit în toate locurile, timpurile și culturile umanității, un efort teologic, dar dialogic și comun cu celelalte confesiuni creștine, de-a separa grâul de neghină, o lucrare a Duhului Sfânt prin care Ortodoxia canonică își recunoaște propria eclezialitate în viața „bisericească" a diverselor comunități creștine eterodoxe și încearcă să o sporească spre a dospi frământătura lumii.

---

[23] Ierom. Ștefan (Sado), *Profesorul V. V. Bolotov și problema modalității reunirii nestorienilor cu Biserica Ortodoxă Rusă la sfârșitul secolului al XIX-lea. Lectura creștină*, în „Revista Academiei Teologice Ortodoxe din Sankt-Petersburg", nr. 14/1997, p. 122, cf. Diacon Andrei Kuraev, *Provocările ecumenismului*, pp. 33-34.

[24] A. Kuraev, *Provocările ecumenismului*, p. 35.

4. Principal și local (secundar)

„În primul rând unitate; în al doilea rând diversitate; în toate dragoste" (Fer. Augustin). Cei deschiși dialogului ecumenic fac deosebirea clară între intransigența păstrării și afirmării Adevărului dogmatic și între diversitatea prin care se exprimă viața bisericească locală. Părintele Dumitru Stăniloae sublinia că în dialogul ecumenic trebuie observate, la nivel doctrinar, toate diferențele confesionale și dezbătute în spirit critic:

> „trebuie să observi imediat ce-i lipsește unei învățături, unde este erezia în învățătura despre Hristos - și să critici. Trebuie să spui nu numai ce este adevărat în învățătura ta, ci și ceea ce este greșit în învățătura altora"[25]. La fel se exprimă și Sfântul Maxim Mărturisitorul: „un lucru voiesc de la voi: vă rog să fiți aspri și neînduraţi faţă de orice ar putea să ajute la dăinuirea credinţei lor nebuneşti (eretice), căci socotesc ură faţă de oameni şi despărţire de Dumnezeiasca dragoste ajutorul dat rătăcirii ereticeşti spre mai mare pierzanie a celor ce se ţin de această rătăcire"[26].

Așadar, Adevărul dogmatic de credință nu poate fi realizat și nici cosmetizat ori negociat în nici un fel. Însă el nu trebuie confundat cu „mărunțișurile" rezultate din experiența istorico -culturală prin care se exprimă viața bisericească a unei comunități. Una din atitudinile antiecumenice rezultă din tendința acelor „super-ortodocși" care absolutizează modul lor regional - tradițional prin care își exprimă ortodoxia și-l folosesc drept criteriu unic de înțelegere a creștinismului. În dialogul ecumenic trebuie să învățăm să distingem ceea ce este în mod real principalul. Există premise serioase pentru a opera o distincție între ortodoxie și grupările neortodoxe (Adevărul dogmatic - erezie), dar există și diferențe care nu justifică o discuție serioasă și care nu pot oferi nicidecum motive de separație și izolare dialogică. Diaconul Andrei Kuraev observă că istoria polemicii interconfesionale din secolele trecute cunoaște multe cazuri în care problemele fundamentale s-au amestecat cu altele derizorii dar care au animat suficientă

[25] Costion Nicolescu, *Teologul în cetate. Părintele Stăniloae și aria politicii*, Ed. Christiana, București, 2003, p. 110.

[26] Sfântul Maxim Mărturisitorul, P.G. 91, col. 465C, cf. Aurel Pavel și Ciprian I. Toroczkai, *Adevăratul și falsul ecumenism* ..., p. 94, nota 216.

energie și ură. Bunăoară polemica în importanta temă Filioque se ducea în tandem cu învinuirile aduse episcopilor catolici că poartă inel. Dialogul ecumenic obligă astăzi la

> „analize teologice a problemelor pe drept cuvânt fundamentale, ceea ce reprezintă, în ultimă instanță, un câștig pentru disciplinarea propriei noastre psihologii și gândiri ecleziale. Trebuie să știm să distingem esențialul atât în credința noastră, cât și în cea a altora, să înțelegem că unitatea trebuie obținută numai în privința unor principii dogmatice, modalitățile de a ne exprima evlavia putând să rămână diverse"[27].

Fiecare trebuie să păstreze, este de părere și Părintele John Meyendorf, ceea ce a fost definit în hotărârile cu caracter general-ecumenic, în vreme ce opiniile personale ale unor Părinți sau ale unor sinoade locale pot fi acceptate de unii și omise de alții[28]. Conciliul din 879-880, în care a avut loc împăcarea Sfântului Fotie cu Roma, arăta că:

> „fiecare Biserică dispune de practici și obiceiuri din vechime, păstrate cu titlul de moștenire. Ele nu trebuie să constituie obiect de dispută. Este legitim ca Biserica Romei să-și țină hotărârile sale, dar și Biserica Constantinopolului să-și păstreze obiceiurile care îi vin din vechime"[29].

Distincția principal-secundar, în cadrul propriei noastre moșteniri din tradiția răsăriteană este cu atât mai importantă cu cât anumite elemente din codicele canonic al Sinoadelor ecumenice trebuie privite ca perimate, în vreme ce altele trebuie reinterpretate în spiritul dinamic al Tradiției eclezi-ale. Spre exemplu Canonul 11 Trulan (al Sinodului al VI-lea Ecumenic) prevede că celor ce aparțin clerului, precum și mirenilor ortodocși, le este interzis sub pedeapsa caterisirii și respectiv afurisirii, să aibă prietenie cu iudeii, ori în caz de boală să apeleze la medici evrei, ori să primească medicamente de la aceștia, ori să se folosească de aceleași băi publice[30]. Dacă

[27] Diacon A. Kuraev, *Provocările ecumenismului*, p. 26.

[28] John Meyendorf, Le sens de la tradition; La Tradition, în Rev. La pensée orthodoxe, nr. XVII/5, Paris, p. 159-160, cf. Diacon A. Kuraev, *Provocările ecumenismului*, p. 27.

[29] Cf. Diacon A. Kuraev, *Provocările ecumenismului*, p. 27.

[30] Canonul 11 al Sinodului al VI-lea ecumenic, în vol. Neofit, Patriarhul Constantinopolului, *Pidalion. Cârma Bisericii Ortodoxe*, Ed. Credința Strămoșească, Iași, 2007, pp. 246-247.

acest canon ar fi socotit drept element principal prin care se exprimă în chip universal Ortodoxia atunci nu doar dialogul ecumenic ar fi o trădare a credinței ci și legăturile firești și de compasiune umană dintre ortodocși și cei dinafară ar fi proscrise. Prea des suntem absorbiți de micile probleme și de aspectele mai mult decât secundare ale diferitor tradiții locale sau prevederi „canonice" pe care le absolutizăm și prin grilele cărora judecăm apoi însăși raportul Bisericii cu lumea!

5. Adevăr și iubire

Din perspectiva ortodocșilor angajați în Mișcarea ecumenică unitatea creștină nu poate avea loc decât ca unitate în Adevărul doctrinar, sau în învățătura plenară a Tradiției apostolice. Una dintre dilemele și neajunsurile ecumenismului a fost pendularea între un Adevăr doctrinar impus rece, autoritar și exclusivist, și între o iubire de celălalt din spațiul căreia s-a renunțat la orice pretenție de adevăr. Părintele Dumitru Stăniloae propunea ca în dialogul ecumenic să se

> „părăsească orgoliul de a impune un adevăr fără iubire precum și orgoliul de a refuza un adevăr sau de a-l cocoloși în numele iubirii"[31].

Am arătat mai sus gândirea patristică exprimată prin Sfântul Maxim Mărturisitorul care spunea că ortodocșii trebuie să fie „aspri și neînduraţi" față de promovarea ereziei. De aici nu rezultă însă o atitudine exclusivistă față de orice relație cu ereticii.

> „Eu nu doresc, scrie Sfântul Maxim, ca ereticii să pătimească, nici nu mă bucur de răul lor - ferească Dumnezeu -, ci mai degrabă mă bucur și împreună mă veselesc de întoarcerea lor; căci ce e mai plăcut celor credincioși decât să vadă adunați împreună pe copiii cei risipiți ai lui Dumnezeu? Nu scriu aici îndemnându-vă să puneți asprimea înaintea iubirii de oameni - nu aș putea să fiu atât de sălbatic -, ci rugându-vă să faceți și să lucrați cele bune pentru toți oamenii, cu luare aminte și cu

[31] D. Stăniloae, *Iubire și adevăr: pentru o depășire a dilemei ecumenismului contemporan*, în Rev. „Ortodoxia", 2/1967, p. 289.

cercetare multă, și făcându-vă tuturor toate, după cum are nevoie fiecare de voi”[32].

Ecumenismul contemporan dă posibilitatea unei colaborări între ortodocşi şi confesiunile creştine, în vederea abordării unor probleme omeneşti obişnuite: sărăcia, boala, analfabetismul, inegalitatea socială. Există o suferință umană reală care este deasupra religiilor și a confesiunilor. Demersul comun al ortodocşilor, catolicilor şi protestanților pentru a hrăni un flămând sau pentru a alina rănile unui război sau cataclism, nu înseamnă trădarea Adevărului dogmatic sau al spiritului Evangheliei. Angajarea Bisericii Ortodoxe în Consiliul ecumenic înseamnă și solidaritate cu întreaga umanitate. Deşi în sfera vieții bisericeşti împărtăşim concepții deosebite, aceasta nu ne împiedică să colaborăm în sfera existenței social-istorice. Problemele spațiului public solicită unitate și înțelegere între creştini indiferent de coloratura confesională. Iar Mişcarea ecumenică crează în acest sens un front comun de lucru care dă creştinismului credibilitate în ochii lumii seculare și păgâne. Chiar dacă nu există unitate în problematica Adevărului doctrinar nu însemnează că oamenii aflați pe diferite poziții confesionale nu pot să simtă solidaritate general - umană, bunăuară în cazul unei ciume sau altor boli (în acest context pare ridicolă prevederea amintită a Canonului 11, Trulan, dar de care nu este departe atitudinea antiecumeniştilor de neangajare a ortodocşilor în Consiliul ecumenic invocând mărginirea iubirii doar la sfera Adevărului doctrinar). Sfântul Ioan Gură de Aur argumenta iubirea necondiționată față de toți oamenii și împreună lucrarea cu aceştia în probleme ce țin de nevoile existenței pământeşti, spunând că:

„numai cu diavolul nu putem avea nimic în comun, cu oamenii avem multe lucruri care ne leagă laolaltă. Căci ei se împărtăşesc din aceeaşi fire ca şi noi, locuiesc acelaşi pământ, se hrănesc cu aceleaşi mâncări, au acelaşi Stăpân, au primit aceleaşi legi, sunt îmbiați la aceleași bunuri ca și noi”[33].

[32] Sfântul Maxim Mărturisitorul, P.G. 91, 465C, cf. Aurel Pavel și Ciprian I. Toroczkai, *Adevăratul şi falsul ecumenism* ..., p. 94, nota 216.

[33] Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predicile despre statui* I, 12, trad. Ştefan Bezdechi, Ed. Episcopiei Râmnicului – Noului Severin, Râmnicul Vâlcii, 1937, p. 35.

Cooperarea ortodocşilor cu celelalte confesiuni în problemele din spaţiul social al umanităţii nu angajează Ortodoxia Credinţei. Chiar dacă unii protestanţi liberali ecumenişti relativizează până la excludere Adevărul dogmatic, ei o fac în numele lor şi a confesiunilor cărora aparţin şi nu în numele Bisericii Ortodoxe. Radicalismul lor adogmatic nu reprezintă poziţia Bisericii Ortodoxe în cadrul Consiliului ecumenic al bisericilor[34].

6. Dialog şi cunoaştere reciprocă

Deşi au trecut foarte mulţi ani de la iniţierea Mişcării ecumenice, totuşi progresele înspre o unitate în Adevăr a confesiunilor creştine sunt aproape de neobservat. Mai mult, mărturia ortodoxă - prezentată adesea în declaraţii ortodoxe separate şi ataşate pe lângă notele conferinţelor ecumenice majore - nu au avut un impact semnificativ asupra orientărilor şi evoluţiei teologice ale mişcării însăşi[35]. Totuşi Adunările ecumenice au prilejuit apropierea reală dintre Ortodoxie şi Romano-Catolicism precum şi de denominaţiunile protestante. Dacă în urmă cu un secol creştinii răsăriteni erau priviţi ca nişte schismatici periferici, situaţi iremediabil în afara vieţii şi progresului, astăzi în Europa se vorbeşte cu respect despre tradiţiile spirituale şi teologice ale Ortodoxiei. Dacă în prima jumătate a veacului al XX-lea în presa catolică cuvântul ortodoxie era, obligatoriu, pus între

[34] Spre exemplu convingerile teologului englez dr. Martin Lloyd Jones prin care propune un ecumenism fără doctrină nu pot fi atribuite ca o vină ortodocşilor care participă la Mişcarea ecumenică. Acela afirma: „nimic nu reprezintă un interes mai mare decât contrastul dintre Sinoadele Ecumenice din primele veacuri ale erei creştine şi actualul Consiliu ecumenic al bisericilor. Una dintre cele mai importante sarcini ale Sinoadelor era elaborarea definiţiei precise a doctrinei dogmatice şi demascarea greşelilor şi a ereziilor. Pe când o caracteristică esenţială a noii mişcări ecumenice este indiferenţa faţă de învăţătura dogmatică, primatul spiritului, inclusivismului şi cooperarea practică". Prin spiritul inclusivismului autorul înţelege tendinţa spre unirea cu orice preţ a tuturor denominaţiunilor într-o organizaţie comună, indiferent dacă credinţa lor este dreaptă sau eretică. Cf. Arhim. Serafim Alexier şi Arhim. Serghie Jazadjiev, *Ortodoxia şi ecumenismul. De ce un creştin ortodox nu poate fi ecumenist*, Ed. Babel, Bacău. p. 48.

[35] Pr. Alexander Schmemann, *Biserică, lume, misiune*, trad. Maria Vinţeler, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2006, p. 289.

ghilimele[36], astăzi numeroși teologi catolici și prelați se apleacă cu pioșenie în studierea și cunoașterea experienței Bisericii Ortodoxe. Emigrația ortodoxă prin teologii și filozofii săi, icoana bizantină și Liturghia răsăriteană, s-au impus lumii apusene ca Tradiția cea mai autentică din spațiul creștin. Nume precum Dumitru Stăniloae, Antonie Plămădeală, Ion Bria, Serghie Bulgakov, George Florovsky, Vasili Zenkovski, Alexander Schmemann, John Meyendorff, Vladimir Lossky și alții s-au folosit de tribuna ecumenismului pentru a face cunoscută bogăția duhovnicească și dogmatică a Ortodoxiei. Pe de altă parte întâlnirile ecumenice au ajutat pe teologii din toate confesiunile să depășească steriotipiile negative prin care se abordau reciproc[37]. De unde, înainte de dialogul ecumenic, unii teologi își formase-

[36] Cf. A. Kuraev, *Provocările ecumenismului*, p. 20.

[37] Diaconul Andrei Kuraev pune în evidență în acest sens răspândirea unor broșuri pline de preconcepții negative și falsuri la adresa lumii apusene catolice de tipul „Papalitatea și lupta ei cu Ortodoxia" (autor s. Nosov M., Centrul Strijev, 1993) care nu fac decât să dezonoreze ortodoxia. Se afirmă acolo că, în 1870, Biserica Catolică a recunoscut ca având caracter dogmatic infaibilitatea ierarhului Romei: „Papa este o persoană divină și un Dumnezeu-Om. Având o autoritate divină, aceasta este nelimitată. Are puterea să facă pe pământ ceea ce Dumnezeu face în cer. Ceea ce face Papa este egal cu ceea ce face Dumnezeu. Poate face un adevăr dintr-un neadevăr; dispune de autoritatea de a face ceva împotriva adevărului, neținând seama de adevăr, sau în conflict deschis cu adevărul; de fapt, poate face tot ce dorește. Se poate pronunța în contradicție cu ceea ce au mărturisit și au propovăduit apostolii. Are puterea de a „îndrepta" tot ce consideră că ar trebui îndreptat în Noul Testament, poate schimba chiar și sacramentele statornicite de Iisus Hristos. Dacă Papa s-a pronunțat împotriva Judecății lui Dumnezeu, aceasta trebuie îndreptată sau modificată (...) Aceasta este, cuvânt cu cuvânt, Hotărârea Primului Conciliu al Vaticanului. Le este oare cunoscut tuturor creștinilor ortodocși? Dar o cunosc oare, integral, romano-catolicii înșiși?" Diaconul Andrei Kuraev, conchide: „nici unii, nici alții nu cunosc această hotărâre pentru simplu motiv că nu există! Este o născocire de la un capăt la altul". A. Kuraev, *Provocările ecumenismului*, pp. 16-17. Și în spațiul românesc circulă astfel de broșuri cu ton apocaliptic, cu afirmații neoneste și jignitoare la adresa ortodocșilor angajați în dialogul ecumenic, pe baza unor „citate" din Sfinții Părinți ori din documentele Adunărilor și conferințelor ecumenice (fără o singură indicație bibliografică care ar putea „certifica" cât de cât veridicitatea afirmațiilor) îndreptate împotriva lumii apusene, pe seama căreia se pun de fapt resentimentele unor „ortodocși" se pare nelămuriți ei înșiși de propria lor ortodoxie. Exemplu în acest sens broșurile: Ierom. Visarion Moldoveanu, *Ecumenismul. Întrebări și*

ră o preocupare de bază din analiza cu lupa a situației din celelalte biserici, și de la a înmulți la infinit numărul deosebirilor, astăzi ei au devenit mai înțelegători față de ceea ce ar putea intra în categoria „tradiții" locale, și au redus deosebirile la cele principale, de doctrină. Față de acestea fiecare manifestă intransigență fermă dar, în același timp, deschisă dialogului. Este un mare pas înainte faptul că prin exercițiu dialogului ecumenic fiecare confesiune își

> „afirmă punctul de vedere fără emfază ireductibilă, și, mai ales, fără pretenția ca ceilalți să capituleze în fața lor, ca să-și alimenteze orgoliul de castă, ci caută un acord asupra adevărului"[38].

7. Cei ce se roagă cu ereticii să se caterisească (afurisească)

Biserica Ortodoxă este cunoscută în lumea creștină ca o Biserică a Tradiției Apostolice și Patristice întrucât a păstrat cu fidelitate conținutul kerigmei apostolice pe care l-a actualizat dinamic în practica sacramentală și în modul în care a asumat problemele lumii în fiecare etapă a istoriei[39]. Întrucât Ortodoxia este expresia în timp a învățăturii creștine în integralitatea ei, unitatea confesiunilor creștine, pe care o urmărește Mișcarea ecumenică, nu este cu putință a se realiza în afara Ortodoxiei pentru că doar sub semnul Ortodoxiei se poate reveni la plenitudinea inițială[40]. Prin această afirmație Biserica Ortodoxă nu este exclusivistă și nici nu-și idealizează poziția prin judecăți apriorice întrucât în toată istoria ei n-a manifestat tendințe de confruntare de tip prozelitist și nici nu s-a închis dinspre un dialog (chiar dacă adeseori critic) cu toate formele de credință eterodoxe pe care le-a valorizat și înspre care s-a îndreptat tocmai pentru a realiza păstrarea și trăirea învățăturii autentice a Bisericii. În perspectiva ortodoxă

---

răspunsuri pe înțelesul tuturor, Ed. Vicovia, Bacău, 2008; Arhim. Serafim Alexiev și Arhim. Serghie Jazadjeiv, *Ortodoxia și ecumenismul. De ce un creștin ortodox nu poate fi ecumenist*, Ed. Babel, Bacău.

[38] Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu, 1983, p. 330.

[39] D. Stăniloae, *Concepția ortodoxă despre Tradiție și despre dezvoltarea doctrinei*, în Rev. „Ortodoxia" nr.1/1975, p. 5.

[40] D. Stăniloae, *Sobornicitate deschisă*, în Rev. „Ortodoxia", 1/1971, p. 171.

ecumenismul nu înseamnă un fel de talmeş-balmeş fie al tuturor religiilor, fie al confesiunilor creştine. Este adevărat că în cadrul Mişcării ecumenice există tendințe apusene care accentuează o unitate a tuturor înainte de Adevărul doctrinar şi în afara acestuia. Ecumenismul a debutat în istoria creştină ca un spațiu - familie al tuturor creştinilor. Uitând de aceasta o parte dintre ecumeniştii apuseni manifestă tendințe spre o gândire ecumenică „slabă" în sensul egalizării tuturor religiilor fără un Adevăr transcendent şi absolut. Dar aceste tendințe nu angajează în nici un fel ecumenismul ortodox. Pentru Biserică dialogul ecumenic nu înseamnă doar să caute mereu numai ceea ce-i uneşte pe creştini ci a urmărit întotdeauna afirmarea specificității fiecăruia în vederea regăsirii vieții bisericeşti apostolice. Pe bună dreptate Mitropolitul Antonie de Suroj remarca:

> „ne străduim din răsputeri să nu ne numim unii pe alții eretici sau schismatici. Degeaba o facem, fiindcă termenii *eretic* şi *schismatic* pur şi simplu descriu nişte realități obiective. Există erezii, există şi schisme. Cine se află în erezie este eretic; cine se află în schismă este schismatic. De aceea nu este de nici un folos să ne jucăm de-a v-ați ascunselea în această privință. Totuşi ar trebui să curățăm aceşti termeni de zgura care îi face de obicei infamanți. Spunând despre careva că a căzut în erezie nu înseamnă să spui prin aceasta că este hoț, mincinos, asasin, că adună în el toate păcatele, pe cele de moarte şi pe cele mărunte"[41].

Cuvântul eretic nu este infamant în sensul unui lepros față de care trebuie să te izolezi la modul fizic. Este un mod de a observa şi a conştientiza distanța dintre diferitele parcursuri religioase: unul a rămas ortodox, altul a preferat schisma, altul a optat pentru erezie. Dialogul ecumenic trebuie să fie un împreună parcurs teologic prin care se afirmă foarte clar diferențele şi identitățile fiecăruia. Rostul acestui parcurs nu este de a dilua deosebirea dintre ortodoxie şi erezie însă odată identificată deosebirea nu trebuie nici urmată calea anihilării „adversarului" la pogrom - fie chiar în sensul Canonului 11 Trulan care solicită caterisirea preotului ce primeşte

[41] Mitropolitul Antonie de Suroj, *Însemnări despre dificultățile şi speranțele dialogului ecumenic*, în Russkaia Mâsl, 19.07.1997, cf. Diacon A. Kuraev, *Provocările ecumenismului*, p. 59.

medicamente de la un iudeu - ci trebuie să ducă la o reflexie-conştientizare creativă: dacă nu suntem la fel, atunci cine suntem şi de ce?

Pe această linie de gândire Părintele Dumitru Stăniloae sublinia că religia nu se reduce la simple emoţii sau stări sufleteşti (conform perspectivei unor ecumenişti că între confesiunile creştine sau între religii nu există contradicţii, nici ierarhizări, ci doar multitudine de experienţe religioase) şi, prin urmare, intercomuniunea dintre participanţii la Mişcarea ecumenică nu începe cu Euharistia ci culminează cu ea, după ce se realizează comuniunea de credinţă şi iubire[42]. Intercomuniunea euharistică este inacceptabilă nu numai cu romano-catolicii[43] dar şi cu orice altă comunitate creştină eterodoxă. Această intercomuniune euharistică este vizată de „rugăciunea comună" oprită de Canoanele 10, 45, 46, 65 Apostolice şi 6, 32 Laodiceea. Întrucât în Ortodoxie rugăciunea euharistică manifestă, validează şi confirmă credinţa (Adevărul dogmatic), iar formulele dogmatice sunt o descriere în cuvinte teologice a rugăciunii şi tainei Bisericii, nu poate fi vorba de intercomuniune euharistică atunci când se vorbeşte de rugăciunea ecumenică.

Aşadar, rugăciunile pentru unitatea creştinilor organizate în cadrul Adunărilor Consiliului Ecumenic al bisericilor, precum şi rugăciunile din Săptămâna ecumenică, nu sunt vizate de Canoanele Bisericii atâta timp cât acestea nu presupun Liturghie şi împărtăşie comună. Însă în virtutea „sobornicităţii deschise" a Bisericii (Părintele Dumitru Stăniloae) care presupune lărgirea limitelor eclezialităţii dincolo de graniţele canonico-administrative, există posibilitatea şi datoria[44] de a dialoga cu cei din „bisericile

[42] D. Stăniloae, *Spiritualitate şi comuniune în Liturghia ortodoxă*, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 1986, p. 398.

[43] „Vaticanul a inventat o altă tactică: el nu mai doreşte un dialog teologic cu ortodocşii, ci propune realizarea unei comuniuni euharistice şi prin aceasta o comuniune în toate Tainele cu ortodocşii, cele două Biserici rămânând mai departe Biserici diferite şi distincte din punct de vedere dogmatic". D. Stăniloae, *Tendinţa Vaticanului după comuniunea euharistică cu ortodocşii*, în Rev. „Ortodoxia", 3/1972, p. 493.

[44] Responsabilitatea faţă de ceilalţi (cei dinafara Bisericii, sau cei din „bisericile nedepline") nu are doar o dimensiune umană, ci constituie răspunsul pe care trebuie să-l oferim revendicării lui Dumnezeu. De ea vom răspunde la Judecată: „cine dintre voi refuză să răspundă lui Dumnezeu cât timp trăieşte pe pământ va răspunde în faţa judecăţii lui Dumnezeu din viaţa viitoare (...) pentru semenii săi, pentru care nevoind să răspundă în viaţa aceasta, a

nedepline" prin rugăciune și fapte bune[45]. Și în acest sens, fără a forța în nici un fel lucrurile, rugăciunea comună (ecumenică) trebuie văzută ca o rugăciune înlăuntrul granițelor lărgite ale Bisericii, o conglăsuire dintre membrii Bisericii - dintre care, în ordinea istorică, unii aparțin Bisericii și alții bisericilor nedepline, dar în toți se manifestă (chiar dacă în unii parțial) taina eclezialității apostolice. În această perspectivă Biserica nu se adună la un loc cu erezia, ci cu ceea ce mai este ortodox din spațiile eterodoxe. Iar credincioșii, cler și mireni, din diferitele confesiuni creștine care se roagă împreună se regăsesc în unitate nu în învățătura eretică ci în acea tainică adiere a Duhului Adevărului care „suflă unde vrea".

Întrucât până la sfârșitul veacurilor „grâul și neghina cresc la un loc în inima omului iar separarea lor radicală în hambare și în foc nu se poate face în acest veac de către slujitorii Stăpânului, ci se va face doar de îngerii despărțitori de la capătul istoriei, pentru a nu se înmulți neghina în ogorul lumii (printr-o părută confuzie relativistă care poate sminti pe cei dreptmăritori) Biserica a optat ca în cadrul programului de rugăciune ecumenică fiecare confesiune să aibă intervenții separate. Aceasta cu atât mai mult cu cât, așa cum arătam în altă parte, rugăciunile credinciosului ortodox, chiar cele particulare, sunt o manifestare a rugăciunii euharistice cultice și a regulii de credință și, prin urmare, intercomuniunea în rugăciunea ecumenică de orice fel atinge însăși miezul vieții bisericești, Sfintele Taine, și, astfel, intercomuniunea poate fi pusă sub semnul întrebării și la acest nivel[46].

---

voit să scape și de responsabilitatea față de Dumnezeu.", D. Stăniloae, *Responsabilitatea creștină*, în Rev. „Ortodoxia", 2/1970, p. 186.

[45] D. Stăniloae, *Rugăciunile pentru alții și sobornicitatea Bisericii*, în Rev. „Studii Teologice", 1-2/1970, p. 30.

[46] Din nefericire propaganda antiecumenică nu este întotdeauna onestă în afirmațiile ce le face. Bunăoară, sunt puse pe paginile de internet filme în care apar scene, pe drept cuvânt scandaloase, de invocare a unor spirite venerate de păgâni, care s-ar fi produs la una din sesiunile Adunării Generale a Consiliului Mondial al bisericilor. Filmul lasă să se înțeleagă că ar fi vorba de rugăciune ecumenică, dar nu spune nimic despre faptul că nici o delegație ortodoxă nu s-a aflat la acea ceremonie șamanică a australienilor și că aflându-se de ea delegațiile ortodoxe au formulat un protest oficial în urma căruia astfel de manifestări au fost interzise. Cf. Diacon A. Kuraev, *Provocările ecumenismului*, p. 22, nota 1.

Pe de altă parte Canoanele apostolice amintite care interzic rugăciunea ecumenică trebuie abordate şi înţelese printr-o hermeneutică eclezială mai deplină, pe linia dinamică a Tradiţiei şi nu printr-o repetiţie săracă şi moartă, ad litteram. Ce înseamna „a te ruga cu ereticii", bunăoară, în secolele al IV-lea şi al V-lea? Cine erau ereticii? Erau, cel mai adesea, clerici ai Bisericii! Arie era un apreciat preot al Bisericii din Alexandria, Macedonie şi Nestorie episcopi ai Constantinopolului, Eutihie arhimandrit al unei mănăstiri din Constantinopol! Ei profesau erezia chiar înlăuntrul şi în *trupul* Bisericii a cărei doctrină nu era încă formal exprimată! Iar aceşti clerici adunau în jurul lor numeroşi adepţi în rândul credincioşilor mireni şi monahi. Din momentul în care învăţătura lor a fost sesizată de Biserică drept o deviaţie şi o renunţare la Tradiţia Apostolică, rămânerea în comuniune cultică şi de rugăciune cu ei însemna denaturarea Ortodoxiei însăşi din interior. Şi din această pricină Sinodul a apreciat în Canoane, că cel care - fie cleric, fie mirean - participă la adunările lor euharistice sau se roagă cu ei în orice loc, se fac părtaşi căderii acelora din Adevăr şi din deplinătatea vieţii bisericeşti. Erezia nu se reduce doar la o formulă doctrinară opusă Bisericii ci presupune ieşirea din Trupul lui Hristos. A te ruga cu ereticii însemna într-o vreme în care Biserica preciza în Sinoade, prin formulele teologice ale dogmelor, Tradiţia Apostolică sau viaţa bisericească, compromiterea identităţii însăşi a Bisericii care era totuna cu falsificarea şi compromiterea Întrupării şi a lucrării mântuitoare.

Cine sunt astăzi eterodocşii cu care dialogăm ori chiar ne rugăm în săptămâna ecumenică şi la Adunările Consiliului ecumenic? Sunt acele comunităţi creştine, pe de o parte dinafara Bisericii şi, pe de altă parte, cu ecouri de Ortodoxie în ele, constituite deja şi doctrinar şi cultic şi cu o istorie separată de Biserică, de sute de ani. La rândul ei Biserica şi-a încheiat de mai bine de douăsprezece veacuri precizarea Tradiţiei Apostolice sub forma definiţiilor dogmatice. Prin urmare diluarea doctrinei sau a Ortodoxiei din interior nu mai este cu putinţă! Dacă în primele opt - nouă secole, sinoadele au trebuit să precizeze ce este ortodox şi ce este eretic din tendinţele care au confruntat viaţa bisericească şi să izoleze Adevărul de erezie, acum, la mai bine de un mileniu de la decantarea Ortodoxiei faţă de devierile schismatice şi eretice, primejdia căderii în relativism dogmatic este o chestiune mai mult decât uşor observabilă şi nu mai constituie o ameninţare reală în dialogul Bisericii cu lumea eterodoxă. În acest sens, ecumenismul contemporan este o uriaşă provocare a Duhului Sfânt adresată creştinătăţii

divizate în Biserică și „bisericii", în Ortodoxie și devieri ce pot merge până la renunțarea totală la viața bisericească apostolică, de a-și regăsi tocmai identitatea ecumenică inițială patristică. Ori absența Ortodoxiei dintr-o astfel de provocare, dintr-un astfel de context ar fi mai degrabă un refuz de menire cu care Dumnezeu a întemeiat și a păstrat Biserica în istorie. În loc de a sesiza doar „pan-erezia" în confesiunile ce participă la Mișcarea ecumenică, ortodocșii sunt chemați să sesizeze ecumenismul ca o șansă („ridicați-vă ochii și priviți holdele", Ioan 4, 36) și ca o responsabilitate ce le revin sub aspectul vestirii drepte a Evangheliei. Biserica Ortodoxă este chemată să descifreze, prin dimensiunea ei profetică, semnificația și sensul constituirii Mișcării ecumenice. Nu este rostul Ortodoxiei să inițieze și să organizeze programele și structurile administrative ale Consiliului ecumenic, dar de vreme ce acestea există, Biserica nu se poate enclaviza sectar de câmpul de lucru pe care-l oferă acestea. „Sobornicitatea deschisă" (Părintele Dumitru Stăniloae) a Bisericii oprește categoric pe membrii ei de la exclusivism religios, de la atitudini xenofobe și de la resentimente pe baze istorico-doctrinare și confesionale. Dimensiunea sobornicească a Ortodoxiei nu poate fi actualizată decât printr-o manieră ecumenică. Altfel Biserica nu este credibilă într-o lume (Europă) suficient de descreștinată și devenită suspicioasă față de creștinism, printre altele și din cauza tragicelor diviziuni care au avut loc în decursul istoriei. Ecumenismul dă posibilitatea Bisericii să intre în arena publică a lumii (post)moderne pentru a o descentra, prin focul Duhului Sfânt, din echilibrul comod și călduț al civilizației materiale care reduce religia și Biserica la nivelul elementelor de sociologie și psihologie. Dialogul ecumenic, interconfesional, nu pune pe nimeni la colț, ci poate doar să facă să apară înțelegerea (atât în plan orizontal, al creștinilor întreolaltă, cât și în planul vertical al căutării Adevărului). Dialogul ajută la formularea propriei experiențe în cuvinte care să poată fi înțelese și de ceilalți, cuvinte care nu rănesc, care nu înjosesc, care nu inferiorizează pe nimeni, ci care vindecă. Și pentru aceasta este nevoie de rugăciune!

Concluzii

Esențialul mărturisirii pe care Biserica Ortodoxă înțelege să o aducă lumii contemporane este Tradiția sa universală - universalitatea înțeleasă în sensul adevărului de credință deplin, al continuității istorice neîntrerupte și al plenitudinii de viață bisericească. Începând cu veacul al IX-lea

Răsăritul şi Apusul creştin vor accentua tot mai pronunţat linii deosebite în devenirea istorică a vieţii lor bisericeşti. După 1054, Apusul va cunoaşte centralizarea papală a Evului Mediu, perioada scolastică în care Revelaţia şi viaţa duhovnicească vor fi tot mai mult duse către cadrele filozofiei şi eticii, Reforma şi Contrareforma, în vreme ce Răsăritul creştin a continuat marea Tradiţie a Părinţilor, teologia acestora, spiritualitatea şi concepţia lor sacramentală asupra Bisericii. Ortodoxia, scrie Părintele John Meyendorff,

> „a refuzat în mod conştient să realizeze o sinteză, asemănătoare celei a scolasticii, între filozofie şi Revelaţie, şi a preferat să rămână în categoriile patristice. Teologia sa propriu-zisă, doctrina sa asupra Sfintelor Taine, ecleziologia sa nu au fost niciodată formulate în cadrul unei filozofii particulare, iar Biserica Ortodoxă nu s-a confundat niciodată cu legile unei instituţii conduse printr-un sistem de drept. Dumnezeul său a rămas un Dumnezeu viu şi lucrător, Dumnezeul Bibliei, al lui Avraam, Isaac şi Iacob, şi nu a devenit niciodată Dumnezeul filozofilor. Biserica însăşi nu a dat niciodată un sistem canonic exhaustiv, canoanele sinoadelor pe care le acceptă nefiind decât expresii, pentru împrejurări concrete, ale naturii sale, un soi de „jurisprudenţă a Duhului", reflectând *rânduiala* eternă a Trupului lui Hristos: ele nu s-au transformat niciodată într-o suprastructură juridică şi nu au fost niciodată considerate un mijloc de a regla în mod suveran totalitatea relaţiilor dintre membrii Bisericii"[47].

Deşi cu puternice şi vizibile grile filozofice, etice şi juridice, creştinismul apusean nu s-a înstrăinat cu totul în spaţiul catolic de revelaţie şi de viaţa bisericească apostolică. Preocupată să dea lumii apusene o mărturie cât mai eficace, Biserica catolică a parcurs totuşi acel aggiornamento care a dus Revelaţia către filozofie şi structura vieţii morale către un sistem juridic. Ecumenismul oferă Ortodoxiei cadrul instituţional de dialog cu protestanţii şi catolicii în care formulele Evului Mediu latin, ale Reformei şi Contrareformei să fie puse în discuţie pentru o regăsire a Tradiţiei iniţiale şi a plenitudinii vieţii bisericeşti. Pentru a-şi putea împlini această menire

[47] John Meyendorff, *Biserica Ortodoxă ieri şi azi*, trad. Cătălin Lazurcă, Ed. Anastasia, 1996, pp. 190-191.

istorică ortodocșii trebuie să știe să împace fidelitatea față de Tradiție printr-o atitudine lipsită de rigiditate și printr-o conștiință deschisă și responsabilă față de rănile pe care Biserica le-a adunat în istorie prin divizarea creștinilor. În acest sens Mișcarea ecumenică oferă deschiderea în cadrul căreia mărturia Ortodoxă ar putea deveni reperul fundamental pentru lumea apuseană alunecată pe panta disoluției confesionale.

Ecumenismul se află astăzi într-o vizibilă perioadă de criză. Mitropolitul Antonie Plămădeală încheia studiul *Monahism și ecumenism* într-o notă de speranță:

> „pastorul Boegner definea ecumenismul: espérer l`impossible - a spera imposibilul. După toate aparențele așa este. Dar și învierea din morți a fost *o speranță în imposibil*, și totuși s-a produs. Și despre unitate sperăm toți, teologi, simpli creștini și monahi, că într-o zi se va produce în ciuda îndoielilor noastre de azi. E sensul și esența creștinismului"[48]

[48] A. Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, p. 349.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 127-146

METODOLOGIA DOGMATICII PĂCATULUI „ORIGINAR" ȘI A GRAŢIEI LA FERICITUL AUGUSTIN

Arhim. Conf. Univ. Dr. Teofan Mada

Abstract

This study contains the analysis of the Augustinian texts before his conversion, read in the original - „at first hand" - without taking into account the theological perspectives of Augustin's epigones or challengers. We have chosen this exegetical method because the Augustinian theological laconism has allowed a number of theological approaches and exaggerated interpretations of the original text. At the same time, Augustin's challengers fight ideas that he has never supported, or struggle with „Augustinian" thinking systems that he would have never dared to adhere to. Both Augustin's apologists and his challengers come to defend or challenge a phantasm - a system of thought that has never existed as such. The fact that Augustine's philosophy and theology are now so distorted is due to the poor „creativity" of his epigones who wrote what they thought Augustin would have wanted to say - in a particular issue that he left - actually opened.

Keywords

Dogma, spirituality, philosophy, platonism, theology, theological system, soul, man

1. Solilocviile augustiniene

Solilocviile sunt scrise înainte ca Augustin să fie botezat, deci nu pot fi normative nici măcar pentru teologia occidentală! Faptul că ele au devenit în timp normative se datorează „naturalismului" metodologic al teologiei apusene - care susține că natura omenească nu a fost afectată de păcat. În textele Solilocviilor, precum și în operele ulterioare se va observa că Augustin are „stereotipuri" în însăși sintaxa gândirii: chiar și după convertire și Botez procesul gândirii sale va rămâne exclusiv filosofic, cu toate că textele lui sunt întrerupte din când în când de rugăciuni arzătoare... Cuvintele lui Augustin și semnificația lor nu izvorăsc din dialectica și dianoetica Rațiunii platoniciene (*noũs*). Augustin nu conversează cu Rațiunea supremă a Dumnezeirii - cu Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu Care i s-ar fi revelat - ci cu propria rațiune ipostaziată!

Solilocviile[1] reprezintă meditația filosofică a căutării de sine:

> „De multă vreme mi se perindau mii de gânduri diverse; de un număr de zile mă căutam cu ardoare pe mine însumi, îmi căutam binele și căutam să evit răul, când deodată am auzit o voce (eram eu însumi? Era o voce străină? Și venea dinlăuntru sau dinafară? Nu știu și tocmai spre a lămuri acest lucru tânjește întregul meu efort)."[2]

[1] *Oeuvres de Saint Augustin, 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, Texte de l'édition bénédictine, traduction, introduction et notes de Pierre de Labriolle, Desclée, De Brouwer et Cie, Bruges, 1948.

[2] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 25: *„Volventi mihi multa ac varia mecum diu, ac per multos dies sedulo quaraenti memetipsum ac bonum meum, quidve mali evitandum esset; ait mihi subito, sive ego ipse, sive alius quis extrinsecus, sive intrinsecus, nescio: nam hoc ipsum est quod magnopere molior, ait ergo mihi".*

Urmează un dialog cu „zeița" Rațiune care îl sfătuiește să aibă încredere în facultatea memoriei - căreia îi încredințase încă mai înainte descoperirile sale - și care îi propune să-și scrie reflecțiile în condițiile unei singurătăți absolute. Rațiunea ipostaziată, cu care autorul intră în dialog, îl invită să se roage lui Dumnezeu - Creatorului Universului, Dumnezeului-Adevăr, Dumnezeului-Înțelepciune. Aceasta îi promite contemplația intelectuală:

> „Rațiunea care-ți vorbește îți promite că Dumnezeu Se va manifesta minții tale așa cum soarele se manifestă ochilor tăi. Mintea are și ea de asemeni proprii ei ochi: aceștia sunt simțurile sufletului. Adevărurile cele mai sigure ale științei se aseamănă obiectelor pe care soarele le luminează și le face vizibile - pământul, de pildă, și toate lucrurile terestre. Dar Dumnezeu Însuși e cel ce luminează! Eu, Rațiunea, sunt pentru inteligență ceea ce este privirea pentru ochi. A avea ochi este altceva decât a privi; a privi e altceva decât a vedea"[3].

Rațiunea e pentru inteligența ceea ce e privirea pentru ochii trupești. Promisiunea pe care Rațiunea ipostaziată i-o face lui Augustin - aceea ca ochii minții să-L vadă pe Dumnezeu - este condiționată de purificarea sufletului de pasiunile pentru lucrurile terestre și eliberarea de orice viciu. Virtuțile necesare dobândirii viziunii lui Dumnezeu sunt: credința, speranța și dragostea. Viziunea însăși nu este însă ceea ce înțelegem noi ortodocșii prin „vedenie" sau „revelație", ci reprezintă concepția intelectuală a lui Dumnezeu:

> „Privirea ajunge la viziunea lui Dumnezeu, care îi este sfârșitul: aceasta nu înseamnă că privirea încetează să mai existe, ci că ea nu mai are un obiect spre care să se îndrepte; și în aceasta rezidă adevărata perfecțiune a virtuții - rațiunea parvenită la

[3] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, pp. 49-50: *„Promittit enim ratio quae tecum loquitur, ita se demonstraturam Deum tuae menti, ut oculis sol demonstratur. Nam mentis quasi sui sunt oculi sensus animae; disciplinarum autem quaeque certissima talia sunt, qualia illa quae sole illustrantur, ut videri possint, veluti terra est atque terrena omnia: Deus autem est ipse qui illustrat. Ego autem ratio ita sum in mentibus, ut in oculis est aspectus. Non enim hoc est habere oculos quod aspicere; aut item hoc est aspicere quod videre"*.

finalitatea ei, care are drept consecință viața fericită. Ori viziunea însăși este tocmai această concepție care se află în suflet și care se împlinește cu participarea subiectului cunoscător și a obiectului cunoscut, așa cum pentru ochi vederea implică doi termeni, simțul care vede și obiectul sensibil: suprimați pe unul sau pe celalalt și este imposibil să mai existe viziune. VII. 14. Odată ce sufletul va ajunge să-L vadă pe Dumnezeu, adică să Îl conceapă, să examinăm dacă aceste trei virtuți îi vor mai fi necesare..."[4]

„Vederea lui Dumnezeu" reprezintă pentru Augustin conceperea Lui intelectuală. În această perspectivă, cele trei atribute ale lui Dumnezeu ar fi: „El este, El este inteligibil, El face ca toate să fie inteligibile"[5] . Comparația cu soarele - care există, strălucește și iluminează descoperind toate lucrurile - este platonică. Inteligența noastră înțelege că Dumnezeu există, înțelege într-o oarecare măsură cum există - în așa fel încât să susțină lucrurile în existență - și înțelege existența lucrurilor prin El. Înțelepciunea lui Dumnezeu e însă inefabilă. Înțelepciunea Lui este „asemeni luminii inefabile și incomprehensibile a inteligențelor"[6] .

Caracterul inefabil al Minții lui Dumnezeu e tot de origine platonică.

---

[4] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 53: *„Jam aspectum sequitur ipsa visio Dei, qui est finis aspectus; non quod jam sit, sed quod nihil amplius habeat quo se intendat: et haec est vere perfecta virtus, ratio perveniens ad finem suum, quam beata vita consequitur. Ipsa autem visio, intellectus est ille qui in anima est, qui conficitur ex intelligente et eo quod intelligitur: ut in oculis videre quod dicitur, ex ipso sensu constat atque sensibili, quorum detracto quolibet, videri nihil potest. VII. 14. Ergo cum animae Deum videre, hoc est Deum intelligere contingerit, videamus utrum adhuc ei tria illa sint necessaria."*

[5] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 55: *„Ergo quomodo in hoc sole tria quaedam licet animadvertere; quod est, quod fulget, quod illuminat: ita in illo secretissimo Deo quem vis intelligere, tria quaedam sunt: quod est, quod intelligitur, et quod caetera facit intelligi".*

[6] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 71: *„Lux est quaedam ineffabilis et incomprehensibilis mentium".*

În această perspectivă, nemurirea sufletului nu poate fi întemeiată decât pe imortalitatea adevărului pe care îl poartă în el: „...Și sufletul trebuie considerat ca fiind deopotrivă nemuritor, dacă adevărul, ce nu poate pieri, se află evident într-însul"[7]. Imortalitatea sufletului este întemeiată pe veșnicia adevărului (care se află și în el!), iar adevărul în cauză este platonic-pitagoreic, fiind acela al demonstrațiilor matematice.

Astfel, nemurirea sufletului este garantată prin aceea că el conține figurile geometrice, care sunt adevărate în mod absolut (ele conțin adevărul, care este etern!):

> „Fie că figurile geometrice se află în adevăr, fie că adevărul se află în ele, nimeni nu se îndoiește de faptul că sufletul nostru, adică inteligența noastră, nu le-ar conține. În consecință, sufletul nostru cuprinde evident adevărul. Ori, dacă fiecare știință se află în sufletul nostru ca într-un subiect de care este inseparabilă, și pe de altă parte dacă adevărul nu poate pieri, cum să mai păstrăm îndoială asupra vieții eterne a sufletului - îndoială pe care ne-o sugerează nu știu ce familiaritate cu moartea? Linia, pătratul, circumferința trebuie să imite un oarecare alt lucru pentru a fi adevărate?"[8]

Sufletul personal este nemuritor deoarece ar conține universaliile - aceasta este concluzia Solilocviilor augustiniene și rodul meditațiilor de singurătate alături de Rațiunea ipostaziată. Dialogul său cu vocea interioară nu poate să evite un final în care preponderentă este senzația de așteptare: Augustin se roagă lui Dumnezeu, se roagă intens, cu o rugăciune plină de ardoare și frumusețe, și primește rațiunea geometrică platoniciană!

---

[7] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 151: *„Animus autem immortalis creditur, si veritas quae interiore non potest, etiam in illo esse probatur"*.

[8] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 155: *„Sive enim figurae geometricae in veritate, sive in eis veritas sit, anima nostra, id est intelligentia nostra, contineri nemo ambiguit, ac per hoc in nostro animo etiam veritas esse cogitur. Quod si quaelibet discilina ita est in animo, ut in subjecto inseparabiliter, nec interire veritas potest; quid, quaeso, de animi perpetua vita, nescio qua mortis familiaritate dubitamus? An illa linea vel quadratura vel rotunditas habent alia quae imitentur ut vera sint?"*

2. Antropologia augustiniană din primele lucrări

În tratatul „Despre nemurirea sufletului" - scris de asemenea înainte de Botez - Augustin își desfăşoară perspectiva geometrizantă asupra rațiunii însăşi. Algoritmul lui de gândire ar fi următorul: Moartea nu atinge lucrurile imuabile. Înseamnă că sufletul trăieşte veşnic, fie că el este rațiunea însăşi - care e imuabilă ca geometria! - fie că poartă rațiunea în el! „Moartea nu poate să atingă lucrurile imuabile. Deci sufletul trăieşte pentru totdeauna, fie că el însuşi este rațiunea, fie că rațiunea îi este unită inseparabil"[9].

Considerațiile platonice sunt moderate într-o oarecare măsură de ideea că sufletul este protejat contra neființei de forța „naturii incorporale" a Celui ce l-a creat:

> „Această forță, această natură incorporală care a realizat Universul, îl menține prin puterea sa întotdeauna prezentă. Creându-l, ea nu s-a desprins de el, nici n-a abandonat opera sa. Această substanță, care nu este un corp şi nici nu se mişcă în spațiu, pentru a spune astfel, nu poate fi separată de substanța care este localizată acolo; şi această forță realizatoare nu poate să omită să protejeze opera care îi aparține, nici să permită ca aceasta să fie lipsită de formă, în virtutea căreia ea <<este>>, şi în măsura în care ea <<este>>. În consecință, ceea ce nu există deloc prin sine însuşi va înceta în mod evident să existe dacă îi va lipsi temeiul prin care există. Ori nu putem să spunem că trupul a primit, odată cu existența, puterea de a-şi fi suficient sie însuşi din momentul în care ar fi fost abandonat de Creatorul său"[10].

---

[9] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 175: *„Nec mors potest accidere immutabilibus rebus. Semper ergo animus vivit, sive ipse ratio sit, sive in eo ratio inseparabiliter".*

[10] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 197: *„Haec autem vis et natura incorporea effecttrix corporis universi praesente potentia tenet universum. Non enim fecit, atque discessit effectumque deseruit. Ea quippe substantia quae corpus non est, neque, ut ita dicam, localiter movetur, ut ab ea substantia quae locum obtinet, separari queat; et illa effectoria vis vacare non potest, quin id quod ab ea factum est, tueatur, et specie*

Impresia pe care ne-o lasă tratatul este aceea că pe „corpul" meditațiilor filosofice ale autorului sunt altoite concluziile bunului simț creștin – provenite din experiența înainte de convertire a „catehetului" Augustin.

Tratatul „Despre măreția sufletului" („De quantitate animae") este o lucrare de antropologie și ascetică a cărui concluzie este aceea că măreția sufletului rezidă în virtuți și contemplație. „Sălașul propriu și patria sufletului e Dumnezeu Însuși, Creatorul său"[11], ceea ce înseamnă că cea mai importantă lucrare a sufletului este aceea a contemplării lui Dumnezeu și a posesiei Binelui Suprem.

Augustin definește sufletul ca fiind „o substanță dotată cu rațiune și capabilă să guverneze un corp"[12].

Cele șapte grade sau puteri ale sufletului sunt după cum urmează: 1) organizarea trupului („Quomodo anima corpus hoc terrenum praesentia sua vivicet"); 2) senzația („Quid possit anima in sensibus"); 3) arta și știința („Quomodo artem scientiamque foveat"); 4) efortul purificării („De negotio purgationis"); 5) starea de puritate („Quomodo anima maculis diluta se in seipsa beatissime teneat"); 6) privirea sufletului către Dumnezeu („Quid possit cogitatio hominis ab omni cupiditate ac faece rerum mortalium liberata"); 7) posesia Binelui Suprem, sau voluptatea contemplării Adevărului („Voluptas Veritatis contemplandae")[13] .

Actele fundamentale ale sufletului sunt:

> „acela de a anima sau însufleți trupul, de a simți, cel al forței artistice, energiei, liniștirii, introducerii [în Dumnezeu] și contemplării. Am putea spune de asemenea [că aceste acte se exercită] în ceea ce privește subiectul corp; prin corp; în

carere non sinat, qua est in quantumcumque est. Quod enim per se non est, si destituatur ab eo per quod est, profecto non erit: et non possumus dicere id accepisse corpus cum factum est, ut seipso jam contentum esse posset, etiamsi a conditore desereretur".

[11] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 229: *„Propriam quamdam habitationem animae ac patriam, Deum ipsum credo esse a quo creata est".*

[12] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 273: *„Nam mihi videtur esse substantia quaedam rationis particeps, regendo corpori accommodata".*

[13] *Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 375 urm.

jurul corpului; pentru sufletul însuşi; în sufletul însuşi; către Dumnezeu; în Dumnezeu. În altă manieră de a vorbi: [ele se exercită] în chip frumos privitor la subiectul altui lucru; frumos prin alt lucru; frumos în jurul altui lucru; frumos pentru alt lucru; frumos în ceea ce este frumos; frumos către Frumusețe; frumos înlăuntrul Frumuseții"[14] .

Gradele înălțării sufletului către propria lui Cauză sunt sistematizate conform canonului filosofiei antice: ele duc spre Triada platonică - Bine, Adevăr şi frumos. „Singurul Maestru al adevărului este Hristos"[15], afirmă Augustin în opera „De Magistro", iar Acesta locuieşte „în omul interior" (cf. Efes. 3, 16-17). Declarația lui Augustin pare să deschidă calea Revelației: Hristos este Maestrul „învățământului interior"[16], în vreme ce cuvintele noastre nu pot să dea decât avertismente exterioare. Cuvintele exterioare au rolul să evoce imagini aflate în memoria celuilalt:

„XII. 39 ...Astfel noi purtăm aceste imagini în ascunzişurile memoriei noastre ca documente ale senzațiilor anterioare; şi contemplându-le mental cu bună credință nu mințim atunci când vorbim. Însă numai pentru noi au aceste imagini valoare de document; fiindcă cel ce mă ascultă, dacă a simțit şi trăit vreodată personal ceea ce spun, nu învață aceasta prin cuvintele mele, ci o recunoaşte grație imaginilor pe care le-a purtat

[14]*Oeuvres de Saint Augustin. 1re Série: Opuscules, V. Dialogues philosophiques, II. Dieu et l'ame, Soliloques & De imortalitate animae & De quantitate animae*, p. 393: *„Ascendentibus igitur sursum versus, primus actus, docendi causa, dicatur animatio; secundus, sensus; tertius, ars; quartus, virtus; quintus, tranquillitas; sextus, ingressio; septimus, contemplatio. Possunt et hoc modo appellari: de corpore; per corpus; circa corpus; ad seipsam; in seipsa; ad Deum; apud Deum. Possunt et sic: pulchre de alio; pulchre per aliud; pulchre circa aliud; pulchre ad pulchrum; pulchre in pulchro; pulchre ad pulchritudinem; pulchre apud pulchritudinem".*

[15]*Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, Texte de l'édition bénédictine, traduction, introduction et notes de F.J. Thonnard, Bibliothèque Augustinienne, Desclée, De Brouwer et Cie, Paris 1952, p. 103: „Veritatis Magister solus est Christus".

[16] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 117.

de asemenea în sine; și dacă el n-a experimentat-o atunci el n-o va înțelege, ci crede doar cuvintele nefiind instruit în lucrurile însele. 40. Însă dacă e vorba de ceea ce contemplăm prin spirit, adică prin inteligență și rațiune, cuvintele noastre exprimă cu siguranță ceea ce contemplăm ca fiind prezent în această lumină interioară a adevărului ce inundă cu claritate și bucurie ceea ce numim omul interior; însă aici de asemenea auditoriul nostru, dacă vede aceleași lucruri prin ochiul simplu și ascuns al sufletului va cunoaște ceea ce spun prin contemplația sa și nu prin cuvintele mele"[17].

Afirmațiile lui Augustin țin de bunul simț filosofic și teologic: ca să înțelegi o experiență spirituală a altuia trebuie să fi trăit și tu ceva similar! Dificultățile apar abia atunci când descoperim că „Maestrul interior" supervizează tăcut tezele și antitezele lui Augustin, care se complace pe mai departe într-un fel de dianoetică platoniciană - din care lipsesc nu numai strălucirile experiențelor spirituale personale, dar și luminile textelor Evangheliei.

3. Dileme dogmatice și metafizice

În tratatul „De libero arbitrio" Augustin afirmă că învățământul lăuntric al Adevărului s-a dat tuturor oamenilor. Adevărul interior este maestrul

[17] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 107: „XII. 39. *Cum vero nom de iis quae coram sentimus, sed de his quae aliquando sensimus quaeritur; non jam res ipsas, sed imagines ab iis impressas memoriaeque mandatas loquimur: quae omnino quomodo vera dicamus, cum falsa intueamur, ignoro; nisi quia non nos ea videre ac sentire, sed vidisse ac sensisse narramus. Ita illas imagines in memoriae penetralibus rerum ante sensarum quaedam documenta gestamus, quae animo contemplantes bona conscientia non mentimur cum loquimur: sed nobis sunt ista documenta; is enim qui audit, si ea sensit atque adfuit, non discit meis verbis, sed recognoscit ablatis secum et ipse imaginibus: si autem illa non sensit, quis non eum credere potius verbis quam discere intelligat? 40. Cum vero de iis agitur quae mente conspicimus, id est intellectu atque ratione, ea quidem loquimur quae praesentia contuemur in illa interiore luce veritatis qua ipse qui dicitur homo interior, illustratur et fruitur: sed tunc quoque noster audotur, si et ipse illa secreto ac simplici oculo videt, novit quod dico sua contemplatione, non verbis meis*".

Suveran al tuturor oamenilor, ceea ce înseamnă că toate cuvintele noastre sunt făcute doar să provoace reacția luminii lăuntrice. În disputa dialectică a lui Augustin cu interlocutorul său Evodius, cel dintâi afirmă că ar putea să-i răspundă însă, instruit interior de Adevăr, Evodius ar putea mai degrabă să își răspundă singur![18] Aici Augustin profesează un fel de „naturalism" implicit - în care se pune semnul egalității între natura actuală a omului și natura lui primordială, edenică, ambele fiind cel puțin similare „omului învierii": și în perspectiva de gândire în care păcatul originar nu ar fi afectat natura omenească, memoria și rațiunea rămânând intacte, - numai voința fiind prăbușită - recursul la reflecția filosofică și la meditație este firesc, iar dianoetica platonică se vede îndreptățită să acceadă la o carieră teologică.

Dacă păcatul reprezintă subsumarea [și subjugarea] rațiunii de către pasiunile concupiscenței[19], înțelepciunea este acea stare constituită de suveranitatea rațiunii în om[20]. Voința și liberul arbitru reprezintă facultatea provocării păcatului și căderii în concupiscență[21], însă poate reprezenta și sursa meritului: „XIV. 30. Fiindcă legea eternă, către care e timpul să ne îndreptăm atenția, a decretat cu fermitate imuabilă: meritul rezidă înlăuntrul voinței; recompensa ori pedeapsa [rezidă] în fericire sau nenorocire"[22]. În viziunea lui Augustin, oamenii se împart în două categorii fundamentale:

---

[18] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 213: „II. 4. *Donabit quidem Deus, ut spero, ut tibi valeam respondere, vel potius ut ipse tibi eadem, quae summa omnium magistra est, veritate intus docente respondeas".*

[19] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 145 urm.

[20] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 175: „X. 20. *Jam enim et regnum mentis humanae humanam esse sapientiam, et eam posse etiam non regnare, compertum est."*

[21] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 179: „X. 21. *... deci nu există nimic altceva care să facă din spirit un servitor al patimilor decât voința proprie și liberul arbitru". („X. 20. ...nulla res alia mentem cupiditas comitem faciat, quam propria voluntas et liberum arbitrium"*).

[22] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 197: „XIV. 30. *Hoc enim aeterna lex illa, ad cujus considerationem redire jam tempus est, incommutabili stabilitate firmavit, ut in voluntate meritum sit; in beatitate autem et miseria praemium atque supplicium".*

prieteni ai lucrurilor eterne sau prieteni ai lucrurilor temporare[23]. Cei dintâi sunt dotați cu ceea ce se numește „voință bună" și care se caracterizează prin dorința („apetitul") de a trăi după dreptate și onoare[24]. Nu mai e clar în continuare dacă „voința bună" este un dar, dacă reprezintă o tendință interioară a sufletului, sau dacă este rodul unei deliberări a minții. Dacă este un har atunci dificultățile de înțelegere devin insurmontabile și suntem obligați să credem în doctrina predestinației absolute și în arbitrariul absolut al divinității. Dacă „bunăvoința" e o deschidere a sufletului către ceresc atunci survin alte dificultăți: cele privind mecanismele interioare ale spiritului în care se trezește conștiința înălțării spre Dumnezeu.

La începutul tratatului Augustin pusese tulburătoarea problemă a originii păcatului: „Dacă păcatele provin de la sufletele create de către Dumnezeu, iar aceste suflete provin ele însele din Dumnezeu, cum se face că păcatele nu sunt raportate nemijlocit la Dumnezeu Însuși?"[25] Apologia lui Augustin va urmări să demonstreze că Dumnezeu nu este autorul răului, iar sufletele create de El au căzut prin exercițiul voinței libere, folosindu-și în mod greșit liberul arbitru, făcând din rațiune un „amplificator" al pasiunilor concupiscenței.

Apologia lui Augustin se avântă însă mult prea departe, și afirmațiile ei devin hazardate sau chiar false. Aceste fenomen al gândirii și sufletului este numit de către Sfinții Părinți „ispită de-a dreapta" și reprezintă căderea într-un păcat ce a avut ca punct de pornire o anumită virtute. Virtuțile pot să ne conducă cu toate la mândrie și slavă deșartă, și aceste feluri de cădere sunt mult mai grave decât căderea dintâi - a păcatului recunoscut ca păcat. Pentru a ilustra una din „ispitele de-a dreapta" ale Apologeticii lui Augustin

---

[23] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 199: „XV. 31. *... amatores rerum aeternarum, alios temporalium...*".

[24] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 193: „XIII. 29. *Vide etiam aliud: nam credo te memoria tenere quam dixerimus esse bonam voluntatem: opinor enim, ea dicta est qua recte atque honeste vivere appetimus*".

[25] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 143: „II. 4. *Movet autem animum, si peccata ex iis animabus sunt quas Deus creavit, illae autem animae ex Deo, quomodo non parvo intervallo peccata referantur in Deum*".

vom cita chiar textul din debutul tratatului „De libero arbitrio", în care se afirmă că Dumnezeu nu este autorul răului „de primul gen" [al păcatului făpturilor pe care le-a creat], dar este autor al „răului secund" [al pedepsei]. Râvna apologetică a lui Augustin merge astfel până la răstălmăcirea noțiunii de dreptate dumnezeiască. Căderea în „ispita de-a dreapta" este în acest caz amplificată de râvna apologetică:

1) Augustin își propusese să-L apere pe Dumnezeu de acuzația că ar fi Autor al răului prim, al păcatului, că ar fi sădit în făpturile create de El predispoziția de a păcătui, sau că le-ar fi conferit facultăți spirituale capabile de pasiune [închipuirea, concupiscența...];

2) Augustin arată că vinovată de păcat [răul prim] este voința proprie a creaturii și liberul ei arbitru, și astfel Îl „disculpă pe Dumnezeu;

3) Inconștient, Augustin Îl acuză pe Dumnezeu că ar fi Autorul „răului secund", adică al pedepsei, și prin aceasta el ajunge la mistificarea dreptății dumnezeiești, care e pusă oarecum împotriva iubirii și care se reduce la o severitate înfricoșătoare: „Toți meritau să piară...";

4) Augustin recurge la subterfugiul „grației ce predestinează", încercând să salveze ceva din ideea iubirii dumnezeiești; însă, în filosofie fiind la fel ca în matematică, întrebările lămurite cheamă alte întrebări, și acelea, odată lămurite, nasc alte dileme, ajungându-se astfel într-un șir al regresiei la infinit; laconismul lui Augustin a permis ca regresia dilemelor dogmatice și metafizice să ajungă la tezele predestinării din protestantismul actual - și asta deoarece el n-a ilustrat modul concret în care lucrează în lume dreptatea Proniei dumnezeiești.

Dumnezeu este descris la Autor al „răului secund" [al pedepsei ca formă a dreptății divine] chiar în debutul tratatului:

> „I. 1. Ei bune, dacă tu știi și crezi că Dumnezeu este bun - și nu e permis să gândești altfel - Dumnezeu nu acționează deci deloc rău; pe de altă parte, dacă mărturisim că El este drept - și a nega aceasta reprezintă o blasfemie - El alocă celor răi pedepse și celor buni recompense; și desigur, aceste pedepse reprezintă un rău pentru cei care le suportă. Dacă nimeni nu este pedepsit pe nedrept, și trebuie să credem aceasta, deoarece, după credința noastră, Providența divină guvernează acest Univers - atunci [aceasta este rațiunea de a crede că]

Dumnezeu nu este în nici un fel Autorul răului de primul gen, ci că El este Autorul celui secund"[26].

Dilemele teologice și spirituale se explică perfect dacă vedem ce fel de înțelepciune vizează el de-a lungul tratatului: acea înțelepciune care, asemeni numerelor pitagoreice, provine din adevărul imuabil!

„XI. 32. ...dacă nu putem cunoaşte limpede dacă numărul provine din înțelepciune sau există într-însa, sau dacă înțelepciunea însăşi provine din număr sau dacă există într-însul, sau dacă putem avea unul şi acelaşi lucru sub un nume dublu, este în tot cazul evident că şi unul şi celălalt este adevărat, şi încă de rangul unui adevăr imuabil"[27].

Numerele sunt vestigiile Providenței, şi cel ce este capabil să contemple frumusețea armoniei acestora din sânul naturii se va ridica la starea înțelepciunii:

„XVI. 41. În consecință, în orice parte ai privi, ea [înțelepciunea] îți vorbeşte prin vestigiile pe care le-a întipărit în operele sale; şi dacă tu recazi în lucrurile exterioare, ea îți va aminti de interioritate tocmai prin mijlocirea frumuseții lor însăşi, pentru ca, subordonând legii numerelor tot ceea ce te farmecă şi te seduce în corpuri prin simțurile exterioare, să cauți de unde provin toate-acestea, să te întorci în tine însuți pentru a înțelege neputința de a judeca în bine sau în rău obiectele

[26] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 137: „I. 1. *At si Deum bonum esse nosti vel credis, neque enim aliter fas est, male non facit: rursus, si Deum justum fatemur, nam et hoc negare sacrilegium est, ut bonis praemita, ita supplicia malis tribuit; quae utique suppliciapatientibus mala sunt. Quamobrem si nemi injuste poenas luit, quod necesse est credamus, quandoquidem divina providentia hoc universum regi credimus, illius primi generis malorum nullo modo, hujus autem secundi auctor est Deus".*

[27] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 279: XI. 32. *Tantum illud attende, quod et quaestioni quam suscepimus satis est, et humilioribus etiam mentibus, quales nos sumus sese manifestat, quia etsi clarum nobis esse non potest utrum in sapientia numerus, an ipsa sapientia ex numero, an in numero sit, an utrumque nomen unius rei possit ostendi; illud certe manifestum est utrumque verum esse, et incommutabiliter verum".*

sesizate prin simțurile corporale dacă n-ai fi avut în tine anumite reguli de frumusețe cărora să le raportezi toate frumusețile sensibile exterioare"[28].

Contemplația rațiunii estetice din obiectele naturale, a celei care întemeiază frumusețea și armonia pe proporții și numere, e pentru Augustin calea apropierii de înțelepciune.

4. Abordarea augustiniană este exclusiv apologetică

De la observarea înțelepciunii și Providenței în contemplația estetică a naturii, Augustin va trece la ispitirea Preștiinței. El afirmă pe bună dreptate că Preștiința lui Dumnezeu nu predetermină: „Partea a III-a. III. 7. ...chiar dacă Dumnezeu prevede voințele noastre viitoare, de aici nu decurge că noi am vrea ceva în mod involuntar [în chip necesar!]"[29]. Augustin condamnă apoi pe bună dreptate „gelozia meschină" („*invida infirmitas*") a celor care afirmă pe temeiul „rațiunii" că Dumnezeu ar fi putut crea lucrurile și ființele mai bine, astfel încât să nu fi existat căderea[30]. Augustin mai denunță minciuna și ingratitudinea celor care spun că ar fi preferat să nu existe deloc decât să fie atât de nefericiți[31]. Aceștia Îl acuză de fapt pe Dumnezeu pentru crearea lumii, susținând în egoismul lor că decât să existe o singură ființă nefericită contemporană unei mulțimi fericite era mai bine să nu fie nimic! Este însă complet greșit să-I reproșăm lui Dumnezeu crearea

[28] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 297: „XVI. 41. *Quoquo enim te verteris, vestigiis quibusdam, quae operibus suis impressit, loquitur tibi, et te in exteriora relabentem, ipsis exteriorum formis revocat; ut quidquid te delectat in corpore, et per corpore, et per corporeos illicit sensus, videas esse numerosum, et quaeras unde sit, et in teipsum redeas, atque intelligas te id quod attingis sensibus corporis, probare aut improbare non posse, nisi apud te habeas quasdam pulchritudinis leges, ad quas referas quaeque pulchra sentis exterioris*".

[29] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 339: „III. III. 7. *Quamobrem, quamvis praesciat Deus nostras voluntates futuras, non ex eo tamen conficitur ut non voluntate aliquid velimus*".

[30] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 349 (III. V. 13.).

[31] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 359 (III. VI. 18.).

voințelor slabe atâta vreme cât omul a fost chemat în existență cu vocația de a mânca Pâinea îngerilor și de a fi înălțat în demnitatea acestora[32].

Primii oameni au fost cuceriți de diavol nu prin violență și forță ci prin persuasiune, consimțind la rău și devenind prin aceasta sclavi ai păcatului și ai celui care li l-a insinuat. Oamenii ce se vor naște din protopărinții neascultători de Dumnezeu se vor naște ca „pradă a diavolului" și se vor găsi sub influența acestuia ca niște fructe ale arborelui păcatului[33].

> „...Și dacă [oamenii] mor cu moartea temporară, este pentru a-și plăti datoria, iar dacă ei trăiesc viața veșnică este pentru a trăi în Cel ce a plătit pentru ei datoria pe care El n-o avea"[34].

Starea primordială presupunea participarea la frumusețea și armonia Universului, și nicio făptură, virtuoasă sau păcătoasă, nu se poate sustrage acestei ordini[35].

> „Orice natură este bună; eu numesc <<natură>> ceea ce se numește în mod obișnuit <<substanță>>. În consecință, orice substanță este Dumnezeu sau provine din Dumnezeu, deoarece tot ceea ce este bun este Dumnezeu sau provine din Dumnezeu"[36].

---

[32] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 383: „III. X. 30. *Sic enim posset panem Angelorum homo manducare, nondum Angelis adaequatus, si pani ipse Angelorum hominibus dignaretur aequari.*"

[33] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 385: „III. X. 31. *...cui subjugaverat ille quos ceperat, ut quidquid inde nasceretur, tanquam suae arboris fructus, prava quidem habendi cupiditate, sed tamen non iniquo possidendi jure retineret*".

[34] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 387: „III. X. 31. *Justissime itaque dimittere cogitur credentes in eum quem injustissime occidit, ut et quod temporaliter moriuntur, debitum exsolvant, et quod semper vivunt, in illo vivant, qui pro eis quod non debebat exsolvit*".

[35] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 387 (III. XI. 32.).

[36] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 395: „III.XIII. 36. *Omnis ergo natura bona est: naturam*

Această afirmație antimaniheistă are rolul de a sublinia frumusețea și bunătatea primordială a lumii create de Dumnezeu. Mai mult: Dumnezeu, Care este Adevărul neschimbat, a dat creaturii puterea de a vrea - puterea de a vrea binele[37]. De aceea, cauza păcatului este voința liberă, iar faptele vinovate săvârșite prin ignoranță sau din slăbiciune reprezintă deja pedeapsa păcatului săvârșit cu bună știință: „Pentru orice suflet păcătos, acestea sunt în consecință cele două suferințe adevărate: ignoranța și dificultatea. Din ignoranță provine rușinea de eroare; din dificultate durerea muncii"[38]. Adam și descendenții săi, născuți „în aversiunea de Dumnezeu" au primit însă puterea de a-și depăși condiția.

> „Fiindcă dacă primul om, odată cu condamnarea, și-a pierdut fericirea, el nu și-a pierdut și fecunditatea. Descendența sa, în consecință, chiar trupească și mortală, putea deveni în genul ei un element al frumuseții și o podoabă a pământului. Totuși n-ar fi fost drept ca el să nască copii mai buni decât el însuși. Însă revenind către Dumnezeu, fiecare din aceștia putea să-și învingă pedeapsa pe care o meritase născându-se în aversiunea de Dumnezeu..."[39]

Descendenții protopărinților aveau chemarea de a-și transcende condiția existențială a păcatului strămoșesc: nașterea „în aversiune de Dumnezeu" putea fi făcută uitată printr-o viață marcată de „voința cea bună". Există

voco quae et substantia dici solet. Omnis igitur substantia aut Deus, aut ex Deo; quia omne bonum aut Deus, aut ex Deo".

[37] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 413 (III. XVI. 46).

[38] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 423: „III. XVIII. 52. *Nam sunt revera omni peccanti animae duo ista poenalia, ignorantia et difficultas. Ex ignorantia dehonestat error, ex difficultate cruciatus affligit".*

[39] Ibidem, p. 429: „III. XX. 55. *Non enim damnato primo homini sic adempta est beatitudo, ut etiam fecunditas adimeretur. Poterat enim et de prole ejus, quamvis carnali et mortali, aliquod in suo genere fieri decus ornamentumque terrarum. Jamvero ut meliores gigneret quam ipse esset, non erat aequitatis: sed ex conversione ad Deum, ut vinceret quisque supplicium quod origo ejus ex aversione meruerat, non solum volentem non prohiberi, sed etiam adjuvari oportebat...".*

două feluri de învățare: 1) de a face binele; 2) de a face răul[40], iar cei ce aleg binele sunt însuflețiți de cele trei virtuți cardinale: prudența, temperanța și dreptatea[41]. Prudența reprezintă „știința lucrurilor pe care trebuie să le dorești precum și a celor ce trebuie evitate", temperanța este „dispoziția ce reprimă și reține apetitul nostru departe de lucrurile pe care e rușinos să ți le dorești", iar dreptatea este „virtutea prin care se dă fiecăruia ceea ce i se cuvine". Se conturează aici teologia morală care va întemeia morala modernă.

Augustin nu are totuși o prea mare preocupare dogmatică. El reacționează la presiunea evenimentelor și nu se străduiește să alcătuiască tratate de configurare a Dogmaticii. El urmărește finalitatea Evangheliei, adică eforturile sale sunt orientate exclusiv pe configurarea condițiilor absolut necesare mântuirii. De pildă, el lasă în suspensie problema originii sufletelor: nu contează care din cele patru ipoteze ale originii sufletelor e cea adevărată, ci e importantă problema destinației lor!

> „III. XXI. 59. Există deci patru opinii asupra sufletelor: sau ele provin cu toate dintr-unul singur, prin descendență; sau la fiecare naștere omenească este creat un nou suflet; sau sufletele, existând deja într-un alt loc, sunt trimise de către Dumnezeu în corpurile acelora ce se nasc; sau, în sfârșit, ele coboară acolo din propria lor voință. Din aceste patru opinii, niciuna nu va trebui să fie afirmată în mod temerar, fiindcă această problemă n-a fost încă dezvoltată și lămurită de către interpreții catolici ai Cărților Sfinte așa cum o cere obscuritatea și complexitatea ei; sau, dacă acest lucru a fost deja făcut, aceste lucrări n-au ajuns încă în mâinile noastre"[42].

---

[40] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 141 (I. I. 3.).

[41] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 187 (I. XIII. 27.).

[42] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 435: „III. XXI. 59. *Harum autem quator de anima sententiarum, utrum de propagine veniant, an in singulis quibusque nascentibus novae fiant, an in corpora nascentium jam alicubi existentes vel mittantur divinitus, vel sua sponte labantur, nullam temere affirmare oportebit. Aut enim nondum ista quaestio a divinorum Librorum catholicis tractatoribus pro merito suae obscuritatis et perplexitatis*

Atitudinea lui Augustin nu este aceea a configurării dogmatice: el evită să alcătuiască sentințe în problemele neconfirmate de exegeți. Atitudinea sa este exclusiv apologetică, și de aceea, cei care îl consideră normativ din punct de vedere al Teologiei dogmatice îl „găsesc" pe Augustin acolo unde nu e. Există si în prezent mulți teologi care vorbesc în numele lui fără să fie ai lui, există alții care se folosesc de numele lui spre a-și proclama sub nume celebru propriile teze și, în sfârșit, există teologi care contestă toate aceste idei și teze proclamate de cei de dinainte crezând că îl contestă pe Augustin. Augustin se află însă într-o perioadă a istoriei Bisericii universale în care dogmele și teologumenele abia se conturează și abia se așează în texte oficiale, perioadă în care adevărurile abia sunt recunoscute ca atare, trebuind să fie confirmate în Sfinte Sinoade și reconfirmate-n Sinoadele ulterioare.

Indiferent de erori, Augustin trebuie iertat de orice, fiindcă el n-a urmărit decat să configureze vocația și destinația ultimă a sufletelor, precum și calea Tainelor lor, grija lui constantă fiind slava lui Dumnezeu:

> „III. XXII. 65. Însă creatorul sufletului merită oricând laude, fie pentru a fi pus într-însul încă de la origine aptitudinea de a poseda binele suveran, fie pentru că îl ajută să progreseze, fie pentru că El dăruiește progreselor sale împlinire și încoronare, sau pentru că, printr-o foarte dreaptă condamnare, El îl face să se întoarcă în ordine conform meritelor atunci când păcătuiește, adică atunci când acesta refuză încă din timpul primilor pași să se îndrepte spre perfecțiune, sau când recade după un oarecare progres"[43].

Considerațiile augustiniene despre starea primordială a omului sunt deosebit de sumare: el nu dorește decât să dovedească faptul că păcatul nu poate fi imputat lui Dumnezeu, ci libertății omului:

---

evoluta atque illustrata est; aut si jam factum est, nondum in manus nostras hujuscemodi litterae pervenerunt".

[43] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, p. 447: „III. XXII. 65. *Creator vero ejus ubique laudatur, vel quod eam ab ipsis exordiis ad summi boni capacitatem inchoaverit, vel quod ejus profectum adjuvet, vel quod impleat proficientem atque perficiat, vel quod peccatem, id est aut ab initiis suis sese ad perfectionem attollere recusantem, aut jam ex profectu aliquo relabentem, justissima damnatione pro meritis ordinat".*

„III. XXIV. 72. Dacă deci omul a fost creat într-o astfel de stare încât, nefiind încă înțelept,el putea totuși să primească poruncile [divine], cu datoria evidentă de a li se supune, nu este mai uluitor că a putut fi sedus, și nu este nedrept ca el să fi fost pedepsit pentru că n-a ascultat porunca, și Creatorul său nu este autorul viciilor, deoarece absența înțelepciunii nu era încă un viciu pentru om și acesta nu primise încă puterea de a o poseda. Cu toate acestea omul avea mijlocul, dacă ar fi dorit să se folosească în mod convenabil, de a se ridica la ceea ce nu avea. Fiindcă alt lucru este să fii rațional și altul e să fii înțelept. Rațiunea îl face pe om capabil să primească porunca, la care mai e necesară fidelitatea de a împlini ceea ce aceasta prescrie. Ori, așa cum natura rațiunii îl face pe om capabil de poruncă, tot astfel supunerea față de aceasta îl face capabil de înțelepciune. Însă ceea ce face natura pentru a primi preceptul [divin], face voința pentru a-l asculta; și, la fel cum cum natura rațională este ca o calitate a primirii preceptului, tot astfel, supunerea față de acesta este o calitate a primirii înțelepciunii"[44].

Natura rațiunii conferă calitatea sau meritul receptării imperativului divin, iar voința conferă meritul sau calitatea supunerii sufletului acestui precept și apropierii de Dumnezeu.

„Însă imediat ce omul începe să fie capabil de a primi o poruncă el începe prin faptul de a putea păcătui"[45].

---

[44] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*, pp. 459-461: „III. XXII. 72. *Si ergo ita factus est homo, ut quamvis sapiens nondum esset, praeceptum tamen posset accipere, cui utique obtemperare deberet; nec illud jam mirum est, quel seduci potuit; nec illud injustum, quod praecepto non obtemperans poenas luit; nec Creator ejus auctor vitiorum est, quia non habere sapientiam, nondum erat vitium hominis, si nondum ut habere posset, acceperat. Sed tamen habebat aliquid quo si bene uti vellet, ad id quod non habebat ascenderet. Aliud est enim esse rationalem, aliud esse sapientem. Ratione fit quisque praecepti capax, cui fidem debet, ut quod praecipitur, faciat. Sicut autem natura rationis praeceptum capit, sic praecepti observatio sapientiam. Quod est autem natura ad capiendum praeceptum, hoc est voluntas ad observandum. Et sicut rationalis natura tanquam meritum est praecepti accipiendi, sic praecepti observatio meritum est accipiendae sapientiae*".

[45] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*: „*Ex quo autem incipit homo praecepti esse capax, ex illo incipit posse*

> „Ori păcatul este un rău constând în neglijarea fie de a primi [accepta] o poruncă [dumnezeiască], fie de a o asculta, fie de a rămâne credincios contemplării înțelepciunii. De unde putem înțelege că primul om, chiar dacă a fost creat înțelept, a putut fi sedus; și acest păcat provenind din liberul arbitru, este pedepsit pe bună dreptate de legea divină”[46].

E foarte greu, dacă nu imposibil, ca în lipsa unei harisme speciale să înțelegem cu rațiunea noastră căzută cum era rațiunea de dinaintea căderii. E foarte ușor atunci să cedezi ispitei de-a crede că era la fel.

peccare”.

[46] *Oeuvres de Saint Augustin, VI., Dialogues philosophiques, III., De l'âme a Dieu, De magistro & De libero arbitrio*: *„Peccatum autem malum est in negligentia vel ad capiendum praeceptum, vel ad observandum, vel ad custodiendam contemplationem sapientiae. Ex quo intelligitur, etiamsi sapiens primus homo factus est, potuisse tamen seduci. Quod peccatum cum esset in libero arbitrio, justa, divina lege, poena consecuta est”.*

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 147-190

TEOLOGIA IMNOGRAFIEI DUMINICII SFINȚILOR PĂRINȚI DE LA SINODUL AL VII-LEA ECUMENIC

Pr. Conf. Univ. Dr. Lucian Farcașiu

Abstract

This study refers to the theology of the hymnography dedicated to the Sunday of the Fathers of the Seventh Ecumenical Council. At first I made a brief incursion into the history of Christian iconology from the beginning to the 8th century, and then I approached the origins and evolution of iconoclasm as well as its combating by the decisions of the Seventh Ecumenical Council from Nicea. The second part of the study develops the theology of the hymnography dedicated to the Sunday of the Fathers of this Ecumenical Council, examining issues such as: doxology of the Fathers from the 7th Ecumenical Council and the development of the theology elaborated by them, Christ's Incarnation - the basis of the icon or the relationship between the image and the prototype.

Keywords

Theology, hymnography, Saints, Fathers, Council, Ecumenical, iconology, iconoclasm, doxology, Incarnation, Christ, relationship, image, prototype

I. Originile şi evoluţia iconoclasmului

a. Debutul perioadei iconoclaste

Pentru a înţelege acest fenomen, de fapt această criză apărută în viaţa Bisericii şi care a erupt ca un vulcan în prima jumătate a secolului al VIII-lea, ce a acoperit cu lava sa otrăvitoare un timp şi un spaţiu destul de mare, este necesară mai întîi o scurtă incursiune în evoluţia cinstirii icoanelor din primele opt veacuri creştine.

La început, mai ales în perioada de primară a Bisericii, reprezentările iconografice aveau un puternic caracter simbolic. Astfel, s-au păstrat din acele timpuri imagini reprezentând pe Blândul Păstor sau pe Proorocul Daniil, ca simboluri ale lucrării de mântuire a lui Dumnezeu în viaţa oamenilor[1].

Cu timpul, în primul rând datorită aşezării dogmelor (în special cele referitoare la umanitatea lui Hristos şi la Întruparea Sa) prin hotărârile sinoadelor ecumenice, dar şi din cauza vremurilor grele prin care a trebuit să treacă Imperiul bizantin în veacul al VII-lea, date de ameninţarea arabă şi de luptele interne pentru putere, poporul a simţit nevoia unui ajutor mai concret în viaţa de zi cu zi şi acesta a fost aflat în reprezentarea în stil natural a chipurilor Mântuitorului, Maicii Domnului şi ale sfinţilor, pe pereţii bisericilor sau pe bucăţi din lemn mobile[2].

b. Iconologia creştină până în secolul al VlII-lea

Faptul că Biserica primară a ezitat un timp să zugrăvească icoanele Mântuitorului Hristos şi ale sfinţilor Lui se explică pe de o parte prin aceea că majoritatea creştinilor provenea dintre iudei, păstrând încă reţinerea faţă de icoane, iar pe de altă parte, prin faptul că primii creştini aveau

[1] Protopop Alexandre Schmemann, *Byzantium, Iconoclasm and the Monks,* în „St.Vladimir s Seminary Quatrerly", vol. 3, no 3, Fall, 1959, p. 19.

[2] Alexandre Schmemann, *Byzantium, Iconoclasm and the Monks,* p. 20.

sentimentul trăirii cu Hristos și în Hristos așa de puternic impregnat în suflet, încât considerau inutilă zugrăvirea icoanei. Cu toate acestea, practica zugrăvirii icoanelor nu contravenea tradiției apostolice, pentru că prin reprezentarea iconografică se transmiteau aceleași adevăruri de credință, propovăduite prin cuvânt. Astfel, icoanele au devenit nedespărțite de viața și experiența Bisericii iar folosirea lor, spunea V. Grumel, „s-a stabilit și s-a răspândit nu impuse prin decret, nici introduse prin surprindere, ci în mod firesc ca ceva natural din sufletul creștin, rămas uman sub împărăția harului"[3].

În general, în această perioadă, apologeții și scriitorii creștini nu au încurajat reprezentările iconografice din motive practice, dorind să înlăture orice tendință de menținere a cultului idolatru la creștinii proveniți dintre păgâni. Astfel, *Tertulian, Clement Alexandrinul, Sfântul Ciprian al Cartaginei și Origen* s-au arătat reținuți nu numai față de cinstirea icoanelor, ci chiar față de zugrăvirea lor.

Deși exista o decizie sinodală împotriva cinstirii icoanelor, prin canonul 36 al sinodului de la Elvira din anul 306, aceasta a avut o influență redusă și restrânsă, câtă vreme ea nu a fost amintită ca argument nici chiar de iconoclaști[4].

După edictul de la Milan din anul 313, iconografia creștină a cunoscut o mare răspândire, Biserica vestind Evanghelia lui Hristos atât prin cuvânt cât și prin icoane.

Desigur s-a menținut în continuare și o direcție iconoclastă reprezentată în mod deosebit de *Sfântul Epifanie de Salamina* în Cipru († 403) sau de către istoricul bisericesc *Eusebiu de Cezareea* în Palestina († 340). Amintim în acest sens faptul că Sfântul Epifanie a rupt dvera unei biserici de lângă Betleem pentru că pe ea era pictat chipul Mântuitorului sau al unui sfânt, iar în Testamentul său îi anatematiza pe cei care ar îndrăzni

„să zugrăvească în culori materiale icoana Logosului divin, făcând aceasta datorită întrupării Sale[5]. Eusebiu de Cezareea,

[3] V. Grumel, citat la Nicolae Chifăr, *Istoria creștinismului,* Editura Universității „Lucian Blaga", Sibiu, 2007, p. 240.

[4] A se vedea în acest sens I. Rămureanu, *Cinstirea sfintelor icoane în primele trei secole,* în rev. „Studii Teologice", nr. 9-10/1971, pp. 621-671.

[5] Epifanie de Salamina, citat la Nicolae Chifăr, Istoria creștinismului, p. 240. A se vedea în acest sens și N. Chifăr, *Poate fi considerat Sfântul Epifanie al Salaminei un promotor al*

> chiar dacă ne oferă informații prețioase despre iconografia creștină în prima jumătate a secolului al IV-lea, manifestă o atitudine iconoclastă afirmând că „în culori moarte și neînsuflețite" nu se poate zugrăvi sfințenia lui Hristos, căci „nu avem voie să-L pictăm pe Hristos nici ca Dumnezeu, nici ca om"[6].

Majoritatea Sfinților Părinți și scriitori bisericești au aprobat și recomandat zugrăvirea și cinstirea icoanelor. Astfel, *Sfântul Ioan Gură de Aur* († 407) vorbește despre egalitatea dintre cuvântul propovăduit și icoană, recomandând-o ca mijloc de aducere aminte și de cinstire a sfinților. Tot la el întâlnim ideea de egalitate între imagine și prototip în sensul că icoana reprezintă imaginea prototipului și este identică cu acesta nu după ființă, ci după nume, idée dezvoltată în teologia trinitară a *Sfântului Vasile cel Mare* († 379) care afirmă că „cinstirea adusă icoanei se ridică la cel reprezentat în icoană", acest citat devenind un dicton al iconodulilor în toată perioada crizei iconoclaste. *Sfântul Grigorie de Nyssa* († 394) elogiază arta iconografică pentru că este atât de pătrunzătoare încât poate impresiona până la lacrimi, iar *Sfântul Grigorie Teologul* († 390) recomandă imaginile cu conținut creștin pentru împodobirea bisericilor, dând exemplu pe tatăl său.

Pentru *Sfântul Asterie al Amasiei* († cca. 410) icoana trebuie să aibă un rol bine definit, de promovare a faptelor bune și de contemplare religioasă[7].

În viziunea Sfinților Părinți, icoana trebuie privită ca mijloc de transmitere a mesajului evanghelic, astfel accentuându-se rolul ei educativ și didactic. În acest sens *Sfântul Nil Sinaitul* († cca. 430) recomanda prefectului Olympiodoros, care intenționa să împodobească o biserică cu scene de vânătoare și de pescuit, cu statui și cruci, să zugrăvească scene Noul și Vechiul Testament pentru ca cei care nu cunosc alfabetul și nu pot citi dumnezeiasca Scriptură, privind scenele zugrăvite, să-și amintească de curajul martirilor. Ceea ce Sfântul Nil recomanda prefectului Olympiodoros s-a concretizat în ctitoriile sale de la Nola și Fundi. *Paulin de Nola* († 431), ne oferă o important informație despre existența icoanei Sfintei Treimi. El atribuie icoanei rol estetic, didactic dar și liturgic,

iconoclasmului?, în rev. „Teologie și Viață", nr. 1-6/2000, pp. 144-158.

[6] Eusebiu de Cezareea, citat la N. Chifăr, *Istoria creștinismului,* p. 241.

[7] A se vedea despre aceasta la N. Chifăr, *Istoria creștinismului,* p. 241.

deoarece icoana are o mare importanță dogmatică pentru transmiterea învățăturilor de credință[8].

Rolul estetic şi mai ales cel didactic al icoanei l-a evidențiat papa *Grigorie cel Mare* († 604) mustrându-1 pe episcopul Serenus al Marsiliei pentru că a dispus înlăturarea icoanelor din biserici. El afirmă că trebuie interzisă adorarea icoanelor dar nu folosirea lor căci „ceea ce este Scriptura pentru cei care pot să citească, acelaşi lucru este icoana pentru cei care nu pot să citească"[9].

Spre sfârşitul secolului al V-lea şi pe tot parcursul secolului al Vl-lea, cultul icoanelor se generalizează, cinstirea lor fiind legată de cultul sfinților, tendințele iconoclaste devenind sporadice.

c. Primele ofensive împotriva cultului sfintelor icoane

În secolul al VII-lea s-a amplificat polemica iudaică împotriva cinstirii icoanelor şi a sfintei Cruci. De aceea, *Sfântul Leonțiu de Neapole în Cipru* († cca. 650), nu s-a folosit în polemica sa de argumentul Întrupării Domnului sau de citate patristice, ci de mărturii vechi-testamentare (covoarele cu chipuri de heruvimi folosite la facerea cortului sfânt, templul lui Solomon împodobit cu chipuri de heruvimi, heruvimii din Sfânta Sfintelor ş.a.), concluzionând:

> „După cum tu, închinându-te cărții legii, nu te închini firii pergamentului sau cernelii, ci cuvântului lui Dumnezeu, care se găseşte în ea, tot aşa şi noi ne închinăm icoanei lui Hristos şi nu firii lemnului sau culorilor, ci închinându-ne chipului neînsuflețit al lui Hristos, ni se pare că prin el ținem şi ne închinăm la însuşi Hristos"[10].

În concluzie, din afara Bisericii, icoanele erau atacate atât de iudei, cât şi de musulmani, tot mai prezenți în viața curții de la Constantinopol, în special prin cărturari, care considerau cinstirea lor o cădere în politeism[11].

În această situație, prima hotărâre sinodală în legătură cu cinstirea icoanelor a fost formulată la Sinodul II Trulan din anul 691/692 prin canonul 82,

[8] N. Chifăr, *Istoria creştinismului,* pp. 241-242.

[9] Sfântul Grigorie cel Mare, citat la N. Chifăr, *Istoria creştinismului,* p. 242.

[10] Citat la N. Chifăr, *Istoria creştinismului,* p. 242.

[11] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 10.

care cerea ca pe viitor Mântuitorul Iisus Hristos să nu mai fie reprezentat iconografic în chip de miel, ci după chipul Său omenesc prin care ne amintim de coborârea Sa din slava cerească pentru noi, de viața Sa pe pământ, de moartea Sa mântuitoare și de mântuirea lumii prin El[12].

Prin urmare, la sfârșitul secolului al VII-lea

> „icoanele deveniseră fară îndoială componentă a creştinismului. Ele erau întâlnite peste tot în viața creștinilor, fie că erau mari, fie că erau mici, fie sub formă de frescă, fie ca icoane portabile, făcute pentru instruirea credincioşilor sau ca dar de mulțumire, cu scop decorativ sau ca obiecte de cult, privite de credincioşi cu suspiciune sau cu speranță, combătute sau apărate, în Vechiul Testament interzise de Dumnezeu, iar prin Iisus Hristos justificate"[13].

Evlavia tot mai adâncă a majorității creștinilor din Imperiul bizantin față de icoane a culminat în secolul al VII-lea, vremurile de criză făcându-i pe oamenii simpli să ceară mai cu osârdie ajutorul lui Dumnezeu prin chipul văzut al icoanelor. Însă există și mărturii cu privire la unele excese apărute în această privință (icoane puse drept „naşi" la botez ori participarea la slujbe, și în special la Sf. Liturghie, doar pentru a se închina și a săruta icoanele, iar nu pentru a asculta slujba)[14].

Sinodul Quinisext a avut împotrivitori chiar din sânul Bisericii, respectiv episcopii de Efes, Claudiopolis și Nacoleia, care, cu de la sine putere, au decis să nu mai fie cinstite icoanele pe toată întinderea eparhiilor lor, deşi patriarhul Gherman al Constantinopolului s-a arătat pe față a fi un susținător al cultului icoanelor[15].

d. Declanșarea prigoanei iconoclaste

Episcopii iconoclaşti nu se vor opri la aceasta, ci vor cere sprijinul împăratului Leon al III-lea. Acesta, conştient de puterea și prestigiul pe care le dobândise prin oprirea dezastrului politic și militar de la începutul

[12] N. Chifăr, *Istoria creştinismului,* p. 242.

[13] N. Chifăr, *Istoria creştinismului,* pp. 242-243.

[14] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 10.

[15] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 11.

secolului al VIII-lea și împiedicarea ofensivei arabe, își extinde prerogativele și asupra Bisericii, considerându-se a fi conducător al acesteia, așadar în drept să dea hotărâri inclusiv cu privire la dogmele ei[16].

Nu trebuie să uităm și faptul că cei mai importanți susținători ai cinstirii icoanelor erau în acele timpuri monahii, a căror autoritate duhovnicească sporise considerabil, în multe cazuri proporțional cu mărimea mănăstirilor, deci și cu averile pe care le posedau, fapt ce a stârnit invidia împăratului, care nu dorea să împartă cu nimeni autoritatea asupra supușilor, nici măcar în cele duhovnicești[17].

Dacă anul 726 marchează începutul luptelor efective între cele două tabere, prin răscoala izbucnită ca urmare a înlăturării icoanelor de pe poarta palatului imperial, înfrântă de către armată, anul 730 reprezintă oficializarea doctrinei iconoclaste, prin Adunarea (Silentium) desfășurată în reședința imperială[18].

Un vechi opozant al iconoclasmului, patriarhul Gherman al Constantinopolului se va afla într-o relație tensionată cu Leon al III-lea, fiind înlocuit în anul 730, după ce a refuzat să semneze hotărârea luată în Silentium. Pe de altă parte este de menționat și tensiunea creată în Imperiul bizantin și papalitate, întrucât atât papa Grigorie al II-lea, cât și succesorul său, Grigorie al III-lea erau fermi apărători ai dogmelor iconodule lăsate de Sfinții Părinți ai Bisericii. Papa Grigorie al III-lea, convoacă la 1 noiembrie 731 un sinod, care hotărăște următoarele:

> „Dacă cineva, disprețuind pe aceia care țin cu sfințenie la tradiția veche apostolică a Bisericii, se erijează ca devastator, distrugător și profanator hulitor al sfintelor icoane îndeosebi al icoanelor Dumnezeului și Domnului nostru Iisus Hristos și al Precuratei și Preabinecuvântatei Maicii Sale, ale Pururea Fecioarei Maria, ale Sfinților Apostoli și al tuturor sfinților să fie oprit de la Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos și scos de la unitatea armonioasă a Bisercii întregi"[19].

---

[16] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 11. A se vedea în acest sens și *St. Gero, Byzantine Iconoclast during the Reign of Leo III***,** Louvain, 1973.

[17] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 12.

[18] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic,* p. 12.

[19] Hotărârile Sinodului din 1 noiembrie 731, citate la N. Chifăr, *Istoria creștinismului,* p. 244.

Acest conflict degenerează ulterior, iar vechile provincii bizantine din Italia şi împrejurimi sunt rupte de sub autoritatea papală, fapt care, alăturându-se politicii iconoclaste, îl va determina pe papa Grigorie al III-lea să-l excomunice pe împărat şi să se îndrepte definitiv spre conducătorii occidentali[20].

Punctul culminant al acestei perioade grele este atins în timpul domniei lui Constantin al V-lea Copronim, fiul lui Leon al III-lea, care va radicaliza lupta cu susţinătorii icoanelor. În vremea sa se convoacă falsul sinod ecumenic de la Hieria (în anul 754), care dă posibilitatea împăratului, dându-i aceeaşi autoritate cu a apostolilor, să decidă asupra dogmelor şi ereziilor. Ca atare, Constantin Copronim reiterează susţinerile iconoclaştilor: nu este de acord cu posibilitatea pictării chipului lui Hristos, nefăcând distincţie între natură şi ipostas; consideră materialul din care este făcută icoana ca fiind „consubstanţial cu prototipul". În plus, el se arată a fi împotrivitor chiar faţă de cinstirea sfinţilor şi a moaştelor. În hotărârea Sinodului de la Hieria, se preciza în chip eretic că

> „ ...dacă cutează cineva să zugrăvească în culori sub forma chipului omenesc fiinţa necircumscrisă sau persoana Logosului divin, pentru că S-a întrupat şi dacă nu recunoaşte mai vârtos pe Dumnezeu, care nici după întrupare nu poate fi circumscris, să fie anatema ... Bazându-ne pe Sfintele Scripturi date de Dumnezeu şi ancoraţi de stânca închinării lui Dumnezeu în Duh şi Adevăr, noi toţi care purtăm demnitatea preoţească şi ne-am adunat în numele Sfintei şi de Viaţă Făcătoarei Treimi, hotărâm unanim că orice icoană, fie că este făcută din orice material, fie că este pictată, trebuie să fei de acum îndepărtată din bisericile creştine ca ceva străin şi detestabil şi ca nimeni să nu cuteze pe viitor să mai practice meşteşugul păgân al zugrăvitului de icoane. Cine mai îndrăzneşte să mai zugrăvească icoane sau să le cinstească sau să le aşeze în biserici sau să le păstreze în casele lor, de este episcop, preot sau diacon trebuie să fei depus, iar de este laic sau călugăr să fie anatemizat şi făcut răspunzător de legile imperiale, ca duşman al poruncilor lui Dumnezeu şi al dogmelor lăsate de Sfinţii Părinţi"[21].

[20] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, pp. 12-13.

[21] Hotărârile Sinodului de la Hieria, în *Mansi*, 13, 337 C, citat la Nicolae Chifăr, *Istoria creştinismului*, p. 247.

Edictul dat la Hieria declanșează o puternică prigoană împotriva iconofililor, prin prigonirea, chinuirea și chiar uciderea acestora, majoritatea acestor mărturisitori fiind monahi. În plus, multe mănăstiri au fost incendiate, distruse sau transformate în cazarme și adăposturi pentru cai și materiale necesare companiilor militare. Universitatea din Constantinopol este închisă, profesorii care nu acceptau iconoclasmul sunt alungați, iar biblioteca va fi arsă. Pereții bisericilor sunt distruși, la fel și icoanele din locurile publice sau chiar din casele credincioșilor[22]. În Apus, papalitatea nu va aproba hotărârile Sinodului de la Hieria. Mai mult decât atât, papa Ștefan al IV-lea (768-772), convoacă în Biserica Salvator din palatul Lateran, în aprilie 769, sinod care condamna sinodul iconoclast de la Hieria, confirmând cultul icoanelor pe baza textelor Sfinților Părinți[23].

Pe timpul împăratului Leon al IV-lea, fiul lui Copronim, prigoana continuă, însă într-o formă moderată, simțindu-se deja influența împărătesei Irina[24].

În această perioadă, iconofilii, ajutați de gânditori, precum Sf. Ioan Damaschin, au câștigat lupta teologică în formularea învățăturii despre Sfintele Iocane, considerându-le mijloace necesare pentru sfințenie[25]. Principalul apărător al icoanelor pe tărâm dogmatic este Sf. Ioan Damaschin, care va lămuri definitiv corectitudinea cinstirii acestora prin *Cele trei Tratate împotriva iconoclaştilor.* Acest Sfânt Părinte fundamentează cinstirea sfintelor icoane, pe următoarele argumente de natură teologică:

> „Odinioară Dumnezeu cel necorporal și fără de formă nu era zugrăvit deloc. Acum însă, prin faptul că „Dumnezeu S-a arătat în trup", a locuit printre oameni, fac icoana chipului văzut al lui Dumnezeu. Nu mă închin materiei, ci mă

[22] Emilian Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, pp. 12, 15-17. A se vedea în acest sens și N. Chifăr, *Teologia iconoclastă a împăratului Constantin al V-lea și Sinodul de la Hieria (754),* în vol. „Studia historica et theologica. Omagiu profesorului Emilian Popescu", Iași, 2003, pp. 289-299; *St. Gero, Byzantine Iconoclast during the Reign of Constantin V,* Louvain, 1977.

[23] N. Chifăr, *Istoria creștinismului*, p. 248.

[24] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 17.

[25] Diac. Mihai Săsăujan, *Repere istorice-teologice ale perioadei iconoclaste,* în rev. „Teologia", 2000, nr. 3, p. 101.

închin Creatorului materiei, Creatorului Care S-a făcut pentru mine materie și a primit să locuiască în materie și a săvârșit prin materie mântuirea mea. Nu voi înceta de a cinsti materia prin care s-a săvârșit mântuirea mea. Nu cinstesc materia ca pe Dumnezeu – departe de mine gândul acesta! -, căci cum poate să fie Dumnezeu ceea ce își are originea în neființă?... Cinstesc și respect, de asemenea, și cealaltă materie, prin care s-a săvârșit mântuirea mea, ca una ce este plină de lucrare dumnezeiască și de har. Oare nu este materie lemnul crucii cel de trei ori lăudat și fericit?... Nu este materie cerneala și Prea-Sfânta carte a Evangheliilor? Nu este materie Masa purtătoare de viață, care ne dă Pâinea Vieții?... Dar, înainte de toate acestea, nu sunt materie Trupul și Sângele Domnului nostru? Sau suprimă cinstea și închinarea tutor acestora, sau admite, potrivit tradiției bisericești, și închinarea icoanelor, care sunt sfințite prin Numele lui Dumnezeu și ale prietenilor lui Dumnezeu și umbrite din cauza aceasta cu harul dumnezeiescului Duh! Nu defăima materia, căci nu este netrebnică. Nimic nu este netrebnic din ceea ce este făcut de Dumnezeu”[26].

[26] Sfântul Ioan Damaschin, *Primul tratat apologetic contra celor ce atacă Sfintele Icoane,* în vol „Cele trei tratate contra iconoclaștilor, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2016, pp. 65-66. Pentru a înțelege mai bine rolul și importanța Sfântului Ioan Damaschinul pentru fixarea teologiei Sfintelor Icoane a se vedea: G. Sima, *Temeiuri doctrinare ale cinstirii sfintelor icoane după Sfântul Ioan Damaschinul,* în rev. „Ortodoxia”, nr. 3/1989, pp. 117-140; D. Fecioru, *Teologia icoanelor la Sfântul Ioan Damaschin,* în rev. „Ortodoxia”, nr. 1/1982, pp. 28-40; V. Ioniță, *Sfântul Ioan Damaschin, apărător al sfintelor icoane,* în rev. „Studii Teologice”, nr. 7-10/1980, pp. 581-589; N. Runcan, *Personalități bisericești ortodoxe în mișcarea pentru apărarea icoanelor din preajma și după Sinodul al Vll-lea Ecumenic,* în rev. „Studii Teologice”, nr. 3/1990, pp. 61-79; C. Voicu, *Sfântul Ioan Damaschin apărător al Sfintelor Icoane,* în „Revista Teologică”, nr. 3-4/1996, pp. 412-424; N. Chifar, *Iconologia Sfântului Ioan Damaschinul în comtextul disputelor iconoclaste din secolul al VlII-lea,* în rev. „Teologie și Viață”, nr. 1-6 / 2000, pp. 113-126.

II. Combaterea ereziei iconoclaste. Convocarea Sinodului al VII-lea Ecumenic.

Murind împăratul Leon al IV-lea în anul 780, pe scaunul său urcă fiul Constantin, însă fiind nevârstnic, conducerea imperiului va fi preluată de mama sa, regenta Irina. Cinstitoare a icoanelor, Sf. Irina va începe un proces lent, dar sigur, de restabilire a cultului icoanelor. Sunt înlocuiți treptat, pentru a nu provoca o revoltă, toți susținătorii iconoclaștilor din administrația imperială, dar mai ales patriarhul[27]. A fost permisă întoarcerea iconodulilor din exil, iar călugării au reactivat viața monahală din capitală. Un rol deosebit în toată această perioadă l-a avut starețul Platon de la mănăstirea Saccudion de lângă Brusa.

Patriarhul Pavel al Constantinopolului, reproșându-și că a tolerat iconoclasmul, s-a retras la mănăstirea Sfântul Florus, îmbrăcând narea schimă monahală, sfătuind-o pe împărăteasa Irina să convoace un sinod ecumenic pentru restabilirea icoanelor. În locul său a fost ales patriarh, secretarul imperial Tarasie (784-806), fiind instalat în 25 decembrie 784[28].

Acesta începe lucrarea de curățire a Bisericii de zgura acestei erezii. El convoacă în anul 787 un sinod ecumenic la Niceea. Aici vor fi prezenți aproximativ 350 de ierarhi, alături de reprezentați ai papei și ai conducerii imperiale[29].

De la deschiderea acestui Sinod, în 24 septembire și până în 13 octombrie au avut loc 7 ședințe. Astfel, în *prima ședință* s-au discutat mai cu seamă problemele legate de reprimirea și reintegrarea în Biserică a episcopilor icoanoclaști, care se pocăiesc de comportamentul lor anterior, unii dintre ei fiind primiți, chiar ca membrii ai Sinodului, apoi asupra modalității de recunoaștere a clericilor hirotoniți de iconoclaști. În *a doua ședință* au continuat disputele privind reprimirea episcopilor iconoclaști și a fost aprobată scisoarea papei Adrian, în care acesta pleda pentru recunoașterea cultului icoanelor. Patriarhul Tarasie a declarat atunci:

> „Noi le acordăm o cinstire relativă, pentru că ele au fost făcute în numele lui Hristos și al Maicii Sale, pururea Fecioara,

[27] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 18.

[28] N. Chifăr, *Istoria creștinismului*, p. 249.

[29] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 18.

> ca și în numele sfinților îngeri și al tuturor sfinților; dar noi dăm numai lui Dumnezeu adorare și credința noastră”[30].

În *a treia ședință* au continuat dezbaterile privind reprimirea unor episcopi iconoclaști, s-a citit scrisoarea sinodală a lui Tarasie către patriarhii din Orient, răspunsul arhiereilor orientali și *Synodica* lui Teodor de Ierusalim. Sinodalii au constatat că toate acestea sunt conforme cu doctrina papei Adrian și a patriarhului Tarasie, privind cultul icoanelor. *A patra ședință* a fost consacrată dovedirii legitimității cultului icoanelor pe baza Sfintei Scripturi și a Sfinților Părinți. Au fost aduse în discuție texte din Vechiul și Noul Testament (cf. Ieșirea 25, 17-22; Numerii 7, 88-89; Iezechiel 61, 15, 19; Evrei 9, 1-5 și altele), iar Tarasie a conchis, pe baza lor:

> „Vechiul Testament a avut deja simboluri divine, de exemplu heruvimi, care proiectează umbră pe tronul slavei; și noi trebuie să avem chipuri ale lui Hristos și ale sfinților, care păzesc (protejează) cu umbra lor tronul slavei”[31].

Patriarhul Tarasie a adăugat și a foat competat de alții că heruvimii Vechiului Testament aveau chipuri de om și că, după Sfânta Scriptură, îngerii apar oamenilor în chip constant cu această înfățișare. Dumnezeu nu a interzis icoanele decât atunci când israeliții s-au îndepărtat de idolatrie. Au fost citate mai apoi pasaje din Sfinții Părinți ai Bisericii, precum: Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie de Nyssa, Sf. Grigorie Teologul, Sf. Chiril al Alexandriei, precum și din actele martirice, din care reiese faptul că icoanele cu scene din Sfânta Scriptură, din viețile sfinților, precum și moaștele lor au fost cinstite și înainte. În aceiași ședință, s-au discutat și alte texte ale Părinților, favorabile cinstirii sfintelor icoane, dintre care amintim cele ale papei Grigorie al II-lea, ale Patriarhului Gherman, ale lui Ioan de Synnada și ale altora, pronuntându-se anatema asupra icoanoclaștilor. Apoi, a foar propusă hotărârea dogmatică a Sinodului, potrivit căreia acesta se intitula Sfânt și Ecumenic, că a fost convocat la Niceea prin voința divină și din porunca Irinei, noua Elenă, și a noului Constantin. După reconfirmarea hotărârilor celorlalte 6 Sinoade Ecumenice precedente, hotărârea se termina cu un simbol de credință scurt, cuprinzând următoarele idei principale:

[30] Citat la E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 18.

[31] Citat la E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 19.

„Hristos ne-a eliberat de idolatrie prin Întruparea, Moartea și Învierea Sa ... Mântuitorul, apostolii și profeții ne-au învățat că trebuie să lăudăm și să cinstim mai întâi pe Maica Domnului, care este deasupra tuturor puterilor cerești, apoi pe sfinții îngeri, apostoli, profeți, martiri, sfinți, doctori și toți sfinții, că putem recurge la mijlocirea lor pentru a ne face plăcuți lui Dumnezeu, dacă ducem o viață virtuoasă. Noi cinstim, de asemenea, chipul sfintei și de viață făcătoarei cruci și moaștele sfinților după vechea tradiție a Bisericii Ortodoxe și, în special, după tradiția Sfinților Părinți, care au acceptat icoanele și au poruncit să fie așezate în biserici și în toate locurile. Aceste icoane sunt: cele ale lui Iisus Hristos, Mântuitorul nostru, Care S-a făcut om, apoi ale Stăpânei noastre, pururea Fecioara și Sfânta Maică a lui Dumnezeu și ale îngerilor imateriali, care s-au arătat drepților în formă omenească; la fel, icoanele Sfinților Aposoli, profeților, martirilor etc., pentru ca aceste copii să ne amintească de original și să ne facă părtași la sfințenia lor”[32].

În *a cincea ședință*, patriarhul Tarasie a arătat că iconoclaștii au fost influențați în convingerile lor de evrei, arabi, samariteni, teopashiți și de alții. Au fost analizate mai apoi pasajele din Sfinții Părinți sau alte lucrări, care, la prima vedere, ar da impresia că sunt împotriva icoanelor și s-a hotărât restabilirea peste tot a cultului acestora. Ședința s-a încheiat cu rostirea anatemelor împotriva iconoclaștilor și cu aducerea de elogii la adresa împăraților de la Constantinopol, Constantin și Irina. În *a șasea ședință*, s-a realizat combaterea sistematică, punct cu punct, a *Horos*-ului din 754, demonstrându-se că iconoclaștii au citat și au interpretat greșit, trunchiat ori fals unele pasaje din Sfânta Scriptură și din Sfinții Părinți. *A șaptea ședință* are o importanță deosebită, deoarece atunci a fost citit Horos-ul Sinodului al VII-lea Ecumenic.

Prin această hotărâre se arată că Sinodul nu vrea nici să rupă, nici să adauge ceva la tradiția Bisericii, ci să păstreze neschimbată întreaga învățătură ortodoxă, subliniind legătura sa cu celelalte șase Sinoade Ecumenice.

[32] Citat la E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*, p. 20.

În sensul acesta, a fost repetat simbolul de creință niceo-constantinopolitan, pronunțându-se anateme împotriva lui Arie, Macedonie și a partizanilor lor, recunoscându-se hotărârea Sinodului al III-lea Ecumenic de la Efes, că Fecioara Maria este Maica Domnului, de asemenea fiind reafirmate hotărârile Sinodului al IV-lea Ecumenic de la Calcedon în privința celor două firi ale lui Hristos, fiind anatematizate falsele doctrine propovăduite de Origen, Evagrie și Didim și mărturisindu-se, potrivit învățăturilor Sinodului al VI-lea Ecumenic cele două voințe în Hristos și dorința de a fi păstrate neștirbite tradițiile scrise și nescrise, inclusiv în ceea ce privește cinstirea sfintelor icoane. Hotărârea dogmatică a Sinodului al VII-lea Ecumenic se încheie astfel:

> „... Într-un cuvânt, spunem: păzim fără a inova toate predaniile orânduite nouă, fie în scris fie în mod nescris. Între care una este și figurarea zugrăvirii în icoană, ca una ce este în acord cu relatarea propovăduirii Evangheliei și este folositoare spre încredințarea adevăratei, și nu după închipuire, Întrupări a lui Dumnezeu Cuvântul și spre câștigul nostru unanim; căci ca unele ce în chip neîndoielnic se arată una pe cealaltă, ele (cuvântul și icoana) au în mod evident și aceeași valabilitate. Așa stând lucrurile, mergând noi pe calea împărătească și urmând învățăturii de-Dumnezeu-grăitoare a Sfinților noștri Părinți și Predaniei Bisericii Universale, căci cunoaștem că aceasta este a Duhului Sfânt Care locuiește într-însa, hotărâm și definim cu toată exactitatea și purtarea de grijă ca, alături de și asemenea tipului cinstitei și de-viață făcătoarei Cruci, să fie reînălțate în sfintele lui Dumnezeu biserici, pe sfintele vase și veșminte, pe ziduri și scânduri, în case și pe drumuri, și veneratele și sfintele Icoane alcătuite din culori și mozaic, ca și din orice altă materie potrivită, și anume: icoana Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, a Preacuratei Stăpânei noastre, Sfânta Născătoar-de-Dumnezeu, a cinstiților Îngeri și a tuturor Sfinților și Cuvioșilor bărbați”.

Sărutarea și închinarea în fața icoanei trimite trimite la cinstirea Prototipului ei, însă nu i se aduce adorare, precum acestuia, ci doar cinstire:

> „Căci cu cât mai mult sunt văzuți aceștia prin întipărirea lor iconică, cu atât și cei ce privesc la ele și sunt ridicați spre

amintirea și dorirea prototipurilor lor, le vor aduce sărutare și închinare de cinstire, iar nu adorația adevărată, care potrivit credinței noastre se cuvine numai Naturii dumnezeiești (a Sfintei Treimi); și în același fel ca tipului cinstitei și de-viață-făcătoarei Cruci, Sfintelor Evanghelii și celorlalte sfinte așezăminte, întru cinstirea lor se vor face și aducere de tămâie și lumini, precum era obiceiul în mod evlavios la cei din vechime. Căci, „cinstirea icoanei urcă la prototip" și cel ce se închină la icoană se închină la ipostasul celui zugrăvit în ea. Fiindcă așa e întărită învățătura Părinților noștri, adică Predania Bisericii Universale, care a primit Evanghelia de la o margine până la cealaltă a lumii... Iar cei ce cutează să cugete sau să învețe altfel, sau să încalce predaniile bisericești potrivit blestemaților eretici, să născocească inovația sau să respingă ceva din cele așezate în biserică: fie Evanghelie, fie tip al Crucii, fie zugrăvire iconică, fie trup sfânt de Martir; sau să cugete strâmb și viclean spre a răsturna ceva din predaniile legiuite ale Bisericii Universale, încă să se folosească de Sfintele Vase și de Sfintele Mânăstiri ca de niște lucruri comune, poruncim ca, dacă sunt episcopi sau clerici, să se caterisească, (depună), iar dacă sunt monahi sau laici, să se scoată afară de la împărtășanie (să se afurisească)"[33].

A opta ședință și ultima a fost ținută la Constantinopol, în palatul Magnaura, în prezența împăraților. A fost citit Horos-ul aprobat în ședința anterioară și împărații au întrebat dacă el a fost alcătuit cu asentimentul tuturor. Toți au strigat într-un glas că reprezintă voința lor. La cererea sinodalilor, împărații au semnat Horos-ul, apoi, au fost citite pasajele din Sfinții Părinți care susțin cinstirea icoanelor, care au fost analizate în ședința a patra a Sinodului. Sinodul a emis și 22 de canoane, care au avut menirea de a așeza ordinea și disciplina în Biserică, întrucât în timpul crizei iconoclaste s-au înregistrat nenumărate abuzuri, mai ales în ceea ce privește alegerea

[33] *Definiția credinței Sinodului VII Ecumenic de la Niceea (13 octombrie 787),* Mansi, XIII, 373-380; Karmiris, DSM, I, p. 238-241, citat în Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos – Prototip al icoanei Sale – tratatele contra iconomahilor,* studio introductive și traducere de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sfânta Mănăstire IOan Botezătorul, Alba Iulia, 1994, în *Anexa I*, pp. 193-195.

epsicopilor, ascultarea clerului și viața monahală. Prin unele canoane se urmărea și înlăturarea oricăror abuzuri privind cinstirea icoanelor, a moaștelor sau a sfinților[34]. Toți cei prezenți, episcopi, popor și reprezentanții armatei s-au ridicat în picioare pentru a exprima prin aclamații asentimentul lor general, au mulțumit lui Dumnezeu pentru tot ce se petrecuse, iar apoi episcopii s-au întors la bisericile lor[35]. De acum, în întreg Imperiul Roman

[34] N. Chifăr, *Istoria creștinismului,* p. 252.

[35] E. Popescu, *Aniversarea a 1200 de ani de la Sinodul al VII-lea Ecumenic,* pp. 18-23. Pentru informații amănunțite privitoare la desfășurarea Sinodului VII Ecumenic și teologia elaborată de acesta, dar și a disputei iconoclaste în general, a se vedea Anastos, M. V., „Iconoclasm and imperial Rule 717-842, în *Cambridge Medieval History,* vol. IV/I, Oxford, 1979, pp. 61-90; Brehier, Louis, *Le monde byzantine,* vol. I-II, Paris, 1969; Brown, P., „A Dark-Age Crisis: Aspects of the Iconoclastic Controversy", în *The English Historical Review,* an LXXXVI (1973), nr. 346, pp. 1-34; Diehl, Charles, „Le querelle des images", în *Le monde oriental de 395 a 1081,* Charles Diehl, Georges Marcais (eds), t. III, Paris, 1936, pp. 259-289; Gouillard, Jean, „Aux origins de l Iconoclasme; le temoignage de Gregoire II", în *Travaux et Memories,* vol. III, Centre de recherché et civilization byzantine, Paris, 1968, pp. 243-307; Grabar, A., *L iconoclasm byzantine. Dossier arheologique*, Paris, 1957; Grumel, V., *Recherches recentes sur l iconoclasm*, în rev. „Echos d'Orient", nr. 29/1930, pp. 92-100; Henephof, H., *Textus byzantine ad iconomachian pertinentes in usum academicum*, Leiden, 1969; Iorga, Nicolae, „Les origins de l'iconoclasm", în *Buletin de la Section Historique de l Academie Roumaine,* nr. 11/1924, pp. 143-156; Kaegi, W., „The Byzantine Armies and Iconoclasm", în *Byzantinoslavica,* nr. 27/1966, pp. 48-70; Lander, G., „Origin and Significance of the Byzantine iconoclastic Controversy", în *Medieval Studies,* nr. 2/1940, Pontifical Institute of Medieval Studies, Toronto, pp. 127-149; Martin, E. J., *A History of the iconoclastic Controversy*, Londra, 1930; Mayendorff, John, „The iconoclastic Crisis", în *Byzantine Theology. Historical Trends and Docrinal Themes,* Fordham Universitiy Press New York, 1983, pp. 42-53*; F. Boespflugl, N. Lossky (ed), Nicee II. 787-1987. Douze siecles d'images religieuses, Paris, 1987; N. Chifăr, Das VII. Okumenische Konzil von Nikaia. Das letzte Konzil der ungeteilten Kirche, Erlangen, 1993; G. Dumeige, Nikăa II, Mainz, 1985; A. Grabar, Iconoclasmul bizantin, trad. de D. Barbu, București,* ***1991;*** V. Munteanu, *Iconoclasmul bizantin (sec. VI1I-IX) în lumina noilor cercetări,* în rev. „Biserica Ortodoxă Română", nr. 8-10/1984, pp. 684-689; E. Băbuș, *Sinodul al Vll-lea Ecumenic-1200 de ani,* în rev. „Glasul Bisericii", nr. 6/1987, pp. 86-94; A. Jivi, *Sinodul al Vll-lea Ecumenic,* în rev. „Mitropolia Moldovei și Sucevei", nr. 5/1987, pp. 102-111; N. Chifăr, *Sinodul al Vll-lea Ecumenic, moment marcant al încheierii disputelor hristologice,* în rev. „Altarul

va fi restabilită oficial cinstirea sfintelor icoane, începând un amplu proces de refacere a artei creștine, distrusă în deceniile anterioare.

În concluzie, Sinodul al VII-lea Ecumenic, pe lângă reinstituirea cultului propriu-zis, a elaborat și o adevărată teologie a icoanei, prin care, aceasta nu doar că rămâne nedespărțită de artă, dar, mai mult, va fi legată de realitatea Întrupării Mântuitorului.

Importanța acestui sinod ecumenic este vădită nu doar prin preluarea hotărârilor sale de către Biserică și de Sf. Părinți din veacurile ulterioare în lucrările lor teologice, dar și de cinstirea sa în rânduiala bisericească (în prima duminică după 11 octombrie) și prin zugrăvirea sa pe pereții a numeroase biserici[36].

III. Teologia imnografiei Duminicii Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic.

Imnografia duminicii Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic, prăznuită în prima duminică care urmează zilei de 11 a lunii octombrie, doxologește icoana lui Hristos, relevând aspectele fundamentale ale cinstirii ei, de la sublinierea temeiului ei ultim care este Întruparea lui Hristos, în consens cu întreaga învățătură patristică a Bisericii, până la exprimarea sentimentelor credincioșilor, atunci când stau în rugăciune în fața icoanei. La alegerea acestei date au concurat două evenimente istorice majore. În primul rând, faptul că lucrările Sinodului al VII-lea Ecumenic de la Niceea s-au încheiat în 13 octombrie, prin citirea Horosului sinodal în care era proclamată cinstirea care se cuvine a fi adusă Sfintelor Icoane în incinta

Banatului", nr. 7-9/2000, pp. 12-22; P. Semen/N. Chifăr, *Icoana, teologie în imagini,* Iași, 1999; D. Stăniloae, *Iisus Hristos, ca prototip al icoanei sale,* în rev. „Mitropolia Moldovei și Sucevei", nr. 3-4/1958, pp. 244-272; D. Stăniloae, *Hristologie și iconologie în disputa din secolele VIII-IX,* în rev. „Studii Teologice", nr. 1-4/1979, pp. 12-53; N. Chifăr, *Relațiile politico-religioase dintre Roma și Constantinopol la începutul secolului al VlII-lea,* în vol. „Studii istorice", Sibiu, 2005, pp. 155-166; D. Bălțat, *Cinstirea sfintelor icoane în scrierile Sfântului Gherman I Patriarhul Constantinopolului,* în rev. „Mitropolia Ardealului", nr. 3/1989, pp. 21-34; S. Bulgakov, *Icoana și cinstirea sfintelor icoane,* trad. P. Lecca, București, 2000.

[36] Vasiliu, Pr., Vlăduț, „Sinoadele în cultul și iconografia Bisericii Ortodoxe", în rev. *Studii Teologice*, an XXV (1973), nr. 7-10, pp. 676-684.

palatului imperial din Constantinopol. Pe de altă parte, în 11 octombrie este cinstit Sfântul Teofan Graptul, care avea o cunoaștere deplină a învățăturii ortodoxe privitoare la cinstirea Sfintelor Icoane. Lui i se atribuie canonul din Duminica prăznuirii Sfinților Părinți de la Sinodul al Vll-lea Ecumenic, precum și cel din Duminica Ortodoxiei, care poartă de la început mențiunea „facerea lui Teofan”[37].

Ultima parte a studiului nostru își propune tocmai dezvoltarea teologiei pe care imnografia Duminicii Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic îl dezvoltă și îl subliniază. Vom prezenta de asemenea și câteva aspccte istorice privitoare la desfășurarea lucrărilor Sinodului, pe care textul imnografic îl evidențiază.

[37] Sfântul imnograful Teofan Graptul, împreună cu fratele său Teodor, se numără printre cele mai strălucite figuri ortodoxe care au ilustrat perioada iconoclasmului. Teofan Graptul s-a născut la Ierusalim, dintr-o familie foarte evlavioasă. În ultima parte a vieții, tatăl său a devenit monah și apoi preot la Mănăstirea „Sfântul Sava”, de lângă Betleem, în Țara Sfântă. În anul 811, cei doi frați au fost hirotoniți și au plecat, în 813, la Constantinopol, fugind din cauza invaziei arabe, așa cum au procedat, de fapt, și alți mulți monahi. Ei s-au stabilit la Mănăstirea Chora care, deja din 539, era loc de găzduire pentru călugării de la Sfântul Sava. Din cauza credinței sale curat ortodoxe, Teofan Graptul a avut mult de suferit din partea împăratului Leon al V-lea Armeanul, fiind și închis în cetatea de pe malul Bosforului până la moartea persecutorului său (25 decembrie 820). Mihail al II-lea, cel numit Travlos, l-a eliberat din închisoare, dar nu i-a oferit posibilitatea de a se întoarce în capitala Imperiului. A trebuit să plece la Mănăstirea Sfântul Mihail a lui Sostene, care se afla în partea europeană a Bosforului, unde și-a petrecut în liniște viața până la reluarea persecuției iconoclaste sub Teofil. În anul 834 va suferi noi persecuții, fiind bătut cu cruzime și închis într-o insulă la sud de Propontida. Scăpând de aici, va pleca la Constantinopol, pentru a se înfățișa împăratului Teofil. Acesta, iritat de răspunsul său curajos, a poruncit să fie aspru biciuit dimpreună cu însoțitorii săi, apoi să le fie imprimate pe față cu fierul încins, cele 12 versuri iambice. De aici și numele său de „Graptul”. Adus din nou în închisoarea pretoriului, a rămas aici un oarecare timp, apoi a fost exilat în localitatea numită azi Kartal (aproximativ 20 km la răsărit de Istanbul). După aceea, a fost trimis la Apamia, din Bitinia. Ultima parte a vieții și-a petrecut-o în liniște, bucurându-se de biruința Ortodoxiei după 843. Ales mitropolit de Niceea în anul 842, va păstori doar trei ani, până în octombrie 845, când își dă obștescul sfârșit (a se vedea *Viața lui Teofan Graptul* în „Enciclopedia religioasă și morală”, vol. 6, Atena, 1965, p. 205).

1. Elemente istorice privitoare la desfășurarea Sinodului VII Ecumenic

Unele texte imnografice ale acestei duminici oferă informații istorice privitoare la evenimentele desfășurate la Sinodul al VII-lea Ecumenic de la Niceea. În acest sens, alcătuirea imnografică arată:

> „Asupra celor ce urăsc adevărul, asupra clevetitorilor creștinătății, s-a adunat Sinodul al șaptelea al iubitorilor de Hristos, în luminata cetate a Niceei; ai cărui împărați, Irina și Constantin, au fost apărători”[38].

Sinaxarul duminicii din Minei, prezintă în sinteză întreaga desfășurare a lucrărilor acestui Sinod și a contextului istoric în care s-a desfășurat, arătând că:

> „Duminică după 11 zile ale lunii octombrie (n.n.), se face pomenirea Sfinților și fericiților Părinți de la Niceea, care a doua oară s-au adunat în acest oraș în zielele iubitorilor de Hristos împărați Constantin și Irina, împotriva celor ce păgânește și fără învățătură și fără socoteală făceau Biserica lui Dumnezeu a sluji idolilor și aruncau cinstitele și sfintele icoane”
>
> „Sfântul și a toată lumea al șaptelea Sinod s-a ținut la Niceea, a doua oară, în zilele împăratului Constantin și ale Irinei maicii sale; în ale lui Adrian Papa Romei și Tarasie al Constantinopolului; Politian al Alexandriei, Teodoret al Antiohiei și Ilie al Ierusalimului. Erau sfinții Părinți ce se adunaseră acolo, treisute șaizeci și cinci; care s-au strâns împotriva luptătorilor icoanelor și au anatematizat cu scrisoare anume tot eresul și pe căpepteniile eresurilor, apoi pe toți luptătorii împotriva icoanelor, poruncind și întărind cu scrisoare, cum că cel ce nu va cinsti sfintele icoane, este străin de dreapta credință. Au dogmatisiti că cinstea icoanei se ridică la chipul cel dintâi; și cum că cel ce cinstește icoana, cinstește pe înșuși cel ce este înfățișat în aceasta. Și așa, rânduind și întărind dreapta credință, s-a dus fiecare la scaunul său”[39].

---

[38] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 3-a, la Slavă…, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004, p. 160.

[39] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Sinaxar, p. 162.

2. Semnificația numărului 7, ca plinătate

Multe texte liturgice ale Praznicului Sfinților Părinți explică în chip mistagogic semnificația numărului șapte ca împlinire, punându-l în corespondență cu sfârșitul creației și odihna lui Dumnezeu de toate lucrurile sale. Toat astfel, sinodul al șaptelea ecumenic închee șirul tuturor ereziilor. Textele liturgice arată în acest sens:

> „Mai mare a fost dintru început numărul șapte; pentru că încetarea, în chip desăvârșit, a toată zidirea lui Dumnezeu, după întâia închipuire, a fost ziua a șaptea; iar acum, în Sinodul ce de șapte numărat, este încetarea tuturor eresurilor”[40].

Numărul șapte are o importanță majoră păentru Sfântul Teofan Graptul, autorul acestui imn. Astfel, arată el, Dumnezeu a creat lumea în șase zile, și „aceasta ar corespunde simbolic, primelor șase Sinoade Eumenice care au formulat dogma trimică și pe cea hristologică. Ziua a șaptea ar corespunde, desigur tot simbolic, Sinodului al VII-lea Ecumenic”[41].

Un alt text arată în același sens:

> „Scriptura legii a așezat cinstită săptămână fiilor evrei, celor ce se întemeiau pe umbră și slujeau ei; aceeași au făcut Părinții adunându-se la al șaptelea Sinod, cu voința lui Dumnezeu, Celui ce în șase zile a făcut toate și a șaptea zi a binecuvântat-o; și au făcut-o mai cinstită punând hotar credinței”[42].

Pe de altă parte, numărul șapte este prezent în textul imnografic al acestei duminici și ca împlinire și biruință asupra ereticilor iconoclaști. Dacă iconodulii au fost la început smeriți de mândria iconoclaștilor până de șapte ori, acum ei devin biruitori, tocmai ca încununare dumnezeiască a smereniei lor. Textul liturgic arată în acest sens:

> „De șapte ori cei mândri cu mintea au aplecat pe cei smeriți și au tăiat pornirile iubitorilor de virtuți, prin care îi cleveteau în dumnezeieștile lor fapte. Dar Părinții la al șaptelea Sinod ce

[40] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Cântarea I, tropar 2, p. 159.

[41] † Vasile Târgovișteanul, *Teologia icoanei în Canonul sărbătorii Sfinților Părinți de la Sinodul VII Ecumenic,* în rev. „Biserica Ortodoxă Română”, an CV (1987), nr. 9-10, p. 171.

[42] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Vecernia Mare, la Doamne strigat-am, stihira 2, pp. 155-156.

s-a adunat în Niceea, mândria acelora, îndată au smuls-o, mai mult de șapte ori"[43].

Ultima asociere a numărului șapte al acestui Sinod este făcut în textul imnografic cu înconjurarea de șapte ori a zidurilor cetății Ierihonului, pentru a fi cucerită de către evrei. Tot astfel, prin hotărârile părinților de la Sinodul al șaptelea se surpă toate învățăturile eretice. Textul imnografic arată în acest sens:

„Precum prin înconjurare de șapte ori s-au surpat zidurile Ierihonului, așa șapte Sinoade au surpat toată adunarea celor ce s-au ridicat asupra lui Dumnezeu; au surpat-o întru adânc, au surpat-o mai ales în adunarea a șaptea a trâmbițelor Duhului celor bine-glăsuitoare"[44].

3. Doxologirea Sfinților Părinți de la Sinodul VII Ecumenic și dezvoltarea teologiei elaborate de aceștia

Primul tropar al Cântării a 8-a din Canonul Praznicului Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic, theologhisește și doxologește adunarea sinodală de la Niceea, care a statornicit dreapta credință împotriva celor ce contestau cinstirea sfintelor icoane, astfel:

„Cu lege prea bine a așezat adunarea Părinților, cinstitorilor de Dumneyei, cuvioasă închinarea și ridicarea sfintelor icoane a lui Hristos. Și noi, iubitorii de dreapta cinstire, ca niște fii bine ascultători, săvârșim pomenirea lor de peste an și cu dragoste sărutăm icoana lui Hristos"[45].

Stihira de la Slavă... a Stihoavnei Praznicului Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic doxologește pe părinții sinodali, care au teologhisit despre icoana lui Hristos, în următoarea alcătuire imnografică:

---

[43] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 8-a, tropar 2, p. 163.

[44] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 4-a, tropar 2, p. 160.

[45] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea a 8-a, tropar 1, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004, p. 163.

„Pomenirea cea de peste ani a purtătorilor de Dumnezeu Părinți, care s-au adunat din toată lumea, în strălucita cetate a Niceei, bine-cinstind-o astăzi adunarea binecredincioșilor, cu credință o prăznuim. Că aceștia cu bun creștinesc gând au surpat învățătura cea fără de Dumnezeu a cumplitului Arie și de la Biserica sobornicească sinodicește l-au gonit. Aceștia luminat pe toți au învățat a mărturisi pe Fiul lui Dumnezeu de o ființă și împreună-veșnic și mai înainte de veci; cuprinzând acestea în Simbolul credinței cu osârdie și cu dreapta credință. Pentru aceasta, și noi, urmând dumnezeieștilor lor dogme și tare crezând, slujim Tatălui, și Fiului, și Duhului celui Preasfânt, într-o Dumnezeire a Treimii celei de o ființă"[46].

Textul acesta imnografic stabilește anumite analogii între Sinodul I Ecumenic și cel de-al VII-lea, referindu-se la faptul că amândouă Sinoadele au avut loc în aceeași cetate a Niceii. Pe de altă parte, confirmarea cultului sfintelor icoane, având ca prim temei Întruparea lui Hristos pentru mântuirea noastră, este legată de afirmarea dumnezeirii lui Hristos, la cel dintâi Sinod Ecumenic, fapt pe care Sinodul al VII-lea l-a întărit, afirmând că cinstirea icoanei lui Hristos, urcă la Prototipul său. Astfel, hotărârile dogmatice ale Sinodului VII Ecumenic reafirmă dogma despre Dumnezeirea Fiului, refăcând din această perspectivă cămașa cea ruptă a Bisericii, prin învățătura eretică a lui Arie. Textul liturgic al acestei duminici doxologește în sensul acesta:

„Haina lui Hristos cea ruptă și spartă de câinii cei lătrători înțelepțește ați cusut-o, cinstiților Părinți; că n-ați răbdat nicicum a vedea goliciunea lui, ca și Sim și Iafet, cea de demult părintească; ci ați umplut de rușine pe ucigătorul părinte, pe Arie cel numit cu nume de nebunie și pe cei de un gând cu el"[47].

Altă stihiră a Duminicii arată că părinții acestui Sinod au „omorât pe Arie și pe cei împreună lucrărtori cu el"[48].

[46] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Vecernia, Stihoavna, la Slavă…, p. 158.

[47] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Vecernia, la Doamne strigat-am, stihira 5, p. 156.

[48] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Vecernia, stihira 4, p. 156.

- Întărirea mărturisirii de credință ortodoxe

Pe de altă parte, hotărârile dogmatice ale Sinodului VII Ecumenic întăresc și confirmă dogma ortodoxă despre Întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, adevăr fixat în prima parte a Simbolului de credință, alcătuit la primul Sinod Ecumenic de la Niceea, care surpă pe toți ereticii din decursul istoriei care negau Dumnezeirea Fiului. Prima stihiră de la Laudele acestei duminci, arată în acest sens următoarele:

> „Toată știința sufletască adunând cu dumneziescul Duh chibzuind, fericiții și cinstiții Părinți, Simbolul credinței cu dumnezeiască scrisoare l-au însemnat. În care învață luminat, că, fără de început, Cuvântul este împreună cu Cel ce L-a născut și de o ființă cu adevărat; urmând apostoleștilor învățături, cei preamăriți și cu totul fericiți cu adevărat și de Dumnezeu gânditori"[49].

- Mărturisirea treimică a Sinodului

Mărturisirea dogmatică din Simbolul de credință al Bisericii, formulând la cel dintâi Sinod Ecumenic învățătura despre Dumnezeirea Tatălui și a Fiului, iar la cel de-al doilea învățătura despre dumnezeirea Duhului Sfânt este așadar una treimică. Din această perspectivă, Părinții de la Sinodul al VII-lea Ecumenic, apărând și întărind mărturisirea de credință niceo-constantinopolitană, au oferit Bisericii o mărturisire de credință treimică. Textul liturgic al Duminicii arată în sensul acesta:

> „Ceata sfinților părinți, de la marginile lumii adunându-se astăzi, o ființă și o fire a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh a fi a învățat; și taina cuvântării de Dumnezeu luminat au dat-o Bisericii ..."[50].

- Întărirea biruinței credinței ortodoxe asupra tuturor ereziilor.

Din această perspectivă, Părinții de la Sinodul VII Ecumenic, întărind crezul ortodox, întăresc și sintetizează în formula dogmatică a Sinodului, hotărârile Sinoadelor Ecumenice anterioare, surpând toate eresurile care s-au născut până în acest moment în istoria Bisericii. Textul liturgic al acestei duminici, arată din această perspectivă:

---

[49] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, la Laude, stihira 1, p. 164.

[50] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, la Laude, Slava…, p. 165.

„Pe macedonieni, pe nestorieni, pe eutihieni, pe dioscorieni, pe apolinarieni, pe Savelie Severianul; pe lupii cei grei ce s-au adunat în piei de oi, i-ați alungat departe de turma Mântuitorului, ca niște adevărați păstori, lăsându-i prea goi de piei, pe ei, de trei ori ticăloșii. Pentru aceasta, pe voi vă fericim"[51].

O altă alcătuire imnografică din slujba acestei duminici, arată în același sens despre Sfinții Părinți ai Sinodului, că :

„... o ființă a Sfintei Treimi a fi cu dreaptă credință învățând, hula lui Arie ați surpat-o sinodicește. Cu care împreună biruind și pe Macedonie, luptătorul împotriva Duhului, ați defăimat pe Nestorie, pe Eutihie și pe Dioscor, pe Savelie și pe Sever cel fără de cap. De a căror amăgire rugați-vă să ne izbăvim noi; ca viața noastră întru credință nespurcată să se păzească, rugămu-vă"[52].

- Alungarea ereticilor din Biserică și surparea învățăturilor lor mincinoase

Multe alcătuiri ale Duminicii Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic doxologesc faptul că prin hotărârile dogmatice ale acestui Sinod au fost alungați ereticii din Biserică și mărturisirile lor mincinoase. Iată o astfel de alcătuire imnografică:

„Cum nu se va clătina Biserica lui Hristos cea nemișcată, de la Dânsul în taină s-au învățat dumnezeieștii mai-mari păstori, care pe cei ce voiesc să o clatine i-au lepădat de la cei bine-credincioși, ca niște părți ale lui Antihrist"[53].

[51] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Vecernia, la Doamne strigat-am, stihira 6, p. 156.

[52] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Vecernia, la Litie, stihira de la Slavă…, p. 158.

[53] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea a 3-a, tropar 1, p. 159.

Sau într-un alt text liturgic, Părinții Sinodali apar iarăși prezentați ca surpători ai eresurilor: „...uscând eresurile celor grăitori cu limbi hulitoare și stingând tulburările cele în chipul văpăii ale celor rău-măritori..."[54].

Într-un alt text al slujbei acestei Duminici, surparea ereticilor devine prilej de laudă adusă lui Dumnezeu:

> „Să picure munții dulceață și bucurie, că mulțimea ereticilor s-a alungat, acea care vărsa venin amar cu lepădarea sfintelor icoane"[55]. Altă alcătuire a slujbei îmbracă aceiași formă a doxologiei atunci când se referă la biruința asupra ereziei: „Biruiescu-se căpeteniile eresurilor, prin dogmele de Dumnezeu grăitorilor bărbați ..."[56]. Sau chiar forma rugăciunii credincioșilor Bisericii:

> „Învrednicește-mă, Doamne, pe mine cel ce doresc acum, să laud cu cântări pe cel de-al șaptelea sinod, adunarea celor șapte daruri, ale Mângâietorului, Cel ce l-a înțelepțit cu limbile de foc și a făcut să tacă toată limba cea vătămătoare și hulitoare"[57].

Biruința credinței ortodoxe asupra ereticilor și mărturisirilor lor aduce amuțirea acestora. Textul liturgic doxologește astfel, într-o minunată alcătuire:

> „... cu dumnezeiască putere slăbesc limbi multe, ale celor ce grăiesc hule asupra înălțimii"[58].

Puterea duhovnicească a Părinților Sinodali și lupta lor împotriva tuturor mărturisirilor eretice dă posiblitatea credincioșilor Bisericii de a le cere mijlocirea în lupta împotriva erezei. Textul liturgic invocă în acest sens mijlocirile Părinților Sinodali:

---

[54] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Sfinților Părinți, Sedealna, p. 160.

[55] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea a 3-a, tropar 1, p. 161.

[56] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea a 7-a, tropar 1, p. 163.

[57] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea I, tropar 1, p. 159.

[58] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea a 8-a, tropar 3, p. 163.

„Părinților cei de cele cerești gânditori, care, la al șaptelea Sinod v-ați adunat, aduceți rugăciune îndelungată Treimii, ca să ne izbăvim de tot eresul și de judecata cea veșnică și să dobândim Împărăția Cerurilor, noi, cei ce lăudăm dumnezeiască adunarea voastră”[59].

Lupta aceasta a Părinților sinodului al VII-lea Ecumenic împotriva ereticilor este expresia vitejiei lor, textul liturgic arătând astfel că

„Arătând luptă vitejească și cu dumnezeiască râvnă fiind aprinsă adunarea Părinților, ca și Ilie, au omorât pe preoții păgâni cei de rușine”[60]. Un alt imn al acestei duminici proclamă biruința asupra ereticilor, în următoarea alcătuire:

„Lumina a răsărit, întunericul este departe, necredincioșii s-au alungat; pentru aceasta toate fiind pline de lumină, pe dătătorul de lumină Hristos cu veselie Îl laudă și zic: Binecuvântat este Dumnezeul părinților noștri”[61].

- Restabilirea cultului Sfintelor Icoane și rușinarea ereticilor

Un text liturgic al Duminicii Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic, arată că lucrarea lor teologică și duhovnicească se leagă de restabilirea cultului sfintelor icoane. Textul liturgic arată despre Părinții Sinodali din această perspectivă că:

„… chipul lui Hristos cu dragoste l-ați cinstit …”[62]. Sau într-un alt text se arată că Părinții de la acest Sinod „ …cu îndrăzneală au dogmatisit să ne închinăm cu dragoste icoanei lui Hristos”[63]. Odată reafirmată învățătura ortodoxă despre

[59] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Luminânda, la Slavă…, p. 164.

[60] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Sfinților Părinți, Cântarea a 4-a, la Slavă…, pp. 160-161.

[61] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 7-a, la Slavă…, pp. 162-163.

[62] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 9-a, tropar 2, pp. 163-164.

[63] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 4-a, la Slavă…, p. 161.

> sfintele icoane, ereticii iconoclaști rămân rușinați, textul liturgic arătând în acest sens faptul că „ … acum tot în Niceea au fost tot apărători și au umplut de rușine pe luptătorii împotriva icoanelor”[64].

Într-un alt text liturgic, este subliniat faptul că Dumnezeieștii Părinți de la acest Sinod i-au anatematizat pe ereticii iconoclaști:

> „Cu prea înalt gând chibzuind Sfinții Părinți, anatemei au dat pe luptătorii împotriva icoanelor ca pe cei ce gândeau lucruri străine de dânșii; și au poruncit a da precum se cuvine cinste icoanei lui Hristos”[65].

- *Cinstirea se cuvine icoanei* Mântuitorului, Maicii Domnului și *a tuturor sfinților.*

Cinstirea icoanelor Maicii Domnului și ale sfinților se fundamentează pe Întruparea Fiului lui Dumnezeu, căci prin Întrupare, firea omenească a fost mântuită și prin lucrarea Duhului Sfânt, făcută părtașă dumnezeirii. Icoanele sfinților sunt cinstite tocmai datorită părtășiei lor la dumnezeire[66]. Întrucât sfântul s-a îmbrăcat în harul lui Dumnezeu, el poate fi zugrăvit în icoană[67]. Cât privește reprezentarea Maicii Domnului în icoană, aceasta este cu putință întrucât Fecioara Maria reprezintă prima ființă umană prin care s-a realizat Întruparea Fiului lui Dumnezeu, cu scopul îndumnezeirii omului. Astfel, Maica Domnului este

> „prima făptură a genului uman care a atins prin totala transfigurare a ființei Sale, scopul rezervat oricărei creaturi … Imaginea ei ocupă deci primul loc după aceea a lui Hristos și îi este complementară; ea se deosebește de icoanele celorlalți sfinți sau ale îngerilor, atât prin varietatea tipurilor iconografice, cât și prin cantitatea sau intensitatea cu care sunt venerate”[68].

---

[64] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea 1, la Slavă…, p. 159.

[65] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 5-a, tropar 1, p. 161.

[66] Pr. Lect. Dr. Nicolae Chifăr, *Icoana – teologie în culori și expresie a realității Întrupării lui Hristos,* în rev. „Teologie și Viață”, 1995, nr. 10-12, p. 112.

[67] L. Uspensky, *Teologia icoanei,* Editura Anastasia, București, 1994, p. 113.

[68] L. Uspensky, *Teologia icoanei*, pp. 33-34.

În accord cu întreaga învățătură a Părinților de la Sinodul Ecumenic de la Niceea, un tropar din Canonul închinat Părinților subliniază faptul că cinstirea se cuvine în aceeași măsură chipului Mântuitorului, ca de altfel și al Maicii Domnului, dar și al tuturor sfinților:

> „Cuvântul lui Dumnezeu având săgeată și sabie, a junghiat pe toți vrăjmașii cu chipul crucii; pe aceia care nu cinstesc întocmai chipurile lui Hristos și ale Născătoarei de Dumnezeu și ale tuturor Sfinților Părinți cei de Dumnezeu văzători”[69].

- Împodobirea Bisericii cu Sfintele Icoane.

În canonul Duminicii Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic se arată că prin învățătura lor insuflată de Dumnezeu Bisericile se reîmpodobesc cu sfintele icoane, acest fapt fiind prilej de mare bucurie duhovnicească pentru toți credincioșii Bisericii:

> „Se împodobesc acum bisericile, cu laminate icoane înfrunusețându-se. Pentru aceasta lumea cântă în biserici, Celui frumos cu podoaba mai mult decât toți oamenii, cu cel ce cântă: Binecuvântat este Dumnezeul părinților noștri”[70].

- Învățătirile Părinților Sinodali - izvor curățitor, care readuce pacea în Biserică.

Un alt text liturgic arată că învățăturile Părinților sinodali sunt asemenea unui izvor curățitor, care limpezește Biserica de zgura ereziei: „Curățește, adunarea Părinților, izvoarele cele tulburi și tinoase și, luând din izvoarele mântuirii, satură luminat pe poporul cel însetat al lui Hristos, de curgerile învățăturilor”[71].

În Canoanele Utreniei Praznicului, textul imnografic subliniază faptul că lucrarea teologică a Sfinților Părinți readuce pacea în Biserică. Dacă erezia aduce neliniște și dezbinare, reafirmarea dreptei credințe dăruiește

[69] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 4-a, tropar 1, p. 160.

[70] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 7-a, tropar 2, p. 162.

[71] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 3-a, tropar 2, p. 160.

Bisericii și credincioșilor ei pace și veselie duhovnicească. Textul doxologește astfel:

> „Acum este vreme de veselie, acum s-a arătat ziua mântuirii; să ne veselim dar, și lui Hristos cu veselie să-i strigăm: Pacea Ta dă-ne-o nouă, pentru rugăciunile PĂrinților celor de la al șaptelea Sinod, Iubitorule de oameni”[72].

- Măiestria păstorească a Părinților Sinodali

Priceperea și formularea corectă a învățăturii de credință ortodoxe de către părinții Sinodului al VII-lea Ecumenic este o expresie a măiestriei lor păstorești, textul liturgic doxologind acest fapt în următoarea alcătuire imnografică:

> „Toată măiestria cea păstorească adunând și de mânia cea preadreaptă pornindu-se acum prea cu dreptate, dumnezeiștii păstori, pe lupii cei grei și pierzători i-au alungat, împrăștiindu-i de la plinirea Bisericii cu prastia Duhului, ca pe cei ce căzuseră spre moarte și erau ca niște bolnavi fără de vindecare; ca niște slugi prea adevărate ale lui Hristos și tăinuitori preasfințiți ai dumnezeieștilor propovăduiri”[73].

Pe de altă parte, dogmele descoperite de părinții sinodali au fost alcătuite sub insuflarea Duhului Sfânt. Textul imnografic arată în acest sens:

> „Toată strălucirea Sfântului Duh cea cu mintea gândită primind-o, învățătura cea mai presus de fire, cu cuvânt scurt și cu multă înțelegere au spus-o, prin dumnezeiască insuflare; ca niște propovăduitori ai lui Hristos, părtinind fericiții evangheliceștilor dogme și așezămintelor creștinești; de sus luând descoperirea lor și luminându-se, au alcătuit credința cea de Dumnezeu învățată”[74].

---

[72] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 5-a, la Slavă…, p. 161.

[73] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, la Laude, stihira 3, p. 165.

[74] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, la Laude, stihira 2, pp. 164-165.

- Numiri ale Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic.

Pentru înălținea cugetării lor teologice, dar și pentru dogmele cele insuflate de Dumnezeu pe care le-au formulat la acest Sinod, Sfinții Părinți participanți la lucrările lui sunt primesc în imnografia duminicii închinate lor dieferite numiri. Auzim astfel că sunt numiți:

> „trâmbițele Duhului cele de taină, purtătorii de Dumnezeu Părinți … cei ce au cântat în mijlocul Bisericii, cântare întocmită de teologie …”[75]; „ … prefericiților Părinți, de Dumnezeu grăitori …”[76], „ … sfinților, de cele cerești gânditori …”[77].

Sau într-un alt text liturgic, Părinții sinodali sunt theologhisiți astfel:

> „ … O, dumnezeiască tabără! De Dumnezeu grăitorilor ostași întramați ai oastei Domnului; stele mult-luminoase ale tăriei celei înțelegătoare; stâlpii cei nesurpați ai Sionului celui de taină; florile Raiului, cele cu duhovnicească mireasmă; gurile Cuvântului celui de aur, lauda Niceii, podoaba lumii! …”[78]. În alte texte, Părinții sinodali sunt numiți ai „așezămintelor apostolești osârduitori păzitori …”[79] sau „Luminători prea străluciți ai adevărului …”[80].

4. Întruparea lui Hristos - temeiul icoanei

Sfântul Ioan Damaschin subliniază faptul că icoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos poate fi reprezentată în virtutea faptului că Acesta S-a arătat neamului omenesc în trup:

> „Îl zugrăvesc pe Dumnezeul nevăzut, nu ca nevăzut, ci ca pe Unul Care S-a făcut văzut pentru noi prin participarea la trup și sânge. Nu zugrăvesc Dumnezeirea nevăzută, ci zugrăvesc

[75] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Vecernia, la Doamne strigat-am, Slavă…, p. 156.

[76] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Sedealna, p. 160.

[77] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 9-a, tropar 2, p. 163.

[78] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, La Laude, Slavă…, p. 165.

[79] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Vecernia, la Litie, stihira 1, p. 158.

[80] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Sedealna, p. 160.

corpul văzut al lui Dumnezeu; căci dacă este cu neputință să se zugrăvească sufletul, cu atât mai mult Dumnezeu, Care a dat sufletului imaterialitatea!"[81].

Același Sfânt Părinte arată:

„Dacă tu ai înțeles că Cel netrupesc S-a făcut om pentru tine, atunci, evident că poți să reprezinți chipul Său omenesc. Fiincă Cel Nevăzut S-a făcut vizibil luând trup omenesc poți să înfățișezi chipul Celui pe care l-am văzut. Pentru că Cel care nu are nici trup, nici formă, nici cantitate, nici calitate, care depășește orice mărime din cauza desăvârșirii naturii Sale, pentru că Cel care având natură dumnezeiască a luat condiția robului, și a restrâns cantitatea și calitatea și S-a îmbrăcat cu trăsături omenești, sapă în lemn și prezintă spre contemplare pe Cel Care a voit să se facă vizibil"[82].

Așa cum dezvoltă teologia icoanei, gânditorul apusean Christoph Schonborn

„Icoana ne ridică privirea spre chipul Celui care, cu toate că este Dumnezeu, a asumat trăsăturile unei experiențe individuale. Icoana lui Hristos ne arată că ne putem apropia fără teamă de Dumnezeu. Prin contemplarea icoanei Mântuitorului vom fi pătrunși de taina curățitoare a întrupării Fiului lui Dumnezeu. Pentru aceasta, icoana este cel mai evident semn al iconomiei mântuirii"[83].

Întruparea Fiului lui Dumnezeu devine temeiul reprezentării Sale iconice, fiindcă prin ea, Dumnezeu pătrunde materia pe care El o renaște luând trup. Sfântul Ioan Damaschin arată în acest sens: „Nu mă închin materiei,

[81] Sfântul Ioan Damaschin, *Primul tratat apologetic contra celor care atacă sfintele icoane,* în vol. „Cele trei tratate contra iconoclaștilor", p. 54.

[82] Sfântul Ioan Damaschin, *Primul tratat apologetic contra celor care atacă sfintele icoane,* în vol. „Cele trei tratate contra iconoclaștilor", p. 63.

[83] Christoph Schonborn, *Icoana lui Hristos. O introducere teologică,* Editura Anastasia, 1996, p. 183.

ci mă închin Creatorului materiei, Creatorului Care S-a făcut materie pentru mine, și care a primit să locuiască în materie și a săvârșit prin materie mântuirea mea”[84].

Condacul Duminicii Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic subliniază o nuanță teologică foarte profundă, dezvoltată și de Părinții sinodali, și anume faptul că reprezentarea icoanei are ca ultim temei Întruparea Cuvântului lui Dumnezeu. Astfel, prin faptul că Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu S-a arătat în trup, cu înfățișare omenească, icoana Sa este cu putință de reprezentat. Iată mărturia textului liturgic:

> „Fiul, Cel ce din Tatăl a strălucit de negrăit, din femeie S-a născut îndoit în fire; pe Care, văzându-L, nu ne lepădăm de închipuirea chipului, ci pe aceasta, cu bună credință însemnând-o, o cinstim cu credință. Pentru aceasta, ținând Biserica credința cea adevărată, sărută icoana înnomenirii lui Hristos”[85].

Icosul Duminicii dezvoltă aceeași idee teologică, extinzând însă cinstirea iconei și prin referințe la reprezentările sfinților:

> „Vrând întru tot înduratul Dumnezeu să ne ridice pe noi pururea spre pomenirea desăvârșită a înnomenirii Sale, această întemeiere a dat oamenilor, ca să închipuiască cu vopsele pe icoană cinstitul chip; ca, văzând acestea înaintea ochilor, să credem cele ce cu cuvântul le-am auzit; înțelegând luminat fapta și numele, chipul și patimile sfinților bărbați, și al lui Hristos, Cel ce dă cununi sfinților nevoitori și mucenicilor; prin care acum mai luminat ținând Biserica adevărata credință, sărută icoana înnomenirii lui Hristos”[86].

Expresia „să închipuiască cu vopsele pe icoană cinstitul chip”, exprimă în chip lămuritor arta zugrăvirii sfintelor icoane, textul liturgic subliniind și faptul că prin intermediul lor se săvârșește „pomenirea desăvârșită a înnomenirii” Fiului lui Dumnezeu. Un alt text liturgic din Canonul Părinților

[84] Sfântul Ioan Damaschin, *Primul tratat apologetic contra celor care atacă sfintele icoane,* în vol. „Cele trei tratate contra iconoclaștilor”, pp. 65-66.

[85] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Condacul, pp. 161-162.

[86] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Icosul, p. 162.

explică faptul că Întruparea lui Hristos devine temeiul zugrăvirii icoanei, întrucât în trupul omenesc al lui Hristos, firea Sa dumnezeiască stă împreună cu firea omenească:

> „Ziditu-S-a din curat sângele tău, Ziditorul prunc de bunăvoie pentru milă, Cel ce te-a păzit după naștere pe tine toată curată și a curățit chipul cel întinat. Pentru aceasta, în icoană împreună cu tine Se închipuiește, cu firea fiind om, Dumnezeu fiind din fire"[87].

Textul acesta din urmă arată faptul că icoana lui Hristos poate fi reprezentată, având ca temei al său faptul că „Dumnezeu S-a arătat în trup" (Filipeni 2,), iar în trupul Său uman, firea Dumnezeiască încape întreagă, în unire cu firea omenească. La fel icoana, deși realizată din elemente materiale, surprinde în înfățișarea omenească a chipului Hristos și firea Sa Dumnezeiască întreagă, care stă împreună cu firea Sa omenească prin Întrupare. A refuza pictarea chipului lui Hristos înseamnă a refuza realitatea Întrupării Sale, adică reiterarea erezeiei dochetismului[88].

5. Icoana Maicii Domnului coboară către realitatea Întrupării Cuvântului

Alte texte liturgice ale Praznicului Sfinților Părinți de la Niceea subliniază faptul că cinstirea ce se aduce icoanei Maicii Domnului, își are temeiul în faptul că aceasta este pricinuitoarea mântuirii noastre, născându-L cu trup de Fiul lui Dumnezeu. Textul liturgic al duminicii arată în acest sens că

> „ ... tu una ești Maică a lui Dumnezeu, care mântuiești cu rugăciunile tale adunările dreptcredincioșilor"[89]. Așadar, cinstirea care se cuvine Fiului lui Dumnezeu Întrupat, coboară și către Maica Sa, care L-a purtat în pântecele său. Un text al slujbelor acestei duminici arată în sensul acesta că „ ... pe

[87] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 8-a, la Și acum…, p. 163.

[88] † Vasile Târgovișteanul, *Teologia icoanei în Canonul sărbătorii Sfinților Părinți de la Sinodul VII Ecumenic*, p. 173.

[89] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 4-a, la Și acum…, p. 161.

Dumnezeu Cuvântul Tatălui, Cel ce S-a întrupat fără împreunare, L-ai născut. Pentru aceasta, cu puterea ta fiind întărit, mă închin fără îndoială icoanei tale"[90].

Un alt text liturgic arată din aceeași perspectivă că:

„Fiul Maicii, Cel ce a fost mai întâi al Tatălui fără de mamă, fără tată cu dumnezeiască cuviință S-a născut și m-a înnoit pe mine cu nașterea Sa. Pentru aceasta, pe aceea ce L-a născut, împreună cu Cel ce S-a născut închipuind-o, o sărut"[91].

Observăm din acest text imnografic că Biseirca nu desparte cinstirea icoanei Fiului lui Dumnezeu înnomenit pentru mântuirea noastră, de icoana Maicii Sale. Tocmai de aceea, în erminia ortodoxă de pictură, Maica Domnului este întotdeauna reprezentată în icoană împreună cu Fiul Său pe care L-a născut. Textul liturgic al duminicii arată tocmai din această perspcetivă faptul că icoana Maicii Domnului nu poate fi despărțită de aceea a Fiului său:

„A înțelege taina minunatei tale nașteri, nici cum nu poate mintea omenească și nici mintea cea înaltă îngerească; că ai născut pe Dumnezeu, Cel ce S-a întrupat mai presus de fire. Pentru aceasta, Născătoare de Dumnezeu știindu-te și împreună cu Dânsul zugrăvindu-te, pe tine te mărim"[92].

Această zugrăvire a icoanei Maicii Domnului împreună cu chipul Fiului Său este în acord cu învățătura Părinților de la Sinodul al VII-lea Ecumenic, textul slujbei lor arărtând următoarele:

„Preasfântă Stăpână, care singură este nădejdea mântuirii tuturor, care mai presus de fire a născut pe Împăratul împăraților, Hristos, ținându-L prunc în brațe, este închinată împreună cu El în chip precum au hotărât Părinții"[93].

[90] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 4-a, la Și acum…, p. 161.

[91] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 6-a, la Și acum…, p. 161.

[92] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 9-a, la Și acum…, p. 164.

[93] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 7-a, la Și acum…, p. 163.

Un alt text liturgic arată faptul că statornicindu-se cinstirea icoanei Maicii Domnului, alături de aceea a Fiului ei prin hotărârile Părinților Sinodali, sunt rușinați toți ereticii care nu cinstesc icoana Preacuratei:

> „Să se depărteze tot necredinciosul, care nu cinstește cinstita icoană a Născătoarei de Dumnezeu și nu mărturisește pe acesta cum că a născut pe Hristos Dumnezeu și om; unul ca acesta în foc să se trimită și să ardă fără stingere”[94].

Împotriva iconomahilor, care negau nu numai posibilitatea dea fi pictat în icoană chipul Mântuitorului, dar și caracterul de Născătoare de Dumnezeu al Fecioarei Maria, Cuviosul Teofan scrie într-un alt text liturgic al acestei Dumuinici: „Pentru milostivirea milei din Fecioară S-a născut Fiul lui Dumnezeu fără schimbare, purtând ceea ce este străin ca pe al său și cuprins cu chipul Aceluia se vede, fiind necuprins după ființă”[95].

6. Cinstirea icoanei trece la prototipul ei

Problema pictării în culori a chipului Mântuitorului nu este independent de prototipul său, ci se referă la însăși Întruparea lui Hristos. Când cineva se închină icoanei Mântuitorului Hristos, acesta poartă în mintea sa realitatea Întrupării Cuvântului lui Dumnezeu[96]. Sfinții Părinți ai Bisericii au accentuat atât particparea ontologică a icoanei la arhetipul ei, cât și rolul special care îi revine acesteia în lucrarea de cunoaștere a dumnezeiscului. Astfel, ei ne învață că prin mijlocirea chipului noi putem cunoaște mai bine originalul. Sfinții Părinți ai Bisericii subliniază de asemenea faptul că icoana se află într-o relație mai strânsă cu arhetipul său decât crucea, pentru că icoana este o redare fidelă a celui ilustrat. Icoana este astfel identică cu arhetipul după nume, dar este deosebită după natură. Icoana participă la arhetipul său, fiind din această perspectivă accentuată apropierea dintre

[94] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 3-a, la Și acum…, p. 160.

[95] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 5-a, la Și acum…, p. 161.

[96] † Vasile Târgovișteanul, *Teologia icoanei în Canonul sărbătorii Sfinților Părinți de la Sinodul VII Ecumenic*, p. 173.

reprezentare și arhetip[97]. Este sugestivă în acest sens menționarea lucrării *Viața Sfântului Ștefan cel Tânăr.* În această lucrare, scrisă la începutul secolului al IX-lea, icoana este comparată cu o ușă care deschide rațiunii drumul spre arhetip. Prin elementul material se conturează ceea ce este accesibil pentru rațiune[98].

Sfântul Teodor Studitul a fost teologul care a explicat prin excelență această relație între icoană și prototip. Astfel, potrivit teologiei sale, orice icoană este o pecete și o întipărire care poartă în ea chipul al cărui nume îl poartă. Potrivit acestui fapt, numim Hristos icoana lui Hristos, pentru că este Hristos și nu sunt doi hristoși, pentru că nu este cu putință să se despartă unul de altul în ceea ce privește denumirea, ci numai în ceea ce privește natura. Cinstea icoanei trece așadar la prototip. Prototipul și icoana nu sunt una prin asemănare ipostatică, ca fiind deoființă, ci sunt una prin asemănare ipostatică, dar în două firi, două prin fire. Sfântul Teodor Studitul arată faptul că

> „între icoană și prototipul ei există atât identitate cât și diferență: identitate de similitudine ipostatică și diferență de substanță”[99] întrucât „una este Hristos și alta este icoana lui Hristos potrivit naturii lor, deși există identitate a lor potrivit indivizibilității denumirii lor”[100]. Așa încât, „imaginea este întotdeauna diferită de prototip în ceea ce privește esența, dar îi este asemenea când este vorba de ipostas și de nume”[101].

Una este firea icoanei, arată Sfântul Teodor Studitul, materială și artificial, și alta este firea prototipului, divino-umană în Persoana lui Hristos, și

[97] Diac. Mihai Săsăujan, *Repere istorice-teologice ale perioadei iconoclaste,* în rev. „Teologia”, 2000, nr. 3, p. 107.

[98] A. Avenarius, *Die Ideologie der Byzantiner und ihre Widerspiegelung in der Vita Constantini,* în „Byzantino-Slavica”, 1985, nr. 46, p. 31.

[99] Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos – prototip al icoanei Sale - tratate contra iconomahilor -,* p. 72.

[100] Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos – prototip al icoanei Sale - tratate contra iconomahilor -,* p. 85.

[101] Paul Evdochimov, *Arta icoanei – o teologie a frumuseții,* Editura Meridiane, București, 1992, p. 181 și Pr. Lect. Dr. Nicolae Chifăr, *Icoana – teologie în culori și expresie a realității Întrupării lui Hristos,* în rev. „Teologie și Viață”, 1995, nr. 10-12, p. 124.

umană în persoana sfinților. Cuvântul S-a făcut om adevărat. Prin aceasta și-a însușit calitatea oricărui om, de a fi prototip pentru icoana sa, dar, în același timp, nefiind numai om simplu, ci și Dumnezeu, văzând icoana lui cunoaștem că este și Dumnezeu, sau că imaginea lui este icoana lui Dumnezeu. Icoana este la fel de legată de prototip precum este umbra de trup. De aceea, în Hristos trebuie văzută icoana (umbra) subzistând, iar în icoană văzut Hristos ca prototip.

Cinstirea icoanei este una relativă și nu în sensul adorării care se cuvine numai lui Dumnezeu. Cinstirea icoanei este una relativă, pentru că cei care se închină icoanei Îl cinstesc pe Hristos cel nedespărțit după persoană, dar deosebit după fire de icoană[102].

Așadar, potrivit teologiei ortodoxe „între icoană și prototip există o identitate, însă nu ființială, nici de participare la ființa prototipului, ci de asemănare, de configurație, de imagine"[103]. Numele înscris pe icoană presupune „o legătură personală între icoană și prototip, însă nu pentru că între ele ar exista o „unire ipostatică", ci pentru că între ele există o legătură de asemănare"[104]. Potrivit Sfântului Teodor Studiutul, icoana este „o realitate pur relațională, exterioară prototipului, și care se întemeiază nu pe o participare entativă la prototip, ci pe similitudinea ipostatică cu acesta"[105]. Așadar, între icoană și prototip există o asemămare „dar nu identitate de natură. Calitatea asemănării cu prototipul justifică și legitimează cultul icoanelor"[106]

În ceea ce privește deosebirea dintre icoană și prototip, trebuie să precizăm de sasemenea faptul că „prototipul nu este în icoană după ființă, altfel

[102] A se vedea în acest sens Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos – prototip al icoanei Sale - tratate contra iconomahilor -,* precum și Nicolae Streza, *Aspectul dogmatic al cultului icoanei la Sfântul Teodor Studitul,* în rev. „Studii Teologice", an XXIX (1977), nr. 3-4, pp. 298-305.

[103] Pr. Lect. Dr. Nicolae Chifăr, *Icoana – teologie în culori și expresie a realității Întrupării lui Hristos,* în rev. „Teologie și Viață", 1995, nr. 10-12, p. 122.

[104] N. Chifăr, *Icoana – teologie în culori și expresie a realității Întrupării lui Hristos,* în rev. „Teologie și Viață", 1995, nr. 10-12, p. 125.

[105] Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos – prototip al icoanei Sale - tratate contra iconomahilor -,* p. 47.

[106] Pr. Asist. Dr. Nicolae Dură, *Teologia icoanelor în lumina tradiției dogmatice și canonice ortodoxe,* în rev. „Ortodoxia", 1982, nr. 1, p. 61.

icoana ar fi numită și ea prototip, și, în mod invers prototipul ar fi numit icoană"[107].

Icoana ortodoxă este legată de prototip:

> „nu pentru că este totuna cu cel reprezentat, ci pentru că îi reprezintă persoana și îi poartă numele. Tocmai aceasta face posibilă comuniunea cu persoana reprezentată prin mijlocirea icoanei … Datorită acestei legături, cinstirea acordată imaginii trece asupra prototipului"[108].

Potrivit părintelui Dumitru Stăniloae,

> „în icoană prototipul și chipul sunt împreună fără a se confunda. Ele sunt legate, dar nu identice. Până este în prototip, imaginea nu se distinge de el. Dar după ce iese la iveală imaginea, se deosebește de prototip, dar nu se separă. Așa cum prototipul nu poate exista fără să aibă o umbră sau o imagine virtuală, așa nici imaginea sau umbra nu poate exista fără o legătură cu prototipul. Ea continuă să-și aibă fundamental în prototip, chiar dacă este altceva decât el"[109].

Sfinții Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic au afirmat faptul că Biserica, deși

> „reprezintă pictural forma umană a lui Hristos, ea nu-I desparte trupul de Dumnezeirea cu Care S-a unit … Atunci când facem icoana Domnului, mărturisim trupul Său îndumnezeit și nu recunoaștem în icoană nimic altceva decât o imagine ccare seamănă cu prototipul. Iată de ce icoana își primește numele; numai prin această asemănare participă la acest nume și din acest motiv icoana este venerabilă și sfântă"[110].

---

[107] Christoph Schonborn, *Icoana lui Hristos. O introducere teologică,* p. 175.

[108] L. Uspensky, *Teologia icoanei,* p. 84.

[109] Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Icoanele în cultul ortodox,* în rev. „Ortodoxia", 1978, nr. 3, p. 483.

[110] L. Uspensky, *Teologia icoanei,* p. 112.

Așadar, înțelegem din cele expuse mai sus faptul că „prototipul presupune existența icoanei al cărei prototip este, iar icoana presupune apartenența sa la un prototip bine determinat”[111]

În virtutea acestei relații între icoană și prototip, cel de cinstește icoana, cinstește de fapt persoana pe care aceasta o înfățișează[112], iar nu materia ei[113], căci

> „închinarea nu se aduce substanței icoanei, aceasta fiind un lucru absurd și idolatru, propriu celor care adoră creatura în locul Creatorului, ci ea se aduce lui Hristos Cel închinat în icoana lui Hristos, materia icoanei rămânând cu totul în afara comuniunii de închinare cu Hristos Cel închinat în ea prin asemănare, ceea ce este propriu ipostasului lui Hristos, care este separat de materie, chiar dacă se vede în ea”[114].

Icoana nu are existență proprie, ci prin închinarea în fața ei „pătrundem în ceea ce este mai presus de ea, conducându-ne la cel reprezentat în ea”[115]. Când credinciosul se roagă în fața icoanei, nu se roagă ei, ci lui Hristos, căci „privind la ea, privirea lui se îndreaptă spiritual spre Hristos”[116].

---

[111] Preot Ioan Bizău, *Incursiuni în teologia și arta icoanei,* în vol. colectiv Leonid Uspensky, Boris Bobrinskoy, Stephan Bigam, Ioan Bizău, *Ce este icoana?,* Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2005, p. 100.

[112] Leonid Uspensky, *Teologia icoanei,* p. 95. Aceeași idée o regăsim și la Christoph Schonborn, *Icoana lui Hristos. O introducere teologică,* pp. 157-159; Pr. Lect. Dr. Nicolae Chifăr, *Icoana – teologie în culori și expresie a realității Întrupării lui Hristos,* în rev. „Teologie și Viață”, 1995, nr. 10-12, p. 114; Serghei Bulgakov, *Icoana și cinstirea sfintelor icoane,* Editura Anastasia, 2000, p. 32.

[113] Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos – prototip al icoanei Sale - tratate contra iconomahilor -,* p. 46.

[114] Sfântul Teodor Studitul, *Iisus Hristos – prototip al icoanei Sale - tratate contra iconomahilor -,* pp. 188-189.

[115] Paul Evdochimov, *Ortodoxia,* Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 238 și *Arta icoanei, o teologie a frumuseții,* Editura Meridiane, 1992, p. 203.

[116] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia Ortodoxă,* Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 64.

În felul acesta

> „contemplarea rugătoare trece … prin icoană și nu se oprește decât la conținutul viu pe care ea îl traduce”[117], întrucât „închinătorul la icoană se referă totdeauna la o realitate de dincolo de icoană. Închinarea adusă icoanei trece la prototipul zugrăvit în ea”[118].

Tocmai de aceea este absolut necesar ca chipurile reprezentate în icoanele Bisericii să poată fi raportate în mod clar la realitatea istorică, modelele acestora trebuind să fie chiar persoanele istorice respective, cu propriile lor biografii spirituale și caracteristici personale, așa cum au fost păstrate acestea în memoria vie a tradiției, și nu alte personae contemporane pictoruului sau cu vieți fictive, adică „întrupate” din propria lui fantezie. Acesta este motivul pentru care icoana ortodoxă nu ilustrează „închipuiri artistice despre persoana prototipului, ci reprezintă expresia existenței și experienței istorice a prototipului[119]. Tocmai din această perspcectivă „o repreznentare iconografică ce nu trimite la prototip, fiindu-și sufiecientă sieși, chiar dacă din punct de vedere artistic întrunește calitățile capodoperei, din perspectiva teologiei chipului, nu este decât un simplu idol și, deci, nu poate fi introdusă în viața liturgică a Bisericii sau în orizontul evlaviei creștine personale”[120]. Dacă icoana este una autentică și prin realizarea ei artisitică, atunci contemplarea ei „are menirea de a-i conduce pe credincioși la *vederea duhovnicească* a prototipului reprezentat”[121]

Un text imnografic al Praznicului Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic arată că părinții adunați la acest sinod ecumenic au dogmatizat faptul că cinstirea icoanei coboară la prototipul său:

> „ … dogmele de Dumnezeu grăitorilor bărbați … duc cinstirea icoanelor la chipurile cele dintâi, precum zice marele

[117] P. Evdochimov, *Arta icoanei, o teologie a frumuseții,* p. 155.

[118] Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Idolul ca chip al naturii divinizate și icoana ca fereastră spre transcendența dumnezeiască,* în rev. „Ortodoxia”, 1982, nr. 1, p. 17.

[119] Pr. I. Bizău, *Incursiuni în teologia și arta icoanei,* în vol. colectiv *Ce este icoana?,* p. 100.

[120] Pr. I. Bizău, *Incursiuni în teologia și arta icoanei,* în vol. colectiv *Ce este icoana?,* p. 99.

[121] Pr. I. Bizău, *Incursiuni în teologia și arta icoanei,* în vol. colectiv *Ce este icoana?,* p. 101.

Vasilie"[122]. Textul acesta liturgic se referă la relația între icoană și prototipul său, în sensul arătat de Sfântul Vasile cel Mare, care spunea că „cinstea dată chipului trece asupra prototipului"[123].

IV. Concluzii

1. În perioada de primară a Bisericii, reprezentările iconografice aveau un puternic caracter simbolic, păstrându-se din acele timpuri imagini reprezentând Blândul Păstor sau Proorocul Daniil, ca simboluri ale lucrării de mântuire a lui Dumnezeu în viața oamenilor.

2. Cu timpul, odată cu formularea dogmei hristologice prin hotărârile sinoadelor ecumenice, dar și din cauza vitregiilor prin care a trebuit să treacă Imperiul bizantin în veacul al VII-lea, poporul a simțit nevoia unui ajutor concret în viața de zi cu zi, începând astfel reprezentarea chipurilor Mântuitorului, a Maicii Domnului și ale sfinților, pe pereții bisericilor sau pe bucăți din lemn.

3. Biserica primară a ezitat un timp să zugrăvească icoanele Mântuitorului Hristos și ale sfinților Lui din pricină că majoritatea creștinilor provenea dintre iudei, păstrând încă reținerea față de cinstirea sfintelor icoane, iar pe de altă parte, din cauza faptului că primii creștini aveau sentimentul trăirii cu Hristos așa de puternic impregnat în suflet, încât considerau inutilă zugrăvirea icoanei. Cu toate acestea, zugrăvirea icoanelor era în acord cu tradiția apostolică, pentru că prin reprezentarea iconografică se transmiteau aceleași adevăruri de credință, propovăduite prin cuvânt.

4. Apologeții și scriitorii creștini nu au încurajat reprezentările iconografice din motive practice, dorind să înlăture orice tendință de menținere a cultului idolatru la creștinii proveniți dintre păgâni. Astfel, *Tertulian, Clement Alexandrinul, Sfântul Ciprian al Cartaginei și Origen* s-au arătat reținuți nu numai față de cinstirea icoanelor, ci chiar față de zugrăvirea lor.

---

[122] *Mineiul pe Octombrie,* Duminica Sfinților Părinți, Utrenia, Canonul Părinților, Cântarea a 7-a, tropar 1, p. 162.

[123] Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh,* XVIII, în „Scrieri. Partea a treia", col. „Părinți și scriitori bisericești", vol. 12, trad. Constantin Cornițescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. 60.

5. După edictul de la Milan din anul 313, iconografia creştină a cunoscut o mare răspândire, Biserica vestind Evanghelia lui Hristos atât prin cuvânt cât şi prin icoane.

6. Majoritatea Părinților și scriitorilor bisericești din Răsărit și Apus (Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Grigorie Teologul, Sfântul Asterie al Amasiei, Paulin de Nola, Grigorie cel Mare) au aprobat și au recomandat zugrăvirea și cinstirea sfintelor icoane.

7. În secolul al VII-lea s-a amplificat polemica iudaică împotriva cinstirii icoanelor şi a sfintei Cruci. Din afara Bisericii, icoanele erau atacate atât de iudei, cât şi de musulmani, tot mai prezenți în viața curții de la Constantinopol, în special prin cărturari, care considerau cinstirea lor o cădere în politeism.

8. În această situație, prima hotărâre sinodală în legătură cu cinstirea icoanelor a fost formulată la Sinodul II Trulan din anul 691/692 prin canonul 82, care cerea ca pe viitor Mântuitorul Iisus Hristos să nu mai fie reprezentat iconografic în chip de miel, ci după chipul Său omenesc.

9. Prigoana iconoclastă începe în secolul al VII-lea, în timpul domniei lui Leon al III-lea, atingând punctul culminant în timpul domniei împăratului Constantin al V-lea Copronim, care va radicaliza lupta cu susținătorii icoanelor, convocând Sinodul de la Hieria din anul 754, care condamnă cinstirea adusă Sfintelor Icoane și Sfintelor Moaște. În timpul împăratului Leon al IV-lea prigoana continuă, deși într-o formă moderată.

10. În tot acest timp apărarea sfintelor icoane a fost făcută cu argumente scripturistice, patrisitice și teologice solide de către patriarhul Gherman al Constantinopolului, care din această pricină va fi scos din scaun, dar și de către Sfântul Teodor Studitul și Sfântul Ioan Damaschinul.

11. Murind împăratul Leon al IV-lea în anul 780, pe scaunul său urcă fiul Constantin, însă fiind minor, conducerea imperiului va fi preluată de mama sa, regenta Irina. Cinstitoare a Sfintelro Icoane, Sfânta Împărăteasă Irina va începe un proces lent, dar sigur, de restabilire a cultului Sfintelor Icoane. Sunt înlocuiți treptat, pentru a nu provoca o revoltă, toți susținătorii iconoclaştilor din administrația imperială, dar mai ales patriarhul. A fost permisă întoarcerea iconodulilor din exil, iar călugării au reactivat viața monahală din capitală.

12. Combaterea erezeiei iconoclaste va avea loc în cadrul lucrărilor Sinodului al VII-lea Ecumenic, convocat în anul 787, în Niceea, care va

afirma deplin cultul sfintelor icoane precum și cinstirea Sfintei Cruci și a Sfintelor Moaște, restabilind pacea în Biserică, deși nu în mod definitiv.

13. Biserica a instituit întru cinstirea Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenc o duminică specială, prima după data de 11 octombrie, din 2 motive: în primul rând datorită faptului că în această dată de 11 octombrie s-au încheiat lucrările acestui Sinod Ecumenic, citindu-se Horosul sau hotărârea dogamatică a Sinodului referitoare la cinstirea care se cuvine Sfintelor Icoane și, în al doilea rând, datorită faptului că în 11 octombrie este cinstit și Sfântul imnograf Teofan Graptul, cel care a luptat pentru apărarea sfintelor icoane și a scris și Canonul acestei duminici.

14. Imnografia Duminicii Sinodului al VII-lea Ecumenic se referă la câteva elemente istorice privitoare la desfășurarea acestui Sinodului, precum și la semnificația numărului 7, ca plinătate și desăvârșire.

15. Textele imnografice ale duminicii îi doxologesc de asemenea pe Sfinții Părinți participanți la acest Sinod Ecumenic, dezvoltând în alcătuiri poetice întreaga teologie elaborată de ei în cadrul lucrărilor Sinodului. Sunt astfel evidențiate următoarele aspecte dogmatice ale hotărârilor Sinodului al VII-lea Ecumenic: întărirea mărturisirii de credință ortodoxe, mărturisirea treimică a Sinodului, întărirea biruinței credinței ortodoxe asupra tuturor ereziilor, alungarea ereticilor din Biserică și surparea învățăturilor lor mincinoase, restabilirea cultului Sfintelor Icoane și rușinarea ereticilor, cinstirea care se cuvine icoanei Mântuitorului, Maicii Domnului și tuturor sfinților, împodobirea Bisericii cu Sfintele Icoane. Este evidențiat de asemenea faptul că învățăturile Părinților Sinodali este asemenea unui izvor curățitor, care readuce pacea în Biserică. Este de asemenea cântată în imnele dumincii măiestria păstorească a Părinților Sinodali, Părinții Sinodali primind numiri teologice, care scot la lumină contribuția lor fundamentală la dezvoltarea învățăturii autentice, ortodoxe.

16. În mod deosebit, imnografia acestei duminici dezvoltă temeiurile cinstirii Sfintelor Icoane: Întruparea lui Hristos, care devine primul temei al zugrăvirii icoanei Mântuitorului, dar și al zugrăvirii icoanei Maicii Domnului, pentru că reprezentarea icoanei acesteia coboară către realitatea Întrupării Cuvântului lui Dumnezeu, precum și cinstirea icoanei care trece la prototipul ei, exact în acord cu învățătura dezvoltată în acest sens de către Sfântul Vasile cel Mare.

17. Ca o ultimă concluzie, putem afirma faptul că analiza atentă ale imnelor Duminicii închinate Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic ne înfățișează imanginea întregitoare a cadrului istoric al desfășurării acestui Sinod, dar mai ales asupra învățăturii despre cinstirea Sfintelor Icoane, a Sfintei Cruci și a Sfintelor Moaște, pe care acest Sinod a dezvoltat-o. Întruparea acestei învățături dogmatice pe coordonatele unei vieți integrate eclesial, doxologite în cultul Bisericii, scoate această învățătură din fera unei dogme sterile, ermetice, integrând-o în dimensiunea unei învățături pline de viață, propuse creștinului spre trăire și întrupare, prin intermediul slujbei bisericești a acestei Duminici. Astfel în Biserica lui Hristos, nu doar privim icoana și o cinstim, ci și teologhisim temeiurile cinstirii ei prin intermediul imnului liturgic, care devine astfel nu doar auzire, ci doxologire, adică dogmă vie, afirmată, dar în același timp propusă spre întrupare.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 191-200

POLIELEUL ROMÂNILOR

Conf. Univ. Dr. Mircea Buta

Abstract

The study presents a religious hymn intitled The Romanian Polyeleos, which is written in the Anthology written by Father Traian Micoroi (volume I) at pages 634-635. According to the reference noted by the same author at the beginning of the Antologhion (volume II), we find that: According to tradition, it was composed and sung for the first time in Alba Iulia on 1st December 1918. The study was written in the context of Romania's entry into the centenary of the accomplishig of the secular dream of the Romanian people: the union of all Romanians into a unitary state. The study proposes the melodic line of the hymn in an exposure to four mixed voices.

Keywords

Church music, the Romanian polyeleos, communion hymn

Polieleul românilor se găseşte scris în *Antologhionul* ***întocmit de părintele Traian Micoroi (volumul I) la paginile 634-635.***[1] Conform referinței notate de acelaşi autor în cadrul postfeței din

[1] Pr. Traian Micoroi, *Antologhion, volumul I*, Editura Episcopiei Aradului, 2007.

Antologhion (volumul al II-lea) aflăm că: *potrivit tradiției a fost alcătuit și cântat prima dată la Alba Iulia, în 1 decembrie 1918.*[2]

Apropiindu-se sărbătorirea centenarului de la înființarea României ca stat unitar pentru toți românii din cele trei mari principate, am găsit de cuviință să scot în evidență pe de-o parte frumusețea și profunzimea mesajului strofelor respective, iar pe de alta, să înveșmântez linia melodică într-o expunere la patru voci mixte, și la un moment dat la patru voci bărbătești.

Linia melodică, așa cum am auzit-o de mai multe ori în interpretarea cântăreților de la strana Catedralei Vechi din Arad,[3] se prezintă alcătuită din două rânduri melodice și un pseudo-refren, astfel:

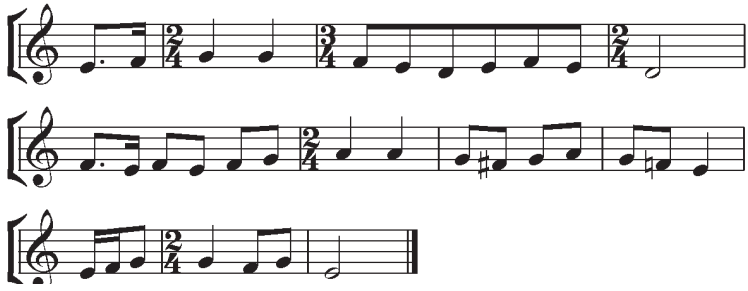

Din observarea mai atentă a celor două propoziții ale melodiei putem să reținem că ele sunt destul de curgătoare și fără salturi melodice semnificative, primind astfel o anumită *măreție* și-n același timp o *simplitate* care invită la execuția lor.

De asemenea putem să observăm că amândouă rânduri melodice execută două linii melodice curbate ascendent și descendent astfel:

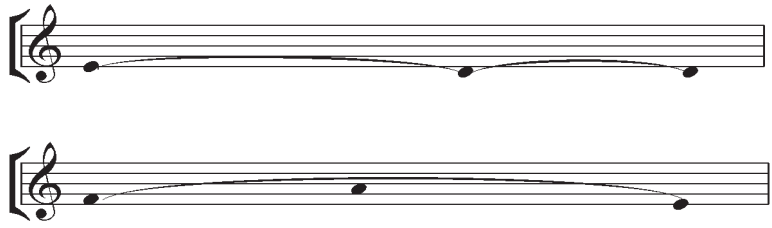

[2] T. Micoroi, *Antologhion, volumul II*, Editura Episcopiei Aradului, p. 410.

[3] Este vorba de Ieromonahul asist. univ. dr. Nicolae Tang, Diaconul dr. Paul Orădan, Diaconul Viorel Herlo și bineînțeles de părintele paroh Traian Micoroi.

Prima propoziție din discursul muzical debutează cu treapta a treia a gamei și face o semicadență pe treapta a doua (*mi – re*), iar a doua propoziție muzicală debutează cu treapta a IV-a și se oprește pe treapta a III-a (*fa – mi*). Pseudo-refrenul ***Aliluia*** începe și se termină cu treapta a III-a (mi).

Pentru a favoriza un ambitus convenabil corului mixt, am hotărât să dezvolt piesa *Polieleul românilor* în tonalitatea MI, care expune linia melodică în așa fel încât facilitează omogenizarea tuturor celor patru voci și lasă loc unor lărgiri ulterioare. Astfel, pentru un contrast coloristic, am ales ca vocile feminine să intoneze la unison strofa întâi și apoi cele bărbătești strofa a doua, astfel:

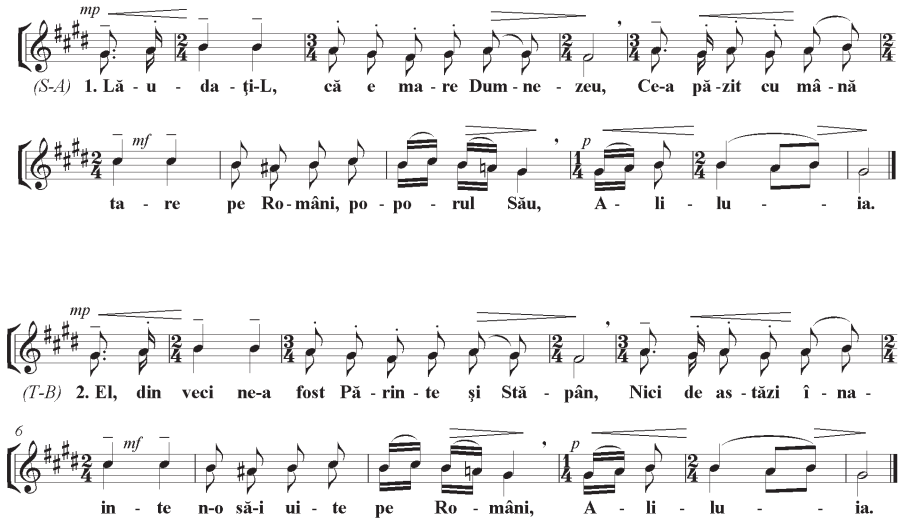

Începând cu strofa a III-a, discursul muzical se dezvoltă deja la trei voci, astfel: *Sopran-Alt-Tenor,* melodia aflându-se din nou la sopran iar vocea altului și a tenorului completează acordurile treptelor principale în general, în felul următor:

12 mp
S. A. 3. Ma - re e a Lui pu - te - re și va fi; Și de câ - te ori vom
T. Ma - re e și va fi; Și de-om

17 mf p
S. A. ce - re să ne-a - ju - te, va ve - ni. A - li - lu - - ia.
T. ce - re El va ve - ni. A - li - lu - - ia.

În cadrul strofei a patra, melodia este expusă la vocea basului, ca o „legătură” cu rădăcinile pe care poporul român le-a avut de-a lungul veacurilor cu trăirea creștină și care „rădăcini” ne stau mărturie și scut chiar în ziua de astăzi. Pentru a putea fi suficient evidențiată, linia melodică de la vocea basului este însoțită doar de alte două voci, de *alt* și de *tenor*. Iată linia melodică încadrată la vocea *basului*, scrisă mai jos:

23
S. A. 4. A - vem vea - curi măr - tu - ri - e al Său scut, A - pă - rân - du - ne-n ur-
T. A - vem vea - curi al Său scut, A - pă-
B. 4. A - vem vea - curi măr - tu - ri - e al Său scut, A - pă - rân - du - ne-n ur-

28 mf mp
S. A. gi - e, pes - te va - luri ne-a tre - cut. A - li - lu - ia.
T. rând, ne-a tre - cut. A - li - lu - ia.
B. gi - e, pes - te va - luri ne-a tre - cut. A - li - lu - ia.

Strofa a V-a aduce linia melodică înveşmântată pentru prima dată la patru voci şi acestea întregesc sonoritatea corală pentru cor mixt.

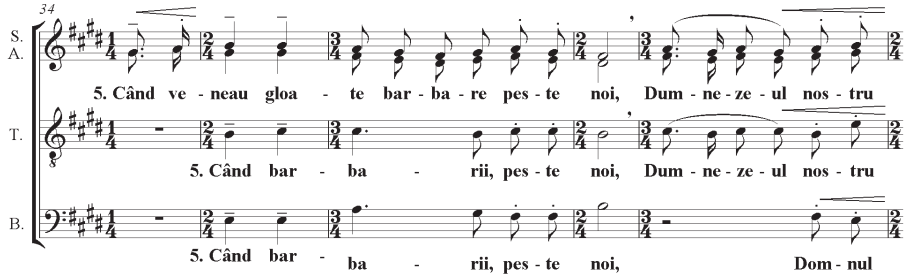

Strofa a VI-a încearcă să contrasteze puternic cu strofa precedentă

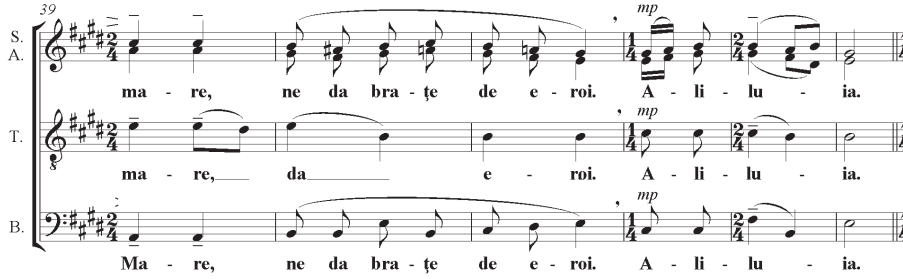

prin aducerea melodiei într-un unison generalizat la toate cele patru voci. Acest unison evidenţiază un fel de proorocie a mesajului din text pentru românii de pretutindeni, care spune: *„...şi oriunde vă veţi duce, laurii să-i dobândiţi....”* Iată acest unison:

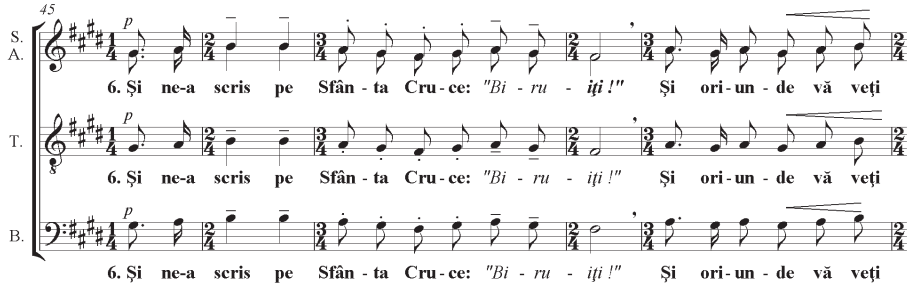

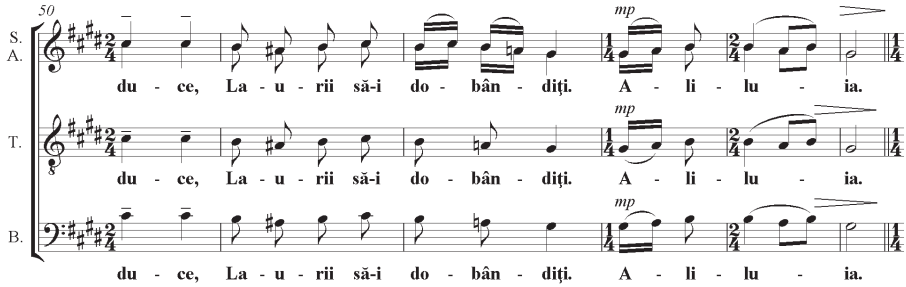

Începând cu strofa a VII-a, universul sonor se schimbă prin aducerea discursului muzical expus doar la vocile bărbăteşti. Acest discurs debutează prin repetarea mesajului textului: *...şi ne-a dat apoi cercării...* care ulterior este prezentat într-o nouă tonalitate, cu tonica pe LA. De asemenea, mesajul fiind plin de expresii „apăsătoare", cum ar fi: „jugul apăsării" sau „lanțul greu" și acordurile vocilor care însoțesc linia melodică sunt cele ale unor trepte secundare, de factură minoră care întăresc sentimentele de suferință prin care a fost trecut poporul român.

Iată aceste acorduri înscrise în chenare:

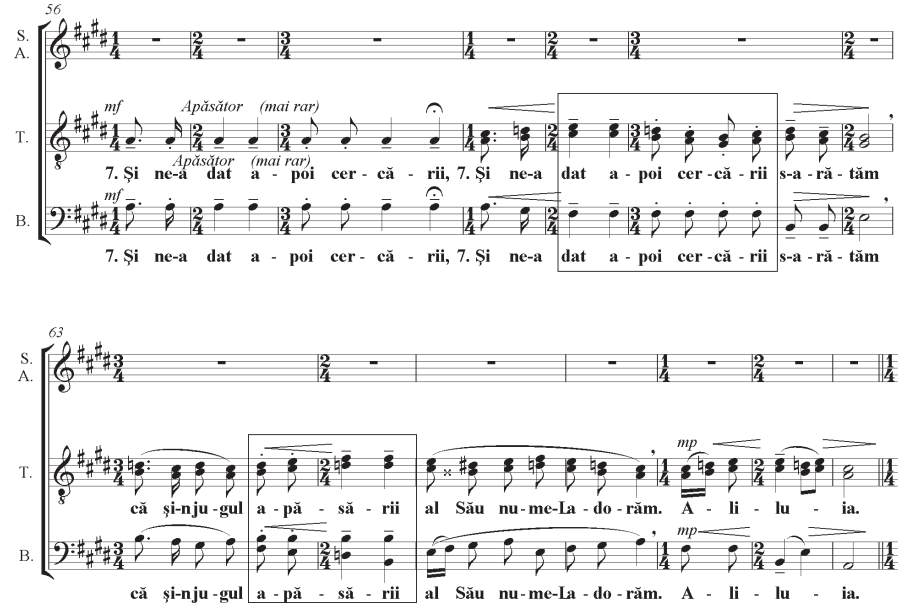

Finalul aduce din nou cele patru voci ale corului mixt în noua tonalitate LA, cu o repetare a cuvintelor extrem de sugestive ale textului: *...cu credința Lui în piept... Aliluia.*[4]

Nuanța în care se cântă ultimul acord și registrul acut al vocilor încearcă să ofere o perspectivă finală pozitivă asupra destinului pooporului român, care nestrămutat în credința sa, a mărturisit și a avut sfinți la o margine de Europă care l-a ajutat și părăsit de multe ori în încercările sale.

Iată întreaga lucrare la patru voci:

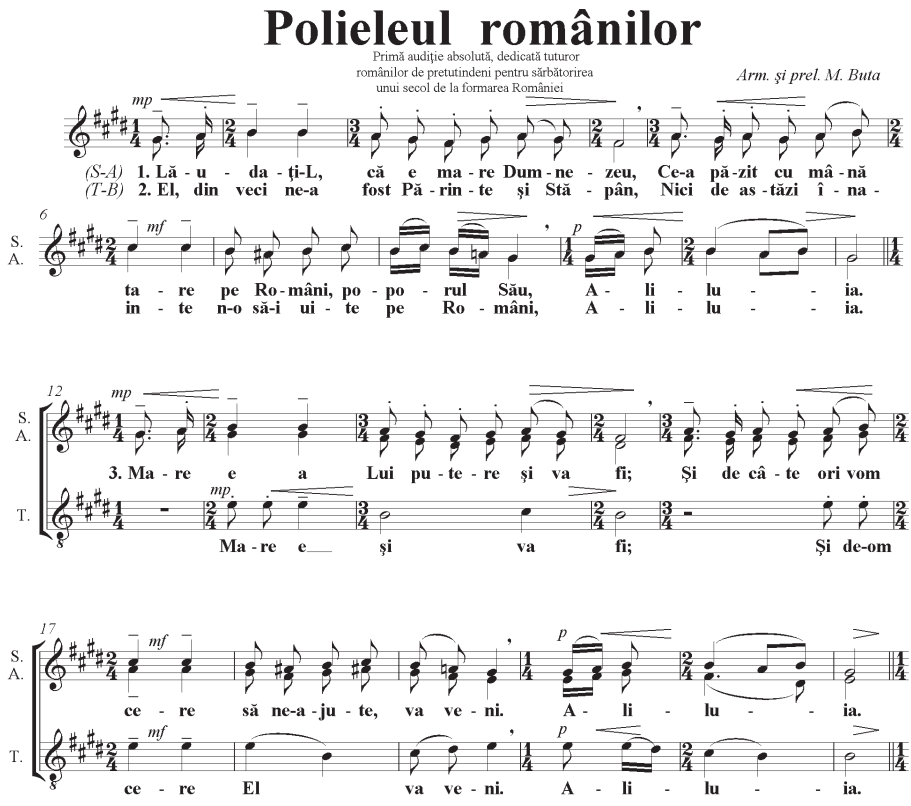

[4] O „scăpare" la prima vedere de a nu armoniza și strofa a IX-a scrisă în sursa mai sus menționată, nu este valabilă întrucât am considerat că în actualul context european folosirea cuvântului „inamice"

23

S. A. 4. A - vem vea - curi măr - tu - ri - e al Său scut, A - pă - rân - du - ne-n ur-

T. A - vem vea - curi al Său scut, A - pă-

B. 4. A - vem vea - curi măr - tu - ri - e al Său scut, A - pă - rân - du - ne-n ur-

28

mf *mp*

S. A. gi - e, pes - te va - luri ne-a tre - cut. A - li - lu - ia. 5. Când ve - neau gloa -

T. rând, ne-a tre - cut. A - li - lu - ia. 5. Când bar -

B. gi - e, pes - te va - luri ne-a tre - cut. A - li - lu - ia. 5. Când bar -

36

S. A. te bar - ba - re pes - te noi, Dum - ne - ze - ul nos - tru ma - re, ne da bra - ţe de e - roi.

T. ba - rii, pes - te noi, Dum - ne - ze - ul nos - tru ma - re, da e - roi.

B. ba - rii, pes - te noi, Dom - nul Ma - re, ne da bra - ţe de e - roi.

42

mp *p*

S. A. A - li - lu - ia. 6. Şi ne-a scris pe Sfân - ta Cru - ce: *"Bi - ru - iţi !"* Şi ori - un - de vă veţi

T. A - li - lu - ia. 6. Şi ne-a scris pe Sfân - ta Cru - ce: *"Bi - ru - iţi !"* Şi ori - un - de vă veţi

B. A - li - lu - ia. 6. Şi ne-a scris pe Sfân - ta Cru - ce: *"Bi - ru - iţi !"* Şi ori - un - de vă veţi

50

S. A. — du - ce, La - u - rii să-i do - bân - diți. A - li - lu - ia.

T. — du - ce, La - u - rii să-i do - bân - diți. A - li - lu - ia. 7. Și ne-a dat a - poi cer- că - rii,

B. — du - ce, La - u - rii să-i do - bân - diți. A - li - lu - ia. 7. Și ne-a dat a - poi cer- că - rii,

mp *mf* *Apăsător* *(mai rar)*

59

T. — 7. Și ne-a dat a - poi cer-că - rii s-a - ră - tăm că și-nju - gul a - pă - să - rii al Său nu - me-L

B. — 7. Și ne-a dat a - poi cer-că - rii s-a - ră - tăm că și-nju - gul a - pă - să - rii al Său nu - me-L

66

S. A. — Când pur-tam lan - țul greu,

T. — a - do - răm. A - li - lu - ia. 8. Când pur - tam în grea ro - bi - e lan - țul greu,

B. — a - do - răm. A - li - lu - ia. 8. Când pur - tam în grea ro - bi - e lan - țul greu,

mp

74

S. A. — noi cre - deam în - tr-al nos - tru Dum - ne - zeu. A - li - lu - ia.

T. — noi cre- deam cu băr - bă - ți - e în - tr-al nos - tru Dum - ne - zeu. A - li - lu - ia.

B. — băr - bă - ți - e în - tr-al nos - tru Dum - ne - zeu. A - li - lu - ia.

mp

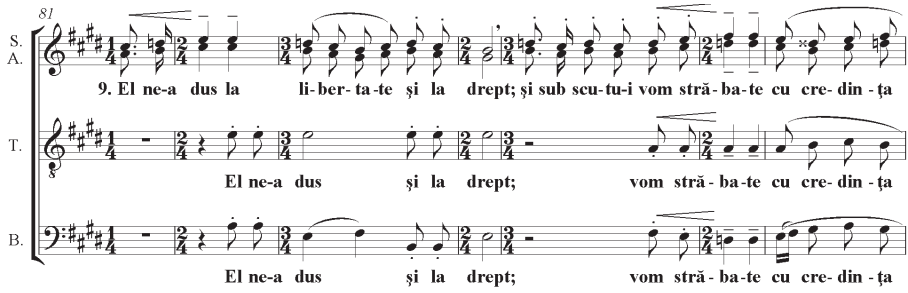
81
S.
A.
9. El ne-a dus la li-ber-ta-te și la drept; și sub scu-tu-i vom stră-ba-te cu cre-din-ța
T.
El ne-a dus și la drept; vom stră-ba-te cu cre-din-ța
B.
El ne-a dus și la drept; vom stră-ba-te cu cre-din-ța

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 201-217

ACTIVITATEA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎN CIPRU, O BIRUINŢĂ A EVANGHELIEI (FAPTELE APOSTOLILOR 13, 4-12)

Pr. Lect. Univ. Dr. Adrian Murg

Abstract

In this study the author concentrates upon the first major event in St. Paul's missionary career: his preaching in the Cyprus island. The first observation is that St. Luke's attention is directed almost exclusively towards the confrontation between the Apostle Paul and the Jewish false prophet and magician Bar-Jesus. Next, in the light of some old Jewish and Christian writings, the author states that magic and false prophecy go together with idolatry and all these are specific traits of the devil's servants. So, St. Paul's victory over Bar-Jesus is a clear sign of the superior power the Church possesses over against its spiritual and human adversaries.

Keywords

Luke-Acts, St. Paul, Bar-Jesus, devil, magic, false prophecy, idolatry

I. Introducere

În fața descrierii lucanice a primei misiuni creștine în insula Cipru exegeții sunt puși în dificultate de câteva asperități ale textului. Chiar și Arthur Darby Nock, unul dintre cei mai competenți comentatori ai Sfântului Luca, caracterizează secțiunea drept „oloagă"[1]. În primul rând, problema alternării și a traducerii incorecte a numelor vrăjitorului Bariisus pare insolubilă atât din punctul de vedere a criticii izvoarelor, cât și al criticii textuale[2]. În al doilea rând, întregul episod pare lipsit de plauzibilitate istorică și de echilibru literar. Altfel, ar fi fost firesc ca încreștinarea unei personalități de talia lui Sergius Paulus[3] să fie exploatată mai mult atât în activitatea misionară a Sfântului Pavel cât și în iconomia Faptelor Apostolilor. Dar, după cum arată Nock, „convertirea proconsulului (...) este pomenită în treacăt, ca și cum ar fi fost vorba de o spălătoreasă"[4]. În al treilea rând, semnificația blestemului pe care Sfântul Pavel l-a aruncat asupra vrăjitorului nu este foarte clară. Dacă, așa după cum susțin unii, motivul pentru care Sfântul Luca a relatat acest incident a fost evidențierea contrastului dintre Creștinism și magie[5], atunci strategia sa pare neadecvată, deoarece blestemarea lui Bariisus de către Sfântul Pavel ar putea fi văzută ca un act de inspirație magică. Pe scurt, narațiunea s-ar dovedi a fi plină de improbabilități și incoerențe. Însă Sfântul Luca nu este un autor atât de

[1] Nock scrie: „Concluzia care se impune este că Luca a avut la dispoziție o tradiție bine definită pe care a încorporat-o *tant bien que mal*. O istorisire atât de oloagă n-a putut fi întocmită pe vremea lui Luca" (*Paul and the Magus* în F. Jackson, K. Lake (ed), „The Beginnings of Christianity", vol. V, London, 1933, pp. 187-188). Pentru o prezentare a reacțiilor unor alți savanți, vezi E. Haenchen, *The Acts of the Apostles: A Commentary*, Philadelphia: Westminster Press, 1971, p. 403.

[2] Pentru o discuție a acestor chestiuni, vezi Lake și Cadbury, *Beginnings* IV, pp. 143-144, n. 8; Haenchen, *Acts*, pp. 398-399, n. 2.

[3] Încreștinarea lui Sergius Paulus a fost un subiect mult-discutat; în general comentatorii sunt sceptici în privința istoricității sale. Sfântul Luca folosește de multe ori verbul *pisteuein* pentru a indica convertirea (de peste 10 ori; vezi mai ales Fapte 13, 48). De aceea este probabil că prin „credința" proconsulului el vrea să indice „convertirea" sa. Dar din punct de vedere istoric problema nu este lămurită.

[4] Nock, *Paul and the Magus*, p. 187.

[5] Nock, *Paul and the Magus*, p. 188; H. C. Kee, *Miracle in the Early Christian World: A Study in Socio-historical Method*, New Haven and London, Yale University Press, 1983, p. 217.

nepriceput pe cât ar arăta aceste observații. Analiza substratului mitologic al acestui fragment și a funcției sale literare în Luca-Fapte va arăta că acesta exprimă o idee importantă și bine definită[6], și că rezonează cu alte incidente consemnate de Sfântul Luca.

II. Activitatea Sfântului Apostol Pavel în Cipru

Această întâmplare este primul eveniment semnificativ al primei călătorii misionare a Sfântului Apostol Pavel. Pornind din Antiohia, Saul și Barnaba au mers la Seleucia, iar de acolo au navigat spre Cipru. Sfântul Luca menționează în treacăt propovăduirea acestora în sinagogile din Salamina (13, 5)[7], iar apoi îi duce foarte rapid pe misionari în orașul Pafos, situat în partea vestică a insulei. Ernst Haenchen arată că pentru traversarea insulei era nevoie de cel puțin o săptămână. Faptul că Evanghelistul nu spune nimic despre această călătorie arată că întâlnirea dintre Saul și Bariisus este singurul lucru despre care vrea să vorbească[8].

Saul (alias Pavel) și Bariisus (alias Elima) sunt personajele umane centrale ale acestei narațiuni. Însoțitorii Sfântului Pavel, Barnaba și Ioan Marcu, îndeplinesc roluri secundare, și însuși proconsulul Sergius Paulus este, din punct de vedere literar, un element al decorului în care are loc confruntarea dintre Apostol și vrăjitor[9]. Astfel, în 13, 6 ni se spune că, ajungând la

[6] În ciuda evaluării sale depreciative, Nock surprinde foarte bine trei idei principale ale acestui fragment: „În primul rând, autoritățile romane sunt prezentate ca favorabile misiunii creștine la începutul activității Sfântului Pavel în lumea păgână; în al doilea rând Sfântul Pavel face o judecată de genul celei făcute de Sfântul Petru asupra soților Anania și Safira; în al treilea rând, și cel mai important, Creștinismul este pus într-o opoziție radicală cu vrăjitoria" (*Paul and the Magus*, p. 188).

[7] „Iudeului întâi, și elinului" (Rom 1,16; 2, 9; 3, 1) este un tipar care se regăsește de multe ori în activitatea misionară a Sfântului Pavel descrisă în Fapte (13, 14.46; 14, 1; 16, 13; 17, 1-2.10; 18, 4.19; 19, 8; 20, 21). Motivele probabile pentru care Sfântul Luca accentuează acest model sunt studiate de J. Jervel (*Luke and the People of God: A New Look at Luke-Acts*, Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1972, pp. 41-74).

[8] Haenchen, *Acts*, p. 402. S-ar putea ca acesta să fie singurul incident din prima parte a acestei călătorii misionare despre care Sfântul Luca a avut informații suficiente.

[9] Aceasta nu înseamnă că Sfântul Luca l-a considerat nesemnificativ pe Sergius Paulus. Nu este întâmplător faptul că acest eveniment important s-a petrecut în prezența unei

Pafos, misionarii „au găsit pe un bărbat oarecare iudeu, vrăjitor, prooroc mincinos, al cărui nume era Bariisus". Sergius Paulus este pomenit, ca într-un fel de adaos, abia în versetul următor.

Oponenții umani, Pavel și Bariisus, sunt la rândul lor reprezentanții unor puteri supranaturale. Pe de o parte, Sfântul Pavel este călăuzit de Duhul Sfânt. În introducerea episodului Sfântul Luca arată că Duhul Sfânt a fost Acela Care i-a ales pe Barnaba și pe Saul pentru misiune (13, 2) și le-a fixat itinerariul (v. 4). În plus, chiar înainte de osândirea lui Bariisus (v. 9), Evanghelistul afirmă că Sfântul Pavel era plin de Duhul Sfânt. Pe de altă parte, Bariisus este un slujitor al diavolului. Sfântul Pavel îl numește „fiu al diavolului"[10] și „vrăjmaș a toată dreptatea"[11].

De asemenea, Apostolul îl descoperă pe Bariisus a fi „plin de toată viclenia și de toată înșelăciunea" (*pleres pantos dolou kai pases radiourgias*)[12]. Plasarea acestor vitriolice acuzații (v. 10a) în imediata vecinătate a

persoane de rang atât de înalt. Pentru felul în care Sfântul Luca descrie în Fapte înfățișarea Sfântului Pavel înaintea unor importante oficialități, vezi Abraham J. Malherbe, *'Not in a Corner': Early Christian Apologetic in Acts 26: 26*, în „Second Century" 5 (1985-1986), pp. 193-210.

[10] Pentru detalii asupra acestei expresii vezi Nils A. Dahl, *Der Erstgeborene Satans und der Vater des Teufels (Polyk. 7, 1 und Joh 8, 44)*, în W. Eltester și F- H. Kettler (ed.), „Apophoreta: Festschrift für Ernst Haenchen", Berlin: Töpelmann, 1964, pp. 70-84. Dahl trece în revistă utilizările creștine și rabinice ale expresiei „întâiul născut al lui satana" și trage concluzia că aceasta se referă la Cain, care, potrivit unor legende, fusese conceput de satana. Cain a fost „un sofist și arhieretic, vrăjmaș al adevărului dumnezeiesc. El a moștenit minciuna de la tatăl său, diavolul" (p. 77). Deși nu se poate afirma cu certitudine că Luca avea în minte aceste legende despre Cain - Dahl atrage atenția fără a insista asupra Fapte 13, 10 -, ipoteza este interesantă. În orice caz, apropierea dintre Bariisus și satana este indubitabilă.

[11] Lake și Cadbury (*Beginnings* IV, p. 146, n. 10) observă repetarea emfatică a adjectivului *pas* în această expresie și în următoarea. Este de remarcat de asemenea faptul că, în afară de această expresie, Sfântul Luca mai folosește substantivul „vrăjmaș" (*echtros*) la singular o singură dată, referindu-se la satana (Lc 10, 19; cf. Mat 13, 39). Ca „vrăjmaș a toată dreptatea", Bariisus se împotrivește tuturor celor ce se tem de Dumnezeu (Fapte 10, 22.35) sau Îl ascultă pe El (Lc 1, 17).

[12] Termenul *radiourgia* apare doar aici în Noul Testament și Septuaginta (un cuvânt înrudit, *radiourgema*, apare în Fapte 18, 14). C. K. Barrett (*Light on the Holy Spirit from Simon Magus [Acts 8, 4-25]*, în J. Kremer [ed.], „Les Actes des Apôtres: tradition, rédaction,

descrierii Sfântului Pavel ca fiind plin de Duhul Sfânt (v. 9) servește la realizarea unei opoziții radicale între cele două personaje. Astfel, confruntarea dintre Sfântul Pavel și Bariisus este în același timp o confruntare între Duhul Sfânt și diavolul.

Nu putem fi de acord cu afirmația lui Nock conform căreia prezentarea lui Bariisus ca vrăjitor și prooroc mincinos (*magos pseudoprophetes*) este în mod voit vagă că nu ar însemna altceva decât că acesta ar fi „un practicant al unei religii diferite și ostile”[13].

În primul rând, Bariisus nu este adeptul unei alte religii, ci este un evreu, care, însă, prin practicarea vrăjitoriei comite ceea ce Sfântul Luca consideră a fi cel mai condamnabil tip de idolatrie. În al doilea rând, Sfântul Luca nu îl desemnează accidental pe Bariisus ca vrăjitor și prooroc mincinos, ci el accentuează aceste două aspecte. Calificativul de „vrăjitor” apare de două, într-o succesiune rapidă (v. 7, 8). Eticheta de „prooroc mincinos” apare explicit o singură dată (v. 6) însă este implicită în acuzația adresată de Apostol lui Bariisus conform căreia acesta din urmă „strâmbă căile Domnului cele drepte” (v. 10), făcând astfel exact contrariul lucrării Sfântului Ioan Botezătorul, adevăratul prooroc, care a îndreptat cărările Domnului (Lc 3, 4)[14].

Strâmbând căile cele drepte - cu alte cuvinte, împotrivindu-se eforturilor Sfântului Pavel de a-i vesti Cuvântul lui Sergius Paulus pentru ca acesta să creadă și să se mântuiască - Bariisus acționează conform strategiei diabolice de răpire a Cuvântului Domnului din inima oamenilor (cf. Lc 8, 11-15).

Prin această promovare indirectă a idolatriei Bariisus îndeplinește rolul clasic al vrăjitorului - prooroc mincinos, acela de ducere a poporului în rătăcire, așa cum se vede acesta în unele vechi tradiții iudaice și creștine, care vor fi prezentate în continuare.

---

théologie”, BETL 48, Gembloux-Leuven, 1979, p. 289) sugerează că termenul ar putea indica, în sensul primar, o escrocherie financiară. Expresia *pleres dolou* se întâlnește în Septuaginta (Sir 1, 30; 19, 26; Ier 5, 27). Prima dintre aceste ocurențe (Sir 1, 30) trebuie să fi fost foarte atrăgătoare pentru Sfântul Luca, deaorece prezice căderea celor ce se înalță pe sine și descoperirea lucrurilor ascunse, motive predilecte ale Evanghelistului.

[13] *Paul and the Magus*, p. 182.

[14] Pentru „căile Domnului cele drepte”, vezi Prov 10, 9-10; Osea 14, 9 (LXX v. 10). În ambele pasaje întâlnim corespondențe clare cu episodul Bariisus.

III. Bariisus, slujitor al diavolului

În *Martiriul lui Isaia*, un document care datează din sec. I d.Hr. sau chiar mai devreme[15], motivele proorociei mincinoase şi a vrăjitoriei se întreţes cu personajul satana (alias Sammael Malkira, Beliar, Matanbukus şi Metembekus) într-o scurtă naraţiune despre un profet autentic, care suferă o moarte violentă. La începutul povestirii, Isaia profeţeşte uciderea sa de către Manase, la instigarea lui Beliar:

> „Şi Sammael Malkira îl va sluji pe Manase şi va face tot ceea ce va dori el, şi el îl va urma pe Beliar mai mult decât pe mine. El îi va face pe mulţi din Ierusalim şi Iuda să părăsească adevărata credinţă, şi Beliar va locui în Manase, şi eu voi fi tăiat în două cu fierăstrăul de mâinile sale" (*Martiriul lui Isaia* 1, 8-9).

Alianţa lui Manase cu Sammael conduce nu doar la creşterea apostaziei ci şi „a vrăjitoriei, a ghicitoriei, a desfrâului, a adulterului şi a prigonirii drepţilor" (2, 5). Belkira, un prooroc mincinos samarinean din familia lui Zedechia, prooroceşte minciuni în Ierusalim şi îi face pe mulţi să i se alăture (3, 1).

Acesta ticluieşte diferite acuzaţii împotriva lui Isaia, printre care chiar şi aceea de a fi prooroc mincinos. Manase şi curtenii săi dau crezare acestor acuzaţii, deoarece Beliar locuieşte în inimile lor (3, 11). În final Beliar, lucrând prin Manase şi Belkira, face ca Isaia să fie tăiat în două cu fierăstrăul (5, 1-14). Autorul vede în disputa climactică dintre Belkira şi Isaia o confruntare între satana şi Duhul Sfânt.

Asocierea dintre satana şi vrăjitorie este surprinsă şi în alte documente iudaice din ultima parte a perioadei celui de-al doilea templu. *Cartea Jubileelor* îi atribuie lui satana, numit aici „prinţul Mastema", un rol în evenimentele Exodului:

---

[15] Textele citate provin din traducerea în limba engleză a versiunii etiopiene, realizată de M. A. Knibb (*Martyrdom and Ascension of Isaiah* în James H. Charlesworth [ed.], „The Old Testament Pseudepigrapha" [abr. OTP], 2 vol., Garden City, N. Y.: Doubleday & Co., 1983, 1985, vol. II, pp. 143-176). *Martiriul lui Isaia* cuprinde două fragmente din *Înălţarea lui Isaia* (1, 1-3, 12; 5, 1-16). Alte mici fragmente sunt atribuite unor autori creştini mai târzii (mai ales din secţiunea 3, 13-4, 22). Knibb datează cea mai mare parte a materialului din *Martiriul lui Isaia* în sec. I d.Hr. şi sugerează că tradiţiile de fond provin din timpul lui Antioh Epifan (167-164 î.Hr.).

„Și prințul Mastema a stat în fața ta (Moise) și a dorit să te facă să cazi în mâinile lui Faraon. Și el i-a ajutat pe vrăjitorii egiptenilor, și ei s-au ridicat să-și practice meșteșugul înaintea ta. Noi le-am îngăduit să facă rele, dar nu le-am dat puterea de a vindeca. Și Domnul i-a lovit cu răni grele și ei nu s-au mai putut ridica pentru că noi am nimicit (puterea lor) de a face orice semn" (*Jubilee* 48, 9-11)[16].

Întâlnim ceva asemănător în documentul *Damasc* de la Qumran: „Căci în vremurile vechi, Moise și Aaron s-au ridicat prin mâna Domnului Luminii, iar satana în viclenia sa i-a ridicat pe Iannes și pe fratele său, când Israel a fost izbăvit pentru întâia oară" (5, 17b-19)[17]. În acest din urmă text exemplul lui Iannes și al fratelui său este citat ca precedent scripturistic al venirii învățătorilor mincinoși, în contextul dramei eshatologice[18]. Acești învățători sau prooroci mincinoși vor duce poporul în idolatrie și vor face semne și minuni. Învățătorii / proorocii mincinoși, precum „proorocul asemenea lui Moise", erau un frecvent subiect de discuție în Iudaismul hotarului dintre milenii. Miturile țesute în jurul învățătorilor mincinoși, a proorocilor mincinoși și a proorocului asemenea lui Moise aveau ca origine comună pasajele relevante din Deuteronom 13 și 18 (13, 1-5; 18, 18-22, menționate mai sus), și exprimau o bună parte din așteptările eshatologice a diferite grupuri, inclusiv creștine. În Mc 13, 22, Mat 24, 11.24; II Tes 2, 3-10, Apoc 13, 11-14; 19, 20, *Învățătura celor Doisprezece Apostoli* XVI.4 sunt prezentate figuri diabolice - „prooroci mincinoși", „hristoși mincinoși",

[16] Preluat după traducerea textului etiopian în limba engleză realizată de O. S. Wintermute, OTP II, p. 139.

[17] *The Dead Sea Scrolls in English*, ediția a 3-a, trad. Geza Vermes, Sheffield, Eng.: JSOT, 1987, p. 102. În privința rolului diavolului în legendele despre vrăjitorii lui Faraon, vezi A. Pietersma și R. T. Lutz, *Introduction to Jannes and Jambres*, OTP II, p. 429. Traducătorii arată că, deși acest pseudoepigraf fragmentar (sec. I-III d.Hr.) nu face nicio referire explicită la rolul diavolului, ultimele rânduri ale fragmentului Chester Beatty (26ar) sugerează că acesta este presupus. Aici Iannes, care fusese lovit de o boală grea în urma confruntării cu Moise, „a trimis vorbă regelui zicând: «Această putere este de la Dumnezeu». De aceea m-am împotrivit intenționat lui Moise" (*ibidem*; cf. Ieș 8, 19 [LXX v. 15]).

[18] Vezi o analiză a motivului proorocului mincinos la Qumran și nu numai, la Wayne A. Meeks, *The Prophet-King: Moses Traditions and the Johannine Christology*, Leiden: Brill, 1967, pp. 47-57.

„omul nelegiuirii", „înşelătorul lumii" - care vor face semne şi minuni pentru a duce poporul în rătăcire.

În general, semnele şi minunile săvârşite de proorocii mincinoşi sau de hristoşii mincinoşi nu sunt catalogate explicit drept vrăjitorie. Dar, chiar dacă termeni precum *mageia*, *goeteia* sau alții înrudiți cu aceştia apar rar, având în vedere vechea tendință de a eticheta „minunile" vrăjmaşului drept „vrăji", e posibil ca această identificare să fi fost deseori presupusă. În Apocalipsa, deşi nu este afirmată explicit, atribuirea de acte magice unui profet mincinos eshatologic pare cât se poate de firească. Proorocul mincinos (19, 20), care are putere de la fiara cea din mare (care, la rândul ei, are putere de la balaur, adică de la satana) „face semne mari, încât şi foc face să se pogoare din cer pe pământ înaintea oamenilor, şi amăgeşte pe cei ce locuiesc pe pământ prin semnele ce i s-au dat să facă înaintea fiarei, zicând celor ce locuiesc pe pământ să facă un chip fiarei care a fost rănită cu sabia şi a rămas în viață" (Apoc 13, 13-14). David E. Aune a arătat că, în Apocalipsa, Sfântul Ioan duce o polemică împotriva vrăjitoriei păgâne. De aceea putem afirma cu destulă siguranță că aceste semne ale proorocului mincinos erau lucrări vrăjitoreşti[19]. Sfântul Ioan vrea să spună că, în zilele de pe urmă, vrăjitoria şi proorocia mincinoasă vor fi principalele mijloace prin care satana îi va sili pe oameni să i se închine.

Ideea legăturii dintre vrăjitorie, proorocia mincinoasă şi satana poate fi întâlnită şi în *Păstorul* lui Herma (începutul secolului al II-lea d.Hr.). În Porunca XI se spune că Herma vede un om şezând pe un scaun şi i se spune că acel om este un prooroc mincinos care strică mintea robilor lui Dumnezeu. Îngerul îi spune lui Herma că proorocul mincinos, fiind umplut de duhul diavolului, grăieşte şi unele cuvinte adevărate, „doar va putea smulge pe unul din drepți" (Porunca XI, 2-3). Printr-o amplă analiză a Poruncii XI, J. Reiling demonstrează că terminologia şi conceptele folosite pentru a-i descrie pe proorocii adevărați şi pe cei mincinoşi sunt preluate în mare parte din limbajul divinației magice păgâne[20]. Autorul *Păstorului*

[19] D. E. Aune, *The Apocalypse of John and Greco-Roman Revelatory Magic*, în „New Testament Studies" 33 (1987), p. 494.

[20] J. Reiling, *Hermas and Christian Prophecy: A Study of the Eleventh Mandate*, în „Novum Testamentum, Supplements" 37, Leiden: E. J. Brill, 1973. Foarte instructive în această privință sunt analizele lui Reiling asupra „duhului deşert" care îl umple pe proorocul mincinos (Porunca XI.3, 11, 13, 15, 17; pp. 38-43, 55), asupra caracterizării proorocului

respinge ghicitoria cu toată puterea, și „are intenția clară de a arăta cât de adânc a pătruns această formă de păgânism în comunitatea creștină”[21]. De aceea este o ironie faptul că terminologia ghicitoriei se reflectă în modul în care autorul descrie lucrarea Duhului dumnezeiesc. Pornind de la această analiză a lui Reiling, se poate trage concluzia că asocierea dintre satana, proorocia mincinoasă și vrăjitorie s-a menținut, ba chiar s-a intensificat atunci când Creștinismul s-a înrădăcinat într-un mediu predominant păgân.

În lumina acestor tradiții eshatologice se poate înțelege mai bine că identitatea compozită a lui Bariisus de vrăjitor, prooroc mincinos și slujitor al lui satana nu este fortuită și nici lipsită de semnificație, și că aceste trei elemente sunt strîns unite întreolaltă. Calificativul de prooroc mincinos, alături de acuzația de înșelătorie adresată de Sfântul Pavel, a semnalat desigur multora dintre cititorii antici ai Faptelor Apostolilor faptul că Bariisus era altceva decât părea. Acesta avea, într-adevăr, o dublă „dublă identitate”: el era Bariisus și în același timp Elimas; el era un vrăjitor în slujba înțeleptului Sergius Paulus dar era și un prooroc mincinos în slujba diavolului. Poziția sa de vrăjitor la curtea proconsului și împotrivirea sa față de propovăduirea creștină dovedesc cu prisosință nelegimitatea aspirațiilor sale la statutul profetic.

IV. Orbirea lui Bariisus de către Sfântul Pavel (Fapte 13, 11)

După acuzarea lui Bariisus în versetul 10, în versetul următor Sfântul Pavel declară că „mâna Domnului” este asupra acestuia, făcând ca asupra lui să cadă „o pâclă și întuneric”. Ceea ce frapează poate cel mai mult la această situație este faptul că ea reprezintă contrariul a ceea ce a fost trimis Sfântul Pavel să facă pentru neamuri: „Să le deschizi ochii ca să se întoarcă de la întuneric la lumină și de la stăpânirea lui satana la Dumnezeu” (Fapte

mincinos ca fiind „obraznic, îndrăzneț și guraliv” (Porunca XI.12; pp. 91-95) și asupra „îngerului Duhului profetic” care se află peste proorocul adevărat când acesta prooroceşte (Porunca XI.9; pp. 86, 104-111). Reiling demonstrează că „îngerul Duhului profetic” corespunde noțiunii divinatorii de „daimon asistent” (*daimon paredros*; vezi pp. 88-90). E posibil ca această noțiune să fi influențat, de asemenea, modul în care Herma descrie inspirația proorocului mincinos, în Porunca XI.5-6 (vezi pp. 86-91).

[21] Reiling, *Hermas and the Christian Prophecy*, p. 95.

26, 18). De ce îl înfățișează Sfântul Luca pe Apostol făcând un lucru opus misiunii pe care o primise de la Hristos?

Pentru a răspunde la această întrebare ne va folosi să citim întâi Deut 28, 28-29, pasaj despre care s-a sugerat că ar constitui un posibil model pentru narațiunea orbirii lui Bariisus[22]. Aici Moise îi avertizează pe israeliți despre urgiile care vor veni peste ei dacă Îl vor părăsi pe Domnul: „Să te bată Domnul cu nebunie, cu orbire și amorțirea inimii; pe dibuite să mergi ziua în amiaza mare, cum merge orbul pipăind pe întuneric (...)!" Această pedeapsă este doar una dintr-un lung șir de blesteme (*katarai*) care vor cădea asupra celor ce nu vor vor asculta glasul Domnului și vor merge să slujească altor dumnezei (Deut 28, 14-15). Este probabil că, pentru Sfântul Luca, Bariisus se făcea vinovat de un astfel de păcat, deoarece vrăjitoria și proorocia mincinoasă erau socotite ca înrudite cu idolatria. De aceea putem crede că Evanghelistul a întocmit relatarea osândirii lui Bariisus în așa fel încât să evoce pedepsele idolatriei din Deut 28, 28-29.

Anumite fragmente din *Regula comunității* arată că și esenienii de la Qumran foloseau limbajul blestemelor din această secțiune a Deuteronomului pentru a condamna idolatria. Ruloul 1QS 2, 11-19 conține frânturi din Deut 29, 20-21 (LXX v. 19-20), în care se condamnă cu multă asprime idolatrii și cei ce se laudă în inima lor, aceștia fiind catalogați drept „rădăcină din care răsare otravă și pelin" (v. 18; LXX v. 17: *riza phyousa en chloe kai pikria*, cf. Fapte 8, 23). Aceste blesteme deuteronomice sunt încorporate într-o serie de imprecații rostite împotriva slujitorilor lui Belial,

[22] Lake și Cadbury, *Beginnings* IV, p. 146, n. 10; R. J. Dillon și Joseph A. Fitzmyer, *Acts of the Apostle,* în Raymond Brown și alții (ed.), „The Jerome Biblical Commentary", 2 vol., Englewoods Cliffs, N. J.: Prentice Hall, 1968, vol. 2, p. 192. Un alt pasaj relevant este Is 59, 7-10, unde întâlnim metafore similare prin care se descrie pedeapsa divină pentru depărtarea de Dumnezeu. L. Yaure (*Elymas-Nehelamite-Pethor*, în „Journal of Biblical Literature" 79 [1960], pp. 297-314) susține că incidentul Bariisus urmează modelul confruntării dintre proorocul Ieremia și proorocii visători (de ex. Ier 14, 14; 23, 25-32; 27, 9-10; 29, 8-9), în special Șemaia Nehelamitul (Ier 29, 29-32). Yaure pornește de la ipoteza că „Elimas" este o transliterare a termenului aramaic *haloma*, prin care erau indicate persoanele care pretindeau că pot descifra în vise mesaje divine. Pe lângă aceste sugestii, care nu sunt lipsite de valoare, Yaure avansează și o supoziție mai greu de dovedit conform căreia episodul pe care îl analizăm ar fi conține și trimiteri la relatarea despre Valaam din cartea Numerilor.

alături de imagini ale luminii și întunericului similare celor din relatarea despre Bariisus:

> „Iar preoții și leviții vor continua zicând: «Blestemat să fie omul care intră în acest Legământ umblând în același timp printre idolii inimii sale, care își pune înainte păcatul ca piatră de poticnire pentru ca să se întoarcă la el! Auzind cuvintele acestui Legământ el se laudă în inima sa și zice „Eu voi fi fericit, cu toate că voi umbla după voința inimii mele" (Deut 29, 18-19), pe când duhul lui uscat (din lipsă de adevăr) și udat (cu minciuni) va fi nimicit fără iertare. Mânia lui Dumnezeu și râvna Sa pentru poruncile Sale îl vor mistui în distrugere veșnică. Toate blestemele Legământului vor fi asupra lui și Dumnezeu îl va alege pentru nimicire. El va fi tăiat din mijlocul fiilor luminii, și pentru că l-a părăsit pe Dumnezeu pentru idolii săi și pentru piatra de poticnire a păcatului său, partea sa va fi printre cei ce sunt blestemați pentru totdeauna.» Și după ei toți cei ce intră în Legământ vor răspunde zicând «Amin, amin!» Așa trebuie ei să facă, an de an, atâta vreme cât va ține stăpânirea lui satana" (1QS 2, 11-19)[23].

Sunt remarcabile asemănările dintre textul de mai sus și blestemul aruncat de Sfântul Pavel asupra lui Bariisus. Cei ce intră în comunitatea qumranită a Legământului cu inimă necurată - simulând supunerea față de Legea lui Moise, dar practicând în secret idolatria - trebuie smulși dintre fiii luminii și pedepsiți veșnic. Tot așa în Fapte, evreul Bariisus - pretinzându-se a fi prooroc, dar fiind de fapt un vrăjitor idolatru - este lipsit de lumină[24]. Blestemul esenian vizează pedapsa veșnică a idolatrului la Judecată; blestemul Sfântului Pavel acționează imediat, dar poate avea și o componentă eshatologică.

Fiind dat pâclei și întunericului, Bariisus este încredințat de fapt lucrării stăpânului său, satana (cf. Fapte 26, 18; Lc 22, 53). În Faptele Apostolilor, precum și în unele scrieri din aproximativ aceeași epocă, pedeapsa pentru

[23] Vermes, Geza (trad.), *The Dead Sea Scrolls in English*, ediția a 3-a, Sheffield, Eng.: JSOT, 1987, p. 63.

[24] Cf. *Testamentul lui Levi* 19, 1: „Alegeți lumina sau întunericul, Legea Domnului sau lucrările lui Veliar" (trad. Howard Clark Kee, OPT I, p. 795.

„fiii întunericului" este chiar întunericul: satana și slujitorii săi vor fi despărțiți pentru totdeauna de lumina și viața Împărăției (Mat 8, 12; 22, 13; 25, 30; II Pt 2, 17; 1QS 4, 12-14; cf. Apoc 22, 5.14-15; *Epistola lui Barnaba* XX.1). În apocrifa *Faptele lui Petru*, ceva mai târzie decât Faptele Apostolilor, găsim un blestem împotriva diavolului și a slugilor sale care ilustrează bine acest principiu al identificării lucrării cu răsplata:

> „Să se întoarcă întunericul tău asupra ta și asupra sămânței ticăloase a fiilor tăi; să se întoarcă asupra ta răutățile tale, asupra ta înfricoșările tale, și asupra ta și a îngerilor tăi să fie ispitele tale, tu, izvor al nelegiuirii și adânc al întunericului! Să fie întunericul tău cu tine și cu vasele pe care le stăpânești! Depărtează-te de la aceștia ce cred în Dumnezeu, de la robii lui Hristos și de la cei ce se luptă pentru El!" (*Faptele lui Petru* 4, 8)[25].

Din ultima frază se desprinde convingerea, împărtășită și de Sfântul Luca, că slujitorii lui satana și cei ai lui Hristos sunt atât de departe unii față de ceilalți precum este departe apusul de răsărit sau precum se deosebește întunericul de lumină (cf. I Tes 5, 5).

Orbirea lui Bariisus îl dovedește pe acesta ca impostor. Bariisus se pretindea profet, cel puțin așa sugerează Sfântul Luca. Prin urmare, el trebuia să fie un izvor de lumină și călăuzire dumnezeiască; el trebuia să facă drepte cărările Domnului pentru a putea fi străbătute și de alții. Dar Sfântul Luca arată că vrăjitorul era, în pofida pretențiilor sale, un semănător de întuneric și corupție (cf. II Cor 11, 13-15)[26]. Blestemul orbirii comunică această adevărată identitate a lui Bariisus în termeni armonici cu simbolismul pe care îl folosește în altă parte Sfântul Luca.

Astfel, în Evanghelie citim că „Luminătorul trupului este ochiul tău. Când ochiul tău este curat (*haplous*) atunci tot trupul tău e luminat; dar când ochiul tău e rău (*poneros*), atunci și trupul tău e întunecat" (Lc 11, 34;

[25] Trad. W. Schneemelcher, în W. Schneemelcher și E. Hennecke (ed.), *New Testament Apocrypha*, 2 vol., Philadelphia: Westminster Press, 1965, vol. 2, p. 291.

[26] În II Cor 11, 13-15 Sfântul Pavel vorbește despre apostolii mincinoși numindu-i „slujitori" ai lui satana și „lucrători vicleni" (*ergatai dolioi*; cf. Fapte 13, 10, unde Bariisus este *pleres pantos dolou*). Apostolul afirmă că sfârșitul (*telos*) acestora „va fi după faptele lor" – principiu care funcționează și în cazul lui Bariisus.

par Mat 6, 22-23)[27]. Cei din prima categorie n-au niciun fel de împărtășire cu întunericul (cf. II Cor 6, 14-15). Bariisus aparține însă celei de-a doua categorii, fiind un fiu al prințului întunericului. Conform logicii din Lc 11, 34, când „ochiul" lui Bariisus devine „rău", atunci adevărata stare a întregului său „trup" se descoperă. Prin urmare, blestemul Sfântului Pavel nu este doar eficace, ci și revelator.

Sunt remarcabile, pe de altă parte, asemănările cu trecutul anti-creștin al Sfântului Pavel. La momentul orbirii lor, atât Bariisus cât și Saul se împotriveau misiunii Bisericii, pentru ca apoi să-și piardă orientarea, având nevoie să fie conduși de mână.

Bariisus este un „fiu al diavolului", iar Saul - precum diavolul - avea puterea de a lega (Fapte 9, 14), îi silea pe creștini să hulească (26, 11)[28] și îi arunca în temniță[29]. Aceste paralele sugerează că și Sfântul Pavel a fost în trecut un slujitor al diavolului. Însă există și deosebiri între experiențele celor doi: 1) Bariisus „strâmbă căile Domnului cele drepte" (13, 10), iar Saul este condus pe „Ulița dreaptă" (9, 11); 2) Bariisus este orbit de pâclă și întuneric (13, 11), pe când Saul, de o lumină strălucitoare (22, 11; 26, 13); 3) Saul a trecut de la întuneric la lumină, dar Bariisus, cel puțin în contextul

[27] Cuvântul *haplous*, tradus aici prin „curat", înseamnă „singur, simplu, direct", iar cu referire la persoane „deschis, sincer, neprefăcut". Nu este un termen potrivit pentru a descrie sănătatea fizică a ochiului. Faptul că este folosit ca antonim al lui *poneros* („rău"; cuvântul apare și în vocabularul medical, putând avea și conotații morale) sugerează posibilitatea ca prin *haplous* să se indice dimensiunea morală a acestei ziceri a Mântuitorului. Ferdinand Hahn (*Die Worte vom Licht Lk 11, 33-36*, în „Orientierung an Jesus: Zur Theologie der Synoptiker", Frieburg: Herder, 1973, p. 128) notează că îndemnul din Lc 11, 35 presupune o semnificație metaforică în 11, 34. Hahn argumentează în mod convingător că Lc 11, 36 (fără paralele în celelalte Evanghelii) este o făgăduință eshatologică potrivit căreia cei ce au acum „tot trupul luminat" vor fi luminați „în întregime" de lumina lui Hristos atunci când Acesta va veni (cf. Lc 17, 24). Această a înțelegere a Lc 11, 36 confirmă (prin logică inversă) sugestia de mai sus conform căreia întunericul din prezent al lui Bariisus anunță întunericul de care va avea parte la Judecată.

[28] Cf. Iov 1, 22; 2, 10; *Testamentul lui Iov* 16, 1-4; 20, 1-3; 25, 10; 26, 3 (R. P. Spittler [trad.], *Testament of Job,* în OTP I, pp. 829-868).

[29] Satana leagă (de ex. Lc 13, 16), pe când Hristos eliberează. În Is 42, 6-7, care este un precedent pentru Fapte 28, 18, Dumnezeu poruncește Robului Său să-i elibereze pe cei robiți și pe cei ce locuiesc în întuneric.

narațiunii, rămâne orb. Aceste diferențe arată traiectoriile sau „căile" diferite ale vieților celor doi.

Se poate înțelege acum acum motivul pentru care Sfântul Luca a acordat acestui episod un loc atât de proeminent, chiar la începutul activității misionare a Sfântului Apostol Pavel. Iisus Cel înviat l-a însărcinat pe Saul să deschidă ochii neamurilor, pentru ca acestea să se întoarcă de la întuneric la lumină și de la stăpânirea lui satana la Dumnezeu. Dar dacă ochii neamurilor au fost orbiți de satana, cum îi poate Pavel deschide? Sau, folosind o altă metaforă lucanică (Lc 8, 11-15), dacă diavolul ia Cuvântul din inima oamenilor, cum îl poate Pavel împiedica? Răspunsul este acesta: Sfântul Pavel poate să facă acestea pentru că el a primit o putere mai mare decât cea a lui satana. Demascarea și pedepsirea lui Bariisus dovedesc că Apostolul are autoritatea de a călca „peste toată puterea vrăjmașului" (Lc 10, 19). În mod ironic această superioritate a Sfântului Pavel asupra diavolului se concretizează în orbirea lui Bariisus, adică în aceeași osândă pe care a primit-o și el odinioară de la Domnul. Astfel, în pofida trecutului său „întunecat", Sfântul Pavel se arată a fi acum unul dintre cei mai redutabili adversari ai diavolului. Triumful Apostolului are două efecte: pe de o parte confirmă schimbarea radicală a orientării vieții sale, iar pe de altă parte îi conferă acestuia un nou statut exterior, pe măsura celui interior: odată cu acest episod Sfântul Pavel devine conducătorul pământesc al misiunii[30].

Se pare că Sfântul Luca vrea să sugereze că schimbarea începută în viața Apostolului pe drumul Damascului a ajuns oarecum la deplinătate prin această confruntare victorioasă a sa cu „fiul diavolului". Așa s-ar putea explica faptul că Evanghelistul menționează schimbarea numelui său din Saul în Pavel tocmai în acest punct, știut fiind că în antichitate schimbarea numelui era determinată în general de o schimbare de statut[31]. De acum înainte Apostolul va fi indicat aproape exclusiv cu numele de Pavel[32]. Dacă

[30] De acum înainte, cu foarte puține excepții (14, 12.14; 15, 25), Pavel va fi menționat înaintea lui Barnaba; a se observa contrastul dintre Fapte 13, 1.2.7 și 13, 13. Cf. G. Stählin, *Die Apostelgeschichte*, NTD 5, Götingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1962, p. 177.

[31] Vezi Lucian de Samosata, *Timon mizantropul* 22 și *Cocoșul* 14, traduse în limba engleză de H. W. Fowler și F. G. Fowler, în „The Works of Lucian of Samosata", 4 vol. Oxford: The Clarendon Press, 1905, vol I, p. 39, respectiv vol. III, pp. 113-114; cf. Fapte 4, 36.

[32] Excepțiile sunt Fapte 22, 7.13 și 26, 14. Dar din moment ce acestea sunt relatări ale unui eveniment anterior confruntării cu Bariisus, ele nu fac decât să confirme utilizarea

ținem seama de faptul că prezentarea opoziției și a superiorității Sfântului Pavel față de acest slujitor al diavolului reprezintă pentru Sfântul Luca o urgență narativă, vom putea înțelege de ce Evanghelistul nu spune nimic despre celelalte posibile realizări misionare de pe insula Cipru, și lasă pe planul secund convertirea lui Sergius Paulus. Autorul arată că „proconsulul, văzând ce s-a făcut a crezut, mirându-se foarte de învățătura Domnului" (v. 12). În logica povestirii această reacție servește în primul rând la autentificarea minunii Sfântului Pavel - și, implicit, a autorității acestuia - la fel cum în Evangheliile sinoptice reacția mulțimilor autentifică minunile lui Iisus. Faptul istoric al convertirii proconsulului are pentru Sfântul Luca o importanță secundară[33].

A fost blestemul aruncat de Sfântul Pavel asupra lui Bariisus definitiv și irevocabil, sau a mai rămas o rază de speranță pentru vrăjitor? Întrebarea poate părea firească pentru cititorul modern[34], însă ea nu consună prea bine cu presupozițiile Sfântului Luca, deoarece - ca și cazul lui Simon Magul - Evanghelistul este interesat mai mult de Bariisus ca slujitor al diavolului, și mai puțin de destinul său ca om. În aceste condiții, a întreba dacă mai este nădejde pentru Bariisus este echivalent cu a întreba dacă mai este nădejde pentru satana. Desigur că răspunsul la această din urmă întrebare este un „Nu" definitiv; soarta sa fost pecetluită deja în timpul lucrării lui Hristos pe pământ (Lc 10, 18; 11, 21-22). Este adevărat că Sfântul Luca ar lăsa să se înțeleagă că orbirea lui Bariisus e doar provizorie („vei fi orb, nevăzând soarele până la o vreme"; v. 11). Însă precizarea temporală are în primul rând menirea de a sublinia caracterul decisiv al biruinței Sfântului Pavel asupra diavolului, și poate fi considerată abia incidental un indiciu asupra grațierii vrăjitorului.

Ideea principală este aceea a umilirii lui satana; slujitorul său Bariisus, odată puternic, are nevoie acum să fie dus de mână ca un copil mic. Dacă în cele din urmă Bariisus va scăpa, sau nu, de sub stăpânirea lui satana, nu

compartimentală a celor două nume ale Apostolului de către Sfântul Luca.

[33] Cf. F. J. Foakes-Jackson, *The Acts of the Apostles*, New York: Richard R. Smith, 1931, pp. 112-113; Marshall, *Acts*, p. 220.

[34] Problema a fost dezbătută și de vechii tâlcuitori. Astfel, Sfântul Ioan Hrisostom consideră că orbirea nu a fost o pedeapsă pentru Bariisus, ci n instrument prin care Sfântul Pavel voia să-l convertească (*In Acta Apostolorum*, Omilia XXVIII, PG 60, col. 221) Foakes-Jackson (*Acts*, p. 112) citează un comentariu asemănător, aparținând lui Beda Venerabilul.

pare să-l preocupe pe Sfântul Luca. S-ar putea deduce, oarecum abuziv, că întunecarea ochilor săi indică faptul că și la Judecata de apoi el va avea parte tot de întuneric.

V. Concluzii

În Fapte 13, 4-12, prezentându-l pe Bariisus ca vrăjitor și prooroc mincinos, Sfântul Luca își informează cititorii că acest slujitor de la curtea proconsulului Sergius Paulus este de fapt stăpânit de satana. Pentru ca lucrul acesta să fie limpede, lui Bariisus i se aruncă o serie de acuzații deosebit de grave: el este „fiu al diavolului", „plin de toată viclenia și de toată înșelăciunea", „vrăjmaș a toată dreptatea", care nu încetează „a strâmba căile Domnului cele drepte" (v. 10). Atunci când Sfântul Pavel cheamă mâna Domnului, cufundându-l pe vrăjitor în întuneric, se dovedește foarte clar că Apostolul posedă o putere mai mare decât satana. De aceea el va putea să deschidă ochii neamurilor pentru a se întoarce de la întuneric la lumină și de la stăpânirea lui satana la Dumnezeu. Biruința Sfântului Pavel asupra slugii diavolului este o împlinire a făgăduinței Domnului potrivit căreia ucenicii Săi vor putea să calce „peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului" (Lc 10, 19). În acest caz la mijloc e și o ironie, deoarece odinioară Pavel însuși exercita puterea de a lega pe toți ce cei chemau Numele lui Iisus (Fapte 9, 14). Și el a fost lovit cu orbirea atunci când se silea să împiedice răspândirea Cuvântului. Dar situația s-a răsturnat: cel ce fusese odinioară slujitor al diavolului este acum dușmanul lui.

Blestemarea lui Bariisus de către Sfântul Pavel arată că Sfântul Luca îmbrățișa o presupoziție, împărtășită și de vrăjitori și de autorii blestemelor pomenite mai sus, conform căreia cuvântul rostit cu putere poate avea efecte teribile. S-ar putea admite faptul că aici Sfântul Luca manifestă elemente ale unei „viziuni magice asupra lumii" dar trebuie să observăm că, în cadrul acestei perspective, pe temeiul faptului că Sfântul Pavel poseda o autoritate divină și nu demonică, el dovedește că ceea ce făcea Apostolul nu era vrăjitorie. Într-adevăr „doctorul iubit" înfățișează faptele Sfântului Pavel ca opuse vrăjitoriei: vrăjitoria era satanică, pe când propovăduirea și minunile Apostolului se făceau prin puterea lui Dumnezeu. Prin pedepsirea acestui „vrăjmaș a toată dreptatea", Sfântul Luca arată de fapt că Sfântul Pavel *biruia* puterea demonică a vrăjitoriei.

În Luca-Fapte etichetele de „vrăjitorie" sau „proorocie mincinoasă" îi servesc cititorului drept criterii de categorisire corectă a personajelor și a acțiunilor acestora. Categoriile însele sunt definite și delimitate nu doar prin precedentele culturale, ci și prin plasarea fiecărui episod într-un cadru literar mai larg. Exegetul trebuie să interpreteze părțile în raport cu întregul, și invers, arătând modul în care un eveniment sau o cuvântare reia, precizează sau confirmă ceea ce este înfățișat în altă parte. Astfel, Bariisus apare ca reprezentant al iudeilor nepocăiți care, precum acesta, se împotrivesc Evangheliei, îi prigonesc pe adevărații prooroci, îi urmează pe cei mincinoși, practică idolatria și nu păzesc Legea[35]. Iisus deplânge neamul „necredincios și îndărătnic (*diestrammene*)" al iudeilor (Lc 9, 41); Bariisus este un iudeu care „strâmbă" (*diastrephein* - același verb ca și în Lc 9, 41) căile cele drepte ale Domnului (Fapte 13, 8.10). Bariisus întruchipează pentru Sfântul Luca situația tragică a tuturor iudeilor nepocăiți, iar orbirea sa ilustrează nu doar puterea pe care o are Biserica asupra lui satana, ci și soarta tristă a acelora care aud dar nu înțeleg și privesc dar nu văd (Fapte 28, 26.27).

În această confruntare de la Pafos se poate observa tiparul unui conflict care în Luca-Fapte caracterizează în mare măsură viața creștină: conflictul dintre bine și rău, dintre planurile lui Dumnezeu și cele ale lui satana, dintre cei ce s-au pocăit de păcatele lor și cei netăiați împrejur cu inima. În viziunea optimistă a Sfântului Luca, însă, rezultatul acestei confruntări poate fi doar unul: biruința lui Dumnezeu și a Evangheliei Sale.

[35] Împotrivirea față de Evanghelie: Fapte 4, 17-18; 5, 40; 13, 45.50; 17, 5.13; 18, 6.12-13; cf. I Tes 2, 16. Prigonirea proorocilor adevărați: Lc 6, 22-23; Fapte 7, 52; cf. I Tes 2, 15. Urmarea proorocilor mincinoși, practicarea idolatriei: Lc 6, 26; Fapte 7, 43.51b. Nepăzirea Legii: Fapte 7, 53.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 218-234

BISERICA ANGLO-SAXONĂ ÎN PERIOADA INVAZIILOR VIKINGE DIN SECOLUL AL IX-LEA

Pr. Lect. Univ. Dr. Ștefan Barbu Negreanu

Abstract

The 9th century Viking raids were a real earthquake for England, which, although warned over time, and even though it expected something bad, did not believe the magnitude and consequences of the attacks would be so great. An author called the year 793 the „11th of September" time of the Anglo-Saxons, their awakening clock from a period of external calm. For the Church in the archipelago, this period was a time of sifting and burning in the fire of trials. Though shaken from the foundations, not only through the material and human losses suffered, the Anglo-Saxon Church had people whom God raised during this period, and made them the tools He took care through that the British peoples did not perish under the viking barrel but especially of their own illnesses and spiritual infirmities.

Keywords

Anglo-Saxon Church, Viking invasion, martyrs, monasteries.

Secolul al IX-lea reprezintă o perioadă de grele și mari încercări la care au fost supuși anglo-saxonii prin invadarea pământurilor lor de către vikingi. Șocul primelor uciderи se va schimba ulterior într-un sentiment permanent de instabilitate, care va afecta în primul rând structura duhovnicească a poporului. Pentru poporul anglo-saxon această perioadă a fost o vreme de cernere și o ardere în focul încercărilor. Când pocăința a încetat, a venit timpul spălării păcatelor prin băile de sânge ale invaziilor străine.

Deși zguduită din temelii, nu doar prin pierderile materiale și umane suferite, Biserica anglo-saxonă a avut parte de oameni pe care Dumnezeu i-a ridicat în această perioadă în arhipelag și prin care a avut grijă ca popoarele britanice să nu piară sub tăvălugul viking, dar mai ales al propriilor boli și neputințe sufletești. Regi și cuvioși, ierarhi și mucenici, lumini strălucind în întunericul acelor ani grei, aceștia sunt adevăratele repere ale istoriei anglo-saxonilor. Viețile lor formează o cunună de neîncetate minuni pe care Dumnezeu le-a revărsat asupra acestui popor. Veacurile de la cumpăna dintre milenii sunt timpul în care, deși mult încercați, oamenii au stat pe palmele Ziditorului; este vremea în care de cele mai multe ori Hristos a dus singur crucea răstignirilor, în locul făpturilor Sale.

> "Anul 793 după Hristos. În acest an s-au abătut peste pământul northumbrienilor semne înspăimântătoare, îngrozindu-i pe oameni în chipul cel mai cumplit: perdele mari de lumină și vârtejuri se purtau prin aer, iar balauri grozavi zburau pe cer. Aceste mărturii înfricoșătoare au fost curând urmate de o foamete mare și, la puțină vreme după aceea, în ziua a șasea a lunii ianuarie a aceluiași an, a urmat tăvălugul păgânilor, aducând distrugerea vrednică de plâns a bisericii lui Dumnezeu din insula cea sfântă, prin jaf și măcel."[1]

Astfel consemnează cronica anglo-saxonă începutul unei noi perioade în istoria insulelor britanice, o perioadă care a schimbat deplin soarta unui popor deja așezat în credința creștină. Se pare că între secolele al IX-lea și

[1] Benjamin Thorpe (ed.), *The Anglo-Saxon Chronicle*, Longman, Green, Longman, and Roberts, 1861, p. 48.

al XII-lea arhipelagul britanic a avut parte de mai multe invazii și cuceriri decât oricare altă țară occidentală din acea vreme[2].

„Scapă-ne, Doamne, de furia nordicilor!" Aceasta era cea mai frecventă rugăciune din bisericile și mănăstirile britanice, dar și din alte locuri ale Europei veacurilor al IX-lea până în al XI-lea[3]. Vikingii, pirații nordului, și-au început incursiunile prin Europa în jurul anului 750, expediții ce se vor desfășura pe parcursul a nu mai puțin de trei secole.

Evenimentul care a rămas în istorie ca prima invadare cu adevărat importantă a Britaniei de către vikingi este atacul de la mănăstirea Lindisfarne din data de 8 iunie 793, dată păstrată cu grijă în analele mănăstirii. Acest lăcaș era încă, la sfârșitul secolului al VIII-lea, inima duhovnicească și intelectuală a Northumbriei, vechi centru misionar și teologic în care au strălucit sfinți precum Aidan sau Cuthbert[4]. Sf. Aidan a ctitorit-o în anul 634 și ea a devenit, pe parcursul a 160 de ani, mănăstirea de suflet a tuturor englezilor din Northumbria, scaun episcopal, lăcașul cel mai ocrotit de regii acestui ținut, păstrătoarea a nenumărate bogății spirituale și materiale. Se pare că acestea din urmă au fost motivul pentru care nordicii și-au lăsat familiile și au venit în arhipelag cu câteva corăbii. Negustorii vikingi deja își informaseră compatrioții despre poziția mănăstirii, extrem de prielnică atacurilor - așezată pe o insulă, la o oarecare distanță de țărm, și mai ales lipsită de orice apărare.

Cronicarul englez de secolul al XII-lea, Simeon de Durham, relatează evenimentele care au pornit iureșul invaziei vikinge în anul 793:

> „În același an... păgânii de la miazănoapte, înarmați, au venit pe mare până în Britania, precum niște viespi înțepătoare, și au invadat țara din toate părțile, ca niște lupi fioroși, jefuind, distrugând și ucigând nu doar oi și boi, ci și preoți și leviți și obști de monahi și monahii. Au venit, după cum am spus mai înainte, la biserica din Lindisfarne și au pustiit totul ca un prăpăd cumplit, au călcat sfintele locuri cu picioare întinate, au săpat în sfintele altare și au luat cu ei toate odoarele de preț ale

[2] Julia Crick, Elisabeth van Houts (eds.), *A Social History of England – 900-1200*, Cambridge University Press, Cambridge, 1963, p. 76.

[3] Kirsten Wolf, *Daily Life of the Vikings*, Greenwood Press, Westport, 2004, p. 1.

[4] Angelo Forte, Richard Oram, Frederik Pedersen, *Viking Empires*, Cambridge University Press, Cambrige, 2005, p. 8.

bisericii. Pe unii din frați i-au ucis; pe alții i-au dus în lanțuri; pe mulți i-au izgonit, goi și batjocoriți; iar pe alții i-au înecat în mare."[5]

O privire și mai avizată este cea a învățatului Alcuin din York, aflat atunci la curtea de la Aachen a regelui franc Carol cel Mare, dar în legătură neîntreruptă cu cei rămaşi acasă. El va da amploarea cuvenită acestui eveniment, avertizând prin aceasta nu doar pe anglo-saxoni, ci și pe toți cei din apusul Europei:

„De aproape 350 de ani de când noi și părinții noștri locuim aceste pământuri minunate, niciodată nu s-a abătut asupra Britaniei o astfel de teroare, precum am pătimit acum de la păgâni și nimeni nu s-a gândit că un astfel de atac ar putea veni dinspre mare. Iată, biserica sfântului Cuthbert împroşcată cu sângele preoților lui Dumnezeu și tâlhărită de toate podoabele sale; locul cel mai cinstit din Britania a ajuns pradă păgânilor... Și unde, mai înainte, după plecarea Sf. Paulin din York, a sporit religia creştină în rândul nației noastre, acolo s-au arătat acum nenorocirea și dezastrul. Cui nu-i este teamă de aceasta? Cine e acela care să nu plângă ca și cum țara sa ar fi căzut în robie? Vulpile au prădat via cea aleasă, moştenirea Domnului a ajuns în mâinile unui popor străin și unde, cândva se auzea lauda adusă lui Dumnezeu, acum sunt jocurile păgânilor, iar praznicele cele sfinte s-au schimbat în clipe de jelire"[6].

Alcuin va porni în Francia o adevărată campanie de ajutorare a monahilor supraviețuitori. Dar, pe lângă ajutorul material, învățatul trimite câteva scrisori pline de realism regelui ținutului, nobililor săi și monahilor din Lindisfarne. Deşi a plecat din patria natală la sfârşitul anilor 780, Alcuin cunoştea bine situația din țara și din biserica sa. Este foarte posibil ca depărtarea să-l fi ajutat să vadă mai bine și mai obiectiv starea morală a

[5] J. Stevenson (ed.), *The historical works of Simeon of Durham*, vol. 3, part 2, Seeleys, Londra, 1885, p. 457.

[6] Dorothy Whitelock, *English Historical Documents 500-1042*, Routledge, Abingdon, 1996, p. 899.

compatrioților săi. De aceea se simte obligat să scrie celor trecuți prin primul foc viking:

> „Să luăm aminte, fraților, și să ne cercetăm cu de-amănuntul, nu cumva acest rău neobișnuit și nemaiauzit să fi venit pe bună dreptate pentru unele purtări ticăloase. Nu spun că înainte nu exista păcatul curviei în popor. Dar din zilele regelui Elfwold, curviile, preacurvia și incestul au năpădit țara, făptuindu-se fără rușine și chiar împotriva fecioarelor afierosite lui Dumnezeu. Și ce pot spune despre lipsa de milostenii, despre tâlhării ori judecata nedreaptă? Căci este mai limpede ca lumina zilei cât s-au înmulțit peste tot."[7]

Fără teamă în a vădi nelegiuirile oamenilor, pe care le consideră a fi principala cauză a dezastrului de la Lindisfarne, Alcuin este plin de compătimire și durerea din inima sa pentru necazul ce s-a abătut asupra englezilor de un sânge cu el, răzbate din fiecare rând:

> „Să fim cu luare-aminte, judecata a început cu cutremur mare, chiar din casa lui Dumnezeu, în care sălășluiesc luminile întregii Britanii. Ce putem aștepta pentru alte locuri când judecata cerească nu a cruțat acest lăcaș sfânt?"[8]

Alcuin nu era omul care doar să arate cu degetul, fie chiar și plin de compătimire. El îndeamnă la fapte, la schimbare, atât pe clerici și monahi, cât și poporul întreg, pentru a nu ajunge și mai rău:

> „Apărați-vă țara prin rugăciuni neîncetate către Dumnezeu, prin faptele dreptății și prin milostenie față de aproapele... Dar mai presus de toate, iubiți pe Dumnezeu cu toată inima și arătați dragostea prin plinirea poruncilor. Iubiți-L ca pe un Tată, ca să vă poată apăra ca pe niște fii."[9]

Deși cu obștea decimată și cu biserica prădată, monahii de la Lindisfarne nu au luat acest atac drept sfârșitul viețuirii lor în mănăstire. Ei se vor întoarce și vor relua viața monahală, stând drept în mijlocul pericolelor. Acestea se vor vădi de netrecut abia după anul 830, când moaștele ocrotitorului

[7] D. Whitelock, *English Historical Documents 500-1042*, p. 899.

[8] D. Whitelock, *English Historical Documents 500-1042*, p. 900.

[9] D. Whitelock, *English Historical Documents 500-1042*, p. 901.

mănăstirii, Sf. Cuthbert, vor fi mutate la Northam-on-Tweed, un lăcaş mai ferit de atacurile vikinge[10].

După pustiirea Lindisfarne-ului[11], nordicii revin un an mai târziu, asediind mănăstirea Jarrow, unde venerabilul Beda a trăit şi a scris în secolele al VII-lea şi al VIII-lea. Cronica urmăreşte nu atât dezastrul provocat de vikingi, cât modul în care Sf. Cuthbert, ocrotitorul neobosit al anglo-saxonilor, i-a pedepsit pe invadatori:

> „...mai marele lor a fost ucis cu cruzime de englezi şi nu după multă vreme o furtună a distrus şi a rupt în bucăţi corăbiile acelora, iar marea a acoperit multe dintre ele. Şi dintre cei aruncaţi pe ţărm, o parte au fost ucişi fără milă de localnici."[12]

> „Între timp, armatele păgâne şi-au întins distrugerile în rândul northumbrienilor şi au jefuit mănăstirea regelui Everth, de la gura râului Wear. Acolo, însă, o parte dintre conducătorii lor au fost ucişi; şi câteva dintre corăbiile lor au fost sfărâmate din cauza vremii."[13]

Cu aceste referiri, cronica anglo-saxonă se opreşte din menţionarea atacurilor vikinge până în anul 835[14]. Aceasta nu a însemnat însă că invadatorii au lăsat să treacă 40 de ani fără să mai organizeze nicio incursiune. Cronicile din Northumbria şi Irlanda vorbesc despre numeroase jefuiri asupra altor mănăstiri. Iona a fost pustiită în trei rânduri, în anii 795, 802 şi 806. După 795, vikingii îşi îndreaptă atenţia şi asupra mănăstirilor din Irlanda, la fel de prospere din punct de vedere material[15]. În aceşti primi 40 de ani de invazii, nordicii au venit în număr relativ mic, de obicei cu nu mai mult de 12 corăbii odată[16].

---

[10] Martyn Whittock, Hannah Whittock, *The Viking Blitzkrieg, 789-1098 AD*, The History Press, Stroud, 2013.

[11] David Knowles, *The Monastic Order in England*, Cambridge University Press, Cambridge, 1963, p. 32.

[12] D. Whitelock, *English Historical Documents 500-1042*, p. 271.

[13] Benjamin Thorpe (ed.), *The Anglo-Saxon Chronicle*, Longman, Green, Longman, and Roberts, 1861, p.49.

[14] Stefan Brink (ed.), *The Viking World*, Routledge, Abingdon, 2008, p. 342.

[15] Barry Cunliffe, *Britain Begins*, Oxford University Press, Oxford, 2013, p. 459.

[16] B. Cunliffe, *Britain Begins*, p. 460.

Dincolo de toate explicațiile mai mult sau mai puțin argumentate, în atacul de la Lindisfarne s-ar putea vedea prima trâmbiță trimisă de Dumnezeu unui popor care primise comoara credinței și se afla în primejdia de a o risipi prin viața plină de păcate și decăderea duhovnicească atât a oamenilor Bisericii, cât și a mirenilor. Ar mai putea fi spus încă un lucru: după aproape 400 de ani părea să fi venit vremea plății și pentru anglo-saxonii care năvăliseră în insulă în secolul al V-lea în același chip violent în care veniseră vikingii mai târziu, prădând, ucigând, profanând, aducând jale și nenorocire britonilor. Acum pietrele aruncate de cuceritorii de odinioară se întorceau peste capetele lor, lovindu-i acolo unde îi durea cel mai tare, averea și credința.

Puține sunt cărțile și articolele care se opresc cu luare-aminte asupra celor care, în acești ani grei, au stat în calea vikingilor și au murit mucenicește, ținând Biserica în picioare prin jertfa lor. Majoritatea autorilor prezintă victimele atacurilor la modul global sau în câteva cuvinte. Însă căutând în izvoare aflăm oameni și vieți demne de actele martirice.

Într-o proorocie, Sf. Columba din Iona spunea că: „Mintea și inima îmi sunt amar tulburate de o vedenie... căci la sfârșitul timpului oamenii vor asedia bisericile și îmi vor ucide monahii și vor necinsti racla mea și vor pustii și pângări locul meu de îngropăciune”[17]. Nu doar la sfârșitul vremurilor se vor plini acestea, ci ele au devenit realitate și pentru generațiile de monahi din perioada veacului al VIII-lea și următoarele.

Înainte să ajungă pe țărmurile engleze, vikingii au jefuit părțile Scoției de nord, mai precis insulele din jurul ei, locuri de viețuire pentru mulți pustnici. Aceștia se retrăseseră fiecare pe câte o insulă mică și își duceau viața în aspre nevoințe. Singura avere era câte o carte sfântă, odor de mare preț pentru acele vremuri. Negăsind alte bogății, vikingii le-au luat cărțile, iar pe pustnici i-au făcut sclavi, vânzându-i mai apoi la ei acasă ori prin alte colțuri ale lumii[18].

Iona a suferit foarte mult de pe urma primelor atacuri vikinge. După jefuirea sa în anul 804, o parte din obște se va muta în Irlanda, ctitorind o nouă mănăstire, iar altă parte va rămâne în vechiul lăcaș. În anul 806 au

[17] Vladimir Moss, *The Lives of St. Columba of Iona and the Saints of Iona*, cf. http://www.orthodoxchristianbooks.com/articles/

[18] Henry H. Howorth, *The Columbann Clergy of North Britain and their Harrying by the Norsemen*, The Royal Historical Society, vol 7 (1878), p. 430.

fost uciși de către păgâni 68 de monahi dintre cei rămași la Iona. Locul în care au căzut mucenicii lui Hristos se numește până astăzi *Port nam Mairtir* (în traducere - *Golful martirilor*)[19].

La jumătatea secolului al IX-lea un monah franc pe nume Walafrid Strabo, la cererea starețului său din mănăstirea Reichenau, a scris un poem epic în limba latină despre mucenicia unui stareț al mănăstirii Iona[20]. *Blathmac* era irlandez de neam nobil și, după ce a petrecut prima parte a vieții luptând în armată, a luat mai apoi calea monahală, alegându-și Iona drept loc de retragere. Această schimbare s-a petrecut în primii ani ai secolului al IX-lea, când violențele și crimele făptuite de vikingi asupra obștilor deveniseră un lucru obișnuit. Blathmac a ales cu bună știință Iona și calea muceniciei. Iată cum își începe Walafrid relatarea despre cele petrecute la Iona în anul 825:

> „Undeva pe lângă țărmurile picților se află un ostrov ridicat din valurile mării; numele lui este Iona și acolo se găsesc moaștele neputrezite ale sfântului lui Dumnezeu, Columba. Dorind a suferi patimile lui Hristos pe această insulă s-a așezat Blathmac; acolo, adeseori debarcau cete de păgâni (danezi) pentu a-și astâmpăra pofta cea rea după bogății. Însă sfântul lui Dumnezeu, alungând din inima sa orice teamă, și-a pus în minte să-i ispitească pe acești lei. Înarmat cu scutul credinței și purtând coiful mântuirii, el nu s-a înfricoșat de armele celor răi. Ci a putut să cânte cu înțeleptul prooroc: Dumnezeu este ajutorul meu, nu mă voi teme de ce-mi va face mie omul."[21]

Întărindu-se astfel pe sine mai întâi, Blathmac s-a întors către frații săi din obște, îmbărbătându-i cu vorbe parcă luate din martirologiile primelor veacuri creștine:

> „...cugetul sfântului a cunoscut mai dinainte prin înainte-vedere că lupii se apropiau cu grabă să prindă oile smeritei turme. Atunci a grăit: Frații mei, cercați inimile voastre cu

[19] Vl. Moss, *The Lives of St. Columba of Iona and the Saints of Iona*, cf. http://www.orthodoxchristianbooks.com/articles/

[20] Angus A. Somerville, R. Andrew McDonald (eds.), *The Viking Age. A Reader*, University of Toronto Press, Toronto, 2010, p. 235.

[21] A. A. Somerville, R. A. McDonald (eds.), *The Viking Age. A Reader*, p. 240

cuget treaz, dacă se află în ele tărie să purtați cu mine patimile pentru numele lui Hristos; și cei ce se vor învrednici a aștepta aceasta, să-și întrarmeze cu bărbăție cugetele. Iar cei ce se tem, să plece în grabă pentru a scăpa de necazul ce va veni și să-și gătească mâinile pentru o luptă mai bună. Moartea se apropie de noi. Să avem credință tare și păzitoare, precum și nădejde în cele ce vor să fie, iar cel slab prin fuga cea cu bună prevedere să scape. Auzind acestea, unii au rămas cu pace, plecându-și capetele în fața sabiei. Alții au fugit pe cărări ascunse, spre ținuturi numai de ei știute."[22]

Iar Walafrid continuă relatarea despre mucenicia sfântului:

„Și iată că în zori, pe când sfântul săvârșea Dumnezeiasca Liturghie cu frații care rămăseseră, au năvălit păgânii. Și după ce i-au înjunghiat pe toți ceilalți, aceia l-au întrebat pe Blathmac unde se află racla cea de mare preț (unde erau puse moaștele Sf. Columba). Monahii le ascunseseră înainte de a sosi danezii. Călugărul le-a spus că nu știe, dar nici chiar dacă ar ști, nu le-ar spune: Păgâni, scoateți săbiile, apucați și înjunghiați. Dumnezeule Sfinte, cu umilință ajutorului Tău mă încredințez!"[23]

Mielul de jertfă a fost tăiat bucată cu bucată. Astfel Blathmac a ajuns mucenic pentru Hristos. „Și, după cum am auzit, el se odihnește în același loc și astăzi și multe minuni se fac prin mijlocirea sa."[24]

Cronicile consemnează și martiriul starețului *Indracht* de la Iona, care, după anul 832 a mutat o parte din moaștele Sf. Columba în Irlanda. În 854, pe drumul unui pelerinaj spre Roma, va fi ucis de către vikingi la Glastonbury[25].

Vikingii vor reuși să prade Anglia de cele mai de preț odoare bisericești ale sale din primele veacuri de la încreștinare. Puține evangheliarele au putut fi păstrate, cele care au scăpat fiind duse cu grijă în alte părți mai

[22] A. A. Somerville, R. A. McDonald (eds.), *The Viking Age. A Reader*, p. 240.

[23] A. A. Somerville, R. A. McDonald (eds.), *The Viking Age. A Reader*, p. 241.

[24] A. A. Somerville, R. A. McDonald (eds.), *The Viking Age. A Reader*, p. 241.

[25] Vl. Moss, *The Lives of St. Columba of Iona and the Saints of Iona*, cf. http://www.orthodoxchristianbooks.com/articles/

liniștite de pe insulă sau de pe continent, sau cele care au fost recuperate cu preț mare de către englezi. Este cazul Evangheliei cunoscută sub numele *Canterbury Codex Aureus*, un evangheliar frumos decorat, produs în atelierele din Canterbury, cel mai probabil în secolul al VIII-lea și furat de vikingi cu ocazia raidurilor din prima jumătate a secolului al IX-lea[26]. Un nobil pe nume Alderman Alfred îl va răscumpăra, dăruindu-l bisericii din Canterbury. Pagina de gardă a Evangheliei de la Matei conține câteva cuvinte despre această faptă:

> „Eu, Alderman Alfred și Werburg, soția mea, am dobândit această carte de la ostașii păgâni, plătind-o cu banii noștri. Răscumpărarea s-a făcut cu aur curat. Am făcut aceasta pentru dragostea lui Dumnezeu și binele sufletelor noastre și pentru că am dorit ca sfintele cărți să nu mai rămână nicio clipă în mâinile păgânilor."[27]

În plină perioadă de atacuri vikinge, pe tronul Wessex-ului, unul dintre regatele cele mai puternice ale Albionului, ajunge un om care va deveni părintele unei dinastii puternice de regi anglo-saxoni. Este vorba de Egbert, pe care unii istorici îl numesc nu doar părintele casei regale de Wessex, ci al liniei aproape neîntrerupte de regi care au domnit în insulele britanice în ultimii 1200 de ani[28]. În același timp, biserica începe să se confrunte cu probleme interne tot mai mari. Secolul al VIII-lea cu oamenii săi providențiali trecuse. Acum este vremea formei, fațadei, luxului, desfătărilor, în ciuda faptului că Egbert și succesorii săi vor rămâne aproape de biserică. Cronica anglo-saxonă consemnează tot mai desele implicări ale unor episcopi din Wessex în luptele pe care regatul le duce cu alte puteri din insulă[29].

Contemporan evenimentelor, monahul-cărturar Asser sintetizează situația:

> „De mulți ani dorința de a duce o viață monahală lipsește cu desăvârșire din această nație... Deși s-au zidit mai multe

[26] A. A. Somerville, R. A. McDonald (eds.), *The Viking Age. A Reader*, p. 235.

[27] A. A. Somerville, R. A. McDonald (eds.), *The Viking Age. A Reader*, p. 235.

[28] Timothy Venning, *The Kings and Queens of Anglo-Saxon England*, Amberley Publishing Ltd., Stroud, 2013.

[29] D.J.V. Fisher, *The Anglo-Saxon Age, c. 400-1042*, Routledge, Abingdon, 1973, p. 203.

mănăstiri în acele locuri și ele sunt în picioare și azi, rânduiala vieții monahale nu se păstrează într-o formă lucrătoare."[30]

Această decădere, grefată pe atacurile și jafurile vikingilor, a dus la închiderea unor mănăstiri sau la transformarea lor în lăcașuri pentru clericii căsătoriți. În unele situații chiar laicii au pus stăpânire pe zidurile și pământurile abandonate de obștile monahale[31].

Însă Dumnezeu va avea grijă și în această primă jumătate de veac al IX-lea de poporul său încercat și îi va trimite oameni precum *Wulfred*, arhiepiscop de Canterbury între anii 805 și 832, care, îngrijorat de criza prin care trecea biserica, începe o serie de reforme după modelul franc, ce urma rânduiala dată de Sf. Grigorie cel Mare. El a impus clerului și monahilor prezența strictă la toate slujbele, precum și chilii și mese comune[32]. De asemenea, a urmărit respectarea voturilor monahale, îndeosebi cel al sărăciei. Wulfred s-a îngrijit și de starea materială a bisericilor afectate de valul viking, în special cele din zona Canterbury[33]. Mare iubitor al artei, arhiepiscopul a sprijinit producerea de manuscrise bisericești frumos împodobite[34]. Din păcate nu numai că nu există alte informații despre punerea în practică a reformei inițiate de Wulfred, dar evoluția ulterioară a lucrurilor denotă că lucrarea acestui prelat nu a reușit să oprească tăvălugul decăderii duhovnicești, ci doar să-l încetinească pentru o vreme.

Același învățat Asser va puncta cauza stricării rânduielilor bisericești așezate cu bună măsură și râvnă de înaintași. Ea nu se află în primul rând în jafurile făptuite de vikingi, ci în „prea marea abundență de bogății de tot felul" care au împovărat și robit viața clerului și au îndepărtat pe popor de biserică[35].

Între anii 814-833 luptele interne pentru tronul danez i-au împiedicat pe vikingi să continue seria atacurilor asupra insulelor britanice[36]. Însă în-

[30] Barbara Yorke, *Wessex in the Early Middle Ages*, Leicester University Press, London, 1995, p. 192.

[31] D.J.V. Fisher, *The Anglo-Saxon Age, c. 400-1042*, p. 206.

[32] D.J.V. Fisher, *The Anglo-Saxon Age, c. 400-1042*, p. 203.

[33] Nicholas Brooks, *Anglo-Saxon Myths: State and Church, 400-1060*, The Hambledon Press, Londra, 2000, p. 115.

[34] N. Brooks, *Anglo-Saxon Myths...*, p. 117.

[35] D.J.V. Fisher, *The Anglo-Saxon Age, c. 400-1042*, p. 206.

[36] Allen Mawer, *The Vikings*, Cambridge University Press, Cambrige, 2011, p. 15.

cepând cu anul 833, vikingii se reîntorc și cronica va consemna lupte între localnici și invadatori aproape în fiecare an, cu victorii și înfrângeri de fiecare parte. În treizeci de ani majoritatea regatelor anglo-saxone au fost înfrânte, singurul care a rezistat fiind Wessex. În această perioadă, prin pustiirea lăcașelor și a mănăstirilor, biserica anglo-saxonă a pierdut numeroase pământuri, iar o parte dintre episcopiile existente au fost desființate[37]. Cu toate acestea o statistică realizată acum aproape trei decenii confirmă că în perioada anilor 800-849 s-au și ctitorit mănăstiri. Dintre cele douăsprezece care pot fi atestate documentar, opt au fost deschise pentru monahi, iar patru pentru obștile de maici[38]. Din păcate, mai ales acestea din urmă vor decădea la fel de rapid, ele fiind ctitorite de către femei nobile pentru perioada vieții lor sau cel mult pentru încă o generație sau două. De asemenea au fost cazuri de mănăstiri care nu au dăinuit din cauza așezării neprielnice, departe de izvoare de apă sau prea aproape de râuri și mare[39].

În timpul cuceririi de lungă durată începută de vikingi în anul 865, părți mari din insulele britanice au fost trecute prin foc și măcel. Este vremea mărturisirii cu prețul vieții, este timpul muceniciei roșii, după ce secole de-a rândul anglo-saxonii și cei dimprejurul lor s-au nevoit fără a li se vărsa vreo picătură de sânge. Danezii au trimis obști întregi la martiriu și numele lor umplu astăzi calendarele creștine: „Anul 870... În acea iarnă regele Edmund a luptat împotriva lor, iar danezii au câștigat lupta, l-au ucis pe rege și au supus tot ținutul, distrugând toate mănăstirile pe care le-au întâlnit în calea lor."[40]

Sf. Beocca, starețul de la Chertsey, a fost ucis cu toată obștea de 90 de monahi. Un alt caz este cel al starețului *Teodor din Crowland*, care, împreună cu alți slujitori și cu restul obștii (dintre care sunt pomeniți doi viețuitori în vârstă de peste o sută de ani), au fost uciși de danezi în anul 869, după ce au săvârșit Sf. Liturghie, starețul murind îmbrăcat în veșmintele preoțești[41]. Tot în acel an o altă obște din apropiere, cea a starețului *Hedda*

[37] M. Whittock, H. Whittock, *The Viking Blitzkrieg...*

[38] Jane Tibbetts Schulenburg, *Women's Monastic Communities, 500-1100: Patterns of Expansion and Decline*, Signs (Winter 1989) vol. 14, nr. 2, p. 266.

[39] J. Tibbetts Schulenburg, *Women's Monastic Communities...*, p. 275.

[40] B. Thorpe (ed.), *The Anglo-Saxon Chronicle*, p. 60.

[41] Vl. Moss, *Lives of the British Saints*, http://www.orthodoxchristianbooks.com/books, p. 120.

din Peterborough, împreună cu Torthred, Elfgete diaconul, alți clerici și monahi, a fost trecută prin focul muceniciei[42].

Nu au fost cruțate nici maicile, ele luptând în chipuri neobișnuite pentru noi, cei de astăzi, să-și păstreze neîntinate fecioria și credința în Mirele Hristos. Multe au luat calea pădurilor și a locurilor greu accesibile, ducând cu ele odoarele mănăstirilor și sfinte moaște. Altele, deși au fugit, au fost prinse și au fost „mutate prin martiriu la Ceruri"[43]. Monahiei *Osith* de la mănăstirea Chich din Essex i s-a tăiat capul pentru că nu a vrut să renunțe la credința ei, intrând astfel în ceata sfintelor mucenițe[44]. Fiică de nobil, căsătorită cu regele anglilor de răsărit, Osith i-a cerut soțului ei să îi îngăduie a trăi în feciorie pentru Dumnezeu. Ea s-a retras apoi pe pământurile sale de la Chich, unde a zidit o mănăstire în care s-a nevoit până la invazia sângeroasă a vikingilor din anii 870. Moaștele ei vor fi păstrate cu mare grijă, iar după liniștirea vremurilor, englezii vor ridica o biserică în cinstea ei, unde s-au făcut multe minuni[45].

În Kent erau mai multe mănăstiri de maici, cu obști numeroase. Toate au fost pustiite. Se pare că, în timpul raidurilor vikinge din această perioadă, au fost distruse în jur de 40 de mănăstiri de maici. Mănăstirea Barking, în care au trăit cele mai învățate maici ale Angliei, a fost arsă din temelii[46].

O grijă deosebită a acestor maici a fost aceea de a-și apăra trupul - dăruit lui Hristos - de agresiunea atacatorilor. În epocă circulau numeroase vieți de sfinte care îndemnau monahiile a alege mai bine mutilarea sau moartea, decât a-și pierde fecioria. Dintre ele, cea mai cunoscută și citită era *Viața Sf. Mucenițe Iuliana*[47]. Astfel, când vikingii au ajuns la mănăstirea Coldingham și starețа de atunci, *Sf. Ebba cea tânără*, a înțeles pericolul în care se aflau maicile, ea a luat un cuțit și și-a tăiat nasul și buzele,

[42] Dr. John (Ellsworth) Hutchison-Hall, *Orthodox Saints of the British Isles:* Volume II - April - June, p. 37.

[43] Jane Tibbetts Schulenburg, *Forgetful of Their Sex*, The University of Chicago Press, Chicago, 1998, p. 143.

[44] J. Tibbetts Schulenburg, *Forgetful of Their Sex*, p. 145.

[45] Rev. Alban Butler, *The Lives of the Saints, vol. X: October*, Dublin, 1866, p. 46.

[46] Shari Horner, *Spiritual Truth and Sexual Violence: The Old English Juliana, Anglo-Saxon Nuns and the Discourse of Female Monastic Enclosure*, Signs, vol. 19, nr. 3 (spring 1994), p. 658.

[47] S. Horner, *Spiritual Truth and Sexual Violence...*, p. 659.

îndemnându-le pe cele mai curajoase să-i urmeze fapta, pentru a scăpa de siluire. La vederea chipurilor desfigurate ale acestor fecioare, danezii nu le-au atins, însă le-au închis în biserică și au dat foc lăcașului[48].

Pe lângă cei care au luptat cu arma pentru libertatea poporului englez, mai amintim încă o ceată de ostași, cei duhovnicești: pustnicii retrași în post și rugăciune, neștiuți, nevăzuți, dar ducând războiul duhovnicesc cu mare putere. Unul dintre ei, cuviosul *Edwold*, pustnicul de la Cerne, era frate cu regele-martir Edmund. Când i s-a cerut să urce pe tronul rămas gol, a refuzat, alegând însingurarea de bună voie. El s-a retras în pădurile adânci ale regatului, și-a ridicat o chilie și a petrecut tot restul vieții în post, lacrimi și rugăciuni neîncetate[49].

Un caz aparte al unui sfânt nedescoperit decât după mai bine de 100 de ani de la adormirea sa este cel al *Sf. Swithun*, episcop de Winchester, adormit în anul 862. Viața lui nu a fost bine cunoscută nici măcar celor din secolul al X-lea, în afară de faptul că a rezidit numeroase biserici, după valul de distrugeri făcute de vikingi[50] și că a fost preotul regelui Egbert, ocupându-se de educația copiilor săi[51]. El se va arăta în vis unui contemporan al episcopului de Winchester din anii 970, cerându-i să vestească eparhului și tuturor că a venit vremea să se vădească ajutorul său pentru tot poporul. Ethelwold episcopul îl va pune ocrotitor al reconstruitei catedrale din Winchester, mai ales după multele minuni care au început să se săvârșească la moaștele sale[52]. De atunci sfântul a devenit unul dintre cei mai populari din Anglia, iar în secolul al XX-lea cultul său a fost reașezat în inimile creștinilor ortodocși. De remarcat că locul unde se află acum sfintele sale moaște este printre puținele biserici anglicane care are un iconostas împodobit cu icoane bizantine.

Între anii 860-871, vikingii au ucis mai mulți regi anglo-saxoni, printre care: Ella din York, Edmund din Anglia de Răsărit, Ethelred din Wessex și Burghred din Mercia[53].

---

[48] Vl. Moss, *Lives of the British Saints*, p. 120.

[49] Vl. Moss, *Lives of the British Saints*, p. 165.

[50] W.W.Skeat *(ed.), Aelfric's Lives of Saints*, Londra, 1881, p. 443.

[51] Rev. A. Butler, *The Lives of the Saints, vol. VIII: August*, Dublin, 1866, p. 11.

[52] W.W.Skeat *(ed.), Aelfric's Lives of Saints*, p. 445.

[53] Katherine Holman, *The Northern Conquest: Vikings in Britain and Ireland*, Signal Books, Oxford, 2007, p. 32.

Dintre toți, ne vom opri asupra pătimirii regelui Edmund al Angliei de Răsărit. Înainte de a purcede la relatarea martiriului său, credem că este de folos să lăsăm cronica să vorbească despre ce fel de om era acest rege:

> „El era umil și plin de fapte bune și avea atâta hotărâre încât nu a căzut în păcate rușinoase, nici nu și-a întinat bunul nume în vreun fel, ci se arăta mereu cu grijă față de învățătura cea adevărată: Dacă ai fost pus conducător, nu te înălța, ci poartă-te cu oamenii ca și cum ai fi unul ca ei. Era milostiv cu săracii și cu văduvele, precum un părinte, și întotdeauna a condus poporul cu bunăvoință pe calea cea dreptă, înfrânându-se de la cruzime și trăind cu bucurie în adevărata credință."[54]

În anul 869, când tânărul rege Edmund domnea deja de 15 ani (la data martiriului avea doar 29 de ani), regatul său a avut parte de o mare invazie a nordicilor. Regele a încercat să oprească valul vikingilor, însă când aceștia au primit noi întăriri, el a înțeles că trebuie să renunțe la luptă pentru a scăpa viața poporului său de răzbunarea ce urma după război. Deși episcopul Humbert l-a rugat să fugă și să-și scape viața, Edmund i-a răspuns că pentru a potoli ura și setea de ucidere a lui Ivar, conducătorul vikingilor, un singur om trebuie să moară și acela era chiar regele:

> „Cu adevărat și din toată inima îmi doresc să nu fiu singurul care va rămâne în viață după ce bunii mei nobili vor fi uciși de acești bandiți în casele lor, alături de copii și de soții. Nu mi-a stat niciodată în fire să fug. Mai degrabă aș muri pentru țara mea dacă va fi nevoie. Atotputernicul Dumnezeu știe că nu voi înceta niciodată să mă închin Lui și nici nu voi înceta să iubesc adevărul Său. De voi muri, voi avea viață."[55]

Plin de curaj, regele a trimis cuvânt nemilosului Ivar: „Niciodată în această viață nu se va supune Edmund lui Ivar, păgânul războinic, decât dacă acesta va îmbrățișa credința în Mântuitorul Hristos, care o are această țară."[56]

---

[54] Abbo of Fleury, *Life of St. Edmund,* Anglo-Saxon Primer, Oxford University Press, Oxford, 1961, p. 81.

[55] Abbo of Fleury, *Life of St. Edmund*, p. 82.

[56] Abbo of Fleury, *Life of St. Edmund*, p. 82.

Cronicile spun că, știind ce va urma, Edmund și-a plecat capul la rugăciune multă vreme. Apoi s-a lăsat prins și chinuit, batjocorit, bătut, împuns cu săgețile întocmai ca Sf. Mucenic Sebastian din primele veacuri creștine. În tot acest timp regele chema neîncetat numele lui Iisus, iar chinuitorii deveneau tot mai cruzi. „În timp ce Edmund chema numele lui Hristos, chinuitorul ...i-a tăiat capul dintr-o lovitură, iar sufletul său a zburat cu bucurie la Dumnezeu."[57]

Apoi au tăiat și capul credinciosului său episcop, Humbert. Se mai spune că un lup a găsit capul regelui-martir în pădure și l-a păzit până a fost aflat de creștini și îngropat alături de trupul său[58]. După 50 de ani de la adormirea mucenicească, la mormântul regelui Edmund s-au făcut primele minuni. Iar la anul 1000 episcopul Aelfric a deschis racla și a dat mărturie că trupul regelui era neputrezit, rănile vindecate, iar capul lipit de trup, păstrând doar o urmă a muceniciei sale[59]. Edmund nu și-a lăsat poporul nici după moarte. În anul 1013, în timpul noilor atacuri daneze asupra regatului, Edmund s-a arătat în vis de mai multe ori monahului care îi păzea racla, cerându-i să-l ducă în grabă la Londra, atacată de vikingi. Ajuns acolo, s-au petrecut multe minuni la racla moaștelor sale.

Raidurile vikinge din secolul al IX-lea au fost un adevărat cutremur pentru o Anglie care, deși avertizată pe parcursul timpului și chiar dacă se aștepta la ceva rău, nu a crezut că amploarea și urmările atacurilor vor fi atât de mari. Un autor a numit anul 793 momentul „11 septembrie" al anglo-saxonilor[60], ceasul de trezire a acestora dintr-o perioadă de calm extern. Ne întrebăm, împreună cu un istoric, dacă a fost întâmplător acest mod de atacare, în primul rând a bisericilor. Roata istoriei s-a întors la anul 793, după mai bine de 350 de ani de când strămoșii păgâni ai acestor anglo-saxoni invadaseră în același chip violent Britania, aducând groază în rândul britonilor cuceriți[61].

Credem că acești mucenici ai lui Hristos de care am pomenit mai sus și alții asemenea lor, rămași încă necunoscuți nouă, trebuie cinstiți și pomeniți cum se cuvine. Ei sunt bobul de grâu care a căzut în pământ. Ei sunt cei

[57] Abbo of Fleury, *Life of St. Edmund*, p. 83.

[58] Vl. Moss, *Lives of the British Saints*, p. 122.

[59] Vl. Moss, *Lives of the British Saints*, p. 123.

[60] M. Whittock, H. Whittock, *The Viking Blitzkrieg...*

[61] M. Whittock, H. Whittock, *The Viking Blitzkrieg...*

care au rodit Ortodoxia secolelor al IX-lea până în al XI-lea. Ei sunt cei care au rămas în pământul Britaniei și după ce aceasta a fost ocupată de normanzi. Ei sunt cei care au fost izgoniți de englezii evului mediu și ai epocii moderne din raclele de cinstire în care îi așezaseră strămoșii lor. Și tot ei sunt cei care îi cheamă acum la Viață pe fiii veacurilor din urmă. Fără ei, poate Anglia ar fi pierit. Fără ei, poate lumina Ortodoxiei ar fi fost cu totul stinsă din acele locuri.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 235-249

PREOȚI ARĂDENI - ÎNDRUMĂTORI AI TINERILOR TEOLOGI DIN PERIOADA PRIGOANEI COMUNISTE

Pr. Lect. Univ. Dr. Gabriel Valeriu Basa

Abstract

The faith in God, naturally planted in the very being of our nation, is that which made that in in front all the trials and efforts of the communist-atheist regime established in Romania after 1948, the Romanian nation through the intercession, sacrifice and guidance of those who were preparing them the servants of the holy altars, had the power to pass, hopefully through all the trials he has been subjected to. Each of these teachers of thought and faith gave the opportunity for many generations to enjoy the communion arising from the sharing of the full joy of the fulfilled mission.

Keywords

Sacrifice, faith, teachers, communism, terror, consciousness, mission

Regimul comunist, care și-a făcut loc și s-a așternut peste poporul român este considerat ca fiind un tăvălug care distugea orice ființă de la temelie. Anul 1947 a fost cel care a dar startul terorii în România.

Din acest an au început arestările în masă ale celor care erau împotiva regimului. Având susținerea din partea sovieticilor au fost arestați în masă numeroși membri ai vechilor partide. Ideologia comunistă s-a extins tot mai mult, având tot mai mulți adepți, devenind cancerul care a molipsit întreaga țară: „într-un cuvânt, comunismul a devenit un cancer care se dezvolta pe trupul țării noastre, un curent antinațional, antireligios, de subminare a personalității individului și transformare a lui în robot aflat la dispoziția laboratorului marxist-leninist al partidului".

Odată cu apariția Securității în anul 1948, arestările clericilor erau foarte vizibile, dar și numeroase. De asemenea acesta an, a însemnat pentru toată țara un moment de cotitură în care s-au trasat noi cadre ale tuturor domeniilor de activitate.

Parte a politicii represive comuniste, lupta împotriva Bisericii, s-a materializat prin prigonirea clericilor, forțarea unor episcopi de a se retrage din scaunul episcopal, scăderea numărului monahilor, scoaterea Religiei din școli. Odată cu apariția Securității în anul 1948, arestările clericilor erau foarte vizibile, dar și numeroase.

În anul 1948 au fost desființate șase eparhii[1], iar numeroși ierarhi ortodocși au fost pensionați forțat sau li s-a fixat domiciliul în diferite mănăstiri. Preoții au fost aruncați în închisorile de la Jilava, Pitești, Aiud, Gherla, Sighet, Târgu Ocna, iar unii au fost repartizați să lucreze la Canalul Dunăre-Marea Neagră, iar alții deportați în Siberia[2].

Cauzele întemnițării clericilor, de cele mai multe ori erau false sau inventate. Unora li s-a spus la proces că s-au împotrivit colectivizării, au dat hrană celor flămânzi, au ajutat pe cei în nevoie, ori pur și simplu au împrumutat o revistă cu caracter religios unui prieten,vecin sau cunoscut, dar cei mai mulți au fost arestați datorită faptului că au slujit pe Dumnezeu[3].

În decursul celor patru decenii și jumătate de teroare a regimului comunist între cei care au mărturisit pe Hristos în eparhia Aradului au fost identificați 55 de clerici dintre care vom enumera doar pe aceea ce au

[1] Nicloae Purcărea, *Urlă haita... Pitești, Canal, Gherla, Jilava, Aiud*, Editura Fundația Sfinții Închisorilor, București, 2012, p. 47.

[2] Argeș, Caransebeș, Constanța, Huși, Sighet, cea a armatei de la Alba Iulia.

[3] Diaconul Ion V. Georgescu, acesta a predat limba ebraică la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București între anii 1933-1945. A se vedea mai multe detalii despre activitatea sa, la George Enache, Adrian Nicolae Petcu, *Patriarhul Iustinian și Biserica Ortodoxă Română în anii 1948-1964,* Editura Partener, Galați, 2009, p. 205, nota 466.

îndrumat pe cei meniți la rândul lor a sluji deopotrivă semenilor și lui Dumnezeu.[4]

Părintele Ilarion Felea. Născut în comuna Valea Bradului, județul Hunedoara, în familie de preot[5]. Între anii 1910-1914 a făcut școala primară în comuna natală, iar mai apoi în anul 1914 s-a înscris la Gimnaziul ortodoxă român din Brad[6], absolvindu-l în anul 1918. În toamna aceluiași an s-a înscris în clasa a V-a la Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov, urmând cursurile până la Crăciun, întorcându-se din nou la Brad, unde s-a deschis pentru prima dată clasa a V-a la Liceul „Avram Iancu". La același liceu face și clasa a VI-a, iar clasele a VII-a și a VIII-a le-a făcut la Liceul „Moise Nicoară" din Arad, unde își va lua diploma de bacalaureat.

Dornic de a dobândi cât mai multe cunoștințe despre Dumnezeu și planul său cu lumea, se înscrie la cursurile Academiei Teologice din Sibiu, iar în 1926 susține examenul de calificare preoțească.

Apoi a funcționat, aproximativ opt luni, ca profesor suplinitor la Liceul „Avram Iancu", predând disciplinele latină, fizică și psihologie. În 29 iulie 1927 este hirotonit diacon, apoi preot de către mitropolitul dr. Nicolae Bălan, pentru parohia Valea Bradului (1927-1930)[7]. Transferat la parohia Șega I, în data de 31 august 1930 iar în anul 1939 a fost numit preot la parohia Arad-Centru.

A urmat și cursurile prestigioasei Facultăți de Litere și Filosofie ale Universității din Cluj dar și Facultatea de Teologie a Universității din București. În anul 1935 s-a înscris la doctorat, la aceiași facultate, iar după aproximativ patru ani, susținea teza de doctorat.

Activitatea profesorală universitară a început-o în anul 1937-1938, activând ca profesor suplinitor la Academia Teologică din Cluj, predând Dogmatica și Sectologia, iar în anul următor la cea din Arad.

---

[4] Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste,* Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Patmos, București, 2001, p. 7.

[5] O pertinentă lucrare de licență este cea alcătuită de studentul Avram Florin – de la Facultatea de teologie din Arad, în care sunt trecute în revistă date despre activitatea și misiunea fiecăruia dintre aceștia.

[6] S-a numit Ioan, a decedat la 21 decembrie 1920 la vârsta de 62 de ani.

[7] Preot dr. Pavel Vesa, *Clerici ortodocși arădeni și hunedoreni deținuți politici (1945-1989*), Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2014, p. 66.

La Academia Teologică din Arad a fost profesor titular la disciplinele Teologie Dogmatică și Apologetică, „a predat studenților cu competență și dăruire: Dogmatică, Morală, Ascetică și Mistica și Omiletica practică”[8]. Odată cu retragerea preotului profesor dr. Simion Șiclovan de la conducerea Academiei Teologice arădene, această funcție a fost încredințată părintelui Ilarion Felea din iulie 1947 până în 31 decembrie 1948.

Activitatea publicistică s-a contretizat în faptul că a fost redactor la cele mai de seamă reviste ale Eparhiei Aradului: „Biserica și Școala” între anii 1939-1945 și la „Calea Mântuirii” între anii 1943-1946, publicând numeroase articole, studii și predici pentru folosul duhovnicesc al credincioșilor. Pe lângă aceste două reviste care au fost sub oblăduire sa, acesta a mai colaborat și cu alte reviste atât din Arad, cât și din alte regiuni cum ar fi: Timișoara, Cluj, Brad, Sibiu, etc.

Pe plan național părintele Felea este cunoscut, ca fiind un teolog cu o statură duhonvicească și cărturărescă profundă. Datorită strădaniei sale au rămas în conștiința poporului român unele lucrări foarte importante, atât pentu teologia, cât și cultura românească.

Pe lângă multitudinea de studii publicate în diverse reviste locale sau naționale, aș aminti câteva opere monumentale, precum ar fi: *Duhul adevărului, aceasta a fost premiată de Academia Română, Religia culturii, Religia iubirii, Tâlcuirea Dumnezeiești Liturghi, Spre Tabor în patru volume Pregătirea, Curățirea, Luminarea și Desăvârșirea*.

Părintele Felea mărturisea în anul 1958 că avea: „pentru viitor, dacă-mi ajută Dumnezeu în pregătire... Calendarul Bisericii cu Viețile Sfinților. Iar dacă va mai rămâne timp, o nouă ediție pentru: Duhul Adevărului și pentru Religia Iubirii”[9].

Predicile și conferințele părintelui Felea atrăgeau foarte mulți tineri, dornici de a auzi cuvintele folositoare de suflet, care să îi întărească în acele vremuri atee. Desfășura foarte multe misiuni în parohiile din județul Arad.

Perioada cea mai dificilă din viața părintelui începe în anul 1944, când intră în vizorul noii puterii totalitare. Acesta era urmărit de către cei care au

[8] Paul Caravia, Virgiliu Constantinescu, Flori Stănescu, *Biserica întemnițată, România 1944-1989,* Editura Institutului național pentru studiul totalitarismului, București, 1998, p. 186.

[9] Fabian Seiche, *Martiri și mărturisitori români din secolul XX. Închisorile comuniste din România*, Editura Agaton, Făgăraș, 2010, p. 224.

aderat la partidul comunist, iar în după-amiaza zilei de 7 martie 1945: „seara pe la ora 21, o echipă din F.N.D. (Frontul Național Democrat), m-a poftit la Poliție, din ordinul F.N.D.. Echipa era compusă dintr-un polițist (sergent), doi tineri minoritari (unguri sau evrei) și Zaharie Matcău muncitor la atelierele C.F.R.- Arad, conducătorul echipei. Asigurat de el că "împotriva mea nu se află nici o vină, și că a doua zi voiu fi eliberat, am fost reținut totuși la poliție, fără de nici un interogator. Mâncare de acasă. Dormit pe jos. În 25-26 am fost vizitați toți deținuții (C. Magieru, I. Ungureanu, frații Noveanu, Pauseștii și Dna. Preda, T. Marușteru, ing. Tripa, etc), spovediți și cuminecați de către P.S.S. Episcopul Andrei Magieru. Se zvonea că ne duce în lagăr, la Tribunalul Poporului, în Rusia, la zid, etc. Mari emoții, mai ales în zilele de 29-30 III"[10].

Ziua de 30 martie 1945, reprezintă prima întemnițare a părintelui: „am fost duși la gară, unde 38 de persoane cu bagaje am fost înghesuiți într-un vagon de vite, păziți de 5 polițiști"[11]. Acest tren se întrepta spre lagărul de concentrare din Caracal. Această călătorie a durat 4 zile.

Părintele Ilarion V. Felea mărturisea faptul că în lagăr erau aproximativ 100 de clerici, care au săvârșit: Vecernia, Utrenia, Proscomidia împreună cu Sfânta Liturghie, Taina Sfintei Spovedanii, Taina Sfântului Maslu și parastase[12].

În 21 august a ajuns la Arad, după aproximativ 168 de zile de detenție. Această experiență din temnița de la Caracal, l-a făcut să mărturisească cu mult mai mult zel dreapta credință, arătând că Biserica în zilele acelea a decăzut moral foarte mult.

Predicile, conferințele și lecțiile predate studenților prin care expunea învățătura de credință și împovărata misiune pe care Biserica era datoare să o întreprindă, a atras ura și disprețul regimului comunist asupra sa. Datorită acestei misiuni, a fost arestat încă de două ori pentru „uneltire împotriva ordinii sociale"[13].

În data de 6 ianuarie 1949 a fost anchetat și condamnat la un an de închisoare corecțională pentru omisiune de denunț. Nouă luni a făcut la Arad, apoi o lună la Timișoara și două luni la Aiud, iar mai apoi în data de 7 ianuarie 1950 era eliberat.

---

[10] Pr. Prof. Dr. I. V. Felea, *Opera vieții mele-ziuar personal,* p. 50.

[11] Pr. Prof. Dr. I. V. Felea, *Opera vieții mele-ziuar personal,* p. 251.

[12] Pr. Prof. Dr. I. V. Felea, *Opera vieții mele-ziuar personal,* p. 252.

[13] Pr. Prof. Dr. I. V. Felea, *Opera vieții mele-ziuar personal,* p. 253.

Din nefericire după eliberarea din temnița de la Aiud, acesta este înlăturat din învățământ pe motivul unor pasaje din opera Duhul Adevărului. A funcționat ca bibliotecar la Episcopia Aradului, iar în 1952 la 1 iulie este reîncadrat la parohia Arad-Centru.

Ultima întemnițare și cea mai grea, a avut loc în data de 25 septembrie 1958 când a fost arestat și dus la Ministerul de Interne din București, fiind supus unor crunte anchete, iar mai târziu este transferat la Cluj și judecat.

Există numeroase mărturii cu privire la judecarea părintelui Felea, cea mai edificatoare este cea a colegului său, Pr. Tudor Demian:

> „ancheta se făcea acum altfel decât în 1948-49, când îți scriai tu declarația, sub presiunea maltratării, ci anchetatorul scria răspunsul la interogatoriu ce și-l făcea. Părintele Ilarion nu semna niciodată scrisul aceluia, dacă nu era fidel cu declarațiile Părintelui, riscând orice presiune fizică. Acuza a fost următoarea: Ai știut că în 1948 Biserica a fost desprinsă de stat, și totuși ai continuat să faci religie cu tineretul în biserică, antrenându-l într-un număr deosebit de mare, de ce ai făcut-o?”[14].

Acesta a fost condamnat la 20 de ani de muncă silnică și 8 ani degradare civică pentru activitate intensă contra clasei muncitoare și mișcării revoluționare[15]. Până în 20 februarie 1960 a executat detenția la Gherla, iar mai apoi a fost transferat la Aiud. Calvarul reeducării a fost prezent și la temnița din Aiud, unde numeroși deținuți politic și-au aflat sfârșitul, printre care se regăsește și părintele profesor Ilarion V. Felea. Transferul la această închisoare avea să fie un motiv de bucurie, datorită faptului că îl va întâlni pe unul dintre cei mai mari teologi și trăitor ai spiritualității filocalice, pe părintele Dumitru Stăniloae. Cei doi părinți au devenit învățătorii duhovnicești ai tuturor deținuților.

Despre trăirea duhovnicească a părintelui, dădea mărturie preotul Ioan Sabău, care spunea că era cel mai evlavios preot slujitor care răspândea duhul lui Hristos: „duhul lui de rugăciune antrena toată obștea la simțirea cu inima, participarea la slujbă”[16].

---

[14] F. Seiche, *Martiri și mărturisitori români din secolul XX...*, p. 224.

[15] Ioan Bărdaș, Smerită înaintecuvântare, în Preot Ilarion Felea, *Spre Tabor,* Volumul I, *Pregătirea*, Editura Crigarux,Alba Iulia pp. 9-10.

[16] A fost condamnat mai întâi de Tribunalul din Timișoara și mai apoi de cel din Cluj.

Părintele Stăniloae mărturisea preotului Ioan Sabău: „Părintele Felea m-a depășit, prin această afirmație referindu-se la trăirea și viața lăuntrică a Părintelui Ilarion”[17].

În 18 septembrie 1961, în temnița din Aiud, la numai 58 de ani trece la cele veșnice, iar cauza decesului era menționată în certificat, ca fiind insuficiență cardio-respiratorie[18]. Unul din deținuții politici, pe nume Viorel Gheorghiță, mărturisea faptul că acest diagnostic era vag, care era foarte frecvent în certificatul de decces al deținuților, așadar acesta este puțin probabil, ca să fie concludent[19].

Slujba înmormântării a fost săvârșită de toți cei din temniță, aflând această veste dureroasă prin codul morse[20]. Înmormântarea părintelui Felea este descrisă de către preotul Ioan Bărdaș, așa cum a fost: „Eram prin anii 1960-1961, în celularul din Aiud. Într-o zi se aunță prin toate formele de mass-media din pușcărie, morse la perete și calorifer: A murit părintele Ilarion Felea”[21]. Cu siguranță această veste a trecerii la Domnul a părintelui i-a înduioșat pe toți cei care l-au cunoscut:

> „Cine nu-l cunoaște pe Părintele Felea din Aiud? Toți știam, unul de la altul că a fost profesor la Academia Teologică din Arad. Îl cunoașteam noi bihorenii și arădenii, îl cunoșteam sibienii și bucureștenii și mai ales Academia Română care i-a premiat cărțile.”[22]

Descrierea prohodirii și ducerii la groapă a părintelui este foarte zguduitoare:

> „noi stăteam sub pătură, era după ora 10, ora stingerii, nu ne mișcam. Acum începea prohodul. Toți cei 5000 de prizonieri politici din Aiud, asistați de cei 400 de preoți ortodocși, se

[17] Pr. dr. Pavel Vesa, *Clerici ortodocși arădeni și hunedoreni deținuți politici (1945-1989)*, p. 73.

[18] Ioan Bărdaș, Smerită înaintecuvântare, în Preot Ilarion Felea, *Spre Tabor*, pp. 10-11.

[19] George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, Editura Nemira, București, 2005, p. 379.

[20] Pr. dr. P. Vesa, *Spiritualitate ortodoxă arădeană. Istoricul Parohiei Ortodoxe Române Arad-Centru*, Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2015, p. 129.

[21] Anca Bujoreanu, *Sfinți martiri și mărturisitoriîn epoca contemporană,* Editura Fotini, Galați, 2007, p. 237.

[22] F. Seiche, *Martiri și mărturisitori români din secolul XX...*, p. 224.

> rugau după rânduială: Cu sfinții odihnește, Doamne, sufletul adormitului robului tău, Ilarion preotul, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfârșit"[23].

Odată ce au ajuns cu defunctul la poarta cimitirului se petrecea o scenă îngrozitoare: „venea un ofițer cu o bardă ascuțită de fier și o înfigea în inima mortului, să se convingă de moartea omului"[24].

După încheierea slujbei de prohodire a părintelui: „se mai auzeau morsele la perete și la calorifer: Dumnezeu să-l ierte, în veci să fie pomenirea lui"[25].

Părintele Ilarion V. Felea a fost depus în cimitirul deținuților din Aiud: „a rămas în cimitirul închisorii din Aiud un mormânt fără cruce și neștiut de nimeni"[26]. Părintele Tudor Demian afirma cu privire la înmormântarea părintelui Felea:

> „înmormântat fără cruce și fără a i se cunoaște locul unde se odihnesc rămășițele pământești, preotul profesor dr. Ilarion V. Felea s-a încununat, prin moartea sa, cu aureola de martir pentru Biserică și neam, așa cum odinioară au făcut-o strămoșii săi, de unde a provenit"[27].

Părintele Tudor Demian, era născut în data de 9 aprilie 1912 în Arad[28]. Odată cu absolvirea școlii primare în cartierul Micălaca Veche, a urmat cursurile celui mai prestigios liceu din Arad, „Moise Nicoară" între anii 1923-1930.

S-a înscris la Academia Teologică din Arad și mai apoi a urmat cursurile Facultății de Teologie din București. A susținut examenul de licență, având ca temă: *„Monografia sectară a județului Arad",* obținând calificativul magne cum laude. De la 1 octombrie 1937 până la data de 1 octombrie

[23] F. Seiche, *Martiri și mărturisitori români din secolul XX...*, p. 224.

[24] F. Seiche, *Martiri și mărturisitori români din secolul XX...*, p. 224.

[25] F. Seiche, *Martiri și mărturisitori români din secolul XX...*, p. 224.

[26] F. Seiche, *Martiri și mărturisitori români din secolul XX...*, p. 224.

[27] Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste,* Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001, p. 110.

[28] Tudor Demian, *Preot profesor dr. Ilarion Virgil Felea (date biografice, activitatea, biografia),* în volumul Ilarion Felea, *Religia culturii,* Arad, 1994, p. 359.

1938 a îndeplinit funcția de prefect de studii la Academia Teologică din Arad, iar din toamna anului 1938, până în toamna anului 1939, a funcționat ca secretar economic, suplinind și catedra de Patrologie.

Hirotonit diacon, iar mai apoi preot, de către episcopul, Andrei Magieru pe seama parohiei Arad-Șega. După 3 ani este transferat la parohia Arad-Centru, unde a funcționat până în anul 1958[29]. După eliberare a îndeplinit funcția de slujitor al Domnului în parohiile Pecica (1964-1975), Arad-Micălaca-Veche (1974-1995).

Între anii 1945-1947 a funcționat ca redactor al revistei „Biserica și Școala". Această funcție i-a permis mult mai ușor, să publice numeroase articole, studii și editoriale. Printre cele mai importante articole publicate în „Biserica și Școala", se numără următoarele: *Sufletul este în mod natural creștin (anima est naturaliter christiana)*[30], *A fost distrus creștinismul în Rusia Sovietică?*[31], *Poate fi distrusă religia?*[32],*Religia este opium pentru popor?*[33]

În primele două articole, autorul lansa ideea că dominația sovietică comunistă se apropia de sfârșit, datorită războiului cu Germania: „dezagregarea haosului bolșevic ce se apropie cu pași repezi ni le vor arăta însă în adevărata lor monstruozitate"[34].

Mai mult acesta se declara împotriva propagandei antireligioase ce se desfășura în fosta uniune sovietică: „care după căderea Constantinopolului sub turci își asumase rolul de proteguitoare a tuturor bisericilor înodate în creștinismul răsăritean"[35], subliniind ororile petrecute acolo. Rusia, datorită bolșevicilor: „a ajuns să fie captivă și pustiită sub cnutul[36] celei mai crunte prigoane ce a cunoscut vreodată istoria neamului omenesc"[37]. Sovieticii

[29] Anuarul I/ 1994-1995 al Facultății de Teologie Ortodoxe, Arad, 1995, p.178-180.

[30] Datele personale sunt în conformitate cu mărturia consemnată în locuința părintelui, în data de 14 ianuarie 1994.

[31] "Biserica și Școala", anul LXV, nr. 35, 31 august, 1941.

[32] "Biserica și Școala", anul LXVI, nr. 29, 19 iulie, 1942.

[33] "Biserica și Școala", anul LXVI, nr. 30, 26 iulie, 1942.

[34] "Biserica și Școala", anul LXVI, nr. 31, 2 august, 1942.

[35] T. Demian, *„Anima est naturaliter christiana"*, în "Biserica și Școala", anul 1941, nr. 35, p. 285.

[36] T. Demian, *„Anima est naturaliter christiana"*, p. 285.

[37] Bici făcut dintr-o curea de piele sau dintr-o funie, care era folosit în Rusia țaristă pentru bătaia oamenilor.

au întreprins o muncă perseverentă pentru curățirea minților generaților ce vor urma, de tot ce însemna moralitate, viață religioasă: „are loc o propagandă călăuzită de un fanatism orb și o educație întemeiată pe negarea a tot ce aparține domeniului religios, se străduiau să facă din tinerii ruși cei mai cutezători dușmani ai lui Dumnezeu”[38]. Pe lângă aceasta au fost deportați numeroși clerici:

> „mii de preoți sunt deportați în întunericul glacial al Siberiei, sau uciși fără nici un scrupul uman, iar giganticele catedrale din care răsunau altădată imne de slavă creștină au fost pângărite și transformate în magazii și grajduri pentru animale”[39]

Tema centrală a celui de-al doilea articol este o continuare a celui dintâi. Părintele este la fel de tranșant în limbaj, ceea ce ne face să înțelege personalitatea mărturisitoare, care nu confundă valorile cu nonvalori, binele cu răul, păcatul cu virtuatea, lumina cu întunericul: „De la Nero și până la Dioclețean, de la Iulian Apostatul și până la Al Hakem, religia creștină nu a cunoscut o prigoană așa de diabolică și de o perseverență sistematică rară, ca în pravoslavnica Rusie de ieri”[40].

Ultimele două articole contrare ateismului militant au aceiași temă, ființa și originea religiei. Aceste articole îl prezintă pe părintele Tudor un temeinic apologet al creștinismului și un foarte bun cunoscător al negațiilor ateiste[41].

Revista „Biserica și Școala”, a fost locul în care au apărut și alte articole ale părintelui, care arată faptul că autorul a dat dovadă de conștiinciozitate preoțească. Între acestea: *Lângă popor* (nr. 15, 8 aprilie 1945, p. 105-106), *Duh misionar* (nr. 4, 20 ianuarie 1946, pp. 17-18) sau *Organizarea misionarismului religios în Eparhia Aradului* (nr. 33-34, 20-27 octombrie 1946, pp. 325-356).

Acesta a fost un temeinic colaborator și la alte reviste, ca de exemplu: „Școala vremii”, editată la Arad, „Tribuna română” editată la Arad, „Duh și adevăr” editată la Timișoara.

---

[38] T. Demian, *„Anima est naturaliter christiana”*, p. 285.

[39] T. Demian, *„Anima est naturaliter christiana”*, p. 285.

[40] T. Demian, *„Anima est naturaliter christiana”*, p. 285.

[41] T. Demian, *A fost distrus creștinismul în Rusia Sovietică?* în ”Biserica și Școala,”anul 1942, nr. 29, p. 237.

Anul 1949 a însemnat pentru părintele Tudor Demian, momentul încercărilor vieții sale: „drumul calvarului a început în noaptea de Bobotează, a anului 1949, când imediat după miezul nopții patru ofițeri de securitate au pătruns în locuință amenințându-l cu pistolul”[42].

Acesta a fost întemnițat pentru „uneltire împotiva ordinii sociale” fiind condamnat la 10 luni de închisoare (6 ianuarie 1949 - 28 octombrie 1949), a mai fost condamnat și pentru cele patru articole scrise în perioada cât a fost redactor al buletinului eparhial „Biserica și Școala”, a fost eliberat la data de 4 ianuarie 1950[43].

După eliberare, întors acasă, a fost propus de către Episcopia Aradului să devină slujitor la parohia Arad-Centru, cu toate că decizia nr.5/689 din 1950 prevedea suspendarea salariului de stat pentru atitudinea sa „antidemocratică”:

> „au urmat opt ani de constantă atitudine în slujirea lui Hristos, vreme în care mediocrația clericală a unor slujbași ai episcopiei se simțeau amenințați în impostura lor, în verticalitatea și mustrarea deschisă ce le-o adresau preoți de talia lui Ilarion Felea, Petru Deheleanu, Florea Codreanu, Lucian Emandi”[44].

Cea mai grea lovitură dată părintelui Tudor Demian, avea să se concretizeze în data 25 septembrie 1958 când a fost din nou condamnat, însă de această dată la 20 de ani muncă silnică și 8 ani degradare civică.

Alături de acesta au mai fost condamnați alți câțiva preoți de seamă din Arad. Printre aceștia se regăsește părintele profesor Ilarion V. Felea, Alexandru Budai care în acea perioadă deținea funcția de protopop al Aradului, preotul Aurel Moise, slujitor la parohia Șega II.

Peste timp, părintele Tudor Demian avea să-și aducă aminte de acele momente deosebit de grele:

---

[42] Vasile Vlad, „Unul din redactorii revistei „Biserica și Școala”, în *Teologia*, anul 1997, nr. 3-4, p. 113.

[43] Pr. dr. P. Vesa, *Spiritualitate ortodoxă aărdeană. Istoria Parohiei Ortodoxe Române Arad-Centru*, Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2015, p. 132.

[44] Vasile Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste,* Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001, p. 255.

„Imediat după arestarea noastră din 25 septembrie 1958, opinia publică a credincioșilor ortodocși din Arad s-a arătat și a manifestat cu deosebită ostilitate față de acești trei corifei de la Episcopie și chiar față de colegul nostru, preotul de la parohie, doritor și el după un post administraiv cât mai înalt la Episcopie, acuzându-i deschis că lor li se datorește, în mare parte, arestarea noastră. Aceasta o întărește și faptul că anchetatorul Necula Mihai de la București, venind la Arad ca să caute desigur declarații și martori ai acuzării printre preoții și credincioșii din Arad, lucru despre care mi-a vorbit la o anchetă chiar acesta, n-a obținut declarații scrise și semnate decât de la preotul vicar al Episcopiei[45] și consilierul administrativ-bisericesc[46], declarații pe care le-a și susținut la procesul care a avut loc în secret la Cluj. Personal, eu am citit înainte de proces declarația scrisă și semnată de consilierul administrativ-bisericesc, cuprinsă în dosarul meu de trimitere în judecată pe care mi l-a dat să-l citesc, anchetatorul Necula Mihai și desigur cea a vicarului se afla la dosarul colegului meu de parohie, preotul profesor dr. Ilarion Felea”[47].

A fost închis în temnițele din Gherla și Jilava, nu după multă vreme a fost transferat la Penitenciarul din Aiud, iar în data de 30 mai 1961 era trimis la formațiunea 0957 Ostrov, secția Salcia.

Eliberat pentru a doua oară, se întoarcea acasă, cu aceeași dorință de a sluji și a cerut reîncadrarea la parohie. Cu data de 1 octombrie 1964 a fost numit preot paroh în Pecica, funcționând până în anul 1974. Venirea noului episcop Visarion Aștileanu, în postura de conducător al Episcopiei Aradului, a constituit pentru părintele Tudor împlinirea dorinței de a deveni preot la Micălaca Veche.

Fosta Academie Teologică arădeană își redeschidea porțile,în anul 1991, de această dată sub denumirea de Facultatea de Teologie, la baza căreia părintele Tudor Demian se afla, având misiunea de a călăuzi pe tinerii studenți teologi pentru a deveni slujitori ai sfintelor altare și a fi exemple pentru cei din jurul lor, până în anul 1994.

[45] Mărturie consemnată de subsemanatul, în locuința părintelui, în data de 14 ianuarie 1994.

[46] În aceea perioadă vicar eparhial era preotul dr. Gheorghe Lițiu.

[47] Erau doi consilieri bisericești, primul pr. Cornel Oros, iar celălalt Petru Vancu.

A trecut în veșnicie în data de 14 iulie a anului 2001.

Părintele Tudor poate fi caracterizat ca un adevărat iubitor de carte, neînfricat apărător al credinței străbune și îndrumător al tinerilor teologi arădeni.

Părintele Ageu Ioan (1917-2010), era născut la data de 13 martie 1917, în localitatea Buhani, județul Arad. Școala primară a urmat-o în satul natal iar după cu absolvirea Liceului „Avram Iancu" din Brad, s-a înscris la Academia Teologică din Arad.

S-a înscris la cursurile Facultății de Teologie din Chișinău, care în acea perioadă era refugiată la Iași. În timpul cât a fost student între anii 1938-1941 a fost simpatizant legionar. La data de 14 octombrie 1940 a fost acuzat de răspândire de manifeste cu caracter legionar și participare la o asociație interzisă, datorită acestui fapt a fost arestat. A fost judecat împreună cu încă 11 tineri, printre care se regăsea și colegul său Cornel Caceu de la Academia Teologică[48].

În anul 1942, Ioan Ageu a fost hirotonit preot și numit asistent suplinitor la catedra de Drept și Administrație Bisericească, până în anul 1948. A mai predat Emeneutică biblică (în anul 1944-1945) și Istoria bisericească universală, iar în anul 1948 a predat numai Dreptul și Administrația bisericească[49].

După suprimarea Academiei Teologice, preotul Ioan Ageu a continuat să funcționeze ca profesor la Centul de Îndrumare a Clerului de la Arad. Concomitent a activat ca profesor de religie la Liceul „Moise Nicoară" din Arad, Liceul Comercial de fete și Liceul Industrial de fete. În urma reformei învățământului din anul 1948, când a avut loc îndepărtarea religie din sistemul școlar, a fost încadrat ca profesor, de limba română, istorie și științele naturale la Păuliș și ulterior la Școala elementară numărul 24 din Arad.[50]

Anul 1949 a însemnat o nouă încercare, în viața părintelui. A fost învinuit de uneltire împotiva ordinii sociale iar Tribunal Militar din București l-a condamnat la un an și șase luni de închisoare corecțională.

---

[48] Preot dr. P. Vesa, *Clerici ortodocși arădeni și hunedoreni deținuți politici (1945-1989)*, p. 45.

[49] George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană,* Editura Nemira, București, 2005, pp. 314-315.

[50] G. Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană,* p. 314-317.

A fost întemnițat la Aiud până la data de 3 iulie 1950 când era eliberat. Întoarcerea sa acasă a fost pentru scurt timp, ulterior fiind încadrat în coloniile de muncă, timp de aproximativ doi ani.

Seriozitatea, care l-a caracterizat este o evidență subliniată și de aprecierile conducătorilor din acea perioadă: „a dat rezultate bune în munca de șantier. Și-a îndeplinit conștiincios norma, manifestări ostile regimului nostru nu a avut și nu a produs greutăți unității noastre"[51].

După ce s-a luat decizia de a fi desființate coloniile de muncă, Ioan Ageu este eliberat la dat de 31 mai 1954. Însă nu s-a bucurat foarte mult de această eliberare, pentru că în anul 1958 este din nouă arestat, pe motivul că s-ar fi făcut partizan la o nouă conspirație legionară. De această dată a fost condamnat la 20 de ani de muncă silnică[52], fiind închis în temnițele de la Jilva, Arad, Aiud, Timișoara, Capul Midia.

Părintele Ioan Ageu a fost cunoscut ca fiind un teolog deosebit și în închisorile comuniste, lucru menționat de părintele Liviu Brânzaș:

> „Nu numai pentru că este profesor de teologie, ci mai ales pentru că este dispus să-mi țină un adevărat curs. Și cursul se predă metodic și cu nebătută punctualitate. Cursul se face având la bază Crezul, Dogma Sfintei Treimi, creația, mântuirea prin Iisus Hristos, lucrarea Sfântului Duh prin Sfintele Taine, însușirile Bisericii, învățătura despre Maica Domnului, păcatele și virtuțiile, etc."[53]

Eliberat din închisoare, în anul 1964, părintele nu a mai fost încadrat ca profesor și preot, căci autoritățile nu au mai îngăduit. Pentru a se întreține s-a angajat ca muncitor necalificat în construcții. Își desfășoară activitatea în acest domeniu până la vârsta pensionării.

Intra în veșnicie, în luna mai a anului 2010, fiind înmormântat în cimitirul din satul natal, parohia Buhani. Figura preotul și profesorului Ioan Ageu va dăinui peste timp în sufletele și conștiințele tuturor celor care l-au cunoscut, fie direct (membrii famillie, colegii din temnițele în care a fost închis), fie indirect (toți cei care citesc și studiază despre viața sa).

---

[51] Preot dr. P. Vesa, *Clerici ortodocși arădeni și hunedoreni deținuți politici (1945-1989)*, p. 46.

[52] George Enache, *Ortodoxie și putere politică în România contemporană*, p. 329-330, nota, 124.

[53] Liviu Brânzaș, *Raza din catacombă. Jurnal din închisoare,* București, 2001, pp. 233-234.

Atât ca preot, profesor sau chiar muncitor necalifiat a arătat faptul că mărturisirea despre Mântuitorul Iisus Hristos este primordială. Cu siguranță, că perioada în care a fost în temniță, nu a fost deloc ușoare, însă acest crez în Hristos și în viața viitoare l-au întărit pentru a putea înfrunta toate vicisitudinile lagărului. Prin toate acestea se numără printre cei mai de seamă preoți, profesori care a ajuns a-l mărturisitori a fost preotul Ioan Ageu, în partea de vest a țării, în cetatea Aradului.

Privind retrospectiv se poate afirma că numai călăuziți de credința în Dumnezeu, acești dascăli ai teologiei arădene, au reușit să găsească puterea de a trece, cu nădejdea în biruința binelui, prin toate încercările la care au fost supuși. În acest fel nici un regim nu a reușit să stingă lumina propovăduită de acești dascăli arădeni, lumină izvorâtă din comuniunea cu semenii, natura întreagă și respectiv Hristos. Prin mijlocirea, jertfa și îndrumările acestor slujitori se continuă și astăzi lucrarea menită a aduce nădejdea că dincolo de toate încercările timpurilor și ale veacurilor e dragostea care le biruiește pe toate.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 250-268

BIBLIOTECA FACULTĂȚII DE TEOLOGIE DIN ARAD – ISTORIE ȘI ACTUALITATE

Lect. Univ. Dr. Marcel Tang

Abstract:

The present study propose to present the history of the Library of Theology Faculty form Arad, the most important evolutions' steps of this institution, from the year of foundations until today.

Keywords:

Library of Theology Faculty form Arad, books, The Pedagogical-Theological Institute, The Academy of Theology.

Habent sua fata libelli

1.Preliminarii

Parafrazând celebrul dicton din antichitatea romană, adăugând la acesta și faptul că sufletul unei biblioteci sunt cărțile, cercetând istoria Institutului și a Academiei Teologie din Arad, putem afirma cu certitudine că Biblioteca școlii de teologie din Arad a avut propriul ei destin, sinuos și anevoios, destin care a creat istorie și care a determinat

destine. Biblioteca este o instituție de sine stătătoare care dă valoare instituțiilor în cadrul cărora există. Din zorii civilizației umane și până astăzi oamenii s-au străduit să înființeze și să mențină biblioteci, colecții de cărți și manuscrise care să înveșnicească valorile și istoria umanității. Etimologia cuvântului (βιβλιοθήκη) ne duce cu gândul la un loc anume rezervat pentru cărți. Avem așadar un spațiu și cărți, un spațiu ce cuprinde în sine mai multe lumi, fiecare carte având lumea ei, creând o lume a ei.

De valoarea și importanța unei biblioteci au fost pe deplin conștienți și primii profesori ai Institutului Teologic din Arad, care într-un apel către publicul românesc, publicat în *Gazeta de Transilvania*, la data de 29 martie 1840, cu prilejul inaugurării Bibliotecii Institutului Teologic arădean, afirmau: „Însufleţiţi fiind noi din jos subscrişii de acea decât însuşi razele soarelui mai luminată învingere că ce sunt sârguitoarele albine florile, pentru de a putea strânge miere, spre îndulcirea şi luminarea altor vieţuitoare; tocmai aceea sunt şi cărţile zeloasei tinerimi române pentru de a-şi putea agonisi sieşi ştiinţe spre îndulcirea şi luminarea sa. Şi, că precum acelora le e cu neputinţă fără de flori a-şi aduce miere şi ceară; aşa acesteia fără de cărţi îi e cu neputinţă a-şi câştiga ştiinţe şi cultură, nimic nu ne-am îndoit a ne îngriji, ba a ne şi apuca de întemeierea unei biblioteci pentru zeloasa tinerime a institutului acestuia, care, precum albinelor o grămadă plină de flori, iubitei noastre tinerimi să-i fie de folos”[1]. Semnatarii acestui articol, profesorii Patrichie Popescu și Ghenadie Popescu, prin metafore de mare frumusețe literară pun în evidență rolul cărții în formarea viitorilor preoți, ei înșiși iubitori de carte și oameni cultivați. Comparațiile la care apelează tinerii și râvnitorii profesori de atunci ai Institutului, ne duce cu minte la Omilia XXII *C*ătre tineri, a Sfântului Vasile cel Mare (†379), unde îi îndeamnă pe aceștia să fie asemenea albinelor care zboară din floare în floare și adună doar nectarul, sau ceea ce este folositor pentru educația lor.

2. Începuturile Bibliotecii Institutului Teologic din Arad

Biblioteca Institutului Teologic arădean își leagă existența de profesorii Patrichie Popescu (1809-1862), care a predat în institut între anii 1839-1844,

[1] Vezi: Dr. Teodor Botiș, *Istoria Școalei Normale (Preparandiei) și a Institutului teologic ortodox-român din Arad*, Editura Consistoriului, Arad, 1922, p. 641.

fiind și director în același timp[2] și Ghenadie Popescu (1808-1876), care a activat în școala de teologie arădeană între anii 1839-1852, ocupând și funcția de director între anii 1844-1852[3]. Cu eforturi susținute și cu o tenacitate demne de eroism, cei doi dascăli reușesc să deschidă, la data de 26 februarie 1840 prima bibliotecă a școlii teologice arădene. Deși înființat în 1822 Institutul nu a reușit să aibă o bibliotecă proprie, la acest fapt contribuind, în mare măsură, situația politică și bisericească a începutului de sec. XIX. Odată puse bazele unei biblioteci Patrichie Popescu inițiază o energică acțiune de strângere de cărți, prin donație și de fonduri bănești, din care, ulterior, să poată achiziționa cărți. Sunt cunoscute repetatele apeluri ale dascălilor arădeni în presa vremii[4], în scopul sensibilizării românilor la nobila cauză, apeluri care nu vor rămâne fără ecou.

La data inaugurării biblioteca avea 29 de volume[5]. Numărul acestora sporește considerabil mai ales în urma apelurilor din presa vremii, amintite anterior. La data de 2 august 1840 numărul cărților ajunge la 112 volume[6]. În 8 octombrie 1844, când Patrichie Popescu a fost numit ca profesor de limba română la Institutul din Karlowitz, fondul de cărți al bibliotecii ajunsese la 283 de volume tipărite și 8 manuscrise[7]. Se încheie o primă etapă din istoria Bibliotecii Institutului Teologic arădean, etapă marcată de neobosita activitatea a profesorului Patrichie Popescu. Conducerea și

[2] Pentru detalii bio-bibliografice, vezi: Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Lect. Univ. Dr. Marcel Tang, Învățământul teologic ortodox din Arad. Itinerar. Forme. Perspective, Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2016, p. 52-54.

[3] Pentru detalii bio-bibliografice, vezi: C. Ioja, M. Tang, Învățământul teologic ortodox din Arad, p. 54-56.

[4] În: *Gazeta de Transilvania*, nr. 13, 37 și 30/1840, cf. Vasile Popeangă, Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea *(1821-1867)*, Comitetul de cultură și educație al județului Arad, Arad, 1979, *nota 36*, p. 229; *Gazeta de Transilvania* din data de 30 ianuarie 1842, cf. T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 642; *Foaia pentru minte, inimă și literatură*, nr. 19/1840, p. 149-150 [Cuvânt către publicul românesc pentru biblioteca Institutului clerical din Arad].

[5] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 641.

[6] Pr. dr. Pavel Vesa, Învățământul Teologic de la Arad (1822-1948), Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2013, p. 280.

[7] V. Popeangă, Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea, p. 229.

administrarea bibliotecii sunt preluate de colegul său, Ghenadie Popescu, care la inițiativa lui P. Popescu, la data de 8 octombrie 1844, va întemeia Fundația „Patrichie Popescu" în scopul achiziționării de cărți. Sume de bani au fost adunate încă de la deschiderea bibliotecii astfel că la data de 2 august 1840, suma adunată era de 20 fl. și 50 cr[8]. Mai mult, se inițiază o colectă în rândul profesorilor și elevilor institutului, astfel că până la data înființării fundației erau strânși 208 fl. și 48,3 cr. Suma este depusă la *Casa de păstrare* din Arad. Din acest capital se va cheltui suma de 135 fl. și 24 cr., cu aranjarea bibliotecii, rămânând spre păstrare suma de 73 fl. și 24, 3 cr[9]. La momentul întemeierii fundației, în contul acesteia se aflau 43 de fl., la care s-au adăugat 12 fl. din partea fruntașilor din Arad și din provincie: protopopi, preoți, învățători, chiar negustori, dar mai ales profesorii și elevii Institutului. Patrichie Popescu donează suma de 21, 8 fl[10].

Tot în această primă etapă inventarele bibliotecii menționează mai mulți donatori de carte. Dintre aceștia amintim pe Patrichie Popescu care între 26 februarie și 8 octombrie 1844, data plecării lui la Karlowitz, a adunat și a donat bibliotecii 9 manuscrise și 5 cărți[11]. Un număr de 20 de cărți donează și „zelosul tânăr" Vincențiu Babeș, cleric din anul I (1842-1843)[12]. Notarul Teodor Șerb se numără și el printre donatorii de seamă ai Bibliotecii clericale. Printre donațiile făcute amintim pe cea din data de 15 mai 1840, *Repertoriul teatrului național*[13].

La data de 27 noiembrie 1847, sub conducerea profesorului Ghenadie Popescu biblioteca cuprindea un număr de 283 de cărți (74 în limba română, 20 în limba germană, 10 în limba maghiară, 54 în limba sârbă și altele în limba latină, franceză și italiană) și 48 de manuscrise (28 românești, 8 maghiare, 2 sârbe și 2 latine), în total 399 de cărți și manuscrise[14].

---

[8] P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 280.

[9] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 642.

[10] P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 282-283.

[11] Vasile Popeangă, Eduard Găvănescu, Victor Țîrcovnicu, *Preparandia din Arad*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1964, p. 19.

[12] P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 281.

[13] V. Popeangă, E. Găvănescu, V. Țîrcovnicu, *Preparandia din Arad*, p. 19.

[14] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 642; P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 282.

3. Biblioteca Institutului în timpul Revoluției de la 1848 și perioada imediat următoare

Evenimentul politic și social din anul 1848 a avut repercusiuni nefaste asupra bibliotecii, multe cărți fiind distruse sau pierdute. O trudă îndelungată și anevoioasă se vede distrusă în câteva luni. Cursurile Institutului vor fi suspendate până în anul 1852. Din această cauză multe din cărțile împrumutate nu s-au mai recuperat. Într-un raport din 3 decembrie 1851 alcătuit de profesorul și directorul Ghenadie Popescu și înaintat administratorului eparhial de atunci, în persoana lui Patrichie Popescu, se prezintă parcursul sinuos al cărților din Biblioteca Institutului din 1844 până în anul 1851. La momentul plecării lui Patrichie Popescu cărțile existente au fost depozitate într-un dulap. La începutul Revoluției, după mărturia lui Ghenadie Popescu, cărțile au fost depozitate în subsolul casei unde se țineau cursurile, iar ușa acoperită cu pământ. În luna mai a anului 1849 cărțile au fost mutate la Galșa, unde Mănăstirea Bodrog avea vie și implicit o casă. De aici au fost mutate din nou în oraș cu intenția de a fi depozitate la centrul eparhial. Lucrul acesta nefiind cu putință cărțile au ajuns în casa lui Emanuil Putnic, un apropiat de-al arhimandritului Ghenadie Popescu. Lucrul acesta se petrecea în anul 1850, an în care el merge cu delegația românilor la curtea imperială din Viena. Revenind după un an de zile află cărțile mutate într-u loc impropriu și majoritatea distruse. Cele care s-au putut recupera au fost readuse în localul unde s-au ținut cursurile până la izbucnirea Revoluției. În finalul acestui raport se mai precizează că biblioteca s-a îmbogățit cu 4 cărți provenite din donații și alte câteva donate de Ghenadie Popescu, din biblioteca personală. Tot în acest raport mai aflăm că s-au făcut demersuri către patriarhul sârb pentru redeschiderea cursurilor și pentru protecția și depozitarea cărților, însă fără rezultat[15].

După redeschiderea cursurilor în toamna anului 1852, directorul de atunci, pr. prof. Petru Raț (1805-1867), care a activat în școala teologică arădeană între anii 1852-1857[16], la îndemnul arhimandritului Patrichie

[15] *Documentul 85*, în: *Mărturii privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784-1918)*, Prefață: PS Episcop dr. Timotei Seviciu, Studiu introductiv, note și comentarii de prof. dr. Vasile Popeangă, Arad, 1986, p. 130-131.

[16] Pentru detalii bio-bibliografice, vezi: C. Ioja, M. Tang, Învățământul teologic ortodox din Arad, p. 57-58.

Popescu, administrator al eparhiei Aradului, a lansat un apel către publicul românesc, în *Gazeta de Transilvania*, prin care sunt atenționați toți cei care au împrumutat cărți din Biblioteca Institutului să le restituie și, totodată, se face un călduros apel pentru donarea de cartea[17]. În 24 octombrie 1852 Petru Rață face un inventar al cărților, numărul acestora ridicându-se la 284 de volume[18]. În decursul anului școlar 1853-1854 se face un nou inventar, utilizându-se o rubricație mai bogată: numele autorului, titlul cărții, locul editării, anul tipăririi, numărul volumelor și formatul cărții. Noul inventar însumează 385 de volume[19]. La sfârșitul anului 1878, inventarul bibliotecii menționează 437 de cărți[20].

Îmbogățirea considerabilă a fondului de carte se datorează unor generoși donatori precum: Nicolae Jinga, care donează 8 cărți; Teodor Bucatoș, vicar protopopesc al Butenilor, care cumpără 23 de cărți din biblioteca fostului profesor Gavril Giulani și le donează Institutului; Ioan Arcoși, președintele comunității românilor din Arad, care donează 83 de volume[21]. Un donator de seamă este profesorul preparandial Alexandru Gavra, care în 1877, la momentul pensionării sale, donează 314 volume din biblioteca sa personală[22]. În anul 1878 arhimandritul Andrei Alexandru Papp, fost profesor al Institutului Teologic între anii 1861-1875, lasă școlii de teologie din Arad frumoasa și bogata sa bibliotecă.

4. Biblioteca Seminarului greco-ortodox român din Arad

Odată cu începerea anului școlar 1885-1886, când Institutul Pedagogic-Teologic se mută în noua clădire cunoscută în epocă sub numele de *Palatul Seminarial*, bibliotecile celor două instituții se reunesc într-una singură sub numele de *Biblioteca Seminarului greco-ortodox român din Arad*. Sediul noii biblioteci va fi Palatul Seminarial unde se vor desfășura și cursurile. După contopirea celor două biblioteci numărul volumelor crește

[17] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 643.

[18] V. Popeangă, Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea, p. 229.

[19] V. Popeangă, E. Găvănescu, V. Țîrcovnicu, *Preparandia din Arad*, p. 20.

[20] P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 285.

[21] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 643.

[22] V. Popeangă, E. Găvănescu, V. Țîrcovnicu, *Preparandia din Arad*, p. 21.

considerabil, Biblioteca preparandială fiind una din cele mai vechi și mai bine dotate biblioteci ale vremii, cu manuscrise și cărți vechi, unice prin valoarea lor, întemeiată încă din anul deschiderii Preparandiei (1812)[23]. Sarcina inventarierii și a administrării noii biblioteci îi revine tânărului și energicului profesor Vasile Manga (1850-1918), care a activat în Institut între anii 1875-1893, ocupând și funcția de director între anii 1882-1883[24]. Tot lui se datorează îmbogățirea bibliotecii prin *Analele* Academiei Române, trimise Institutului Teologic de acest for superior al culturii românești, la cererea și insistențele sale. În timpul administrării sale Biblioteca se îmbogățește și prin trei donații substanțiale din partea fostului profesor preparandial dr. Atanasie Șandor, din partea istoricului George Barițiu și din partea asesorului consistorial Gheorghe Purcariu[25]. Mai mult, Vasile Mangra poartă o corespondență cu Ioan Slavici, acesta trimițându-i un catalog al cărților românești apărute în Librăria „Socec et Comp." și angajându-se totodată să-l țină la curent cu ceea ce se găsea în anticariatele bucureștene[26]. În timpul directoratului lui Augustin Hamsea (1887-1901), biblioteca se îmbogățește cu vestita colecție „Biblioteca părinților bisericii", editată de dr. Valentin Thalhofer (1825-1891), preot și teolog german, care a editat lucrări din Sfinții Părinți. Acesta insistă pe lângă Consistoriul eparhial să aloce suma cuvenită în vederea achiziționării acestei colecții, aprobare pe care o obține prin Decizia nr. 5776 din 17/29 dec. 1892[27]. Problema Bibliotecii rămâne în continuare o preocupare a Consistoriului eparhial, acesta văzându-se din deciziile acestui for bisericesc superior care în 1901, la propunerea deputaților dr. Nicolae Oncu și Vasile Mangra, se angajează să aloce fonduri pentru achiziționarea de cărți, cerând totodată un inventar anual al cărților din Biblioteca Institutului. Tot legat de problema bibliotecii, în 1902, Consistoriul arădean aprobă înființarea *Fondul Bibliotecii*

[23] Despre Biblioteca preparandială vezi: T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 371-374; V. Popeangă, E. Găvănescu, V. Țîrcovnicu, *Preparandia din Arad*, p. 18-23; V. Popeangă, Școala românească din părțile Aradului la mijlocul secolului al XIX-lea, p. 228-230; P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 277-280.

[24] Pentru detalii bio-bibliografice, vezi: C. Ioja, M. Tang, Învățământul teologic ortodox din Arad, p. 72-75.

[25] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 373.

[26] P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 286.

[27] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 373.

seminariale[28]. În primăvara anului 1901 Consistoriul eparhial plătește suna de 22 cr. și 50 fl. pentru achiziționarea a trei cărți destinate Bibliotecii Institutului[29].

Odată cu preluarea conducerii Institutului de către Roman Ciorogariu (1852-1936)[30], în toamna anului 1901, istoria Bibliotecii seminariale intră într-o nouă etapă. Administrarea bibliotecii este încredințată profesorului dr. Teodor Botiș. Noul director înaintează o adresă mitropolitul primat Iosif Gheorghian (1886-1893, 1896-1909) prin care îi cere cărțile tipărite de acesta[31]. În urma acestei intervenții în Biblioteca Institutului își găsesc locul cărțile bisericești și științifice traduse de eruditul mitropolit[32]. În anul 1902, episcopul Iosif Goldiș (1836-1902) donează bogata și prețioasa sa bibliotecă Institutului Teologic-Pedagogic[33]. La această donație se adaugă și cea a asesorului consistorial Ștefan Antonescu[34]. În ședința din 14/27 februarie 1902, Consistoriul eparhial aprobă achiziționarea, din fondurile proprii, a operele politicianului și scriitorului maghiar József Eötvös (1813-1871)[35]. La intervenția aceluiași Consistoriu, Ministerul Agriculturii din Ungaria donează Bibliotecii Institutului toate cărțile apărute în editura sa, iar Academia de Științe ungară oferă bibliotecii publicațiile sale la un preț redus[36]. Tot în anul 1902, Parohia ortodoxă din Cuvin donează un exemplar din *Cartea românească de învățătură*, Iași, 1643[37]. Numărul căr-

[28] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 373.

[29] P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 286-287.

[30] Pentru detalii bio-bibliografice, vezi: C. Ioja, M. Tang, Învățământul teologic ortodox din Arad, p. 89-91.

[31] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 374.

[32] Vezi următoarea însemnare: „Donațiune de la Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat al României Iosif Gheorghian. Arad, la 10/23 Noiembrie 1901. Roman Ciorogariu, director seminarial", pe coperta cărții: *Istoria Bisericească* de Evagrie, prescurtare din *Istoria Bisericească* de Filostorgiu și de Teodor Citețul, traducere de Iosif Gheroghian, Mitropolit Primat, București, Tipografia Cărților bisericești, 1899.

[33] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 374.

[34] Vezi: „Cronica", în: *Biserica și Școala*, anul XXVI (1902), nr. 40, p. 343.

[35] P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 287.

[36] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 374.

[37] „Biblioteca seminarului ortodox arădan se sporește din zi în zi. În anul acesta a moștenit două biblioteci de valoare, a decedatului episcop Iosif Goldiș și a asesorului consistorial

ților sporește și prin schimbul de cărți cu preotul bibliofil Emilian Micu, din Banat (1865/1870-1909).

Din anul 1906 evidența Bibliotecii este mult mai clară și mai precisă, aceasta datorându-se faptului că din anul școlar 1906-1907 apare Anuarul Institutului, unde se prezintă o evidență amănunțită a cărților și revistelor din bibliotecă, a donatorilor, dar și a administratorilor sau custozilor acestei instituții. Astfel, în anul școlar 1906-1907 Biblioteca Institutului cuprindea 2.785 de opere, în 3.114 volume. Diverse periodice și reviste din țară și din străinătate veneau să completeze biblioteca. Existau reviste de teologie și de pedagogie editate la Leipzig și Budapesta, dar și cele din țară: București, Cernăuți, Sibiu, colecția fiind completată de revista eparhială *Biserica și Școala*. Începând cu anul școlar 1906-1907 custode sau administrator al Bibliotecii a fost numit profesorul Ioan Costa, de la secția Pedagogie[38]. În următorul an școlar inventarul bibliotecii se îmbogățește cu 14 volume, numărul operelor literare și științifice ridicându-se la cifra de 2.906. Reviste precum *Biserica Ortodoxă Română*, *Candela*, *Revista Teologică*, *Biserica și Școala*, *Albina*, *Revista literar*ă și științifică, fac parte din revistele abonate ale Institutului, la acestea adăugându-se și cele din străinătate, mai precis din granițele Imperiului Austro-ungar[39].

În preajma centenarului Preparandiei situația Bibliotecii seminariale era următoarea: 4.621 de volume și 342 de fascicole în valoare de 13.674 cor. și 23 fil. În anul școlar 1911-1912 biblioteca s-a îmbogățit cu 30 de

---

Ștefan Antonescu; mai departe cu ediția cărților bisericești a sfântului Sinod din România. Biserica din Cuvin a dăruit asemenea un prețios esemplar complet din «Carte românească, de învățătură Duminecile peste an și la prasnice împărătești și la sfinții Mari, cu risa și cu toată cheltuiala lui Vasilie Voivodul și domnul țării Moldovenești din multe scripturi tălmăcită din limba slovenească de Varlaam Mitropolitul de țara Moldovei» din anul 1643. Ar fi de dorit, ca cărțile vechi bisericești să nu fie risipite, ci să se adune acolo unde sunt păstrate și utilisate de bărbații de știință", „Cronica", în: *Biserica și Școala*, anul XXVI (1902), nr. 40, p. 343.

[38] *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad*, anul școlar 1906/7, Redactat de Roman R. Ciorogariu, Tiparul tipografiei diecezane ortodoxe române, Arad, 1907, p. 13-14.

[39] *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad*, anul școlar 1907/8, Redactat de Roman R. Ciorogariu, Tiparul tipografiei diecezane ortodoxe române, Arad, 1908, p. 24.

volume[40]. Observăm în decursul a patru ani o creștere considerabilă a numărului de volume, în tot acest timp abonamentele la revistele centrale, precum și la cele din străinătate fiind menținute de Institut. Din anul 1908 și până în anul 1918 custodele Bibliotecii sau bibliotecarul este profesorul de Istorie naturală și Geografie, Nicolae Mihulin, de la secția pedagogică. Tot din informațiile furnizate de Anuarul Institutului aflăm că fiecare curs sau an din secția pedagogică aveau câte o mică bibliotecă în sala de cursuri, în special cu auxiliarele și cărțile necesare procesului educațional[41]. În istoricul an al celebrării centenarului Preparandiei, Biblioteca Institutului era alcătuită din 4.649 de volume și 342 de fascicole, în valoare de 13.804 cor[42].

În timpul primului Război Mondial, inventarul Bibliotecii nu poate fi ținut cu strictețe, de aceea în Anuarele din acest răstimp nu sunt publicate numărul de volume existente în bibliotecă, așa cum se făcea de obicei. Anuarul prezentă doar o vagă informație: „Biblioteca Institutului e sub aranjare"[43]. În schimb, revistele care veneau pe adresa Institutului erau ținute într-o strictă evidență. Această situație dificilă prin care trecea Institutului și Biblioteca se datora faptului că edificiul Palatului seminarial a fost transformat în spital de campanie[44]. Din data de 2/14 decembrie 1914 și până în toamna anului 1919, cursurile ambelor secții s-au ținut în

[40] *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad*, anul școlar 1911/12, Redactat de Roman R. Ciorogariu, Tiparul tipografiei diecezane ortodoxe române, Arad, 1912, p. 198.

[41] *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad*, anul școlar 1911/12, Redactat de Roman R. Ciorogariu, Tiparul tipografiei diecezane ortodoxe române, Arad, 1912, p. 199.

[42] *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad*, anul școlar 1912/13, Redactat de Roman R. Ciorogariu, Tiparul tipografiei diecezane ortodoxe române, Arad, 1913, p. 94.

[43] *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad*, anul școlar 1916/917, Redactat de Roman R. Ciorogariu, Tiparul Tipografiei Diecezane gr.-ortodoxe române, Arad, 1917, p. 69.

[44] *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad*, anul școlar 1917/918, Tipărit de Dr. Iosif Olariu, Tiparul Tipografiei Diecezane gr.-ortodoxe române, Arad, 1918, p. 23.

diverse clădiri ale Episcopiei. Daunele materiale au fost considerabile atât în ceea ce privește clădirea cât și în privința bibliotecii[45].

La moartea profesorului Teodor Ceontea (1906), fiul acestuia, ieromonahul Emilian Ceontea, donează întreaga bibliotecă Institutului arădean[46]. Odată cu moartea profesorului Petre Pipoș (1913), biblioteca acestuia este cumpărată de către Institut, de la mama acestuia, ca semn de prețuire și ajutor. În anul 1914, văduva profesorului Avram Sădean, mort pe frontul din Galiția, la data de 19 octombrie 1914, donează întreaga bibliotecă, după dorința acestuia, Institutului Pedagogic-Teologic, printr-un *Act de donație* publicat în Anuarul din anul 1915: „Întreaga sa bibliotecă o predau, bibliotecii tinerimei pedagogice din Arad sub unica condițiune, ca această bibliotecă să se administreze sub numele mult regretatului meu soț Dr. Avram Sădean. Rog deci Mult Onorata Direcțiune, ca după inventariere, să binevoiască a primi biblioteca. A Mult Onoratei Direcțiuni cu distinsă stimă: Vinga, la 15 XI 1914. Văd. Aurora Dr. Sădean"[47]. În anul 1917 valoroasa bibliotecă a profesorului Avram Sădean era deja predată Bibliotecii Institutului prin decizia consistorială Nr. 4319/1917[48].

După redeschiderea bibliotecii sarcina reorganizării și inventarierii revine profesorului Sabin Evuțian, ajutat de profesorul Emilian Vlad, ambii de la secția pedagogică. Se are în vedere și întocmirea unui regulament de funcționare. În anul școlar 1923-1924, Academia Română donează 26 de volume, la aceasta adăugându-se și alte 15 volume donate de: dr. Dimitrie Boroianu, dr. Gheorghe Ciuhandu, dr. Petru Barbu, Coriolan Petranu, Iosif Popovici, dr. Silviu Dragomir, Arhiepiscopia Chișinăului, Iacob Link, Onisifor Ghibu, Ministerul Cultelor și Artelor, dr. Valeriu Branisce, Ion I. C. Brătianu, Consistoriul ortodox român din Arad, Mihai Păcățianu, Universitatea din Cluj. În urma acestor donații, biblioteca ajunge la un

[45] P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 317-318.

[46] T. Botiș, *Istoria* Școalei *Normale*, p. 374.

[47] *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad*, anul școlar 1914/915, Redactat de Roman R. Ciorogariu, Tiparul Tipografiei Diecezane gr.-ortodoxe române, Arad, 1915, p. 30-31.

[48] *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad*, anul școlar 1917/918, Tipărit de Dr. Iosif Olariu, Tiparul Tipografiei Diecezane gr.-ortodoxe române, Arad, 1918, p. 23.

număr de 6.404 opere, în 9.299 de volume[49]. Anul școlar 1924-1925 consemnează un număr de 6.599 de opere, în 9.507 volume[50]. Tot în acest an școlar au fost donate 32 de volume, iar 176 au fost cumpărate[51]. În următorul an școlar 1925-1926, numărul cărților existente în Biblioteca Institutului se ridica la 9.867 de volume[52]. În decursul anului au fost donate 45 de opere în 46 de volume, iar 314 volume au fost cumpărate. Din lista donatorilor amintim: Academia Română, Dr. Teodor Botiș, Caius Turicu, Episcopia Hotinului, Grigorie I. Gheorghiu, Maria Botiș-Ciobanu, Așezământul cultural Ioan C. Brătianu, Consiliul Eparhial ortodox român din Arad, Dr. Gheorghe Ciuhandu, G. Bogdan Duică prof. univ. din Cluj, Fundația culturală Principele Carol, Pr. David Voniga, V. Suciu și G. Tereh[53].

Din cele mai sus expuse se evidențiază o evoluție pozitivă a Bibliotecii din perioada Institutului, o creștere atât cantitativă, cât și calitativă, o diversitate a volumelor existente în bibliotecă, precum și publicații și volume în limbi străine. Toate acestea conferă personalitate și contur instituției Bibliotecii, punând în evidență valoarea primordială în formarea și educarea cadrelor didactice ale Institutului, dar mai ales a elevilor pedagogi și teologi care urmau să pășească în misiunea de învățători și păstori de suflete.

---

[49] *Anuarul Institutului Teologic și al* Școalei *Normale ortodoxe-române din Arad*, anul școlar 1923/24, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1925, p. 48.

[50] *Anuarul Institutului Teologic și al* Școalei *Normale ortodoxe-române din Arad*, anul școlar 1923/24, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1925, p. 44-45.

[51] Vezi lista completă a donatorilor și a cărților donate în: *Anuarul Institutului Teologic și al* Școalei *Normale ortodoxe-române din Arad*, anul școlar 1923/24, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1925, p. 44-45.

[52] *Anuarul Institutului Teologic și al* Școalei *Normale ortodoxe-române din Arad*, anul școlar 1925/26, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1927, p. 24-25.

[53] Vezi: *Anuarul Institutului Teologic și al* Școalei *Normale ortodoxe-române din Arad*, anul școlar 1925/26, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1927, p. 24-25.

5. Biblioteca Academiei Teologie din Arad

După ridicarea Institutului la rangul de academie teologică și implicit despărțirea de secția pedagogică (1927), Biblioteca intră într-o nouă etapă a istoriei sale. Toate cărțile bibliotecii au rămas în custodia noii academii, lucrul acesta putând fi observat din inventarul anului școlar 1927-1928, când numărul cărților existente se ridica la cifra de 9.930 de volume[54]. În anul academic 1928-1929 biblioteca avea un număr de 10.197 de volume. Tot în acest an au fost donate 177 de volume, iar 90 au fost cumpărate. Lista donatorilor anului 1928-1929 se compunea din: Academia Română, Ministerul Cultelor și Artelor, Pr. Dr. Gheorghe Ciuhandu, D-na Maria Botiș-Ciobanu, Prof. Trifon Lugojan, Ing. Ștefan Mateescu și Ioan Băilă[55]. Anul imediat următor 1929-1930 aduce în inventarul bibliotecii un număr de 42 de volume donate și 40 de volume cumpărate. Majoritatea cărților sunt donate de către Academia Română, câteva de către Ministerul Cultelor și Artelor, iar un volum este donate de către Consiliul Central Bisericesc. Se consemnează și numărul de cărți puse la dispoziția cititorilor astfel: 343 de volume au fost cercetate de către studenți, iar 10 manuscrise de către Universitatea din Cluj[56].

La data de 28 iunie 1928, rectorul Teodor Botiș înaintează Consiliului eparhial o adresă cu privirea la starea Bibliotecii Academiei Teologice din Arad. Din această adresă aflăm că prețioasa bibliotecă era plasată la etajul clădirii, într-o cameră improprie. Totodată rectorul propunea câteva soluții în vederea remedierii situației, având în vedere și noua stare de fapt prin plecarea secției pedagogice. Astfel: cele două biblioteci, a Academiei și a Societății de lectură a studenților, să fie plasate în patru camere spațioase din aripa dreaptă a clădirii, la parter, către stradă. Cererea se va soluționa favorabil de către Consiliul eparhial, la data de 28 septembrie 1928[57]. Astfel

[54] *Anuarul Academiei teologice ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1928-1929*, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1929, p. 18.

[55] *Anuarul Academiei teologice ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1928-1929*, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1929, p. 18-19.

[56] *Anuarul Academiei teologice ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1929-1930*, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1930, p. 17-18.

[57] Mihai Săsăujan, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad* în perioada interbelică. Contribuții la istoria învățământului teologic românesc, Editura Universității „Aurel Vlaicu", Arad, 2004, p. 143-144.

că noua Academie Teologică va avea o bibliotecă în conformitate cu noul ei statut, putând astfel să fie pusă în valoare mult mai bine.

La finalul anului academic 1930-1931, în Biblioteca Academiei Teologice existau 7.291 de opere, în 10.347 de volume. Tot în decursul acestui an, prin donații și achiziționări, numărul cărților a sporit cu 150 de volume. Principalul donator este Academia Română, apoi Despărțământul „Astrei" din Sibiu, Consiliul eparhial, Pr. Dr. Gheorghe Ciuhandu și Visarion Puiu, Episcopul Hotinului[58]. Tot în acest an, Consiliul eparhial, prin hotărârea din 9 iunie 1931, Nr. 3003/1931, a aprobat noul *Regulament pentru organizarea și administrarea bibliotecii Academiei*[59]. În anul academic 1932-1933 Biblioteca Academiei număra 7.395 de opere, în 10.521 de volume. Față de situația precedentă, inventarul bibliotecii s-a înmulțit cu un număr de 74 de volume, majoritatea provenite din donații. Dintre donatori consemnăm: Pr. Prof. Cicerone Iordăchescu, Ilie Ion Beleuță, Iosif Moldovan, Nicu Corfescu, Gheorghe G. Săndulescu. La aceasta se mai adaugă încă 8 anuare ale diferitelor școli din Transilvania. Tot în acest an academic, un număr de 580 de volume au fost date sper studiu studenților teologi, iar 135 de volume, persoanelor din afară. 280 de volume au fost legate în pânză[60].

Numărul cărților aflate în Biblioteca Academiei Teologice din Arad a crescut de la an la an. Lucru demonstrat și de evidența din anul academic 1933-1934. În acest an, în bibliotecă se aflau 7.435 de cărți (opere), în 10.561 de volume, iar 40 de volume noi au fost adăugate în evidențele acesteia. Dintre donatorii acestui an academic amintim: Dimitrie A. Sturzda, Nicolae Colan, Dr. Iustin I. Suciu, Nicolae Firu, Ioan Lupaș, Pr. Gheorghe Cotoșman etc[61]. În anul imediat următor 1934-1935, Biblioteca Academiei număra 7.576 de cărți (opere), în 10.722 de volume, față de anul precedent, sporind cu 141 de opere, în 161 de volume. Donatorii acestui an au fost: Dr. Ștefan Cioroianu, Prof. Teodor Mariș, Dr. George Popa, Nicolae

[58] *Anuarul Academiei teologice ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1930-1931*, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1931, p. 21-22.

[59] *Anuarul Academiei teologice ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1930-1931*, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1931, p. 9.

[60] *Anuarul Academiei teologice ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1932-1933*, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1933, p. 20.

[61] *Anuarul Academiei teologice ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1933-1934*, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1934, p. 22.

Iorga, Visarion Puiu, Nicolae Colan, Dr. Gheorghe Ciuhandu, Dr. Coriolan Petran, Ing. Romul Cărpinișan, Vasile Suciu, Constantin Tomescu, Ing. Agr. Simeon Grecu, Arhim. Policarp Morușca, Dr. Ștefan Pop, Dr. Lazăr Iacob etc. 200 de volume au fost recondiționate prin legarea lor în pânză. 460 de cărți au fost puse la dispoziția studenților pentru studiu, iar 89 pentru cei din afară[62]. Ultima evidență exactă a Bibliotecii Academiei o avem în Anuarul tipărit în 1939. La acea dată, în bibliotecă se aflau 7.883 de cărți, în 1.069 de volume[63].

Un fir al evenimentelor, începând cu anul 1931, poate reconstitui, în parte, ultima perioadă din existența acestei valoroase instituții culturale din peisajul ecleziastic arădean. Astfel: în anul 1931, pr. prof. Petru Deheleanu propunea ca Biblioteca Academiei să fie grupată pe specialități și fiecare grup să fie dat în seama profesorului de specialitate, pentru o mai facilă utilizare a bibliotecii și pentru o descongestionare a activității bibliotecarului, care la acea dată era profesorul Vintilă Popescu[64]. La data de 7 octombrie 1939, în cadrul unui consiliu profesoral, pr. prof. Ilarion V. Felea propunea ca toate cărțile de ritual cu litere chirilice, aflate în uzul studenților, să fie înlocuite și să fie păstrate în bibliotecă, ele fiind un inestimabil tezaur cultural și teologic. Sarcina acesta a revenit în seama bibliotecarului din acea vreme, pr. prof. Petru Bancea[65]. La 22 noiembrie 1941 rectoratul Academiei înainta o adresă Ministerului Cultelor și Artelor, cerând suma de 50.000 de lei, în vederea achiziționării de noi cărți[66].

Cel de al doilea Război Mondial aduce multe pierderi și stricăciuni Academiei Teologice arădene și în speță bibliotecii. Din nou, ca și în timpul primului Război Mondial, clădirea Academiei devine spital de campanie în perioada 28 septembrie 1944 – 20 martie 1945, întâi pentru Batalionul 51 Transmisiuni al Armatei române, iar apoi, după nici 15 zile, pentru Armata sovietică. În timpul ocupației sovietice biblioteca suferă pierderi imense. Un inventar din 12 mai 1945 menționează distrugerea a nu mai puțin de 8.000 de volume a 500 lei fiecare, în valoare de 4.000.000 lei. Cele rămase

[62] *Anuarul Academiei teologice ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1934-1935*, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1935, p. 19.

[63] M. Săsăujan, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad*, p. 145.

[64] M. Săsăujan, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad*, p. 144.

[65] M. Săsăujan, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad*, p. 144.

[66] M. Săsăujan, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad*, p. 145.

au fost depozitate impropriu, în podul unei case eparhiale de pe str. M. Eminescu, nr. 34. Sarcina a revenit bibliotecarului de atunci, pr. prof. Petru Deheleanu ajutat de Simion Moleriu, administratorul Academiei[67].

La data de 22 decembrie 1945 rectorul de atunci, pr. prof. Nicolae Popovici, face un apel la toți preoții și credincioșii eparhiei să vină în sprijinul Bibliotecii Academiei, în vederea refacerii fondului de carte. Apelul acesta dezvăluie preocuparea conducerii Academiei de a reface valoroasa Bibliotecă pierdută în timpul războiului, precum și conștiința dascălilor că fără o bibliotecă procesul de învățământ și de formare a viitorilor preoți nu poate fi efectuat la un minim nivel de cerințe duhovnicești și academice[68].

La data deschiderii cursurilor anului academic 1947-1948 (14 noiembrie 1947), cărțile din podul casei eparhiale, de pe str. M. Eminescu, nr. 34, sunt aduse în clădirea Academiei, de către studenții teologi, făcându-se o sortarea a lor după specialități și o inventariere. Pentru reconstituirea Bibliotecii Academiei, profesorii teologiei arădene propuneau, în anul 1948, ca Biblioteca eparhială, sau Biblioteca studenților „Episcopul Grigorie Comșa"[69], împreună cu Biblioteca Protopopiatului Arad să fie unificate cu ceea ce exista la acea dată în Biblioteca Academiei, pentru a forma o bibliotecă în stare să satisfacă nevoile unui învățământ teologic de nivel academic[70].

După închiderea Academiei Teologice din Arad, în anul 1948, cărțile bibliotecii, la fel ca și bunurile Academiei, au trecut în posesia Centrului eparhial. Din datele arhivei eparhiale aflăm că în anul 1953 mai existau 4.013 volume din inventarul Bibliotecii Academiei și că toate aceste cărți erau trecute în inventarul Bibliotecii eparhiale, de către pr. prof. Nicolae

[67] M. Săsăujan, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad*, p. 145-146.

[68] M. Săsăujan, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad*, p. 146.

[69] Despre Biblioteca studenților sau a Societății de lectură, vezi: P. Vesa, Învățământul Teologic de la Arad, p. 305-307; *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic ortodox român din Arad*, anul școlar 1917/918, Tipărit de Dr. Iosif Olariu, Tiparul Tipografiei Diecezane gr.-ortodoxe române, Arad, 1918, p. 23; *Anuarul Academiei teologice ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1933-1934*, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1934, p. 25-26 și *Anuarul Academiei teologice ortodoxe române din Arad pe anul școlar 1934-1935*, Publicat de Dr. Teodor Botiș, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1935, p. 21-22.

[70] M. Săsăujan, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad*, p. 147.

Popovici, bibliotecarul eparhial, la acea dată. Cărțile de la fosta Academie au fost depozitate în două camere de la etajul edificiului Consiliului eparhial, în șapte dulapuri și trei etajere și trecute în inventar între cotele 1-4013[71].

Se încheie astfel, în mod abuziv, istoria unei prestigioase instituții de cultură și de teologie, care a întreținut flacăra științei și a luminării prin carte vreme de peste un veac. Această ultimă etapă a fost cea mai strălucită din istoria Bibliotecii teologiei arădene, ajungând la un ridicat grad de maturitate, după multe jertfe și sacrificii.

6. Biblioteca Facultății de Teologie din Arad

După reînființarea Facultății de Teologie din Arad (1991) era necesară constituirea unei biblioteci pentru profesorii și studenții teologiei arădene. Lucrul acesta va fi împlinit prin punerea la dispoziție a Bibliotecii Centrului eparhial, prin bunăvoința chiriarhului locului, PS Dr. Timotei Seviciu, care a activat o bună vreme ca și cadru universitar în Facultatea de Teologie. Primele volume ale mult doritei biblioteci au provenit din donații și din fondul alocat cumpărării de carte, de către Universitatea „Aurel Vlaicu", în cadrul căreia a funcționat încă la de început Facultatea de Teologie.

Cu toată strădania profesorilor și a studenților nu s-a ajuns la definitivarea unui spațiu adecvat pentru o bibliotecă de teologie. Lucrul acesta s-a realizat abia în anul 2013 prin implicarea domnului prof. univ. dr. Cristinel Ioja, la acea dată, Președintele Senatului Universității „Aurel Vlaicu". În constcință, se amenajează un spațiu pentru Biblioteca facultății în care au fost găzduite aproximativ 1000 de volume. În cadrul amplului proiect de reînnoire, renovare și restituire, inițiat în primăvara anului 2016, de PC Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, decanul Facultății de Teologie (din 2016), problema bibliotecii a ocupat un loc primordial. În acest sens, prin implicare și ajutorul financiar al Arhiepiscopiei Aradului, din bunăvoința și purtarea de grijă a ÎPS Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, precum și a Universității „Aurel Vlaicu", la mansarda istoricei clădiri a Facultății de Teologie se amenajează un spațiu generos, cu mobilier nou, după ultimele standarde. Astfel că în ziua de luni, 6 martie 2017, a avut loc binecuvântarea de lucrări a noului sediu al Bibliotecii Facultății, o lucrare amplă care a debutat în toamna anului 2016 și care acum se vedea finalizată. Slujba de binecuvântare a lucrărilor

[71] M. Săsăujan, *Academia de Teologie Ortodoxă din Arad*, p. 147.

a fost săvârșită de către Întâistătătorul eparhiei Aradului, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu, înconjurat de părinții slujitori: Pr. Prof. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății, Pr. Mihai Octavian Blaj, Consilier Economic în cadrul Centrului Eparhial și Arhid. Asist. Drd. Tiberiu Ardelean, în prezența conducerii universității, a cadrelor didactice și a studenților facultății, precum și a invitaților. Se vedea astfel împlinit un vechi deziderat, dar și o impetuoasă nevoie a Facultății de Teologie din Arad. Totodată, se reînnoda tradiția învățământului teologic arădean și din această perspectivă, bine știind istoria, evoluția și importanța vechii Biblioteci a Institutului și a Academiei Teologice din Arad.

Actuala bibliotecă cuprinde peste aproximativ 15.000 de volume și aproximativ 2.000 de reviste și periodice, puse la dispoziția studenților și doritorilor de cunoaștere și aprofundare a teologiei. Cărțile din fondul bibliotecii facultății sunt în mare parte lucrări teologice de specialitate, dar și din alte domenii ale culturii: psihologie, pedagogie, filosofie, etică, morală, istorie, artă sacră și literatură. Sala bibliotecii este dotată cu 6 calculatoare moderne, la care au acces profesorii, studenții, masteranzii și doctoranzii Facultății, care pot obține pe lângă datele informatizate referitoare la cărțile din inventarul bibliotecii și informații din baza de date ANELIS, adică accesul la conținutul cărților și revistelor din biblioteci aflate în această bază de date internațională. Pe lângă sala mare a bibliotecii, care are o capacitate de 30 de locuri, în incinta facultății funcționează și o sală de lectură cu alte 30 de locuri, unde profesorii, studenții, masteranzii și doctoranzii au acces la publicațiile periodice bisericești, precum și la cărțile pe care le pot comanda din biblioteca facultății spre studiu.

Cel mai important donator al Bibliotecii facultății este părintele Nicolae Marcu, care de la înființarea bibliotecii și până la momentul de față, prin mijlocirea pr. decan. Cristinel Ioja, a donat peste 7.000 de volume și aproximativ 800 de reviste și periodice bisericești și culturale, înscriind-se astfel în fruntea tuturor donatorilor din istoria seculară a acestei Biblioteci. Între donatorii de seamă amintim și pe părintele consilier cultural al Arhiepiscopiei Aradului, Protos. Dr. Iustin Popovici prin mijlocirea căruia s-a primit celebra colecție de texte patristice *Patrologia Graeca*, în 162 de volume, reeditată de către „Centrul de tipărituri patristice" din Atena.

Inventarierea și aranjarea, precum și administrarea bibliotecii au revenit părintelui conf. dr. Lucian Farcașiu, care ajutat de studenții voluntari Cătălin Iulian Drăgan, Alexandru Nicolae Tița și Raul Bele au depus un efort constat

și considerabil pentru a ridica biblioteca la standardele academice cuvenite. Acestora se adaugă și studenții Petru Igreț, Ciprian Lipovan, Răzvan Constantin Hobincu și Raul Gligor însărcinați cu administrarea bibliotecii și a sălii de lectură, precum și cu viitoarele inventarieri și evidențe electronice.

Deloc neglijabilă, această nouă și ultimă etapă din istoria și evoluția Bibliotecii teologiei arădene, vine să completeze în mod fericit istoria și tradiția învățământului teologic arădean, dar și să dea o perspectivă culturală și teologică profesorilor, studenților, masteranzilor și doctoranzilor Facultății de Teologie din Arad și o anvergură academică acestei instituții.

7. Concluzii

Veritabilă instituție de teologie și cultură, de formare și educare, Biblioteca Facultății de Teologie, în întregul ei parcurs istoric stă sub semnul jertfei și dăruirii. Existența ei se datorează celor care au avut conștiința valorii și importanței unei biblioteci, acelor oameni cu suflet și minte de creștini și de români, care au donat chiar și o singură carte.

Importanța ei în peisajul teologic și cultural transilvănean a fost evidențiată de cărțile valoroase și de manuscrisele dascălilor preparanzi și teologi, cărți și manuscrise cercetate de oameni de știință și teologi de la marile universități din țară, precum cea din Cluj. Existența unui mare număr de cărți și periodice în limbi străine de circulație europeană dovedește anvergura acestei instituții, o anumită formație de tip occidental, care se va clădi în personalitatea viitorilor învățători și preoți. Totodată, Biblioteca se dovedește a fi bastion al limbii române și o flacără vie ce a încălzit conștiința românilor, mai ales prin publicațiile și periodicele în limba română, care au netezit drumul spre unitatea națională.

Preocuparea constantă a profesorilor de teologie pentru îmbogățirea, menținerea și înnoirea Bibliotecii arată responsabilitatea acestora față de o astfel de instituție, la aceasta adăugându-se permanenta grijă a Centrului eparhial, dar și oamenilor politici din această zonă.

Istoria ei se confundă cu istoria și devenirea școlii de teologie din Arad. Cu toate acestea, Biblioteca se conturează ca o instituție de sine stătătoare, cu profil propriu, demnă de consemnat în istoria ecleziastică locală și națională, care a stat și stă și va sta în slujba Bisericii și Neamului nostru, pregătind pe conducătorii și păstorii spirituali ai românilor din aceste părți de țară.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 269-286

ICOANA ȘI VIAȚA DUHOVNICEASCĂ

Pr. Asist. Univ. Dr. Ioan Lazăr

Abstract

Icons express the Church`s teaching at the level of the believers[1]. The icon isn`t a simple image but an archetype of the divine unveiled himself into human. The icon is the unwritten scripture, it is the means through which the Church heralds through images about the life into grace, about God, about Jesus Christ, about the Lord`s Mother and about saints. God, in Himself, He transcends any image. Through His embodiment, Christ has given to us the right to paint His icon, without meaning this fact that we separate His body from godhead. In icon Christ is represented as God-man. The one who bows himself down before the icon, he doesn`t worship the matter, but he worships the one Who is painted in that icon.

The icons can be considered as saint in themselves, in their entirety, of matter and shape (image), as the believers conceive them and worship them as a matter of fact. The icons` holiness comes out firstly from the connection between prototype and icon but also from the fact that they are sanctified. By sanctifying an icon, that icon is removed from the artistic plan and it is placed among the holy ones, achieving a liturgical function. From now on it is destined to the praying communion, to the meeting into prayer of the man with God, becoming therefore a shiny vehicle of the godhead. Through the force of the presence of the grace - that force coming out from the prototype painted

[1] P.S. Dr. Vasile Costin, Arhiepiscopul Târgoviștei, *Semnificația icoanei bizantine în Ortodoxie*, Editura Arhiepiscopia Târgoviștei, 1997, p. 7.

on the icon - any sanctified icon is in principle wonders doer. Despite this not all the icons are venerated as wonders doers, but only the ones proven as such through palpable deeds.

Icons are means of awakening and strengthening of the spiritual life, an advice towards cultivating the virtues of the devotion for the Church of Jesus Christ, their simple seeing urging to good deeds and to running away from sins. The icons have the power to strengthen the believers in the faith in the almightiness of God and into Church`s teaching; they can work a changing into man, in his way of life, strengthening the faith and the awe as also the zeal towards prayer and toward the clean life.

Keywords

Icons, Christ, image, prototype, wonders, spiritual life

I. Icoana, mesager al Revelației

Cunoștințele religioase dobândite din studiul Sfintei Scripturi și a scrierilor Sfintei Tradiții, devin conștiente prin icoane. Icoanele exprimă învățătura Bisericii pe înțelesul credincioșilor[2].

Icoana

> „nu este o simplă imagine și nici o oarecare reproducere, ci ea este un arhetip al divinului ce s-a descoperit în uman, un mesaj al vieții de dincolo de veac, fiind purtătoarea unei bucurii ce nu se aseamănă cu nimic din lumea noastră, dar care aparține de-acum și acestei lumi. Deşi icoana este o operă de artă și ca atare are o semnificație estetică, totuși adevărata sa semnificație este expresia experienței spirituale a Bisericii care a creat-o”[3].

În timpul persecuțiilor iconografia a fost mai mult simbolică și alegorică. În catacombe, creștinii au propovăduit credința prin simboluri, cum

[2] P.S. Dr. V. Costin, *Semnificația icoanei bizantine în Ortodoxie*, p. 7.

[3] Pr. Ilie D. Moldovan, *Cu privire la icoanele ortodoxe*, în vol. „Învățătura despre Sfintele Icoane reflectată în teologia ortodoxă românească”, vol. I, Editura Basilica, București, 2017, p. 196.

ar fi peștele, ancora, pâinea, spicele de grâu, vița de vie[4]. După încetarea persecuțiilor, simbolurile a fost înlocuite cu imagini, cu scene biblice din Vechiul Testament și din Noul Testament prin care zugravii au căutat să exprime pe înțelesul credincioșilor, semnificația evenimentelor scripturistice și a sărbătorilor. Rolul icoanei în propovăduirea adevărurilor de credință a atras reacția iconomahilor, care susțineau că nu este cu putință să înfățișăm în icoană pe Dumnezeu[5]. Aceștia, în temeiul scrierilor scripturistice susțineau că Dumnezeu a zis: „nu poate vedea omul fața Mea și să trăiască" (Ieș. 33, 20), precum și „Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare a nici unui lucru din câte sunt în cer, sus, și din câte sunt pe pământ, jos, și din câte sunt în apele de sub pământ!" (Ieș. 20, 4), sau „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată" (In. 1, 18) și „Duh este Dumnezeu și cei ce I se închină trebuie să i se închine în duh și în adevăr"(In. 4, 24). Din cauza acestor dispute s-a creat multă tulburare în Biserică. Unul dintre cei mai de seamă apărători ai icoanelor a fost Sfântul Ioan Damaschin, care spune:

> „Este culmea nebuniei și a lipsei de credință să înfățișezi dumnezeirea. Pentru acest motiv în Testamentul Vechi nu era obișnuită întrebuințarea icoanelor. Dar când Dumnezeu, din pricina milostivirii Sale, s-a făcut om cu adevărat pentru mântuirea noastră și s-a făcut om, nu cum s-a arătat lui Avraam în chip de om (Fac. 18, 1) și nici cum s-a arătat profeților, ci s-a făcut om în chip substanțial și real, a locuit pe pământ, a petrecut cu oamenii, a făcut minuni, a suferit, a fost răstignit, a înviat, s-a înălțat și toate acestea s-au întâmplat în chip real și a fost văzut de oameni; deci când s-au făcut acestea, s-a înfățișat în icoană chipul Lui spre a ne aduce aminte de El și spre a căpăta învățătură noi, care n-am fost de față atunci, pentru ca fără să fi văzut, dar auzind și crezând, să avem parte de fericirea Domnului"[6].

---

[4] Paul Evdokimov, *Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, trad. Pr. Vasile Răducă, Editura Humanitas, București, 2013, p. 141.

[5] Dr. V. Costin, Arhiepiscopul Târgoviștei, *Semnificația icoanei bizantine în Ortodoxie*, p. 11.

[6] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Editura Scripta, București, 1993, p. 177.

Prin faptul că Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu S-a făcut om, El a încetat de a fi de nedescris, așa cum este cu adevărat după firea Sa dumnezeiască. Prin întruparea Sa

> „ne-a dat dreptul să-I pictăm icoana, fără ca aceasta să însemneze că-I separăm trupul de dumnezeire. În icoană Hristos este prezentat ca Dumnezeu-om”[7].

Baza scripturistică a icoanei se află în faptul că omul a fost creat după chipul lui Dumnezeu. întreruptă prin cădere, desăvârșirea sa se realizează în Hristos și trece la cei „hristificați”, la cei în care „Hristos a luat chip” (Gal. 4, 19). Dumnezeu, în El însuși transcende orice imagine. El se poate privi în firea omenească și să se reflecte în ea ca într-o oglindă, deoarece omul este creat după chipul Său. El are față omenească. Fața este mijlocul de comunicare cu ceilalți. Fața și cuvântul, sunt date omului pentru a comunica cu ceilalți. În aceste două calități se reflectă conștiința. În fața omului se reflectă trăirile sale precum și urmele lăsate de relația cu ceilalți oameni. Fiul lui Dumnezeu a luat fața umană și a dus la maximum ancorarea ei în infinitatea dumnezeiască, transmițând prin ea experiența vieții dumnezeiești trăită de El.

Această *față* a lui Hristos a fost dăruită oamenilor, ca un mod de comunicare alături de cuvânt. Hristos vrea să fie cu noi prin icoană până la sfârșitul veacurilor[8]. Prin fața din icoană suntem chemați la o comuniune cu Hristos, cu Maica Domnului, cu sfinții. Chipul lui Hristos este chipul lui Dumnezeu, sfinții sunt cei ce au văzut fața lui Dumnezeu. Maica Domnului are chip de mamă care își privește Fiul[9]. Fața este fizică, este materială dar oglindește sufletul: „Vederea chipului unei persoane, expresia ochilor poate fi o experiență spirituală. Ochii, gesturile, cuvintele, toate acestea grăiesc infinit mai mult despre sufletul omului decât despre trupul său”[10].

---

[7] Dr. V. Costin, Arhiepiscopul Târgoviștei, *Semnificația icoanei bizantine în Ortodoxie*, p. 11.

[8] Pr. Dumitru Stăniloae, *Icoanele în cultul ortodox*, în vol. „Învățătura despre Sfintele Icoane reflectată în teologia ortodoxă românească”, pp. 233-234.

[9] Pr. Andrew Louth, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, trad. Dragoș Mîrșanu, Editura Doxologia, Iași, 2014, p. 187.

[10] Nicolas Berdiaev, *Solitude and Society*, apud. Pr. Andrew Louth, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, pp. 187-188.

Arta icoanei „nu este una autonomă sau pur rațională, ci este cuprinsă în însăşi misterul Feței lui Hristos, al Maicii Domnului, al Sfinților şi acest mister implică conotații liturgic-sacramentale care nu anulează elementele acestei lumi, ci le subordonează spiritual, transfigurându-le”[11].

Întruparea Mântuitorului Hristos vine din dorința lui Dumnezeu de a se face om şi de a face din firea Sa umană o Teofanie, loc şi icoană a prezenței Sale. Sfântul este cea mai bună icoană a lui Dumnezeu. Didim din Alexandria zice: „După Dumnezeu, vezi-L pe Dumnezeu în oricare dintre frații tăi.”[12] Prin întruparea Sa, Mântuitorul Hristos eliberează omenirea de idolatrie, fără însă a suprima imaginile ci descoperind adevărata față omenească a lui Dumnezeu. Este adevărat că dumnezeirea, scapă oricărei reprezentări iar firea umană singură, separată de firea divină, nu mai înseamnă nimic, Părinții care au participat la al şaptelea sinod ecumenic au stabilit că „firea umană a lui Hristos este icoana dumnezeirii Sale”. „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl” (Ioan 14, 9); firea umană este afirmată în slujirea ei iconografică: chipul văzut al Celui nevăzut”[13]. Icoana nu se aseamănă cu natura, ci cu persoana. Prin firea omenească a lui Hristos, reprezentată simbolic, nu portretistic, icoana ne plasează în prezența lui Hristos şi ne face să contemplăm însăşi taina Întrupării[14]. În icoană, chipul Mântuitorului Hristos nu trebuie reprezentat ca orice om, pentru că această redare ca a unui om obişnuit, poate lăsa să se înțeleagă ideea unei singure firi a Sa, anume a celei omeneşti şi precum afirma ereticul Nestorie. Hristos este Dumnezeu şi om „îndoit în fire” şi iconarii trebuie să găsească un chip iconografic, care să conducă cu gândul pe cel ce îl priveşte că în ceea ce este pictat „locuieşte trupeşte toată plinătatea dumnezeirii” (Col. 2, 9)[15]. De asemenea nici icoana Maica Domnului nu prezintă un chip natural. Iconarul nu caută între femei, modele cu frumusețe surprinzătoare. Nu există prototipuri pentru persoana Mântuitorului şi a Maicii Domnului. Pentru aceste două icoane iconarul ortodox a creat acele tipuri ideale, care

[11] Cristinel Ioja, *Rațiune şi mistică în Teologia Ortodoxă*, Editura Aurel Vlaicu, Arad, 2008, p. 358.

[12] Paul Evdokimov, *Cunoaşterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, trad. Pr. Vasile Răducă, Editura Humanitas, Bucureşti, 2013, p. 147.

[13] P. Evdokimov, *Cunoaşterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, p. 147.

[14] P. Evdokimov, *Cunoaşterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, p. 148.

[15] P.S. Dr. V. Costin, *Semnificația icoanei bizantine în Ortodoxie*, p. 15.

se îndepărtează de fizionomia vieții de toate zilele și care reflectă o realitate supranaturală căreia ele aparțin[16]. Icoana ortodoxă, descoperă prin conținutul său și mărturisirea de credință pe care o transmite și experiența duhovnicească a sfinteniei[17]. Icoanele nu urmăresc să prezinte trăsăturile caracteristice naturale ale sfinților ci chipul lor îndumnezeit. Sfinții sunt reprezentați încadrați într-un tip mai general, care are drept scop să exprime starea lor îndumnezeită. De aceea, icoanele lor nu sunt determinate de lumini și umbre exterioare, ci de o iluminare lăuntrică[18]. Icoana este un mesager a Revelației prin arta. Icoana are o însemnătate dogmatică, atât în ce privește construcția formală a icoanei, ea însăși fiind exprimarea dogmei creștine, cât și conținutul reprezentării, care trebuie să corespundă învățăturii Sfintei Scripturi și Sfintei Tradiții. Astfel, valoarea icoanei constă în caracteristica ei de a putea transmite o învățătură dogmatică. Ea este expresia vizibilă a dogmei transfigurării naturii omenești, care are la bază învățătura despre întruparea și învierea Mântuitorului, precum și aceea a Pogorârii Sfântului Duh[19]. Astfel contemplând icoana, creștinul își însușește și Revelația divină[20].

2. Icoana, canal al harului și al puterii divine

Într-o oarecare măsură, icoanele pot fi socotite ca sfinte în ele însele, în întregimea lor, de materie și formă (chip), așa cum le concepe și le venerează de fapt credincioșii. Sfințenia icoanelor vine în primul rând din legătura dintre prototip și icoană dar și din faptul că ele sunt sfințite. Primul aspect dat de legătura metafizică dintre icoană și prototip, în virtutea căreia cinstim chipul ca pe originalul însuși, face ca puterea ce vine din sfințenia, vrednicia personală, a prototipului, pe care Hristos le posedă din fire iar sfinții le-au dobândit, să treacă și asupra icoanei Lui, să dea acesteia un nimb de sfințenie, să o facă vrednică de cinstire în ea însăși[21].

[16] P.S. Dr. V. Costin, *Semnificația icoanei bizantine în Ortodoxie*, p. 16.

[17] Pr. Ilie D. Moldovan, *Cu privire la icoanele ortodoxe*, în vol. „Învățătura despre Sfintele Icoane..., p. 197.

[18] Georgios Mantzaridis, *Străinul, Roadele Isihiei*, trad. prof. Constantin Coman, Editura Bizantină, București, 2017, p. 46.

[19] Pr. I. D. Moldovan, *Cu privire la icoanele ortodoxe*, pp. 201-202.

[20] Pr. I. D. Moldovan, *Cu privire la icoanele ortodoxe*, p. 200.

[21] Pr. Ene Braniște, *Teologia icoanelor*, în vol. „Învățătura despre Sfintele Icoane...", p. 48.

În practica Biserici, icoanele sunt sfințite, printr-o slujbă specială de binecuvântare și prin sfințire, icoanele sunt scoase din rândul obiectelor de uz comun și sunt așezate în categoria lucrurilor sacre. Sfințirea icoanelor nu înseamnă și transformarea sau transfigurarea materiei din care ele sunt făcute. Totuși, efectul sfințitor al slujbei se revarsă asupra icoanei în întregimea ei: figură și materie, făcând din ea un obiect sacru, ca toate obiectele sacre consacrate serviciului divin. De aceea, pentru credinciosul ortodox este o mare deosebire între o icoană sfințită și una nesfințită: o icoană nesfințită nu este venerabilă[22]. Prin sfințirea unei icoane, ea este scoasă din planul artistic și este pusă între cele sfinte, dobândind o funcție liturgică[23]. De acum ea este destinată comuniunii rugătoare, întâlnirii în rugăciune a omului cu Dumnezeu, ea devine vehicul al prezenței strălucitoare a dumnezeirii[24]. Prin forța prezenței harice a prototipului zugrăvit pe ea, orice icoană sfințită este în principiu făcătoare de minuni. Cu toate acestea nu toate icoanele sunt venerate ca făcătoare de minuni, ci doar cele dovedite ca atare prin fapte palpabile. Virtuțile și efectele taumaturgice ale icoanelor se întemeiază deci atât pe puterea prototipurilor zugrăvite pe ele, cât și pe slujba sfințirii lor, care le împrumută caracter sacru[25]. Sunt multe și diferite icoane făcătoare de minuni ale lui Hristos, ale Maicii Domnului și ale sfinților. Minunile săvârșite prin arătarea harului făcător de minuni al lui Hristos, al Maicii Domnului sau al unui sfânt anume prin mijlocirea icoanelor lor, devin prilejuri ca aceste icoane să fie caracterizate ca fiind făcătoare de minuni și să fie cinstite în mod deosebit[26]. Harul unei icoane poate fi asociat și cu sfințenia și căldura rugăciunii iconarului. Pensula lui, transmite operei sale, într-un fel anume, starea sa duhovnicească. Când lucrarea se realizează cu evlavie și rugăciune, se binecuvântează și această binecuvântare se transmite și credinciosului. Chiar și evlavia donatorului unei icoane poate să devină un factor al puterii făcătoare de minuni al acesteia. Un rol însemnat are și credința celui care se închină la icoană. Credința lui poate să provoace minunea, fără să țină seama de valoarea obiectivă a icoanei. Astfel, o simplă icoană poate să facă minuni datorită credinței celui

[22] Pr. E. Braniște, *Teologia icoanelor*, p. 49.

[23] P. Evdokimov, *Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, pp. 142-143.

[24] P. Evdokimov, *Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, p. 148.

[25] Pr. E. Braniște, *Teologia icoanelor*, p. 49.

[26] G. Mantzaridis, *Străinul, Roadele Isihiei*, p. 38.

care se închina la ea. Minunea nu este săvârşită de valoarea obiectivă a icoanei, ci de persoana reprezentată, spre folosul celui ce se închină cu credință. Este cunoscut că sfinții au văzut pe Hristos cel viu sau pe Maica Domnului, atunci când se rugau la icoanele lor lipsite de orice valoare din punct de vedere material[27]. Credința poporului credincios în puterea miraculoasă a icoanelor explică, dezvoltarea pe care a luat-o cultul icoanelor în Biserică şi ataşamentul credincioşilor față de aceste obiecte sfinte[28]. Primejdia pentru cel ce se închină la icoanele făcătoare de minuni, este acela de

> „a limita persoanele iconizate la facerea lor de minuni, uitând calitatea lor primordială. Aceasta se întâmplă atunci când minunile sfintelor icoane nu sunt abordate ca semne care duc pe om la Hristos şi la împărăția Lui, ci ca binefaceri autonome şi servicii aduse reglării problemelor lumeşti. Dacă, de exemplu, minunile Maicii Domnului, ca Izvorâtoare de mir sau Mângâietoarea sau Mijlocitoarea sau Portărița, nu sunt considerate semne ale prezenței sale vii pentru mântuirea omului, ci ca binefaceri izolate în caz de nevoie, există pericolul răstălmăcirii facerii de minuni”[29].

3. Icoana, îndrumător al vieții duhovniceşti

Icoana este *scriptura nescrisă,*este mijlocul care vesteşte prin imagini despre viața în har, despre Dumnezeu, despre Iisus Hristos, despre Maica Domnului şi despre sfinți. Prin ele privesc ochii Domnului şi ai sfinților, viața şi purtarea noastră, aducându-ne mereu aminte de ceea ce trebuie să facem pentru a dobândi viața sfântă[30]. Icoanele sunt mijloace de trezire şi întărire a vieții duhovniceşti, îndemn spre cultivarea virtuților a devotamentului pentru Biserica lui Hristos, simpla lor vedere îndeamnă la fapte bune şi la fuga de păcate[31]. Ele fac ca în interiorul unei bisericii să întâlnim o atmosferă care îndeamnă la rugăciune, la lepădarea grijilor, la înălțarea

[27] G. Mantzaridis, *Străinul, Roadele Isihiei*, pp. 40-41.

[28] Pr. E. Branişte, *Teologia icoanelor*, p. 51.

[29] G. Mantzaridis, *Străinul, Roadele Isihiei*, p. 49.

[30] P.S. Veniamin, „Pastorală la Duminica Ortodoxiei 1948”, în *Foaia Diecezană* nr. 9-10, Caransebeş, 29 feb. 1948, p. 2.

[31] Pr. E. Branişte, *Teologia icoanelor*, p. 36.

cugetului și a inimii[32]. Această atmosferă este creată mai ales de chipurile Mântuitorului Hristos și al Maicii Domnului, dar toate dau credinciosului acea simțire a harului dumnezeiesc, trezesc în suflet conștiința prezenței lui Dumnezeu. Biserica este un loc sfânt, prin prezența lui Dumnezeu, icoanele dau mărturie tocmai despre prezența Lui[33]. Prin icoană se constată prezența. Sinodul al șaptelea ecumenic a hotărât: „Fie prin contemplarea Scripturii, fie prin reprezentarea icoanei [...], noi ne amintim de toate prototipurile și suntem introduși la ele[34]. Icoana este așadar, o imagine tainică, ea se așează între Persoana tainică, a lui Hristos și noi, cei care o privim, este purtătoarea unei prezențe personale pe care o simțim dar nu o putem cuprinde cu mintea[35], de aceea icoana presupune participarea personală, nu doar privirea detașată. Perspectiva icoanei este dinspre cel ce privește, spre cel privit. Precum noi privim icoanele și cei din icoane ne privesc pe noi. Perspectiva icoanei se extinde și în afara ei, făcând ca întreaga lume exterioară să pară o prelungire sacră a ei, atunci când Domnul Iisus Hristos sau Maica Domnului sau sfântul privesc închinătorul. Dacă privirea lui Dumnezeu și a sfinților fixează pe închinător, atunci mediul iconic se extinde și în afara icoanei, întreaga lume este icoană a lui Dumnezeu. De aici este înțeleasă posibilitatea harului, de a se manifesta la un numitor comun: „precum în cer, așa și pe pământ"[36].

Icoanele au puterea de a-i întări pe credincioși în credința în atotputernicia lui Dumnezeu și în învățătura Bisericii[37]. Ele pot lucra o schimbare în om, în modul lui de viață[38]. Prin icoană în sufletul celui care o privește se trezește credința și evlavia, râvna spre rugăciune și spre viața curată. Contemplarea icoanei Mântuitorului Hristos, deschide un dialog ontologic între Hristos și credincios. Și în cazul icoanei unui sfânt, are loc acest dialog, deoarece sfântul este un mădular al lui Hristos. Icoana este o punte

[32] P.S. Dr. V. Costin, *Semnificația icoanei bizantine în Ortodoxie*, p. 7.

[33] P. Evdokimov, *Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, pp. 142-143.

[34] P. Evdokimov, *Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, p. 144.

[35] Pr. Stephane Bigham, *Icoana în tradiția ortodoxă*, trad. Diana Preda și Cornel Apostol, Editura Theosis, Oradea, 2016, p. 87.

[36] Pr. Prof. Dr. Ștefan Buchiu, *Valoarea teologica a icoanei*, pdf., http://patriarhia.ro/images/pdf/Patrimoniu/ 15.10.2017.

[37] P.S. Dr. V. Costin, *Semnificația icoanei bizantine în Ortodoxie*, p. 9.

[38] Pr. St. Bigham, *Icoana în tradiția ortodoxă*, p. 89.

de legătură pentru cugetul și inima omului spre cele cerești, o punte ce ne ajută să creștem spre asemănarea cu Dumnezeu[39]. Icoana în sine îndeamnă la asceză, ea face să simțim prezența unei lumi liniștite, în pace fără nici o agitație. Icoana nu forțează pe cel ce privește să intre în această lume a păcii. Totul depinde de inima privitorului, dar în multe cazuri, influența icoanei a fost hotărâtoare asupra omului determinând o schimbare a vieții[40]. Minunea cea mai de seamă a icoanelor făcătoare de minuni este schimbarea vieții creștinilor. Mulți dintre cei vindecați de boli, scăpați din primejdii sau chiar și dintre cei ce au privit doar o icoană făcătoare de minuni au avut parte de o schimbare a vieții, au părăsit păcatul și au devenit buni credincioși ai Bisericii. Vedem an de an „minunea de la Nicula", unde chiar și în aceste vremuri de indiferență religioasă, cu prilejul hramului, mii de credincioși își îndreaptă pașii spre această mănăstire spre a se închina icoanei făcătoarei de minuni a Maicii Domnului cu credința că prin aceasta viața lor și a familiilor lor va fi ferită de necazuri. Prin icoană creștinul și familia lui, simt pe Hristos, pe Maica Domnului și pe sfinți din icoane, împreună cu ei, în casa lor, în biserica lor. Icoana participă la viața cotidiană a credincioșilor, petrece și sărbătorește împreună cu ei, trece împreună prin primejdii, îi însoțește în refugii și în exiluri. Dar sunt cinstite și la biruințe și izbânzi. Ei vad icoana ca pe un membru și al familiei apropiate și al comunității. O povestire ne amintește că ajungând turcii la mânăstirea Neamț, un ostaș a înfipt sabia în spatele icoanei Maicii Domnului făcătoare de minuni, pentru a o distruge. In clipa aceea sabia s-a prins de lemn, s-a îndoit și s-a rupt. Bucățica rămasă în lemn se vede și acum la mânăstirea Neamț. Icoanele prin puterea prototipului, ajută dar adeseori și mustră și pedepsesc pe cei împietriți la inimă. Cărțile duhovnicești amintesc de pătimirile unor nesăbuiți. Astfel se spune despre o femeie sectantă că mergând în casa soacrei sale și văzând pe perete o icoană a Maicii Domnului, la care se ruga bătrâna, i-a zis cu mânie: „Mamă, nu te mai închina la icoane, căci icoanele sunt idoli!" și luând icoana de pe perete a aruncat-o în sobă, și a ars sfânta icoană. Bătrâna plângând i-a zis: „Eu sunt bolnavă și neputincioasă, și nu pot să-ți fac nimic, dar o să te ardă Maica Domnului. Tu vei vedea!". După o săptămână, nora făcea mâncare la o nuntă, ca bucătăreasă. Cum așeza mâncarea la foc și cocea pâine în cuptor, deodată o limbă de foc a ieșit din

[39] Pr. I. D. Moldovan, *Cu privire la icoanele ortodoxe*, p. 204.

[40] Pr. St. Bigham, *Icoana în tradiția ortodoxă*, p. 93.

gura cuptorului, i-a aprins hainele și în câteva clipe a ars toată în flăcări, în strigăte cumplite de durere. Până au venit oamenii s-o salveze, era deja moartă. În altă povestire se amintește tot de un sectant care ura icoanele și hulea pe Maica Domnului. Aflându-se într-un sat vecin, între mulți creștini ortodocși, îi mustra că se închină la idoli, cinstind sfintele icoane. Și luând o icoană a Maicii Domnului a călcat-o în picioare înaintea tuturor, zicând: „Iată, nimeni nu are ce-mi face, că icoanele sunt idoli. Să vedem ce o să-mi facă mie Măria, că a fost o femeie ca toate femeile cu mai mulți copii!". Oamenii uimiți și supărați de acest gest diavolesc, credeau că este beat sau că este stăpânit de un demon. Apoi acel hulitor s-a urcat într-o mașină și s-a dus acasă. Când a coborât din mașină, în fața casei lui, a venit o altă mașină cu viteză, 1-a lovit și i-a rupt ambele picioare. A fost dus la spital dar după trei ore a murit[41].

În casa credincioșilor,

> „icoana este așezată sus și în locul care domină încăperea: ea conduce privirea în sus, spre Cel Preaînalt și unicul necesar. Contemplarea rugătoare traversează oarecum icoana și nu se oprește decât la conținutul viu pe care-1 exprimă. în funcția sa liturgică, simbioză între sens și prezență, icoana sfințește natura; dintr-o locuință neutră ea face o „biserică de familie", din viața unui credincios ea face o liturghie interiorizată și continuă. Un vizitator, intrând în casă, se pleacă în fața icoanei, primește privirea lui Dumnezeu și apoi îl salută pe stăpânul casei. începem prin a-L cinsti pe Dumnezeu și după aceea vine cinstea arătată oamenilor. Țintă, niciodată element de decor, icoana centrează întregul interior pe strălucirea care vine de *dincolo* și care se dăruiește fără părtinire"[42].

O pildă ne arată credința poporului dreptcredincios privind rolul icoanei în comuniunea omului cu neamul său și cu Dumnezeu:

> „Un tânăr preot de țară, plin de râvnă și bune intenții, voia să amenajeze pe lângă biserica lui un mic muzeu sătesc, în care să strângă, pe lângă alte obiecte, icoane vechi din sat, dând

[41] Arhimandrit Ioanichie Bălan, *Istorioare duhovnicești*, ediția a VI-a, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2004, pp. 17-19.

[42] P. Evdokimov, *Cunoașterea lui Dumnezeu în tradiția răsăriteană*, p. 143.

în schimb familiilor donatoare icoane noi, sfințite după toată rânduiala, nu ia fost deloc uşor, pentru că oamenii s-au despărțit cu mare greutate de icoanele la care erau obişnuiți să se închine. Doar încrederea pe care o aveau în părintele lor i-a determinat să nu-l refuze. Între donatori s-a numărat şi o văduvă bătrână şi săracă, foarte evlavioasă, care i-a dat părintelui o icoană a Maicii Domnului, pe care o avea din moşi-strămoşi, pe dosul căreia erau însemnate, ca într-o cronică, evenimente deosebite din viața lor de familie. A doua zi bătrâna urma să meargă la biserică pentru a lua icoana cea nouă. Dar pe măsură ce se apropia seara, căsuța săracă i se părea bătrânei din ce în ce mai pustie. Când a dat să se închine, ca de obicei înainte de culcare, din locul gol al icoanei i s-a părut că aude glasul răposaților ei, spunându-i: „Cui vrei să te mai închini? La pereții goi? Unde-i Maica noastră?..." Şi bătrâna n-a mai putut închide ochii toată noaptea! A doua zi, înainte de revărsatul zorilor, s-a şi dus la părintele cerându-i înapoi scumpa ei icoană pe care bătrâna a aşezat-o la locul ei, fericită, a bătut metanii şi a rostit rugăciunile după obicei. „Astfel - încheie autorul povestirii - chipul Maicii Domnului, luminat de candela care stătea aprinsă toată noaptea, a ținut de urât bătrânei şi i-a dat somn cu pace, până ce i s-au deschis ochii către lumea cealaltă, unde a văzut pe toți ai ei, adormiți de mult în Domnul".

Icoana schimbă viața celui ce o contemplă, ea se adresează inimii acestuia, îndemnând la comuniune şi iubire.

„Înainte să atingă mintea, foarte receptivă la simbol, imaginea atinge inima, câmpul de luptă dintre bine şi rău, dintre întuneric şi lumină. Astfel încât paza inimii, despre care nu obosesc să ne vorbească marii duhovnici, cere şi o asceză a vederii, fuga de fantasme şi de imagini senzuale. Ascetismul icoanei purifică imaginea făcând-o improprie vagabondajului imaginației, frecventelor proiecții făcute de sentimente şi senzualitate. De aici pătrunzătoarea sa forță, concentrarea puternică pe care ea o permite. Sfinții Părinți ne avertizează cu tărie asupra imaginilor senzualității, care sunt idolatre pentru că falsifică

realitatea, rămânând Ia nivelul trupului neînduhovnicit, străin împărăției"[43].

4. Icoană şi rugăciune

Privind icoana Răstignirii lui Hristos, „ne aducem aminte de patima mântuitoare, și căzând în genunchi ne închinăm. Nu ne închinăm materiei, ci celui ce este înfățișat în icoană"[44]. Icoana amintește de prezența Aceluia reprezentat pe ea și întărește pe credincios în rugăciune, prin ea cugetul creștinului se înalță în rugăciune, se concentrează și trece către realitatea duhovnicească, adică către Prototipul pe care icoana îl reproduce[45]. Este un ajutor în aducerea aminte de binefacerile primite și trezește sentimentul de recunoștință și de laudă aduse lui Dumnezeu. Icoana trezește în suflet conștiința prezenței lui Hristos și sensibilizează inima pentru întâlnirea cu El[46]. Sufletul plin de prezența duhovnicească a lui Hristos vede icoana Lui, ca pe o fereastră către cer, ca o îndrumătoare spre Dumnezeul cel adevărat descoperit nouă prin Hristos[47]. Icoanele ne pun în comuniune, cu persoana reprezentată în icoană și ne dau posibilitatea de a învăța din experiența duhovnicească a sfinților, adică din starea lor de rugăciune curată[48]. Privind viețile sfinților, acestea „ne îndeamnă spre bărbăție, spre râvnă, spre imitarea virtuții lor și spre slava lui Dumnezeu"[49]. Icoana ne apropie de experiența marilor nevoitori, adică a celor învățați de Dumnezeu, au devenit părtași dumnezeieștii firi (II Petru 1, 4) au contemplat lumina divină l-au văzut pe Dumnezeu ca Taină[50]. Sfinții au știut cum să se roage iar acum mijlocesc din locașul ceresc pentru întreaga lume[51]. Credincioșii

[43] Michel Quenot, *Învierea și Icoana,* trad. Pr. dr. Vasile Răducă, Editura Cristiana, București, 1999, p. 80.

[44] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, Editura Scripta, București, 1993, p. 177.

[45] Pr. I. D. Moldovan, *Cu privire la icoanele ortodoxe*, p. 196.

[46] Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Icoanele ortodoxe, oglinzi ale luminii veșnice*, în vol. „Învățătura despre Sfintele Icoane...", pp. 13-14.

[47] Daniel, *Icoanele ortodoxe, oglinzi ale luminii veșnice*, p. 15.

[48] Pr. St. Bigham, *Icoana în tradiția ortodoxă*, p. 97.

[49] Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, p. 177.

[50] P. Evdokimov, *Arta icoanei. O teologie a frumuseții*, trad. Grigorie și Petru Moga, Editura Sophia, București, pp. 227-228.

[51] Bartolomeu, Patriarhul ecumenic, *Întâlnire cu taina...*, p. 92.

> „se adresează sfinților cerându-le să se roage pentru ei. Se roagă în fața icoanei sfântului încredințați că puterea lui Dumnezeu coboară la noi și prin sfinți, prin icoanele lor, și că în iubirea lor pentru noi iubirea lui Dumnezeu găsește mijlocul potrivit de a iradia spre noi. Prin iubire se produce între sfinți și noi o unire care este și cea a prezenței lui Hristos, potrivit încredințării pe care El însuși ne-a dat-o"[52].

Icoana este o contemplație religioasă transpusă în imagini, culori și forme. Este o revelație sub aspect artistic[53]. Icoanele ne invită să le privim la rugăciune. A tăia o legătură importantă cu lumea fizică prin închiderea ochilor nu e o precondiție a rugăciunii. Icoanele ne ajută la rugăciune, ele sunt poduri către Hristos și către sfinți[54].

Icoana

> „nu este numai exponentă a planului natural, fiind receptată ca estetism pur, ci este în același timp exponentă a planului supranatural, fiind receptată ca fereastră spre absolut, între natural și supranatural nefiind decât o legătură interioară care vorbește despre întruparea Logosului și îndumnezeirea omului"[55].

Icoanele sunt percepute și înțelese în mod corect numai în cadrul dimensiunii lor liturgice. Liturghia este o icoană a planului dumnezeiesc de mântuire a lumii[56]. Tot ceea ce trăim în Liturghie, cântarea și predica sunt asumate în icoane. Taina care le adună este relația sfântă dintre Dumnezeu și lume, la care suntem chemați toți prin rugăciune și slujire[57].

Bartolomeu, Patriarhul ecumenic, spune:

> „De la o vârstă fragedă, mama mea m-a învățat profunzimea spirituală și sensul sfintelor icoane. În fiecare dimineață

[52] Pr. prof. dr. D. Stăniloae; M.A. Costa de Beauregard, *Mica dogmatică vorbită*, Ediția a III-a, trad. Maria Cornelia Ică jr. Editura Deisis, Sibiu, 2007, pp. 51-52.

[53] Pr. E. Braniște, *Teologia icoanelor*, în vol. „Învățătura despre Sfintele Icoane...", p. 35.

[54] Jim Forest, *Icoana în rugăciune*, Trad. Mavrichi Ionuț, Editura PROVITA, 2007, p. 69.

[55] C. Ioja, *Rațiune și mistică în Teologia Ortodoxă*, pp. 357-358.

[56] Bartolomeu, *Întâlnire cu taina...*, p. 95.

[57] Bartolomeu, *Întâlnire cu taina...*, p. 97.

> aprindea o candelă și tămâia icoanele din casa noastră, punându-se în genunchi și rugându-se pentru siguranța și mântuirea familiei noastre, care în inima ei, nu era altceva decât o mică biserică. Cu adevărat, colțul unde fiecare familie își are iconostasul ei, este un loc de reflecție spirituală și de venerare. Este locul unde creștinul ortodox simte comuniunea și căldura sfinților, în casa sa"[58].

Dacă există o icoană lângă masa unde mănânci, „s-ar putea să vrei să începi și să termini masa stând cu fața la icoană în timp ce spui o rugăciune înainte și după masă. Este bine să ai o icoană în orice dormitor și în bucătărie"[59].

Relația tainică dintre Hristos și icoana Sa

> „este dată, din punct de vedere dogmatic, în energiile necreate divine, care, odată cu actul sfințirii icoanei, stabilesc o legătură harică între icoană și Prototipul ei. Pe firul acestor energii Hristos Se face prezent tainic în fața credinciosului care se roagă înaintea icoanei, ascultându-i cererea și împlinind-o"[60].

O icoană nu este doar imagine pentru a călăuzi imaginația omului în timpul rugăciunii; este materie în care sălășluiește o energie, o putere dumnezeiască[61]. Sfântul Grigorie Teologul spunea că este imposibil a defini pe Dumnezeu. cea mai autentică teologie este exprimată prin tăcere de aceea Sfântul Ioan Evanghelistul este redat cu degetele deasupra gurii închise, ca și cum ar vrea să ne arate importanța tăcerii în viața duhovnicească, înaintea lui Dumnezeu. Versetul 10 al psalmului 45, ne îndeamnă: Opriți-vă și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu" (Ps. 45, 10), o traducere spune „Fii tăcut și cunoaște că Eu sunt Dumnezeu"[62].

---

[58] Bartolomeu, *Întâlnire cu taina...*, p. 92.

[59] Jim Forest, *Icoana în rugăciune*, Trad. Mavrichi Ionuț, Editura PROVITA, 2007, p. 70.

[60] Pr. prof. dr. Ștefan Buchiu, *Cunoașterea apofatică în gândirea Părintelui Stăniloaie*, Editura Basilica, București, 2013, p. 226.

[61] Vladimir Lossky, *Teologia mistică a Bisericii răsăritului*, trad. Pr. Vasile Răducă, Editura Anastasia, București, p. 218.

[62] Bartolomeu, Patriarhul ecumenic, *Întâlnire cu taina...*, p. 148.

În fața icoanei omul este îndemnat să tacă și să lase pe Dumnezeu să vorbească. Icoana este mijloc de ridicare a gândului în duh de rugăciune la Dumnezeu. Văzând în icoană nașterea lui Hristos, cunoaștem că Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om pentru a ne mântui pe noi și plini de recunoștință spunem: Slavă Ție Hristoase, Dumnezeul nostru!

În icoană vedem cât mai direct legătura dintre faptele Mântuitorului Hristos și persoana Lui[63].

Din cele mai vechi timpuri Icoanele Maicii Domnului au fost purtate în procesiune, însoțite de rugăciunea fierbinte a credincioșilor pentru izbăvirea de vrăjmași și de necazuri. Sfântul Ioan Damaschin descrie folosul sufletesc pe care îl dobândește sufletul în prezența sfintelor icoane:

> „Nu am prea multe cărți și nici n-am timp liber pentru a citi; intru însă în Biserică, spitalul obștesc al sufletelor, înăbușit ca de niște spini; podoaba picturii mă atrage să mă uit, îmi desfătează vederea ca o livadă și pe nesimțite, slava lui Dumnezeu pătrunde în suflet. Am primit răbdarea mucenicului, răsplata cununilor și mă aprind ca prin foc cu dorința de a-i imita"[64].

Viața creștinului presupune o trăire în lume. Retragerea în cămara noastră pentru rugăciune se face pentru ai da sinelui nostru ocazia de a ajunge în punctul în care devine el însuși deplin rugăciune. Scopul nostru este să devenim rugăciune vie, foc aprins pentru ai încălzi pe cei din jurul nostru aflați în nevoi[65]. Omul care se roagă înaintea icoanei, ajunge ca fața sa să e luminată ca o icoană. Unit cu Dumnezeu, izvorul întregii frumuseți și al întregii bunătăți, omul întreg, trup, suflet și minte, devine frumos. Frumusețea sfinților![66]. Sfântul Maxim Cavsocalivitul, spune despre modul de dobândire a rugăciunii inimii înaintea icoanei Maicii Domnului:

> „din tinerețea mea, am avut multă credință în Stăpâna mea, Născătoarea de Dumnezeu, și am rugat-o cu lacrimi să-mi dea harul rugăciunii minții. Într-una din zile mergând la biserica

[63] Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *Iisus Hristos ca prototip al icoanei Sale*, în vol. „Învățătura despre Sfintele Icoane...", pp. 177-178.

[64] Sfântul Ioan Damaschin, *Tratatul despre icoane*, apud. Prof. N Chițescu et. ali, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. 2, ed. a II-a, Cluj Napoca 2005, pp. 152-153.

[65] Bartolomeu, *Întâlnire cu taina...*, p. 151.

[66] Pr. prof. dr. D. Stăniloae; M.A. Costa de Beauregard, *Mica dogmatică vorbită*, p. 176.

> ei, cum aveam obiceiul, o rugam iarăși cu multă și nemăsurată căldură a inimii mele. Și acolo, cum sărutam cu dor sfânta ei icoană, îndată am simțit în pieptul meu și în inima mea o căldură și o flacără ce venea din sfânta icoană, care nu mă ardea, ci mă răcorea și îndulcea și aducea în sufletul meu o mare străpungere a inimii. De atunci, a început inima mea să zică înăuntru ei rugăciunea și mintea mea să se îndulcească de pomenirea lui Iisus al meu și a Născătoarei de Dumnezeu și să fie totdeauna cu pomenirea lor"[67].

Icoana este teologie întrupată, este fereastra prin care omul vedea lumina care luminează în întuneric, luminând deopotrivă și mintea și sufletul, sfințește și înnobilează pe tot omul ce se închină cu credință.

Concluzii

Icoana este *scriptura nescrisă,*este mijlocul prin care Biserica vestește prin imagini despre viața în har, despre Dumnezeu, despre Iisus Hristos, despre Maica Domnului și despre sfinți. Prin ele ochii Domnului și ai sfinților, privesc viața și purtarea noastră, aducându-ne mereu aminte de ceea ce trebuie să facem pentru a dobândi viața sfântă. Icoana ortodoxă, descoperă prin conținutul său și mărturisirea de credință pe care o transmite și experiența duhovnicească a sfinteniei. Icoana nu este o simplă imagine și nici o oarecare reproducere, ci ea este un arhetip al divinului.

Dumnezeu, în El însuși transcende orice imagine. Prin întruparea Sa, Hristos ne-a dat dreptul să-I pictăm icoana, fără ca aceasta să însemneze că-I separăm trupul de dumnezeire. În icoană Hristos este prezentat ca Dumnezeu-om. Cel ce se închină în fața icoanei nu se închină materiei, ci celui ce este înfățișat în icoană.

Sfântul este cea mai bună icoană a lui Dumnezeu. Ea este expresia vizibilă a dogmei transfigurării naturii omenești, care are la bază învățătura despre întruparea și învierea Mântuitorului, precum și aceea a Pogorârii Sfântului Duh. Astfel contemplând icoana, creștinul își însușește și Revelația divină.

Icoanele pot fi socotite ca sfinte în ele însele, în întregimea lor, de materie și formă (chip), așa cum le concepe și le venerează de fapt credincioșii.

---

[67] Teofan, *Din viața Cuviosului Părintelui nostru Maxim Cavsocalivitul*, trad. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia* vol. 8, Editura Humanitas, București, 2009, p. 471.

Sfinţenia icoanelor vine în primul rând din legătura dintre prototip şi icoană dar şi din faptul că ele sunt sfinţite. Prin sfinţirea unei icoane, ea este scoasă din planul artistic şi este pusă între cele sfinte, dobândind o funcţie liturgică. De acum ea este destinată comuniunii rugătoare, întâlnirii în rugăciune a omului cu Dumnezeu, ea devine vehicul al prezenţei strălucitoare a dumnezeirii. Prin forţa prezenţei harice a prototipului zugrăvit pe ea, orice icoană sfinţită este în principiu făcătoare de minuni. Cu toate acestea nu toate icoanele sunt venerate ca făcătoare de minuni, ci doar cele dovedite ca atare prin fapte palpabile.

Icoanele sunt mijloace de trezire şi întărire a vieţii duhovniceşti, îndemn spre cultivarea virtuţilor a devotamentului pentru Biserica lui Hristos, simpla lor vedere îndeamnă la fapte bune şi la fuga de păcate. Ele au puterea de a-i întări pe credincioşi în credinţa în atotputernicia lui Dumnezeu şi în învăţătura Bisericii, pot lucra o schimbare în om, în modul lui de viaţă, întărind credinţa şi evlavia precum şi râvna spre rugăciune şi spre viaţa curată.

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 287-297

DIMENSIUNEA MUZICAL-LITURGICĂ A TEXTELOR DIPTICELOR REFLECTATE ÎN CELE DOUĂ LITURGHII MARI

Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean

Abstract

Christianity is not an ideology, a system of ideas to which we may or may not adhere, but is life, the true life in communion with the source of life, God, communion, which man lost because of original sin. Through His Incarnation, Death, Resurrection, and Ascension The Savior Jesus Christ restored the human nature and delivered us from the dominion of sin and death by giving us the everlasting life of the Kingdom of Heaven. Each of us has received this gift of eternal life in our baptism when „we buried with Him in death by baptism, that, just as Christ was raised from the dead by the glory of the Father, so we also walk in the renewal of life".

St. Dionysius the Areopagite calls the Divine Liturgy "The Mystery of the Mysteries" because it crowns everything that has been given through the other ministries and unites most fully every believer and all in the One God and infinite in love perfecting communion with God.

Keywords

Divine Liturgy, The Mystery of the Mysteries, Christianity, ideology, musicology.

1. Sfânta Liturghie – Taina Tainelor

Creştinismul nu este o ideologie, un sistem de idei la care putem sau nu să aderăm, ci este viață, viața cea adevărată în comuniune cu izvorul vieții, Dumnezeu, comuniune, pe care omul a pierdut-o datorită păcatului originar. Prin Întruparea, Moartea, Învierea și Înălțarea Sa la cer Mântuitorul Iisus Hristos a restaurat firea umană și ne-a eliberat de sub stăpânirea păcatului și a morții dăruindu-ne viața veșnică a Împărăției cerurilor. Fiecare dintre noi am primit acest dar al vieții veșnice în botezul nostru când

> „ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții" (Rom. 6, 4).

Slujbele Bisericii reprezintă împărtășirea concretă de viața cea nouă în Hristos. Biserica este Împărăția lui Dumnezeu pe pământ iar slujbele reprezintă intrarea noastră în această Împărăție, trăirea și împărtășirea concretă de viața cea nouă în Hristos, de dreptatea, pacea și bucuria în Duhul Sfânt ce caracterizează Împărăția lui Dumnezeu (Rom. 14, 17). Cultul Bisericii ne poartă în lumea prezentei directe a lui Dumnezeu făcându-ne părtași bucuriei Învierii. Biserica este, în primul rând, o comunitate rugătoare, slăvitoare.

Liturghia euharistică[1] este slujba cea mai importantă, dar și cea mai complexă a cultului creștin ortodox. Centrul cultului ortodox este Sfânta Liturghie, slujba în care se realizează, prin excelență, intrarea noastră în Împărăție, mai precis unirea tuturor în Biserică și intrarea Bisericii în Împărăția lui Dumnezeu. Ea concentrează în sine toată teologia și

[1] Ieromonah Petru Pruteanu, *Liturghia Ortodoxă, istorie și actualitate*, Editura Sofia, București, 2013, p. 5.

experiența bisericii[2], și o împărtășește fără tăgadă, fiilor ei, celor care trăiesc și mărturisesc începutul vieții lor în Hristos. Toate celelalte slujbe sunt o pregătire pentru Liturghie și își găsesc împlinirea în ea. Sfântul Dionisie Areopagitul numește Sfânta Liturghie „Taina Tainelor" deoarece ea încununează tot ceea ce s-a dat prin celelalte slujbe și unește cel mai deplin pe fiecare credincios și pe toți în Dumnezeul cel Unul și infinit în iubire desăvârșind comuniunea cu Dumnezeu.

Nimeni nu trebuie să se amăgească de uniformitatea[3] slujbei, a Sfintei Liturghii, de faptul că întâlnești în ea aceleași texte, care parcă te-ar introduce într-o oarecare rutină și uzanță, ci fiecare creștin ortodox trebuie să pătrundă cu mintea și cu inima în profunzimea conținutului Liturghiei, în imensa iubire a lui Dumnezeu față de oameni, a iubirii jertfelnice și mântuitoare a lui Hristos, în lume.

> „Liturghia este pentru credincioși, spune Ioan din Kronștadt, o pavăză și o ripostă în fața necontenitei dezamăgiri care domnește în lume; este sfințirea celor întinați prin căderea în păcat, îndreptare pentru cei căzuți în greșeală, ajutor celor înfrânați, izgonire a duhorii păcatului, revărsare a bunei miresme a Duhului Sfânt"[4].

Liturghia nu are nimic neînțeles și fără sens, ca de altfel, întreaga teologie a Bisericii, ci, din contră, în Liturghie se concentrează și se descoperă tainic[5], toate rațiunile și sensurile existențiale ale omenirii și ale întregului cosmos. În același timp, putem constata, că nimic din ceea ce compune liturghia nu este la voia întâmplării, și că totul poartă pecetea înțelepciunii și proniei lui Dumnezeu.

Nu trebuie lăsat neobservat faptul că liturghia are o istorie concretă și cognoscibilă[6], iar cunoașterea și înțelegerea ei, are ca scop nu doar demonstrarea unor cunoștințe teoretice sau înșiruirea de date și argumente, ci înțelegerea profundă a sensurilor sale primare.

---

[2] Ierom. P. Pruteanu, *Liturghia Ortodoxă, istorie și actualitate*, p. 5.

[3] Ioan din Kronstadt, *Liturghia – cerul pe pământ*, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 161.

[4] Ioan din Kronstadt, *Liturghia – cerul pe pământ*, p. 162.

[5] Ierom. P. Pruteanu, *Liturghia Ortodoxă, istorie și actualitate*, p. 5.

[6] Ierom. P. Pruteanu, *Liturghia Ortodoxă, istorie și actualitate*, p. 5.

La Sfânta Liturghie, Duhul Sfânt introduce realitatea eshatologică a Împărăției în istorie schimbând istoricitatea liniară în prezență. Trecutul și viitorul sunt astfel unite într-o realitate unică și indivizibilă, realizându-se o sinteză a istoricului și a eshatologicului.

Sfânta Liturghie, Taina lui Hristos este o anamneză[7], o pomenire a faptelor mântuitoare ale lui Dumnezeu începând de la creație și, în primul rând, a lucrării mântuitoare a lui Hristos. Dar această pomenire nu este o simplă comemorare ci o actualizare a evenimentelor. În Liturghie are loc o epifanie și dezvăluire crescândă a prezenței lui Hristos Cel Întrupat, Răstignit, Înviat și Înălțat dar și ca Cel ce va să vină. Liturghia este „Evanghelia mereu actualizată".

În Liturghie, Hristos e prezent în mijlocul Bisericii Sale, a adunării credincioșilor. Nu îi întâlnim ca inși singuratici ci ca mădulare ale trupului Său adunate laolaltă sporind neîncetat comuniunea cu El și între noi printr-un urcuș spiritual continuu al nostru spre trepte tot mai înalte de comuniune duhovnicească cu Hristos și, în Hristos, cu Sfânta Treime. Fiecare comunitate locală realizează astfel și revelează Biserica întreagă, evenimentul noului mod de viață care constituie mântuirea, participarea omului la viața veșnică. În același timp Liturghia este slujită în comuniune cu întreaga Biserică și în numele întregii Biserici pomenindu-se atât cei aflați departe cât și cei adormiți ca mădulare ale aceluiași Trup al lui Hristos, realizându-se astfel o unitate în timp și spațiu.

Biserica se face cu adevărat cer[8]. Și aceasta pentru că în fiecare liturghie, Dumnezeul Treimic pogoară pe Sfântul și Dumnezeiescul prestol, harul Său și săvârșește marea minune a milostivirii Sale pentru om, atunci când preface pâinea și vinul în Trupul și Sângele Său. Și mai mult, îi învrednicește pe credincioși să se împărtășească de ele.

> „În Liturghie e puterea noastră împotriva puterilor vrăjmașilor, spune Sfântul Ioan de Kronștadt, biruința noastră asupra celor ce ne-au biruit adeseori prin patimile noastre, curăția de necurățiile noastre, lumina sufletelor noastre, sfințenia, slava noastră, nădejdea și întărirea noastră"[9].

[7] Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1997, p. 79.

[8] Ioan din Kronstadt, *Liturghia – cerul pe pământ*, p. 165.

[9] Ioan din Kronstadt, *Liturghia – cerul pe pământ*, p. 165.

Cele doua Liturghii bizantine[10] (a Sfântului Vasile şi cea a Sfântului Ioan) s-au format aproximativ în acelaşi timp; cea dintâi reprezintă varianta capadociană, iar cea de-a doua, varianta constantinopolitană a Liturghiei primare, care se întrebuința în secolele IV-V, în tot Orientul creştin.

Deosebirile esențiale dintre Liturghia Sfântului Vasile cel Mare şi cea a Sfântului Ioan Gură de Aur constau în conținutul rugăciunilor rostite de preot şi, mai ales, al rugăciunii centrale prin care se aduce Sfânta Jertfă numită anaforaua liturgică. Rânduiala lor însă este aproape identică.

Părintele Ene Branişte afirma, în acest sens, că şi în Bisericile ortodoxe de rit bizantin se oficiază de fapt o singura (rânduială de) Liturghie, cu două anaforale de schimb[11], aşa precum este uzul în toate celelalte Biserici răsăritene (necalcedoniene), în care numărul anaforalelor încă folosite astăzi variază.

Din vremea Sfinților Vasile cel Mare şi Ioan Gură de Aur nu provine decât partea din Liturghie, cuprinsă între lecturile biblice (Apostol şi Evanghelie) şi rugăciunea amvonului. Partea de început şi cea de sfârşit, precum şi unele piese din cadrul Liturghiei noastre (ca Heruvicul, Crezul, Axionul) au fost adăugate ulterior epocii celor doi Sfinți Părinți fiind dezvoltări proprii ritului bizantin.

Deoarece rugăciunea centrală a Liturghiei sau Anaforaua liturgică, din liturghia Sf. Vasile, este mai lungă decât în cazul Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur şi cântările liturgice ce însoțesc acest moment sunt mai lungi, mai bogat ornamentate.

Liturghia Sfântului Vasile a fost la început Liturghia normală sau obişnuită în Biserica Ortodoxă fapt dovedit de aşezarea ei în manuscrise, înaintea Liturghiei Sfântului Ioan Gură de Aur. Începând cu secolele IX-X, din pricina lungimii anaforalei ei, a fost înlocuită treptat cu Liturghia, mai scurtă, a Sfântului Ioan Gură de Aur, iar săvârşirea ei a fost limitată la un număr restrâns de zile, din cursul anului bisericesc.

2. Muzicalitatea slujbelor – rolul persoanei în cântarea ortodoxă

De ce numai vocea omenească îşi găseşte loc în cântarea ortodoxă, nu şi instrumentul muzical? Vocea, chiar la modul comun, este expresia cea mai directa a unei persoane umane, ce are în „spatele" său un nesfârşit de taină.

[10] Pr. E. Branişte, *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*, p. 79.

[11] Pr. E. Branişte, *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*, p. 79.

Orice instrument muzical, chiar prin ceea ce este el este o intermediere, o interpunere, între cel care cântă și Cel pentru care se cântă, ce umbrește „direcția", imediatul comunicării, dătătoare de comuniune între persoane.

Pe de altă parte, cântatul împreună cu instrumentele șterge deosebirea de „glăsuire" glasul bisericesc fiind o altă expresie a „personalismului ortodox"[12], între omul-persoană și instrumentul neînsuflețit, deschizând drumul tratării instrumentale, nu numai a vocii, ca în „bel-canto", ci chiar a persoanei umane o tratare inevitabil reducționistă, ce ar coborî ființa omenească spre firea neînsuflețită (omul-instrument, omul-mașină, omul previzibil, fără Taină), un reflex invers al erorii instrumentaliste străvechi a idolatriei, care atribuia neînsuflețitului valențe personale.

Este adevărat că există, în Biserica Ortodoxă, excepții în privința instrumentelor muzicale-sonore: clopotul și toaca. Acestea însă, prin instrumentalismul lor declarat sunet direct instrumental, repetat, lovit, neînsuflețit, fără a avea vreo pretenție de a imita sau suplini vocea omenească, nu creează confuzie spirituală în planul liturgic, firea neînsuflețită participând în chipul ei adevărat și nu în vreun fel înșelător, care să confunde persoana care cântă.

În „iconomia sonoră"[13] a Bisericii, orice eveniment sonor, ca și orice eveniment liturgic, trebuie să fie prezent în adevărul său, cântarea liturgică fiind un mijloc specific în iconomia bisericească-liturgică mântuitoare.

Slujba bisericească, Sfânta Liturghie la fel ca și cântarea cuprinsă în ea, este, în primul rând, o lucrare a persoanelor, a persoanelor împreună cu Persoanele Dumnezeiești, care abia în al doilea rând își revarsă binecuvântarea asupra întregii făpturi.

3. Dipticele introduse de două prepoziții „pentru" și „cu", relevante în cele două Sfinte Liturghii

> „Dumnezeu este veșnic, atemporal, imaterial, duh, și la fel și această Lumină imaterială. Spre deosebire de lumina creată a soarelui, aceasta este necreată pentru că este din Dumnezeu."[14]

[12] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/viata-liturgica/persoana-cantarea-ortodoxa-70695.html

[13] https://www.crestinortodox.ro/liturgica/viata-liturgica/persoana-cantarea-ortodoxa-70695.html

[14] Pr. St. Anagnostopoulos, *Explicarea Dumnezeieștii Liturghii*, Editura bizantină, București, 2005, p. 350.

Pentru a putea vorbi despre diptice, despre lista dipticelor, despre relevanța celor două prepoziții în contextul rugăciunii dipticelor, trebuie mai întâi sa vorbim despre Anaforaua liturgică, despre sfințirea Sfintelor Daruri. Sfinții Părinți, purtători de Dumnezeu, ne relatează că prefacerea Darurilor se săvârșește și se concretizează în lumina dumnezeiască, lumină care se deosebește de lumina zilei, a soarelui. Această lumină, despre care vorbesc Părinții Bisericii, este cea care acoperă Darurile[15], Sfânta Masă și pe preotul slujitor. Lumina dumnezeiască este dătătoare de pace, nu are nicio formă, însă este atotcuprinzătoare. Din aceasta se înțelege, cât de prețioasă este Taina Sfintei Împărtășanii, mai ales când creștinul se apropie de ea cu inimă curată și neîntinată.

Prima parte a Liturghiei credincioșilor se încheie odată cu rostirea Simbolului credinței. A doua parte, însă, a acestei Liturghii, constă în ritualul pentru aducerea Jertfei euharistice sau anaforaua[16], etimologic vorbind, înseamnă înălțare, ridicare, ofrandă, jertfă. Ea reprezintă punctul culminant al Sfintei Liturghii, deoarece în cursul acestui act liturgic se atinge obiectul către care tinde întreaga slujbă, adică prefacerea darurilor în Trupul și Sângele Mântuitorului nostru Iisus Hristos, dar în același timp se îndeplinește și scopul Liturghiei, care este preamărirea lui Dumnezeu și sfințirea credincioșilor.

Născut la viața cea nouă, viața în Iisus Hristos, prin Taina Botezului, întărit în ea prin pecetea Darului Sfântului Duh, fiu al Sfintei Biserici, credinciosul se poate învrednici și de primirea celorlalte Sfinte Taine. Astfel i se dă lui Taina Sfintei Împărtășanii sau Cuminecăturii, prin care, sub chipul pâinii și al vinului, primește însuși Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și spre viața de veci. Această Sfântă Taină se mai numește și Sfânta Euharistie, ceea ce înseamnă mulțumire, pentru că atunci când a așezat-o, la Cina cea de Taină, Mântuitorul Hristos a mulțumit Părintelui ceresc înainte de a frânge pâinea și a dat-o sfinților apostoli. Dar ea este și o jertfă de mulțumire către Dumnezeu adusă de Sfânta Biserică, de credincioșii ei, prin episcop sau preot. Sfânta Împărtășanie îi unește pe credincioși cu Mântuitorul Iisus Hristos, dar îi unește și între ei prin aceeași credință și prin dragoste creștinească; ei sunt

[15] Pr. St. Anagnostopoulos, *Explicarea Dumnezeieștii Liturghii*, p. 349.

[16] Pr. Petre Vintilescu, *Liturghierul explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 1972, p. 219.

una și aceeași obște creștinească în fața aceluiași Sfânt Altar, împărtășindu-se de toate darurile dumnezeiești din unul și același potir.

Sfânta Împărtășanie nu este numai o Taină, ci și o jertfă reală, nesângeroasă, adusă lui Dumnezeu, Jertfa Trupului și a Sângelui lui Iisus Hristos. Același Hristos S-a jertfit pe cruce și Se jertfește în Sfânta Euharistie. Deosebirea este că jertfa de pe cruce este sângeroasă, pe când cea din Sfânta Euharistie este nesângeroasă, însă strâns unită cu cea de pe cruce, pe care o actualizează până la sfârșitul veacurilor.

Sfânta Împărtășanie este cea mai mare Taină, fiindcă prin ea noi nu primim numai Harul dumnezeiesc, ci pe Însuși izvorul Harului, pe Iisus Hristos, împărtășindu-ne cu Trupul și Sângele Său. Mântuitorul Hristos a instituit Taina Sfintei Euharistii sau Împărtășanii în Joia înaintea Mântuitoarelor Sale Patimi, la Cina cea de Taină. Atunci, luând pâinea și binecuvântând-o, a frânt-o și, dând-o ucenicilor Săi, a zis: Luați, mâncați, acesta este Trupul Meu. Și luând paharul și mulțumind, le-adat, zicând: Beți dintru Acesta toți, că Acesta este Sângele Meu, al Legii celei Noi, care pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor (Matei 26, 26-28). După aceea le-a poruncit: Aceasta să faceți întru pomenirea Mea (Luca 22, 19).[17]

Sufletul, ca parte integrantă a naturii umane, este cel care se înalță în Sfânta Liturghie. Și atunci gândul nostru imediat zboară la ceea ce înseamnă frumusețea și valoarea sufletului omenesc. Valoarea sufletului poate să scadă până la moarte, decăderea lui poate atinge moartea, iar valorizarea lui maximă, este dobândirea vieții celei veșnice.[18] Sufletul este o noțiune atât de complexă, încât înțelegerea lui ne scapă uneori. Sufletul este recapitularea persoanei, este sinteza personală conștientă de sine. Omul este un subiect personal conștient de sine, adică știe cine este, ce reprezintă prin raportare la ceilalți, prin raportare la sine, prin raportare la Dumnezeu, prin raportare la această lume. Gradul de trezvie sau de luciditate a conștiinței de sine reflectă măsura în care sufletul este viu. Spune Sfântul Ioan Gură de Aur: Soluția pentru moartea trupului nu poate fi găsită aici… însă îndepărtarea morții sufletului numai aici este posibilă.

[17] *Carte de învățătură creștin ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1978, p. 68.

[18] Pr. Prof. Dr. Constantin Coman, *Dreptatea lui Dumnezeu și dreptatea oamenilor*, Editura Bizantină, București, 2010, p. 57.

Cea mai mare problemă a omului este amăgirea că a trăi înseamnă a supravieţui din punct de vedere biologic. El, adică omul, este foarte mulţumit dacă are suficientă hrană pentru a se deplasa şi pentru a face faţă intemperiilor vremii sale, fiind chiar fericit că deţine un anumit confort material. Însă acest fapt nu înseamnă a trăi. Dimpotrivă cei care investesc mult sau exclusiv în supravieţuire, pierd ceea ce este mai important, sufletul, conştiinţa de sine, relaţia sănătoasă cu ceilalţi, relaţia cu lumea creată, şi în cele din urmă relaţia cu Dumnezeu. Toate aceste neajunsuri, dezamăgiri ale omului se pierd, dispar atunci când se cufundă în liturghie, în rugăciunile dipticelor Sfintei Liturghii.

În Liturghierul bizantin[19], lista dipticelor se deschide prin pomenirea celor care au trecut din această viaţă, anume, începând cu menţionarea diferitelor categorii de membri ai Bisericii triumfătoare: strămoşi, părinţi, patriarhi, prooroci, apostoli, propovăduitori, evanghelişti, mucenici, mărturisitori, ultimul alineat încheindu-se cu cererea pentru „toţi cei mai dinainte adormiţi întru nădejdea învierii şi a vieţii veşnice şi-i odihneşte pe dânşii, Dumnezeul nostru, acolo unde străluceşte lumina feţei Tale".

Jertfa noastră nu este numai de cerere ci şi de mulţumire. Observăm de pildă, cum la Proscomidie, preotul închină lui Dumnezeu, darurile aduse de către credincioşi, exprimând şi mulţumirea şi deopotrivă şi cererea. Mai mult chiar, această jertfă este una de mulţumire, precum rezultă din denumirea ei de „euharistie". Tot aşa şi acum, când darurile sunt sfinţite, prin ele preotul mulţumeşte lui Dumnezeu, dar Îl şi roagă; adică exprimă şi motivele mulţumirii dar şi obiectul cererii. Se pune întrebarea: Pentru cine mulţumeşte preotul? Pentru sfinţi, pentru că întru ei, Biserica şi-a atins scopul. În acelaşi timp, preotul se roagă pentru cei nedesăvârşiţi, care au nevoie de rugăciune.

În Liturghia Sf. Ioan spune preotul: „Încă aducem Ţie această slujbă cuvântătoare pentru cei adormiţi întru credinţă: părinţi, strămoşi, patriarhi, etc., deci aici apare pentru întâia oară prepoziţia pentru, urmând mai apoi cuvintele: „Mai ales *pentru* Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea, şi pururea Fecioara Maria", înşirându-se apoi întreaga ceată a sfinţilor. Aşadar, pentru aceştia se aduce „această slujbă cuvântătoare", şi mai ales *pentru* Fecioara Maria, Născătoare de Dumnezeu, ca una ce este mai presus de toată sfinţenia. Dacă până aici

[19] Pr. P. Vintilescu, *Liturghierul explicat*, p. 263.

a fost mulțumirea, abia de acum preotul rostește și cererea, înșirând cele pentru care se roagă. El se roagă pentru mântuirea tuturor și pentru folosul fiecăruia în parte: cler, popor, conducători, oastea țării.

Sf. Ioan Hrisostomul, în Liturghia sa[20], arată caracterul dual al scopului acestei slujbe, adică și de mulțumire și de cerere. El așează separat, pe de-o parte aspectul de mulțumire, iar pe de altă parte aspectul de cerere, pentru care se roagă preotul.

Spre deosebire de Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Vasile cel Mare, vine și introduce în Liturghia sa, prepoziția *cu*, prepoziție foarte importantă în structura dipticelor la Sf. Liturghie. Însă această prepoziție este introdusă în rugăciunea dipticelor de sintagma „ci să aflăm milă și har împreună *cu* toți sfinții, care din veac au bineplăcut Ție: cu strămoșii, părinții", șamd. și Mai ales *cu* Preasfânta, curata, preabinecuvântata, mărita Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea, și pururea Fecioara Maria.

Sf. Vasile cel Mare, spre deosebire de Sf. Ioan, amestecă cele două aspecte[21], de mulțumire și de cerere, care sunt foarte bine delimitate în Liturghia Hrisostomică. Acest lucru, Sf. Vasile îl face peste tot în Liturghia sa[22], aproape în toate rugăciunile se întrepătrund aceste două direcții. Și el pomenește aceiași sfinți ca și Sf. Ioan, în același loc al Sf. Liturghii, însă nu în același chip. Adică, după ce se roagă ca toți credincioșii să se învrednicească de împărtășirea cu Sf. Taine „nu spre judecată sau spre osândă" introduce acea sintagmă amintită, „ci să aflăm milă și har împreună *cu* toți sfinții… mai ales *cu* Preasfânta, curata. Aceste cuvinte exprimă și mulțumire dar în același timp cuprind și o cerere.

Deci, ce putem observa punând în paralel rugăciunile dipticelor din cele două Sf. Liturghii? Observăm că în rugăciunea dipticelor din cele două părți principale ale Liturghiei, se cere ca Dumnezeu să primească mijlocirile sfinților pentru noi, „pentru ale căror rugăciuni, cercetează-ne pe noi, Dumnezeule". Dacă Sf. Ioan ne dă două direcții foarte clare și foarte bine delimitate, cea a mulțumirii și cea a cererii, Sf. Vasile cel Mare stilizează într-un mod direct, textul rugăciunii dipticelor, claritatea și acuratețea sensului pomenirii sfinților este scutită de orice fel de interpretare.

[20] Pr. P. Vintilescu, *Liturghierul explicat*, p. 264.

[21] Pr. Prof. Dr. E. Braniște, *Explicarea Sfintei Liturghii după Nicolae Cabasila*, p. 80.

[22] Pr. P. Vintilescu, *Liturghierul explicat*, p. 264.

Observăm deci, că rugăciunea dipticelor apare ca un mod de mijlocire pentru împărtășirea credincioșilor în comuniune cu sfinții, de roadele Jertfei de pe Golgota, jertfă actualizată în Liturghie.

Concluzii

Am încercat aceste câteva lămuriri de ordin liturgic, practic, asupra modului de rostire a rugăciunii dipticelor din cele doua Liturghii mari, și m-am referit la Sf. Ioan și Sf. Vasile, din trei motive:

a. Pentru practica muzicală și liturgică a studenților Facultății de Teologie;

b. Se observă oarecum din partea unui număr suficient de preoți care slujind Sf. Liturghie a Sf. Vasile cel Mare, nu pun în relație și în concordanță, mesajul rugăciunilor citite în taină, cu acela al rugăciunilor rostite într-un recitativ liturgic. Și aceasta se întâmplă nu din neștiință, ci din faptul că majoritatea preoților, în urma unei bogate experiențe de slujire, rostesc anumite ecfonise pe de rost, fără a-și da seama de aceste incoveniente. Ex: „ci să aflăm milă și har împreună *cu* toți sfinții, care din veac au bineplăcut Ție: cu strămoșii, părinții, șamd. (texte care se rostesc în taină sau cu voce înceată),… și Mai ales *pentru* Preasfânta, curata…

c. Niciodată un instrument muzical, oricât de sublim ar fi el, nu poate înlocui vocea umană, persoana care este în rugăciune în cadrul sfintelor slujbe.

De aceea consider, în calitate de cadru didactic la disciplinele Practice, că aceste precizări de ordin muzical-liturgic pot fi de folos atât celor pe care-i pregătim pentru slujire cât și celor care se bucură deja de acest mare dar, de a-L sluji pe Dumnezeu.

CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 300-329

ACTIVITATEA DE CERCETARE A PROFESORILOR FACULTĂȚII DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN ARAD AN UNIVERSITAR 2016-2017

1. Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja

Cărți: *Învățământul Teologic Ortodox din Arad. Itinerar. Forme. Perspctive* (coautor împreună cu Lect. Dr. Marcel Tang), Editura Arhiepiscopiei Aradului, ISBN 978-606-94110-3-2, Arad, 2016, 292 p.; *Dogmatică și Dogmatiști. Prolegomena privind aprofundarea Teologiei Dogmatice Ortodoxe în România în a doua jumătate a secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea*, Editura Doxologia, Iași, 2017, 670 p.

Studii: *Alexander Schmemann – unitatea și înnoirea teologiei ortodoxe într-o lume secularizată* în Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad pe 2016, p. 15-28; *Mutații antropologice în contextul ideologiilor modernității,* în vol. „Demnitatea și libertatea persoanei umane: abordare interdisciplinară", editor Pr. conf. univ. dr. Nicolae Răzvan Stan, Editura Mitropolia Olteniei și Edit. Universitaria Craiova, Craiova, 2016, p. 72-83; *Învățământul Teologic Ortodox din Arad. Forme. Itinerar. Perspective*, în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, p. 96-120; *Preafericitul Părinte Patriarh Daniel. O viziune teologică asupra lucrării Bisericii în secolul XXI* în vol. „Dăruire în slujirea Bisericii. Gânduri alese pentru Patriarhul României", volum îngrijit de P.S. Părinte Timotei Prahoveanul și Arhim.

Paisie Teodorescu, Editura Basilica, București, 2017, p. 221-227; *Părintele Profesor Ioan Ică și înnoirea Dogmaticii Ortodoxe la începutul secolului XXI* în vol. „Mărturisire și dăruire celui între Dascăli, Părintelui nostru Prof. Univ. Dr. Ioan Ică sr.", Editura Astra Museum/Andreiana, Sibiu, 2017, p. 318-330; *IPS. Dr. Laurențiu Streza – o viziune liturgică dinamică în interiorul Tradiției Bisericii* în vol. "Arhiereul lui Hristos", Editura Andreiana/Astra Museum, Sibiu, 2017, p. 126-134; *Synodality and Primacy in Orthodoxy. From the Point of View of Sobornicity* în vol. „Primacy and Primacies in the Church", Editura Universității "Aurel Vlaicu", Arad, 2017; *Preotul Profesor Ilarion V. Felea și publicația eparhială „Biserica și Școala"* în vol. "Biserica și Școala – 140 de ani de istorie și cultură ecleziastică", Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017, p. 92-109; Preotul Profesor Ilarion V. Felea (1903-1961) – relevanța creștinismului în cultura modernă în vol "Tradiție și modernitate. Implicații teologice, bisericești și culturale", Editura Universității "Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 81-94; *Spre o nouă abordare a antropologiei în Dogmatica Ortodoxă actuală* în vol. "Antropologia ortodoxă în perspectivă eclesială. Provocările postmodernității", Editura Universitaria, Craiova 2017; *Formarea tinerilor în Facultățile de Teologie Ortodoxă. Principii și perspective* în vol. Simpozionului internațional "Educație și mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritul viu al Tradiției", Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj, 2017, p. 105-120.

Participări la Simpozioane*:* 30 octombrie-2 noiembrie 2016, Arad, am organizat și am participat la Simpozionul național „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad (1991-2016)", oraganizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu lucrarea *Învățământul Teologic Ortodox din Arad. Forme. Itinerar. Perspective*; 08 iunie 2017 am organizat și participat la Colocviul Național intitulat „Biserica și Școala, 140 de ani de istorie și cultură ecleziastică. Revista Teologia, 20 de ani de cercetare științifică" cu lucrarea *Revista „Teologia" la 20 de ani de existență: Exigențe și perspective editorial-științifice*; 04-05 oct. 2017 am participat la Simpozionul internațional organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova „Facultatea de Teologie: statut academic și misiune eclesială", cu lucrarea *Specificul Teologiei ortodoxe în Univer-*

sitate: metodă, identitate, deschidere dialogică; 23-24 octombrie 2017 am participat la Simpozionul Național organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă "Dumitru Stăniloae" din Iași sub genericul "Icoană și Mărturisire în viața Bisericii", cu lucrarea *Importanța și locul teologiei icoanei în Dogmatica ortodoxă*; 2-5 noiembrie 2017 am organizat și participat la Simpozionul Național privind Dialogul dintre Teologie-Filosofie-Știință, organizat sub titlul „Adevăr, Cunoaștere, Credință. Perspective științifice, filosofice și teologice" de către Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad în colaborare cu Patriarhia Română, cu Centrul de Dialog și Cercetare în Teologie, Filosofie și Știință al Universității din București și Centrul de Cercetare Interdisciplinară în Religie, Filosofie și Știință al Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, cu lucrarea *Valoarea și limitele rațiunii în cunoașterea teologică. O perspectivă ortodoxă;* 11 decembrie 2017 am organizat Simpozionul național **„**Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea" și am participat cu lucrarea *Preotul Profesor Ilarion V. Felea (1903-1961) – relevanța spiritualității ortodoxe în timpul comunismului.*

Editări volume studii: *Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a Tradiției, de formare teologică și cercetare științifică*, Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, 586 p.; "*Biserica și Școala – 140 de ani de istorie și cultură ecleziastică"*, Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017**.**

Editări reviste: *Studia Doctoralia*, Editura Universității „Aurel Vlaicu" ISSN 2537-3668, Arad, 2016, 378 p.; *Teologia*, Editura Universității „Aurel Vlaicu", ISSN 2247-4382 Arad; *Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad*, Editura Universității „Aurel Vlaicu", ISSN 2558-8605, Arad, 2017, 359 p; *Calea Mântuirii*, publicație pastoral-misionară editată de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad.

2. P.S. Conf. Univ. Dr. Emilian Crișanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului

Cărți: *Les Princes de ce monde entre la joie de la vie et le don de l'immortalité*, Edit. Apostolia, Paris (Franța), 2016, ISBN 979-10-91445-09-2, 203 p.; *Între Cruce și Înviere: file din istoria recentă a monahismului româ-*

nesc, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2017, ISBN 978-606-731-033-7, 341 p.

Studii: *Cunoașterea teologică în practica misiunii bisericești*, în vol. „Teologia academică și responsabilitatea ei în misiunea Bisericii", editori: pr. Ion Vicovan, pr. Paul-Cezar Hârlăoanu, Emilian-Iustinian Roman, Editura Doxologia, Iași, 2016, ISBN 978-606-666-535-3, p. 247-259; *Le roumain et le français comme langues liturgiques orthodoxes en France : imaginaire et représentations*, în vol. „Les imaginaires de la francophonie, Actes du colloque international Journées de la Francophonie XXe édition", Iasi, 27-28 mars 2015, textes réunis par Felicia Dumas, Éditions Junimea, Iași, 2016, ISBN 978-973-37-1923-6, p. 187-194; *On how contemporary young people find themselves in the Orthodox Church*, în vol. „Young people in Church & Society, (15th International Symposium on Science, Theology and Arts - ISSTA 2016- Alba Iulia, 9-10 mai, 2016)", în rev. „Altarul Reîntregirii", an XXI (2016), nr. 1, ianuarie-aprilie, 2016, coordonator vol. Pr. prof. univ. dr. Mihai Himcinschi, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2016, ISSN 1584-8051, , p. 53-68; *Patriarhul Nicodim și Seminarul Monahal de la Neamț (1925-1928)*, în vol. „Seminarul Teologic Ortodox „Veniamin Costachi" de la Mănăstirea Neamț - studii, memorii, evocări", ediție îngrijită de Pr. prof. Ioan Mihoc, Pr. prof. Vasile Păvăleanu, Pr. prof. Viorel Romus Laiu, Editura Doxologia, Iași, 2016, ISBN 978-973-0-22093-3, p. 25-33; *Strategii misionare privind revitalizarea vieții parohiale în societatea românească actuală*, în vol. „Misiunea Bisericii Ortodoxe în contextul actual", coordonator pr. conf. dr. Nicolae Răzvan Stan, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2016, ISBN 978-606-731-024-5, p. 49-70; *Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica - monah și misionar prin tipărituri al Bisericii strămoșești*, în vol. „Rânduieli ale viețuirii monahale în ctitoriile Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica", coordonator pr. dr. Ștefan Zară, Editura Praxis, Râmnicu Vâlcea, 2016, ISBN 978-606-8435-27-5; *Domnul Profesor universitar dr. Valentin Ciorbea - între catedră și misiunea creștină*, în vol. „Profesor Universitar Dr. Valentin Ciorbea la 70 de ani - o viață în siajul Muzei Clio", coordonatori Dr. Virgil Coman, Dr. Luminița Stelian, Dr. Nicoleta (Grigore) Paraschiv, Edit. Etnologică, București, 2016, ISBN 978-606-8830-12-4, p. 47-50; *Tipografia de la Mănăstirea Neamț în secolele XX-XXI*, în vol. „Monahi tipografi de altădată", coordonator †Timotei Prahoveanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Editura Cu-

vântul Vieții, București, 2016, ISBN 978-973-7866-44-8, p. 14-23; *Sfinții Martiri Brâncoveni - familia Domnitorului și jertfa ei pentru credința în Dumnezeu*, în vol. „Demnitatea și libertatea persoanei umane: abordare interdisciplinară", editor Pr. conf. univ. dr. Nicolae Răzvan Stan, Editura Mitropolia Olteniei și Edit. Universitaria Craiova, Craiova, 2016, ISBN 978-606-14-1096-5; ISBN 978-606-731-003-0, p. 529-541; *Tipografia de la Mănăstirea Neamț în lumina culturii bisericești: memoria trecutului ancorat în istorie*, în vol. „Slujire și educație. Simpozion Internațional, (Caransebeș, 9-10 mai, 2016)", coordonator Pr. Daniel Alic, Editura Universitară Clujeană/Edit. Episcopiei Caransebeșului, Caransebeș, 2016, ISBN 978-606-37-0116-0; ISBN 978-606-8458-21-2, p. 33-46; *Maestrul Dinu Săraru - învețnicirea clipei*, în vol. „Dinu Săraru – 85 ani", coordonator Vasile Vasiescu, Editura Rao, București, 2017, ISBN 978-606-8516-80-6, p. 134-138; *La curiosité pour l'Orthodoxie en France: histoire, traditions et rayonnement doctrinal*, în vol. „Francophonie et curiosité(s), Actes du colloque international Journées de la Francophonie XXIe édition, Iasi, 25-26 mars 2016", textes réunis par Felicia Dumas, Éditions Junimea, Iași, 2017, ISBN: 978-973-37-2016-4, p. 269-280; *Domnul Profesor Universitar Doctor Dinică Ciobotea, în lumina istoriei*, în vol. „Istoricul Dinică Ciobotea la 70 de ani", coordonatori Eugen Petrescu și Constanțiu Dinulescu, Editura Universitaria, Craiova, 2017, ISBN: 978-606-14-1133-7, p. 40; *Educația creștină - preocupare a Arhimandritului Eufrosin Poteca*, în vol. „Paradigma creștină a unei Europe unite. Educația religioasă - valori, exigențe, finalități", coordonator dr. Lucian Dindirică, Editura Mitropoliei Olteniei și Editura Universitaria, Craiova, 2017, ISBN: 978-606-14-1213-6 și 978-606-731-032-0, p. 25-36.; *Apărarea dreptei credințe prin păstrarea patrimoniului spiritual-cultural*, în vol. „Pastorație și Misiune. Metode misionar-pastorale de apărare și mărturisire a dreptei credințe în epoca modernă", Coordonator Pr. conf. univ. dr. Nicolae Răzvan Stan, Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2017, ISBN: 978-606-731-036-8, p. 29-43; *Le saint hierarque martyr Anthime L'inbere et Dimitrie Cantemir: promoteurs de L'identite Roumaine*, în vol. „Orthodox Theology in theology in dialogue ontological and existential pespectives", Coordinators: Rev. Associate Prof. Dr. Adrian Boldișor, Rev. Lecturer Dr. Ioniță Apostolache, Editura Mitropolia Olteniei, Periodicul „Mitropolia Olteniei", nr. 2/2016, ISSN: 2457-9483 ISSN-L: 2457-9483, p. 51-67; *Arhimandritul Eufrosin Poteca - contribuții la educația creștină*, în „Îndrumător Pastoral", Epis-

copia Tulcii, anul VIII (2016), nr. 8, ISSN 1583-168X, p. 225-237; „Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul - păstor și misionar al Bisericii Ortodoxe", în rev. „Dacia creștină" (Periodic al Episcopiei Devei și Hunedoarei), Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Anul VI (2016), nr. 3, p. 12-20, *Sfântul și Marele sinod al Bisericii Ortodoxe (Creta 16-26 iunie 2016) - Credință și Misiune*, în revista „Misiunea" (Revista Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe Române cu Armata României „General Paul Teodorescu", Anul IV (2017), nr. 1 (4), ISSN 2360-4190, p. 3-11; *The Mesure of the Soul*, în „Human and Social Studies", vol. 6, no 2 (2017), Editura Junimea, Iași, ISSN 2285-5920, p. 145-151, De Gruyter Open; *Pictura exterioară a bisericilor din Moldova, tradiție bizantină și locală*, în „Îndrumător Pastoral", Anul IX (2017), nr. 9, Episcopia Tulcii, Editura Andreiana, ISSN 1583-168X, p. 220-229; În duhul unității de neam și credință, în vol "Tradiție și modernitate. Implicații teologice, bisericești și culturale", Editura Universității "Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 5-19.

Articole: *Olga Greceanu - întruchiparea sufletului românesc*, în rev. „Clipa" (Magazinul actualității culturale românești), an VIII (2016), nr. 49, Martie, p. 11; *Revista „Foia Diecezană" - solicitare tipografică și educație prin misiune creștină*, în rev. „Foia Diecezană" (Periodic de cultură și spiritualitate editat de Episcopia Caransebeșului), Serie nouă, an XXII (2016), nr. 4 (254), aprilie, ISSN 1223-9461; p. 19-20; *Monahismul creștin din Mitropolia Moldovei și Primul Război Mondial*, în rev. „Misiunea" (Revista Centrului de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe Române cu Armata României „General Paul Teodorescu"), anul III (2016), nr.1 (3), ISSN 2360-4190, p. 144-146, *Calea către viață*, în rev. „Clipa" (Magazinul actualității culturale românești), an VIII (2016), nr. 50, Iunie-Iulie, p. 10; *Măsura sufletului*, în rev. „Clipa" (Magazinul actualității culturale românești), an VII (2016), nr. 51, Octombrie - Noiembrie, p. 14; *Dumnezeul nostru adevărat*, în Revista „Clipa" (Magazinul actualității culturale românești), An VII, Nr. 52, Decembrie, 2016, ISSN 2247-6792, p. 10; *Educația creștină prin Biserică și Bibliotecă*, în rev. „Vitralii Culturale", (Revistă de cultură editată de Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul"), Vâlcea, Anul I (2016), nr. 1, p. 7-9; *Patriarhul Justinian - comemorare în lumina recunoștinței*", în rev. „Clipa" (Magazinul actualității culturale românești), An VIII (2017), nr. 53, Martie, p. 14; *Viața religioasă ca factor de unitate și de putere spirituală a poporului român*, în rev. „Clipa"

(Magazinul actualității culturale românești), An VIII (2017), nr. 54, Iunie, 2017, p. 10.

Participări la simpozioane: 8 octombrie, 2016, Constanța, participant la Simpozionul internațional „Unitate și credință în Ortodoxie - sfinți, monahi, slujitori ai Bisericii și ctitori aromâni", cu lucrarea *Aromânii - între mărturisirea credinței și jertfa dragostei pentru Biserică și Dumnezeu*; 25 octombrie - 2 noiembrie, 2016, Craiova, participant la Conferința internațională „9' th International Conference State and Society in Europe", oraganizată de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova în colaborare cu Mitropolia Olteniei, cu lucrarea *Saint Hierarch Antim the Georgian in the conscience of the Christian world*; 24-25 aprilie, 2017, Oravița, participant la Simpozionul internațional „Jertfă și mărturisire", oraganizat de Episcopia Caransebeșului, cu lucrarea *Monahismul românesc și Decretul 410 din anul 1959*; 1-3 iunie, 2017, Drobeta Turnu Severin, participant la Simpozionul internațional „Mehedinți - istorie, cultură și spiritualitate", Ediția a X-a, oraganizat de Episcopia Severinului și Stehaiei în colaborare cu Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova și Mitropolia Olteniei, cu lucrarea *Patriarhul Justinian Marina, părinte și misionar al Bisericii noastre*; 23-24 iunie, 2017, Râmnicu Vâlcea, participant la Simpozionul Național *Biserica Ortodoxă și Armata României. Tradițiile conlucrării*, Ediția a VI-a, cu lucrarea *Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe (Creta 16-26 iunie 2016) - credință și misiune*; 27-28 iunie, 2017, Deva, participant la Simpozionului internațional *Slujire - mărturisire - pătimire* în Biserica lui Hristos, cu lucrarea *Monahismul românesc între suferință și misiune*; 11 decembrie 2017 am participat la Simpozionul național **„**Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea" cu lucrarea *Monahismul românesc și Decretul 410 din 1959.*

Conferințe duvovnicești: 4 aprilie, 2017, în cadrul Conferințelor ASCOR, filiala Iași, Aula „Mihai Eminescu" din cadrul Universității „Alexandru I. Cuza", Iași, a susținut conferința cu tema: *Patriarhul Justinian Marina - mărturisire și suferință în perioada regimului comunist*; 7-9 mai, 2017, în cadrul Conferințelor preoțești din Arhiepiscopia Iașilor, la Centrul Cultural Pastoral de la Durău, a susținut conferința cu tema *Familia preotului - mărturie de viață creștină în lumea de azi*;

Editări volume: împreună cu Eugen Petrescu și Constanțiu Dinulescu, editarea vol. *Istoricul Dinică Ciobotea la 70 de ani*, Editura Universitaria, Craiova, 2017, ISBN: 978-606-14-1133-7.

3. Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Rus

Studii: *The Implication of dispensation in the life of the Church*, în „Kanon", XXVI (2016), p. 212-229 [ISSN: 0259-0727; ISBN: 978-3-86577-122-3]; *Marriage and the Law of Succession according to Ecclesial Legislation, în „Ekklesiastikos* Pharos", tom. 85-86 (2014-2015), Alexandria, 2016, p. 117-133 [ISSN: 1018-9555; 2414-3324]; *Desfacerea căsătoriei după legislația canonică din secolele XII-XIV,* în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Universității „Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 87-105 [ISSN: 2558-8605; ISSN-L: 2558-8605].

Participări la simpozioane: 24-25 aprilie 2017, Oravița, participant la Simpozionul internațional „Jertfă și mărturisire", organizat de Episcopia Caransebeșului, cu lucrarea *Dezvoltarea puterii conducătoare în Biserică. Studiu canonic*; 26-28 aprilie 2017, Cluj-Napoca, particpant la Conferința internațională „Sfântul și Marele Sinod – eveniment eshatologic sau normalitate canonică?", organizată de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, cu lucrarea *Natura sinodală a Bisericii Ortodoxe: Definiție și implicații canonice*; 8-9 mai 2017, Alba Iulia, participant la Simpozionul Internațional de Știință, Teologie și Artă (ISSTA 2017) „Ars Liturgica. De la chipul Slavei la imaginile idolilor modernității", organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Alba-Iulia, cu lucrarea *Canoanele Sinodului de la Elvira și importanța lor pentru sistematizarea dreptului bisericesc*; 1-3 iunie 2017, Drobeta-Turnu Severin, particpant la Simpozionul Internațional „Mehedinți – Istorie, cultură și spiritualitate", organizat de Episcopia Severinului și Strehaiei în colaborare cu Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova și Mitropolia Olteniei, cu lucrarea *Poate un credincios să fie oprit de la Sfânta Împărtășanie dacă ajunge la Sfânta Liturghie după citirea Sfintei Evanghelii? Aplicarea Dreptului canonic la situațiile concrete din viața de zi cu zi a Bisericii.*

Editări de volume: *Studia Doctoralia,* Editura Universității "Aurel Valaicu", ISSN: 2537-3668, Arad, 2016.

Editări de reviste: *Teologia,* Editura Universității "Aurel Valaicu", ISSN 2247-4382, Arad.

4. Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Tulcan

Studii: *Grundlegende Merkmale der orthodoxen Dogmatik,* în vol „Ioan Vasile Leb, Konstantin Nikolakopoulos, Ilie Ursa (Hg.), „Die Orthodoxe Kirche in der Selbstdarstellung. Ein Kompendium. Lehr-und Studienbücher Orthodoxe Theologie", Band 4, Lit VERLAG Dr. Hopf Berlin 2016, p. 113-125; *L'importance du Saint et Grand Concile Orthodoxe de Crète*, în rev. „Contacts", Revue francaise de l'Orthodoxie, an LXVIII (2016), nr. 255, Juillet-Septembre, p. 380-385; *Misiune, mărturie, pastorație. Accente și perspective,* în vol. „Exigențe actuale ale pastorației și misiunii Bisericii. Modelul Sfântului Ioan Gură de Aur", Arad, 2016, p. 78-94; *Teologia ca slujire și conștiință a Bisericii. Profilul Teologiei arădene* în „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad (1991-2016)", Editura Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, 2016, p. 121-147; *Die Heiligkeit und die Heiligung in der orthodoxen Theologie*, in „Theologischer Dialog mit der Rumänischen Orthodoxen Kirche, Hrsg. Martin Illert/Martin Schindehütte, Beiheft zur Ökumenischen Rundschau", 97, Evangelische Verlagsanstalt Leipzig, 2016, p. 244-257; *The Relationship between Tradition and Innovation in Romanian Orthodox Dogmatic Theology and the Place of Dogma in this Regard,* în rev. „Teologia", an XX (2016) nr. 2, aprilie-iunie, p. 34-45; *Dimensiunea duhovnicească a formării tinerilor în învățământul teologic universitar,* în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", 2017, p. 29-40; *Mărturisirea credinței ortodoxe prin intermediul mass-mediei bisericești și relevanța misionară a acesteia*, în vol. „Biserica și Școala" - 140 de ani de Istorie și cultură ecleziastică", Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017", p. 30-45; *Contextul cultural, bisericesc și misionar al înființării Școlii teologice din Arad (1822) și relevanța acesteia pentru Teologia arădeană de astăzi,* în vol. "Tradiție și modernitate. Implicații teologice, bisericești și culturale", Editura Universității "Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 79-97.

Participări la simpozioane: 30 octombrie-2 noiembrie 2016, Arad, participant la Simpozionul național „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad (1991-2016)", oraganizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu lucrarea *Teologia ca slujire și conștiință a Bisericii. Profilul Teologiei arădene*; 8 iunie 2017, Arad, participant la Simpozionul național organizat de Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, Facultatea de Teologie Ortodoxă în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, „Biserica și Școala"- 140 de ani de istorie și cultură eclesiastica/Revista „Teologia"- 20 de ani de cercetare teologica", cu lucrarea *Mărturisirea credinței ortodoxe prin intermediul mass-mediei bisericești și relevanța misionară a acesteia*; 11 decembrie 2017 participant la Simpozionul „Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, cu lucrarea *Dimensiunea mărturisitoare a slujirii preoțești și didactice a părintelui Ilarion V. Felea, reflectată în Ziuarul personal între anii 1939-1958.*

Editări reviste: Revista „Teologia" a Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad, din anul 1997.

Alte activități academice: publicarea a peste 20 de articole în publicația săptămânală „Calea Mântuirii" a Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad și alte editoriale în rev. „Teologia"; Participare la o consfătuire științifică la Universitatea din Halle (Germania), între 1-5 mai 2017, pentru traducerea în limba română a Dicționarului dialogurilor teologice ale Ortodoxiei cu Biserica Evanghelică din Germania (EKD).

5. Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Vlad

Cărți: *Temeiuri ale gândirii morale. Perspectivă teologică,* Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, ISBN 978-606-733-164-6, 204 p. (reeditare); *Comentariile patristice la „Tatăl nostru" în Biserica primelor cinci secole. Perspectivă morală,* Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, ISBN 978-606-733-6, 647p

Studii: *Il matrimonio nella teologia ortodossa e la cura del matrimonio fallito,* în rev. „Studi Ecumenici", nr. 3-4/iuglio-decembre/2016; *Matrimonio e famiglia: uno sguardo ecumenico,* Venezia, Instituto di Studi Ecumenici, San Bernardino, p. 427-444; *The plurality of Ethics and the Unity of the Religious-Moral Values,* în rev. „Teologia", nr. 1/2016; *Rysy duchovního života z perspektivy pravoslavné morální teologie,* în „Sociálna a Duchovná Revue", vedecký recenzovaný časopis o aktuálnych sociálnych a duchovných otázkach, č 1, Ročnik VIII/2017, Vydavatelstvo Prešovskej, Univerzity, ISSN 1338-290X, p. 16-26; *Memories of e Political Prisoner from the Communist Jails: Alexandru Podea from Negrilești/ Bistrița-Năsăud* , în vol. *Ministry, Witnessing, Suffering in the Church of Christ,* Editura Felicitas Publishing House, Stockholm, 2017, ISBN 978-91-982943-9-2, p. 144-157; *Observații medical-teologice asupra sinuciderii,* în vol. „Medicină și Teologie. Suferința și Moartea", Coordonatori Nicolae Morar și Daniel Lemeni, Editura Astra Museum, Timișoara, 2016, ISBN 978-606-733-176-9; *Educație prin integrare și încadrare eclezială*, în vol. „Dumnezeu Izvorul înțelepciunii. Teologie și educație ascetică la Sfinții Părinți", coordonator Daniel Lemeni, Editura Astra Museum, Timișoara, 2016, p. 102-112; *Perspectiva Părintelui Ilie Moldovan asupra Teologiei Morale ca viață întru Hristos,* în vol. „Ne piere neamul! Mărturii întru aducerea-aminte a Părintelui Ilie Moldovan", Editura Andreiană, Sibiu, 2016, ISBN 978-606-8602-82-0, p. 221-265; *Căderea în păcat-eșec existențial,* în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", coordonatori Cristinel Ioja și Caius Cuțaru, Arad, 2017, Editura Universității „Aurel Vlaicu", Arad, ISSN 2558-8605 și ISSN-L 2558-8605, p. 73-87; *Memoriile unui deținut politic din temnițele comuniste: Alexandru Podea din Negrilești/Bistrița-Năsăud,* în vol. *Slujire, mărturisire, pătimire în Biserica lui Hristos,* Editura Reîntregirea și Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2017, ISBN 978-606-509-356-0 și ISBN 978-606-8692-43-2, p. 168-180; *Crâmpeie din pătimirile Părintelui Crăciun Opre în închisorile comuniste,* în vol. „Jerfă și mărturisire", Editura Presa Universitară Clujeană și Editura Episcopiei Caransebeșului, 2017, p. 529-543; *Educația teologică în Univesitate în perspectiva Spiritualității Ortodoxe,* în vol „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, p. 336-346; *Activitatea publicistică*

a Părintelui Demian Tudor în paginile revistei „Biserica și Școala", în vol. „195 de ani de învățământ teologic ortodox la Arad (1822-2017). Biserica și Școala – 140 de ani istorie și cultură ecleziastică la Arad", Cordonatori Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Pr. Conf. Dr. Lucian Farcașiu, Pr. Conf. Dr. Caius Cuțaru Editura Arhiepiscopiei Aradului, 2017, p. 110-122.

Participări la Simpozioane și conferințe: 13-16 nov. 2016, participant la Simpozionul internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie și Artă, „Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor în spiritual viu al Tradiției", organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, cu lucrarea *Educația teologică sau experiența împărtășirii cu Dumnezeu*; 17 februarie 2017, participant la Simpozionul internațional *Etică și Religie în contextul actual de securitate,* organizat de Asociația Internațională a Polițiștilor, Regiunea I Hunedoara și Episcopia Devei și Hunedoarei, cu lucrarea *Religia în contextul actual de securitate*; 24 apr. 2017, participant la Simpozionul internațional „Jertfă și mărturisire", organizat de Episcopia Caransebeșului, cu lucrarea *Crâmpeie din pătimirile Părintelui Crăciun Opre în închisorile comuniste.*

Editări reviste: rev. *Dacia creștină. De la Dacia Romană la România creștină,* periodic al Episcopiei Devei și Hunedoarei, (2010 – prezent), ISSN 2247-6792.

Conferințe: 14 dec. 2016, Conferință susținută la Petroșani cu tema *Intra-voi în Casa Ta, închina-mă-voi în Sfânt locașul Tău – tâlcuire la „Luarea vremii"*; 09 mar. 2017 Conferință susținută în cadrul conferințelor ASCOR Cluj-Napoca cu tema *De la Patrafir la Potir*; 19 mai 2017 Germania-Dusseldorf, Conferință organizată de Comunitatea românească din cadrul Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, prezentând comunicarea *Părintele Arsenie Boca - mărturisitor al Ortodoxiei crestine în perioada comunistă*; 20 mai 2017 Germania - Dormund, Conferință organizată de Comunitatea românească din cadrul Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, prezentând comunicarea *Taina Spovedaniei - temeiul persoanei și al familiei*.

6. Pr. Conf. Univ. Dr. Caius Claudius Cuțaru

Studii: *Viața Maicii Domnului reflectată în textul coranic,* în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Universității „Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 40-73; *Preocupări de Istoria religiilor la profesorii de la Academia teologică arădeană*, în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, pp. 537-554; *The Christian-Islamic Dialogue as a Practice in the Past and a Necessity in the Present*, în „The Role of Interfaith and Intercultural Dialogue in the Contemporary World, Editors: Nicolae Achimescu and Mohsen Malek Afzali", Year 1438AH/ 1396 Sh/2017, Publisher: Al-Mustafa International Translation and Publication Center, Narenjestan, Tehran, p. 105-129; *Profesorul Vintilă Popescu și lupta pentru afirmarea învățământului teologic arădean reflectată în paginile publicației „Biserica și Școala"*, în vol. „195 de ani de învățământ teologic ortodox la Arad (1822-2017). Biserica și Școala – 140 de ani istorie și cultură ecleziastică la Arad", Cordonatori Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Pr. Conf. Dr. Lucian Farcașiu, Pr. Conf. Dr. Caius Cuțaru Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017, p. 223-234; *Sittinā Maryam of the Muslims. Honouring the Virgin Mary in Islam*, în rev. „Teologia" nr. 1/2016, p. 63-77; *Desacralization and Resacralization in Mircea Eliade's Vision*, în rev. „Teologia" nr. 4/2016, p. 11-28; *Instituții iudaice de învățământ. Specificul învățământului evreiesc arădean,* în vol. „Tradiție și modernitate. Implicații teologice, bisericești și culturale", Editura Universității "Aurel Vlaicu", Arad, 2017, ISBN: 978-973-752-786-8, p. 48-63.

Participări la Simpozioane: 30 octombrie-2 noiembrie 2016, Arad, participant la Simpozionul național „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad (1991-2016)", cu lucrarea *Preocupări de Istorie a Religiilor în lucrările profesorilor de la Academia Teologică arădeană*; 8-10 decembrie 2016, în cadrul Simpozionului internațional organizat de către Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, cu tema „Research and Education in Innovation Era", cu referatul: Împăratul bizantin Leon al III-lea Isaurul în dialog cu califul omeiad 'Umar al II-lea; 5-6 octombrie 2017, București-România, The 4rd Interreligious Dialogue Between Shia Islam and Orthodox Christanity on the „Valoarea pelerinajelor și

vizitelor religioase pentru dialogul dintre religii și culturi în zilele noastre", cu referatul: *Principalele locuri de pelerinaj din Occidentul creștin în perioada Evului Mediu*; 2-4 noiembrie 2017 în cadrul Simpozionului național interdisciplinar intitulat *„Adevăr, Cunoaștere, Credință-perspective științifice, filosofice și teologice"*, a VI-a ediție, cu referatul: *Cunoașterea rațională a lui Dumnezeu în monoteismele actuale. Privire comparativă.*

Editări volume studii: „195 de ani de învățământ teologic la Arad (1822-2017). Biserica și Școala – 140 de ani de istorie și cultură ecleziastică la Arad", Editura Astra Museum, 2017, 295 p.

Editări reviste: *Teologia*, Editura Universității „Aurel Vlaicu", ISSN 2247-4382 Arad; „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Universității „Aurel Vlaicu", Arad, 2017, 359 p.

Conferințe: 21 apr. 2017, Arad, în cadrul seriei „Serile duhovnicești de la Catedrala Veche", organizată de Asociația „Calea Mântuirii" din Arad, conferința cu tema *Darurile Învierii.*

7. Arhim. Conf. Univ. Dr. Teofan Mada

Cărți: *Patrologie și Literatură Post-Patristică, Curs Universitar,* vol. 1, Editura Tiparnița, Arad, ISBN978-606-8836-20-1, 2017, 220 p.; *Patrologie și Literatură Post-Patristică, Curs Universitar,* vol. 3, Editura Tiparnița, Arad, ISBN 978-606-8836-21-8, 2017, 300 p.

Studii : *Factorii educației ortodoxe în pedagogia patristică*, în rev. „Altarul Banatului" nr. 1-3, 2016, p. 58-72; *Caracteristici ale educației copiilor la Părinții Bisericii*, în rev. „Altarul Banatului" nr. 4-6, 2016, p. 29-36; *Concepții didactice la Părinții Bisericii*, în rev. „Altarul Banatului" nr. 7-9, 2016, p. 20-35; *Concepții psihologice la Părinții Bisericii*, în rev. „Altarul Banatului" nr. 10-12, 2016, p. 32-42; *Iubirea ca principiu pastoral la Sfântul Ioan gură de Aur*, în vol. „Exigențe actuale ale pastorației și misiunii Bisericii. Modelul Sfântului Ioan Gură de Aur", Editura Universității „Aurel Vlaicu", ISBN 978-973-752-762-2, 2016, p. 112-127; *Ethos Universitatis*, în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică

în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, p. 347-358; *Martirul ca o afirmare a libertății și iubirii în Hristos,* în vol. „Demnitatea și Libertatea Persoanei Umane", Editura Universitaria, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, ISBN 978-606-14-1096-5, 2016, p. 101-114; *Iubire* și *Cunoaștere* în *tradiția patristică,* în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Universității „Aurel Vlaicu", 2017, p. 119-135; *Hristos* și *criteriile ecleziocentrice ale culturii*, în vol. „Biserica și Societatea", Editura Tiparnița, Editura Arhiepiscopiei Aradului, ISBN 978-606-8422-70-1 și ISBN 978-606-94110-1-8, 2017, p. 229-255; *Contribuția Preparandiei și a Institutului Teologic la emanciparea prin cultură a românilor,* în vol. „Tradiție și modernitate. Implicații teologice, bisericești și culturale", Editura Universității "Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 79-94.

Participări la Simpozioane*:* 2016, Târgoviște, participant la Colocviul național „Tinerii și educația religios-morală în contextul provocărilor lumii contemporane", cu lucrarea *Factorii educației ortodoxe în pedagogia patristică*; 30 oct-2 nov 2016, participant la Simpozionul Național „Teologia *în* Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Aurel Vlaicu" din Arad în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu referatul *Ethos Universitatis*; 2017, participant la Conferința „Un răspuns creștin la adresa morții asistate medical (A Christian Response to Physician Assisted Death)", la Facultatea de Medicină a Universității de Vest „Vasile Goldiș";; 19-20 mai 2017 participant la Simpozionul Național „Icoana vie si iconoclasmul contemporan", organizată la Mănăstirea Timișeni de Facultatea de Istorie, Litere, Filosofie și Teologie din Timișoara în colaborare cu Arhiepiscopia Timișoarei, Mitropolia Banatului, cu lucrarea *Frumusețea Icoanei.*

Editări volume: *Biserica și Societatea*, vol. 1, Editura Tiparnița, Editura Arhiepiscopiei Aradului, ISBN 978-606-8422-70-1 și ISBN 978-606-94110-1-8, 2017, 269 p.

Conferințe științifice: 2016, în cadrul Universității de Vest „Vasile Goldiș", Arad, conferința cu tema *Medicina, știința vieții.*

8. Pr. Conf. Univ. Dr. Lucian Farcașiu

Studii: *Coordonate ale Teologiei Liturgice și Pastorale în preocupările profesorilor de la Institutul și Academia Teologică din Arad*, în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, p. 492-520; *Liturghierul Sfântului Mitropolit Antim Ivireanul din 1713. Prezentare și evaluare liturgico-teologică,* în vol. „Slujire și educație, Caransebeș, 9-10 mai 2016", Editura Presa Universitară Clujeană/Editura Episcopiei Caransebeșului, 2016, p. 114-136; *O analiză a ultimei ediții a Liturghierului din 2012,* în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Universității „Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 106-119; *Preocupări de Teologie Liturgică și Pastorală ale profesorilor de la Institutul și Academia Teologică din Arad, reflectate în paginile publicației „Biserica și Școala"*, în vol. „195 de ani de învățământ teologic ortodox la Arad (1822-2017). Biserica și Școala – 140 de ani istorie și cultură eclezi-astică la Arad", Cordonatori Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Pr. Conf. Dr. Lucian Farcașiu, Pr. Conf. Dr. Caius Cuțaru Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017, p. 180-222; *Preotul Profesor Ilarion V. Felea – teologul mărturisitor și liturghisitor,* în vol "Tradiție și modernitate. Implicații teologice, bisericești și culturale", Editura Universității "Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 95-127*; Particularități ale Liturghierului din 1713 a Sfântului Mitropolit Antim Ivireanul vis a vis de edițiile actuale ale acestei cărți de cult,* în vol. „Sfântul Ierrarh Antim Ivireanul, cittor de cultură și spiritualitate ronmânească", Editura Mitropolia Olteniei, Craiova, 2017, p. 124-148; *Valențe teologice și duhovnicești ale icoanei, reflectate în imnografia sărbătorii Aducerii sfintei mahrame a Domnului de la Edesa la Constantinopol, din 16 august ,* în vol. „Jertfă și Mărturisire, Episcopia Caransebeșului, Oravița, 24-25 aprilie 2017", Editura Presa Universitară Clujeană/Editura Episcopiei Caransebeșului, 2017, p. 194-211.

Participări la Simpozioane: 30 octombrie-2 noiembrie 2016, Arad, participant la Simpozionul național „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad (1991-2016)", oraganizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu lucrarea *Coordonate ale Teologiei Liturgice*

și Pastorale în preocupările profesorilor de la Institutul și Academia Teologică din Arad; 8-10 decembrie 2016, Arad, participant la Simpozionul internațional organizat de către Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, cu tema „Research and Education in Innovation Era", cu referatul: *Particularități ale Liturghierului antimian din 1713 vis a vis de edițiile actuale ale acestei cărți de cult*; 24-25 aprilie 2017, Oravița, participant la Simpozionul Internațional „Jertfă și Mărturisire", organizat de Episcopia Caransebeșului, cu lucrarea *Valențe teologice și duhovnicești ale icoanei, reflectate în imnografia sărbătorii Aducerii sfintei mahrame a Domnului de la Edesa la Constantinopol, din 16 august*; 19-20 mai 2017, Timișeni Șag, participant la simpozionul „Icoana vie și iconoclasmul contemporan" organizat de Facultatea de Istorie, Litere, Filosofie și Teologie din Timișoara, în colaborare cu Arhiepiscopia Timișoarei, cu lucrarea *Chpul iconic al Părintelui Profesor Ilarion V. Felea – mărturisitorul și liturghistiorul pătimitor în temnițele comuniste*; 8 iunie 2017, Arad, participant la Simpozionul național organizat de Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, Facultatea de Teologie Ortodoxă în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, „Biserica și Școala"- 140 de ani de istorie și cultură eclesiastica/Revista „Teologia"- 20 de ani de cercetare teologica", cu lucrarea *Preocupări de Teologie Liturgică și Pastorală ale profesorilor de la Institutul și Academia Teologică din Arad, reflectate în paginile publicației „Biserica și Școala"*; 23-24 oct. 2017, Iași, participant la Simpozionul international „Icoană și mărturisire în viața Bisericii", organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae" din Iași, cu lucrarea *Valoarea liturgică a icoanei și teologia ei, reflectată în imnografia Duminicii Ortodoxiei*; 9-10 nov. 2017 participant la Simpozionul national cu participare internatională „Icoana ortodoxă - Epifania transcendentului și mijloc de purificare într-o lume desacralizată", organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Dr. Vasile Coman" în colaborare cu Episcopia Ortodoxă Română a Oradiei, cu lucrarea *Teologia imnografiei Duminicii Sfinților Părinți de la Sinodul al VII-lea Ecumenic*; 11 decembrie 2017 participant la Simpozionul „Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, cu lucrarea *Preotul arădean Ioan Hornea în închisorile comuniste și mărturisirea sa.*

Conferințe duhovnicești: *15 decembrie 2016, Petroșani, în cadrul serilor duhovnicești organizate de Parohia Ortodoxă „Sfântra Treime", Petroșani II*

în colaborare cu Primăria din Petroșani, conferința cu tema Taina Cununiei și pregătirea tinerilor pentru aceasta.

Conferințe științifice: 4 mai 2017, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Preșov, Slovacia, conferința cu tema *The General Characteristics of the Orthodox Wors.*

Editări volume studii: *195 de ani de învățământ teologic la Arad (1822-2017). Biserica și Școala – 140 de ani de istorie și cultură ecleziastică la Arad,* Editura Arhiepiscopiei Aradului, 2017, 295 p.

Editări reviste: *Teologia*, Editura Universității „Aurel Vlaicu", ISSN 2247-4382, Arad.

9. Conf. Univ. Dr. Mircea Buta

Cărți: *Aspecte ale cântării bisericești arădene la cumpăna dintre milenii,* Editura Muzicală, ISMN 979-0-707659-30-4, ISBN 978-973-42-0979-8-78, București, 2017, 232 p.; *Diferite similarități și comentarii muzical-bisericești, la început de mileniu,* Editura Muzicală, ISBN 979-0-707659-33-5, ISBN 978-973-42-0983-5, București, 2017, 206 p.

Studii: *Podobia Paraclisului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu în notația lui Trifon Lugojan*, în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, p. 465-484; *Duhul slujirii liturgice și spiritul spectacolului,* în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura „Universității „Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 135-148; *„Biserica și Școala" – referință muzicală foarte importantă pentru partea de vest a țării,* în vol. „195 de ani de învățământ teologic ortodox la Arad (1822-2017). Biserica și Școala – 140 de ani istorie și cultură ecleziastică la Arad", Cordonatori Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Pr. Conf. Dr. Lucian Farcașiu, Pr. Conf. Dr. Caius Cuțaru Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017, p. 163-179.

Participări la Simpozioane: 13-16 nov 2016, participant la Simpozionul internațional „Educație și Mărturisire. Formarea creștină a tinerilor

în spiritual viu al Tradiției", organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, cu lucrarea *Podobia Paraclisului Preasfintei Născătoare de Dumnezeu în notația lui Trifon Lugojan*; 16-17 mai 2017 participant la Simpozionul Național de Muzicologie „Cântarea bisericească în timpul păstoririi PF Patriarh Justinian Marina (1948-1977)", organizat de Facultatea de Teologie din Sibiu, cu lucrarea *Podobiile pricesnelor in notatiile lui Trifon Lugojan si Atanasie Lipovan;* 2-7 nov 2017, participant la Simpozionul internațional de Teologie, Istorie, Muzicologie ***și*** Artă, organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Babeş-Bolyai" din Cluj-Napoca, cu lucrarea: *„Biserica și Școala" – referință muzicală de mare importanță pentru partea de vest a țării.*

Organizări și susțineri de Concerte: 31 oct. 2016, Concert cu ocazia deschiderii Simpozionului național Aniversar „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Primăria Arad, Sala „Ferdinand"; 14 dec. 2016; Concert tradițional de colinde, Primăria Arad, Sala „Ferdinand"; 13 decembrie 2017, Concert tradițional de colinde, Sala Teatrului de Stat „Ioan Slavici" din Arad.

10. Pr. Lect. Univ. Dr. Adrian Murg

Studii: *Arhimandritul Profesor Dr. Iustin Suciu - repere bio-bibliografice,* în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică, Arad, 30 oct. - 2 nov. 2016", coord. Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Pr. Lect. Univ. Dr. Filip Albu, Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean, Editura Astra Museum, 2016, p. 520-536; *Mântuirea, temă centrală a teologiei Sfântului Evanghelist Luca. O analiză lexicală statistică și comparativă,* în „Anuarul Facultății de Teologie din Arad. Anul universitar 2015-2016", Editura Universității „Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 148-163;

Participări la Simpozioane: 30 oct-2 nov 2016, Arad, participant la Simpozionul național „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ort-

odoxă „Ilarion V. Felea" din Arad (1991-2016)", organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Aurel Vlaicu" din Arad în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu lucrarea *Arhim. Iustin Suciu - repere bio-bibliografice;* 11-12 nov. 2016, București, participant la Simpozionul național „Identitatea ortodoxă a studiilor biblice" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă *Justinian Patriarhul din București, cu lucrarea Profetul creștin, tâlcuitor harismatic al Sfintei Scripturi*; 8-10 dec. 2016, Arad, participant la Simpozionul internațional „Research and Education in an Innovation Era" organizat de Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, cu lucrarea *Raportul dintre Evanghelia a patra si Evangheliile sinoptice, în Biserica Veche*; 15-16 mai 2017, Sf. Mănăstire Nicula, participant la Simpozionul național „Repere hermeneutice ortodoxe în studiile biblice", organizat de Societatea Bibliștilor Ortodocși Români, cu studiul *Evanghelia în capitala culturii clasice. Sfântul Apostol Pavel și Atenagora Atenianul*; 1-5 nov. 2017, Arad, participant la Simpozionul național interdisciplinar „Adevăr, cunoaștere, credință. Perspective științifice, filosofice și teologice", organizat de Patriarhia Română, Arhiepiscopia Aradului, Universitatea „Aurel Vlaicu" Arad, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, Centrul de Dialog și Cercetare în Teologie, Filosofie și Știință ail Universității din București, Centrul de Cercetare Interdisciplinară în Religie, Filosofie și Știință al Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași, Centrul de Studii Teologice-Istorice și Prognoză pastoral-misionară al Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, cu lucrarea *Adevărul în Sfânta Evanghelie după Ioan. O analiză terminologică și exegetică*; 12-13 nov. 2017, Reșița, participant la workshop-ul „Teologie biblică în actualitate", cu tema: „Scrierile lucanice: introducere, istoria interpretării, perspective pastoral-misionare și sociale", cu lucrarea *Exorcismul între triumf și eșec. Note la Fapte 19, 8-20.*

Editări reviste: *Teologia* Editura Universității „Aurel Vlaicu", ISSN 2247-4382 Arad.

Conferințe duhovnicești: 28 oct. 2016, Arad, în cadrul seriei „Serile duhovnicești de la Catedrala Veche", organizată de Asociația „Calea Mântuirii" din Arad, conferința cu tema *Citirea cu folos a Sfintei Scripturi.*

Conferințe științifice: 4 mai 2017, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Preșov, Slovacia, conferința cu tema *The Orthodox Reading of the Bible.*

11. Pr. Lect. Univ. Dr. Filip Albu

Studii: *A trăi, a propovădui și a mărturisi în Duhul Adevărului: preotul martir Ilarion V. Felea* în vol. „Predicatori și cateheți români, mărturisitori în timpul regimului comunist. Receptarea misiunii lor în actualitate", Editura Universitaria Craiova și Editura Pro Universitaria București, 2017, p. 184-190; *Icoana ortodoxă ca mijloc didactic și catehetic*, în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Universității „Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 153-161; *Accente de stilistică predicatorială în panegiricele mărturisitorilor, regăsite în omiletica românească recentă*, în volumul „Credință și mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului XX", Editura Universității „Aurel Vlaicu" din Arad 2017, p. 137-145.

Participări la Simpozioane: 8 iulie 2017, Arad participant la Colocviul național „Biserica și Școala", 140 de ani de istorie și cultură ecleziastică. Revista Teologia, 20 de ani de cercetare teologică", cu lucrarea *Cercetarea teologică românească în mediul virtual. O analiză statistică*; 4-7 octombrie 2017, Craiova, participant la Simpozionul național „Facultatea de Teologie: statut academic și misiune eclesilă", cu lucrarea *Coordonate ale propovăduirii Evangheliei lui Hristos în contextul academic actual*; 29 – 31 octombrie 2017, Timișoara, participant la Simpozionul național „Predicatori și cateheți români, mărturisitori în timpul regimului comunist. Receptarea misiunii lor în actualitate" (Simpozionul prefesorilor universitari de Catehetică și Omiletică), cu lucrarea *A trăi, a propovădui și a mărturisi în Duhul Adevărului: preotul martir Ilarion V. Felea***;** 11 decembrie 2012, Arad, participant la Simpozionul național „Credință și mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului XX", cu lucrarea *Accente de stilistică predicatorială în panegiricele mărturisitorilor, regăsite în omiletica românească recentă*; 11 decembrie 2017 participant la Simpozionul „Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, cu lucrarea *Contribuția preotului profesor Dumitru Belu la dezvoltarea omileticii românești*.

Editări volume studii: "Tradiție și modernitate. Implicații teologice, bisericești și culturale", Editura Universității "Aurel Vlaicu", Arad, 2017;

„Credință și mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului XX", Editura Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, 2017.

Editări reviste: *Teologia*, Editura Universității „Aurel Vlaicu", ISSN 2247-4382, Arad.

Conferințe: 27 octombrie 2017, în cadrul serilor duhovnicești de la Catedrala Veche, organizate de Asociația "Calea Mântuirii" a Parohiei Ortodoxe Arad-Centru, am prezentat conferința cu tema: *A trăi, a propovădui și a mărturisi în Duhul Adevărului: Preotul martir Ilarion V. Felea.*

12. Pr. Lect. Univ. Dr. Negreanu Ștefan Barbu

Studii: *Arhidiac. Conf. Dr. Silviu Anuichi - primul decan al Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad, după reînființarea acesteia. Repere bio-bibliografice*, în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, pp. 484-492; *Biserica Britanică în primii anui după cucerirea normandă,* în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Universității „Aurel Vlaicu", Arad, 2017, pp. 164-180; *Preocupări de Istoria Bisericii în paginile revistei „Biserica și Școala" în perioada 1877-194*, în vol. „195 de ani de învățământ teologic ortodox la Arad (1822-2017). Biserica și Școala – 140 de ani istorie și cultură ecleziastică la Arad", Cordonatori: Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Pr. Conf. Dr. Lucian Farcașiu, Pr. Conf. Dr. Caius Cuțaru Editura Astra Museum, Sibiu, 2017, p. 234-242.

Participări la Simpozioane: 30 oct.-2 nov. 2016, Arad, participant la Simpozionul național „Teologia în Universitate, 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu lucrarea *Arhidiac. Conf. Dr. Silviu Anuichi - primul decan al Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad, după reînființarea acesteia. Repere bio-bibliografice*; 23-24 oct. 2017, Iași, participant la Simpozionul interna-

tional „Icoană și mărturisire în viața Bisericii", organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dumitru Stăniloae" din Iași, cu lucrarea *Părintele Gheorghe Calciu Dumitreasa – mărturisitor și pătimitor al Bisericii Ortodoxe Române în perioada comunistă*; 9-10 nov. 2017 participant la Simpozionul national cu participare internatională „Icoana ortodoxă - Epifania transcendentului și mijloc de purificare într-o lume desacralizată", organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Episcop Dr. Vasile Coman" în colaborare cu Episcopia Ortodoxă Română a Oradiei, cu lucrarea *Teologi iconoduli și contributia lor teologică în contextul crizei iconoclaste*; 11 decembrie 2017 participant la Simpozionul „Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, cu lucrarea *Părintele Arsenie Boca – Păstorul și Mărturisitorul.*

Editări reviste: *Teologia*, Editura Universității „Aurel Vlaicu", ISSN 2247-4382, Arad.

Conferințe: 30 sept. 2016, participant la Parohia Arad-Centru, în cadrul „Serilor duhovnicești de la Catedrala Veche", cu conferința *Mărturisirea credinței- exigența vieții creștine. Lucrarea mărturisitoare a preotului Gheorghe Calciu-Dumitreasa;* 26 mai 2017, participant în cadrul serilor duhovnicești organizate de ASCOR Timișoara, cu conferința *Aproapele meu*; 30 iulie 2017, participant la Parohia Arad-Centru, în cadrul „Serilor duhovnicești de la Catedrala Veche" cu conferința *Ce înseamnă mărturisirea lui Hristos astăzi?*; 26 martie 2017, particpant la serile duhovnicești organizate de protopopiatul Brad, cu conferința *Scara virtuților*; 27 martie 2017, Deva, conferința cu tema *Părintele Gheorghe Calciu Dumitreasa - mărturisitorul*.

13. Pr. Lect. Univ. Dr. Gabriel Valeriu Basa

Studii: *Lucrând pentru păstrarea valorilor spirituale și naționale. Școala teologică din Arad prin încercările timpului. Institut, Academie, Facultate de Teologie*; în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, p. 148-170; *Confessors of Christ and directors of the young theologians from the city of Arad:*

priests Tudor Demian and Ion Ageu în vol. „Ministry, Witnessing, Suffering in the Church of Christ", Felicitas Publishing Hous și Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, ISBN 978-91-982943-9-2 și ISBN 978-606-8692-44-9, Deva, 2017, p. 185-197; Prima publicație românească din ținutul Hunedoarei - „Revista Orăștiei" - militant constant pentru apropierea socială a tuturor elementelor în care se mai afla sentiment românesc, în vol. „În drum spre Marea Unire - interval istoric 1859-1918" , Editura Astra Museum, Sibiu, ISBN 978-606-733-208-7, Sibiu, 2017, p. 98-109; Împreună slujitori la altarul neamului românesc din Arad, Banat și întregul Ardeal: ierarhi, profesori ai școlilor teologice din Arad și tipografia Diecezană în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", ISSN 2558-8605, ISSN-L 2558-8605, Arad 2017, p.180-195; *„Biserica și Școala" - factor de cultură și viață a neamului românesc* în vol. "Biserica şi Şcoala – 140 de ani de istorie şi cultură ecleziastică", Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017, p. 53-70; *Profesorii Facultății de Teologie Ortodoxă "Ilarion V. Felea", din cadrul Universității "A. Vlaicu" Arad¸* în vol. "Tradiție şi modernitate. Implicații teologice, bisericeşti şi culturale", Editura Universității "Aurel Vlaicu", Arad, 2017, p. 126-139.

Participări la Simpozioane*:* 30 octombrie-2 noiembrie 2016, Arad, participant la Simpozionul național „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad (1991-2016)", oraganizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu lucrarea *Lucrând pentru păstrarea valorilor spirituale și naționale. Școala teologică din Arad prin încercările timpului. Institut, Academie, Facultate de Teologie*; 30 mai 2017, Sibiu, participant la Simpozionul internațional „În drum spre Marea Unire - interval istoric 1859-1918 ", organizat de Universitatea „Lucian Blaga" din Sibiu, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna", în colaborare cu Liceul Tehnologic „Carol", Sibiu, cu lucrarea *Prima publicație românească din ținutul Hunedoarei – „Revista Orăștiei" militant constant pentru apropierea socială a tuturor elementelor în care se mai afla sentiment românesc*; 27-28 iunie 2017, Deva, participant la Simpozionul international „Ministry, Witnessing, Suffering in the Church of Christ", organizat de Episcopia Devei și Hunedoarei, cu lucrarea *Mărturisitori ai lui Hristos și îndrumători ai tinerilor teologi din cetatea Aradului: preoții Tudor Demian și Ioan Ageu;* 1-3 iu-

nie 2017, Drobeta Turnu Severin, participant la Simpozionul internațional *Mehedinți – istorie, cultură și spiritualitate,* organizat de Episcopia Severinului în colaborare cu Universitatea din Craiova, Facultatea de Teologie Ortodoxă, cu lucrarea *Preoți arădeni în temnițele comuniste*; 8-9 iunie 2017, Craiova, participant la Conferința internațională „Martiriu și mărturisitori ai dreptei credințe în perioada 1948-1989", organizată de Universitatea din Craiova, Facultatea de Teologie Ortodoxă, cu lucrarea *Mărturisitori ai lui Hristos și dascăli de elită ai teologiei românești*; 30 oct-2 nov 2016, Arad, participant la Simpozionul național „Teologia *în* Universitate", organizat de Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, Facultatea de Teologie Ortodoxă, în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu lucrarea *Lucrând pentru păstrarea valorilor spirituale și naționale: Școala teologică de la Arad prin încercările timpului: Institut, Academie și Facultate de Teologie*; 8 iunie 2017, Arad, participant la Simpozionul național organizat de Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, Facultatea de Teologie Ortodoxă în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, „Biserica și Școala"- 140 de ani de istorie și cultură eclesiastica/Revista „Teologia"- 20 de ani de cercetare teologica", cu lucrarea *„Biserica și Școala" - factor de cultură și viață a neamului românesc*; 11 decembrie 2017 participant la Simpozionul „Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, cu lucrarea *Mărturisitori ai dreptei credințe- icoane ale ortdoxiei românești.*

14. Protos. Lect. Univ. Dr. Iustin Popovici

Cărți: Το ισχύον δίκαιο της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ρουμανίας και οι πηγές του. Κριτική θεώρηση επί την βάσει των Ιερών Κανόνων, Editura Grigori, Atena, 2017, ISBN 978-960-612-053-4, 230 p.

Studii: *Tactul pastoral după învățătura Sfântului Ioan Hrisostom*, în vol. „Exigențe actuale ale pastorației și misiunii Bisericii. Modelul Sfântului Ioan Gură de Aur", p. 218-233, Editura Universității ,,Aurel Vlaicu", Arad, 2016, ISBN 978-973-752-762-2; *Opera și activitatea preotului profesor dr. Nicolae Popovici, reflectate în publicația bisericească* „Biserica și Școala**",** în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de for-

mare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, p. 581-587; *Apropierea tinerilor de Biserică prin educația religioasă*, în vol. „Eseuri și articole. Educația, artă și formare", vol. I, p. 8-9, Editura Azbest Publishing, 2016, ISBN 978-606-93921-7-1; ISBN 978-606-93921-8-8, p. 8-9; *Redactori de seamă ai foii eparhiale „Biserica și Școala",* în vol. „Biserica și Școala" - 140 de ani de Istorie și cultură ecleziastică", Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017", p. 123-133.

Participări la Simpozioane: 17 mai 2016, participant la Concursul și Simpozionul Internațional de creație literară, creație plastică și artă fotografică „Educația – artă și formare, ediția a VIII-a, organizat la Seminarul Teologic Ortodox din Arad, cu referatul *Apropierea tinerilor de Biserică prin educația religioasă*; 30 octombrie-2 noiembrie 2016, participant la Simpozionul Național „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", organizat de Facultatea de Teologie „Ilarion V. Felea" din Arad, cu lucrarea *Opera și activitatea preotului profesor dr. Nicolae Popovici, reflectate în publicația bisericească „Biserica și Școala"*; 8 iunie 2017, participant la Colocviul Național „195 de ani de Învățământ Teologic la Arad (1822-2017) – *Biserica* și Școala, 140 de ani de istorie și cultură eclesiastică – Revista *Teologia* – 20 de ani de cercetare teologică", cu lucrarea *Exigențe și perspective ale publicației eparhiale „Biserica și Școala"*; *Lupta pentru menținerea publicației „Biserica și Școala" la instaurarea comunismului în România*; 11 decembrie 2017 participant la Simpozionul „Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, cu lucrarea *Lupta pentru menținerea publicației "Biserica și Școala" la instaurarea comunismului în România.*

15. Lect. Univ. Dr. Marcel Tang

Cărți: *Învățământul Teologic Ortodox din Arad. Itinerar. Forme. Perspective* (coautor împreună cu Pr. Prof. Dr. Cristinel Ioja), Editura Arhiepiscopiei Aradului, ISBN 978-606-94110-3-2, Arad, 2016, 292 p.; *Sfântul Isaac Sirul. Ascet și mistic*, Editura Asta Museum, Sibiu, 2017, ISBN 978-606-

733-203-2, 477 p; *Patristică și Înviere. Gândirea Părinților Bisericii în textele Penticostarului*, Editura Astra Museum, Sibiu, 2017, ISBN 978-606-733-204-9, 364 p.

Studii: *St. Isaac the Syrian in the Spiritual and Experimental Consciousness of the Contemporary Athonite Fathers*, în rev. „Teologia", nr. 3/2016, ISSN 2247-4382, p. 86-108; *Anuarul Institutului Pedagogic-Teologic Ortodox Român din Arad în timpul lui Roman Ciorogariu (1907-1917) - document și oglindă a tradiției teologice arădene*, în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Universității „Aurel Vlaicu" Arad, 2017, ISSN: 2558-8605, ISSN-L: 2558-8605, p. 235-247; „Arhimandritul Benedict Ghiuș – urme duhovnicești în cetatea Aradului", în volumul omagial *Părintele Benedict Ghiuș – duhovnic smerit și mărturisitor al lui Hristos,* coordonator: † Timotei Prahoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Editura Cuvântul Vieții, București, 2017, p. 123-126, ISBN 978-973-7866-55-4; *Redacția periodicului „Biserica și Școala" și legăturile acesteia cu profesorii teologiei arădene (1877-1948),* în vol. „195 de ani de învățământ teologic ortodox la Arad (1822-2017). Biserica și Școala – 140 de ani istorie și cultură ecleziastică la Arad", Cordonatori Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Pr. Conf. Dr. Lucian Farcașiu, Pr. Conf. Dr. Caius Cuțaru Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017, p. 243-256.

Participări la Simpozioane: 30 oct.-2 nov. 2016, Arad, participant la Simpozionul Național „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", organizat de Facultatea de Teologie „Ilarion V. Felea" din Arad în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu lucrarea *De la Institut la Academie (1822-1948) – modele de formare teologică și de cultură eclesiastică*; 8 iunie 2017, Arad, participant la Colocviul Național „195 de ani de Învățământ Teologic la Arad (1822-2017) - *Biserica și Școala*, 140 de ani de istorie și cultură eclesiastică – Revista *Teologia* – 20 de ani de cercetare teologică", organizat de Facultatea de Teologie „Ilarion V. Felea" din Arad în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu lucrarea *Redacția periodicului „Biserica și Școala"* și legăturile acesteia cu profesorii teologiei arădene; 11 decembrie 2017 participant la Simpozionul „Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion

V. Felea" din Arad, cu lucrarea *Monahi mărturisitori din Eparhia Aradului în perioada regimului communist.*

16. Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean

Studii: *Valeriu Magdu – profesor de cântare bisericească și tipic la Institutul Teologic-pedagogic din Arad* în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, p. 554-567; *Aspecte istorice și cultural-muzicale din viața parohiei ortodoxe Lipova, în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, Arad, 2017, p. 196-217; Gheorghe Mandicevschi – Oratoriul –„Și era la ora a șasea". Analiză teologic-muzicală* – în rev. „Teologia" nr. 1/2017, p. 34-45; *Problema cântăreților bisericești în perioada interbelică, reflectată în publicația „Biserica și Școala"* în vol. „195 de ani de învățământ teologic ortodox la Arad (1822-2017). Biserica și Școala – 140 de ani istorie și cultură ecleziastică la Arad", Cordonatori Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Pr. Conf. Dr. Lucian Farcașiu, Pr. Conf. Dr. Caius Cuțaru Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017, p. 150-163.

Participări la Simpozioane: 30 octombrie-2 noiembrie 2016, participant la Simpozionul național de la Arad „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad (1991-2016)", cu lucrarea *Valeriu Magdu – profesor de cântare bisericească și tipic la Institutul Teologic-pedagogic din Arad*; 8 iun 2017 Arad, participant la Colocviul Național „195 de ani de Învățământ Teologic la Arad (1822-2017) – „Biserica și Școala" – 140 de ani de istorie și cultură eclesiastică – Revista „Teologia"-20 de ani de cercetare teologică" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad, cu lucrarea *Problema cântăreților bisericești în perioada interbelică, reflectată în publicația „Biserica și Școala".*

Editări volume studii: „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, 586 p.

Organizări și susțineri de Concerte: 31 oct. 2016, Concert cu ocazia deschiderii Simpozionului Național Aniversar; „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", Primăria Arad, Sala „Ferdinand"; 14 dec. 2016, Concert tradițional de colinde, Primăria Arad, Sala „Ferdinand"; 13 decembrie 2017, Concert tradițional de colinde, Sala Teatrului de Stat „Ioan Slavici" din Arad.

17. Pr. Asist. Univ. Drd. Lazăr Ioan

Studii: *Aspecte ale Hristologiei, reflectate în textele liturgice ale Penticostarului*, în vol. „Studia Doctoralia", Anul I (2016), nr. 1, coord. Pr. Prof. dr. Cristinel Ioja, Pr. Prof. dr. Constantin Rus, Editura Universității „Aurel Vlaicu" 2016, Arad, p. 123-148; *Duhovnicie și duhovnici în învățământul teologic din Arad - tradiție și actualitate*, în vol. „Teologia în Universitate. 25 de ani de asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad", coord. Pr. prof. dr. Cristinel Ioja, Pr. lect. dr. Filip Albu, Diac. Asist. Univ. drd. Tiberiu Ardelean, Editura Astra Museum, Sibiu, 2016, p. 568-581; *Cunoașterea lui Dumnezeu în gândirea Părintelui Ilarion V. Felea,* în „Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad", Editura Universității „Aurel Vlaicu" Arad, 2017, p. 218-235; *Cunoașterea lui Dumnezeu reflectată în paginile revistei „Biserica și Școala"*, în vol. „Biserica și Școala" - 140 de ani de Istorie și cultură ecleziastică", Editura Arhiepiscopiei Aradului, Arad, 2017", p. 134-149.

Participări la Simpozioane: 30 oct. - 02 nov. 2016, Arad, participant la Simpozionul *„Teologia în Universitate. 25 de ani asumare a tradiției, de formare teologică și cercetare științifică în Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad (1991-2016)"*, cu lucrarea *Cunoașterea lui Dumnezeu* în *gândirea părintelui Ilarion V. Felea*; 03 nov 2016, Arad, participant la Simpozionul Școlii Doctorale, cu lucrarea *Aspecte ale Hristologiei reflectate în textele liturgice ale Penticostarului*; 8 iunie 2017, Arad, particpant la Simpozionul național „Biserica și Școala, 140 de ani de Istorie și cultură ecleziastică" organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului, cu lucrarea

Cunoașterea lui Dumnezeu reflectată în paginile revistei „Biserica și Școala”; *Duhovnici ai Academiei Teologice din Arad, mărturisitori ai credinței în timpul regimului communist*; 11 decembrie 2017 participant la Simpozionul „Credință și Mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului al XX-lea” organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea” din Arad, cu lucrarea *Duhovnici ai Academiei Teologice din Arad, mărturisitori ai credinței în timpul regimului communist.*

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 330-337

STUDENȚII FACULTĂȚII DE TEOLOGIE ORTODOXĂ DIN ARAD ANUL UNIVERSITAR 2016-2017

Nivel studii doctorale DB și TD
(Drept Bisericesc și Teologie Dogmatică)

Anul 1

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul nașterii	Eparhia
1	Constantinescu	Radu	Timișoara	Timișoara
2	Faur	Silviu-Nicolae	Brad	Deva
3	Ionescu	Rareș - Ștefan	București Sectorul 2	București
4	Sandu	Vlad-Sergiu	Petroșani	Deva
5	Săplăcan	Sorin-Gheorghe	Arad	Arad
6	Succurro	Sergiu- Nicolae	Deva	Deva

Anul 2

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul nașterii	Eparhia
1	Chilibaru	Laurențiu Victor	Timișoara	Timișoara
2	Georgescu	Stelian Laurențiu	Orșova	Severin
3	Nojea	Traian	Aleșd	Oradea
4	Petcuț	Axente Flavius	Gurahonț	Arad
5	Suciu	Vasile Eugen	Lipova	Arad
6	Vardianu	Cătălin	București	București

Anul 3

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul nașterii	Eparhia
1	Achim	Alin Nicușor	Brad	Deva
2	Arvai	Iulian Nicolae	Petroșani	Deva
3	Drăghici	Cătălin Constantin	Tîrgu Jiu	Craiova
4	Geoldeș	Ioan Veniamin	Sîntana	Arad
5	Lazar	Ioan	Bistra	Alba Iulia
6	Marcov	Marinco	Timișoara	Timișoara
7	Mihalyi	Costin	Borșa	Maramureș
8	Pătcaș	Sorinel	Dorna	Oradea
9	Perșa	Răzvan Tudor	Cluj Napoca	Cluj
10	Rădulescu	Cristian	Caransebeș	Caransebeș
11	Românu	Vicențiu Ilie	Anina	Deva
12	Stoienescu	Ioan Alexandru	Hațeg	Deva
13	Stoinescu	Teodor Daniil	Hațeg	Deva
14	Vid	Lucian	Craiva	Arad

Nivel studii masterale
Anul 1 DCC (Doctrină și Cultură Creștină)

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul nașterii	Eparhia
1	Baluș	Adriana	Răuseni	Iași
2	Dărăban	Marius	Sântana	Arad
3	Farcău	Denis	Arad	Arad
4	Gașpar	Florin-Ioan	Sebiș	Arad
5	Gireadă	Mihai	Cîmpulung Moldovenesc	Suceava
6	Golea	Marius	Tîrnăveni	Alba Iulia
7	Heler	Cătălin-Marius	Sebiș	Arad
8	Jitea	Anamaria	Cîmpina	București
9	Risti	Bogdan - Daniel	Lipova	Arad
10	Sabău	Angelica	Arad	Arad
11	Sas	Emanuel- Flavian	Arad	Arad
12	Timiș	Gabriel	Borșa	Maramureș
13	Tulcan	Cătălin-Claudiu-Liviu	Arad	Arad
14	Vitelar	Gheorghe-Eugen	Lipova	Arad
15	Vladu	Gabriel - Ioan	Arad	Arad

Anul 1 PVL (Pastorație și Viață Liturgică)

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul nașterii	Eparhia
1	Bălana	Dragoș-Laurențiu-Rudolf	Balș	Arad
2	Ban	Ovidiu-Cosmin	Arad	Arad
3	Blaga	Casian	Arad	Arad
4	Blaga	Gavrilă	Vișeu De Sus	Maramureș
5	Bulea	Mihai	Halmagiu	Arad
6	Dănilă	Cătălin - Mircea	Arad	Arad
7	David	Adrian-Darius	Lipova	Arad
8	Gligor	Gabriel-Dacian	Arad	Arad
9	Ile	Gheorghe	Arad	Arad
10	Ionescu	Doru- Eugen	Arad	Arad
11	Iosif	Silviu - Alin	Arad	Arad
12	Ispas	Florin-Sorin	Corabia	Craiova
13	Lazea	Flavius - Gheorghe	Arad	Arad
14	Lugoj	Ionuț-Remus	Drobeta-Turnu Severin	Severin
15	Meltiș	Cristian-Cornel	Brad	Deva
16	Mischie	Claudiu - Andrei	Petroșani	Deva
17	Mureșan	Octavian-Horațiu	Cluj-Napoca	Cluj
18	Pruiu-Lupan	Iulian-Eduard	Drobeta-Turnu Severin	Severin
19	Rocsa	Sebastian - Mihai	Gurahonț	Arad
20	Șirian	Mircea - Silviu	Lipova	Arad
21	Stepan	Ionuț-Gabriel	Ineu	Arad
22	Tudorache	Bogdan	Constanța	Tomis

Anul 2 DCC (Doctrină și Cultură Creștină)

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul nașterii	Eparhia
1	Ardelean	Marius-Emanuel	Ineu	Arad
2	Chira	Bogdan-Constantin	Gurahonț	Arad
3	Cureteu	Georgian	Drobeta-Turnu Severin	Severin
4	Hodean	Ioan Simion	Hunedoara	Deva
5	Lăsculescu	Marian Ionuț	Drobeta-Turnu Severin	Severin
6	Micluta	Victor	Risculiță	Arad
7	Neaga	Loredana Anișoara	Arad	Arad
8	Petruț	Cristian Marian	Cîmpeni	Alba Iulia
9	Proniuc	Ioan Emanuel	Valea Vișeului	Maramureș
10	Rada	Sorin	Drobeta-Turnu Severin	Severin
11	Tulcan	Ghița Dănuț	Ineu	Arad
12	Vand	Radu Ioan	Brad	Deva

Anul 2 PVL (Pastorație și Viață Liturgică)

nr. crt.	Numele	Prenumele	Loc naștere - localitate	Eparhia
1	Băghină	Narcis Gheorghe	Timișoara	Timișoara
2	Benea	Bogdan Alexandru	Brad	Deva
3	Coșeri	Lucian Bogdan	Arad	Arad
4	Cosma	Teodor Cristian	Arad	Arad
5	Iordăchescu	Cosmin Mihai	Arad	Arad
6	Mihaly	Arpad	Arad	Arad
7	Mirea	Marius Paul	Arad	Arad
8	Pop	Sergiu	Arad	Arad
9	Rogoveanu	Constantin	Horezu	Râmnic
10	Sâmtion	Nicu Daniel	Vînju Mare	Craiova
11	Scorpie	Mihai Ioan	Arad	Arad
12	Stancovici	Lazar	Timișoara	Timișoara
13	Talpaș	Adrian Ioan	Deva	Deva

Nivel studii licență
Anul 1 TOP (Teologie Ortodoxă Pastorală)

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul nașterii	Eparhia
1	Andra	Sorin-Denis	Ineu	Arad
2	Bâlc	David - Petru	Hunedoara	Deva
3	Banciu	Claudiu- Cornel	Deva	Deva
4	Baniciu	Anton-Alexandru	Arad	Arad
5	Bele	Ioan -Raul	Ineu	Arad
6	Biro	Ioan	Chișineu-Criș	Arad
7	Borteș	Nicolae	Arieșeni	Alba Iulia
8	Ceteraș	Claudiu	Bistrița	Cluj
9	Curac	Mitică	Poienile De Sub Munte	Maramureș
10	Drăgan	Cătălin -Iulian	Ineu	Arad
11	Igreț	Petru	Arad	Arad
12	Incicaș	Marian	Arad	Arad
13	Murariu	Daniel	Sântana	Arad
14	Neag	Alin	Deva	Deva
15	Negrea	Ioachim- Cătălin	Arad	Arad
16	Oprea	Andrei - Gheorghe	Ineu	Arad
17	Pantea	Adelin-Sebastian	Arad	Arad
18	Rău	Mădălin - Florentin	Ineu	Arad
19	Rizescu	Alexandru-Liviu	Drăgășani	Arad

20	Rus	Denis - Vasile	Arad	Arad
21	Săcui	Răzvan -Ionuț	Arad	Arad
22	Simedrea	Răzvan - Dragoș	Brad	Deva
23	Tița	Alex-Nicolae	Curtea De Argeș	Argeș
24	Toma	Paul-Abel	Ineu	Arad
25	Ulici	Mihai-Evalentin	Rădăuți	Suceava

Anul 2 TOP (Teologie Ortodoxă Pastorală)

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul nașterii	Eparhia
1	Antoce	Vasile	Piatra-Neamț	Iași
2	Avram	Marius	Cîmpeni	Alba Iulia
3	Babă	Vasile Răzvan	Arad	Arad
4	Brad	Tiberiu	Arad	Arad
5	Breda Lucaci	Ioan Mircea	Ineu	Arad
6	Budea	Ciprian Horia	Ineu	Arad
7	Catrinoiu	Marian-Cătălin	Arad	Arad
8	Cerb	Marian Alecsandru	Deva	Deva
9	Cîrneci	Eugen Laurențiu	Timișoara	Timișoara
10	Crai	Daniel Gigel	Lipova	Arad
11	Crucean	Adrian Claudiu	Arad	Arad
12	Cruceanu	Cătălin	Arad	Arad
13	Dărăștean	Mirel Laurențiu	Arad	Arad
14	Heteș	Andrei Paul	Arad	Arad
15	Juc	Gheorghe Gabriel	Ineu	Arad
16	June	Vlad Adrian	Arad	Arad
17	Lazăr Blaga	Alin	Orăștie	Deva
18	Loghin	Vlad	Hunedoara	Deva
19	Marc	Maria Romina	Arad	Arad
20	Micu	Mădălin Ioan	Abrud	Alba Iulia
21	Morar	Daniel Alexandru	Ineu	Arad
22	Muț	Ștefan Ioan	Arad	Arad
23	Păcurar	Alexandru Vlad	Arad	Arad
24	Petrețchi	Ioan	Arad	Arad
25	Petrișor	Doru József	Arad	Arad
26	Savu	David	Arad	Arad
27	Șocați	Dacian Răzvan	Arad	Arad
28	Vasii	Robert Andrei	Deva	Deva
29	Vatrici	Adrian	Timișoara	Timișoara
30	Vîrtei	Răzvan Gheorghe	Brad	Deva
31	Vladu	Gabriel Ioan	Arad	Arad

Anul 3 TOP (Teologie Ortodoxă Pastorală)

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul nașterii	Eparhia
1	Angheluță	Cristina Mihaela	Bîrlad	Severin
2	Bărbuță	Cristina	Timișoara	Severin
3	Bliorțu	Gheorghe	Suceava	Europa Centrală
4	Bolea	Alina Ionela	Hațeg	Deva
5	Boroianu	Vasile	Crăcăoani	Arad
6	Chiș	Sabin	Arad	Arad
7	Cioară	Darius Lucian	Arad	Arad
8	Ciotea	Alin Florin	Arad	Arad
9	Cosma	Teodor Cristian	Arad	Arad
10	Coșofreț Blaga	Vasile	Tîrgu-Neamț	Neamț
11	Damian	Laurențiu	Tulcea	Arad
12	Dimitriu	Andrei	Petroșani	Deva
13	Farcaș	Florin Codrin	Arad	Arad
14	Faur	Gabriel-Florin	Brad	Deva
15	Frumușelu	Florin	Slobozia	Timișoara
16	Gagea	Lucreția	Ilva Mică	Cluj
17	Incicău	Raul Ioan	Chișineu Criș	Arad
18	Ioja	Bogdan Ionuț	Arad	Arad
19	Lăbău	Gabriel Cosmin	Arad	Arad
20	Lerinți	Andrei Răzvan	Lugoj	Carasebeș
21	Lupașcu	Anamaria	Hunedoara	Deva
22	Mihoată	Flavius Daniel	Deva	Deva
23	Păcurar	Raul Mădălin	Arad	Arad
24	Păiușan	Mircea-Radu	Arad	Arad
25	Pop	Ștefan Sorin	Arad	Arad
26	Rotar	Mirel	Ilia	Deva
27	Stanciu	Mihai	Hațeg	Deva
28	Tat	Cătălin Constantin	Gurahonț	Arad
29	Tepeș-Onea	Mihai-Florin	Lipova	Arad
30	Terpe	Fulviu Dan	Ineu	Arad
31	Tofolean	George Alexandru	Toplița	Harghita
32	Tudorică	Petrică	Filiași	Arad
33	Ursu	Iuliu Mihail	Timișoara	Timișoara
34	Varga	Marius Samir	Lupeni	Deva
35	Vidican	Ionuț Cătălin	Ineu	Arad

Anul 4 TOP (Teologie Ortodoxă Pastorală)

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul naşterii	Eparhia
1	Ardeu	Andrei Ionuţ	Brad	Deva
2	Avram	Florin Ioan	Arad	Arad
3	Băzăvan	Sorin-Gabriel	Reşiţa	Caransebeş
4	Bisorca	Ciprian Gheorghe	Brad	Deva
5	Bisorca	Liviu Adrian	Arad	Arad
6	Bodea	Constantin	Vatra Dornei	Suceava
7	Bugnariu	Răzvan Lucian	Hunedoara	Deva
8	Bulzan	Ioan	Arad	Arad
9	Câmpian	Teofil-Romeo	Câmpia Turzii	Arad
10	Chivulescu	Răzvan Nistor	Slătioara	Arad
11	Ciuciuc	Graţian Gheorghe	Arad	Arad
12	Constantin	Andrei-Florin	Arad	Arad
13	Coza Brumă	Mirel Constantin	Brad	Deva
14	Cucu	Mihai	Jariştea	Arad
15	David	Cosmin Ioan	Arad	Arad
16	Filimon	Alexandru-Nicolae	Lipova	Arad
17	Filip	Nicolae Bogdan	Brad	Deva
18	Gaiţă	Dan Alexandru	Cîmpeni	Alba Iulia
19	Ghiran	Vasile Florin	Şimleu Silvaniei	Sălaj
20	Itt	Nicolae Ioan	Ponor	Arad
21	Leahu	Cristian Dănuţ	Brad	Deva
22	Mîlcomete	Ovidiu Ionuţ	Dr.Tr.Severin	Severin
23	Muntean	Silvestru Toma	Arad	Arad
24	Mutavschi	Zoran	Sînnicolau Mare	Timişoara
25	Noghiu	Bogdan Gheorghe	Arad	Arad
26	Oneţ	Aurelian Lucian	Nădlac	Arad
27	Panatie	Ionuţ-Marius	Haţeg	Deva
28	Paşca	Ioan-Dorel	Arieşeni	Arad
29	Pater	Adrian Ioan	Arad	Arad
30	Păduraru	David	Deva	Deva
31	Petrişor	Bujor-Doru	Arad	Arad
32	Pop	Rafael	Arad	Arad
33	Pricope	Mihai Silviu	Arad	Arad
34	Roz	Marinel-Ionuţ	Arad	Arad
35	Rusu	Ciprian-Marian	Lipova	Arad
36	Rusu	Silvestru-George	Sighetu Marmaţiei	Maramureş
37	Sfetcu	Sebastian-Silviu	Petroşani	Deva
38	Slăv	Ionel-Traian	Ineu	Arad
39	Stepan	Alin Vasile	Timişoara	Timişoara

40	Tang	Alexandru	Arad	Arad
41	Tașcă	Elena	Galați	Galați
42	Tărsan	Ciprian Mircea	Ineu	Arad
43	Timiș	Toader	Borșa	Maramureș
44	Vand	Gheorghe Cătălin	Brad	Deva
45	Vilt	Ladislau-Flavius	Hațeg	Deva

Absolvenți licență 2017

nr. crt.	Numele	Prenumele	Locul nașterii	Eparhia
1	Avram	Florin Ioan	Arad	Arad
2	Bisorca	Ciprian Gheorghe	Brad	Deva
3	Bisorca	Liviu Adrian	Arad	Arad
4	Bodea	Constantin	Vatra Dornei	Suceava
5	Bulzan	Ioan	Arad	Arad
6	Câmpian	Teofil-Romeo	Câmpia Turzii	Arad
7	Chivulescu	Răzvan Nistor	Slătioara	Arad
8	Ciuciuc	Grațian Gheorghe	Arad	Arad
9	Cucu	Mihai	Jariștea	Arad
10	Filimon	Alexandru-Nicolae	Lipova	Arad
11	Gaiță	Dan Alexandru	Cîmpeni	Alba Iulia
12	Leahu	Cristian Dănuț	Brad	Deva
13	Mîlcomete	Ovidiu Ionuț	Dr.Tr.Severin	Severin
14	Oneț	Aurelian Lucian	Nădlac	Arad
15	Pop	Rafael	Arad	Arad
16	Rusu	Ciprian-Marian	Lipova	Arad
17	Rusu	Silvestru-George	Sighetu Marmației	Maramureș
18	Stepan	Alin Vasile	Timișoara	Timișoara
19	Tașcă	Elena	Galați	Galați
20	Vand	Gheorghe Cătălin	Brad	Deva
21	Vilt	Ladislau-Flavius	Hațeg	Deva

Anuar - Serie nouă
ISSN 2558 - 8605
An II (2017)/2/ pp. 338-412

CRONICA

Facultății de Teologia Ortodoxă „Ilarion V. Felea” din cadrul Universității „Aurel Vlaicu” din Arad în anul 2017

Integrată în sistemul național de învățământ superior din România, ca parte integrantă a Universității ”Aurel Vlaicu” din Arad, Facultatea de Teologie Ortodoxă ”Ilarion V. Felea” a desfășurat numeroase activități academice, bisericești și culturale specifice pe parcursul anului 2017. În rândurile de mai jos se regăsesc, adunate la un loc, toate aceste manifestări care oferă un tablou asupra angajamentelor pe care această instituție universitară le urmărește cu asiduitate. Acestea au reprezentat, mai întâi, subiectul unor știri de presă, ele fiind prezente pe mai multe site-uri (al Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad; al Arhiepiscopiei Aradului; și pe www.basilica.ro, agenția de presă a Patriarhiei Române) precum și în publicațiile locale și naționale (*Calea Mântuirii* - Arad, *Biserica și Școala* - Arad, Ziarul *Lumina* - București). Ordinea firească a prezentării este cea cronologică, începând cu prima lună a anului, fiecare eveniment fiind descris prin informații text la care s-au atașat și imagini evocatoare preluate în timpul desfășurării acestuia.

22 ianuarie 2017

Slujire Arhierească în Paraclisul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad

În Duminica a 32-a după Rusalii, Înaltpreasfințitul Părinte Timotei, Arhiepiscop al Aradului, a săvârșit Sfânta Liturghie arhierească în Paraclisul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad, aceasta deoarece, pe data de 21 ianuarie a fiecărui an, îl prăznuim pe Sfântul Maxim Mărturisitorul, unui

dintre ocrotitorii spirituali ai acestui locaş de rugăciune. Ziua aceasta este cu alte cuvinte ziua hramului Paraclisului studenților, unde aceștia se pregătesc duhovnicește pentru slujirea preoției. Chiriarhul a fost înconjurat de un sobor de slujitori din care au făcut parte părintele Ştefan Negreanu, părintele Lucian Farcaşiu, părintele Ioan Lazăr și arhid. Tiberiu Ardelean, dascăli ai instituției teologice arădene.

La momentul potrivit, Înaltpreasfinția Sa a rostit cuvântul de învățătură cu titlul „Statura desăvârşirii" (cf. citirilor scripturistice ale duminicii: I Tim. 4; Luca 19) după modelul Mântuitorului este cea pe care trebuie să o dobândească creştinul (cf. Efes. 4, 13). Un exemplu în această privință este a lui Zaheu din pericopa duminicală. Simbolismul dudului în care s-a suit sa-l vadă pe Mântuitorul dar în care Domnul Însuşi L-a zărit chemându-L spre a-L primi în casa sa lămurește și căutarea lui Dumnezeu prin puterea harului, căruia îi răspunde dorința îndreptării și virtuții, a subliniat Ierarhul arădean.

Răspunsurile liturgice au fost date de către studenții Facultății.

Părintele Ştefan Negreanu a mulțumit Înaltpreasfințitului pentru dragostea părintească arătată profesorilor, studenților și credincioşilor care se roagă împreună în acest sfânt locaş. Suntem încredințați de faptul că Sfântul Maxim Mărturisitorul aduce prin rugăciunile sale înaintea tronului lui Dumnezeu, un prisos de har și binecuvântare pentru Facultatea noastră, pentru studenții ei și pentru toți ostenitorii care-i cer sprijinul și mijlocirea, a mai spus părintele.

La final, Părintele Ștefan l-a felicitat pe Întâistătătorului Eparhiei arădene întrucât în această zi își sărbătorește ocrotitorul spiritual, pe Sfântul Apostol Timotei.

http://www.teologiearad.ro/2017/01/31/slujire-arhierea…rtodoxa-din-arad/

30 ianuarie 2017

Sărbătoarea Hramului Facultății de Teologie din Arad

Fidelă tradiției școlilor teologice din Patriarhia Română, care serbează în chip deosebit prăznuirea Sfinților Trei Ierarhi: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din cadrul Universității „Aurel Vlaciu" din Arad, a desfășurat un program liturgic și teologic-cultural în ziua de 30 ianuarie 2017, cu ocazia acestui hram.

Astfel, cu binecuvântarea și cu participarea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop dr. Timotei Seviciu, a fost săvârșită slujba Sfintei Liturghii în vechea Catedrală a orașului, cu prezența: cadrelor didactice, a studenților, elevilor și ostenitorilor școlilor teologice arădene, atât ai instituției academice amintite cât și a Seminarului Teologic arădean.

La vremea predicii, ÎPS Sa a evocat câteva din bogatele semnificații ale acestei sărbători, puse sub genericul „Unitate în mărturisirea Tradiției Bisericii": „Pomenirea acestei troițe de arhierei arată necesitatea păstrării tradiției celei vii a Bisericii, în care Hristos, ieri și azi și în veci este același, ceea ce ni revelează ca buni îndrumători în viața și învățătura noastră, întru unitatea Trupului lui Hristos-Biserica Sa. Tocmai de aceea, textul evanghelic propus a se citi astăzi vorbește de șfeșnicul care se pune într-un loc de unde să lumineze tuturor celor din casă și nu sub obroc. De aici înțelegem că acești corifei ai Părinților Bisericii, prin viața și teologia lor, au rămas ca făclii luminătoare peste veacuri. De aceea și noi suntem chemați să păstrăm dreapta credință a Bisericii și să o arătăm lumii".

La finalul slujbei liturgice a fost oficiat un parastas pentru ierarhii, dascălii, ctitorii, absolvenții și ostenitorii școlilor teologice arădene, care, peste veacuri, au purtat lumina învățăturii lui Hristos Domnul.

Festivitățile au continuat în Aula Facultății, unde s-au desfășurat celelalte activități programate. În deschiderea acestora, părintele decan, Pr. Prof. Dr. Cristinel Ioja a mulțumit invitaților prezenți: ÎPS Timotei, Arhiepiscopul Aradului, doamnei rector Ramona Lile, pentru tot sprijinul acordat Facultății de Teologie, concretizat în multiplele amenajări ale spațiilor de învățământ, acestea arătându-se acum adecvate procesului academic.

Invitată la cuvânt, doamna rector a mulțumit pentru invitație, felicitând pe ÎPS Arhiepiscop Timotei, cât și conducerea Facultății din Arad, pentru

dezvoltarea acestei instituții venerabile, ceea ce duce firesc și la creșterea prestigiului Universității. De asemenea, a fost manifestată dorința de rodnică colaborare și în continuare între Universitate și Arhiepiscopie, întru promovarea valorilor comune.

Părintele prof. Călin Teuca, directorul seminarului arădean a evocat, la rându-i, aceeași bucurie a conlucrării dintre cele două instituții teologice.

Disertația îndătinată a aparținut Părintelui arhidiacon asistent univ. drd. Tiberiu Ardelean, fiind pusă sub genericul Rugăciunile dipticelor după Prefacere – asemănări și deosebiri în cele două Liturghii, a Sf. Ioan Gură de Aur și a Sf. Vasile cel Mare. Din cele prezentate amintim aici următoarele: „Observăm că în rugăciunea dipticelor din cele două părți principale ale Liturghiei, se cere ca Dumnezeu să primească mijlocirile sfinților pentru noi ,,pentru ale căror rugăciuni, cercetează-ne pe noi, Dumnezeule". Dacă Sf. Ioan ne dă două direcții foarte clare și foarte bine delimitate, cea a mulțumirii și cea a cererii, Sf. Vasile cel Mare stilizează într-un mod direct, textul rugăciunii dipticelor, claritatea și acuratețea sensului pomenirii sfinților este scutită de orice fel de interpretare".

Apoi, a urmat un scurt moment artistic în care au fost recitate, de către elevii seminariști, trei texte emblematice din cei trei mari părinți sărbătoriți, intercalate de trei piese corale interpretate de corala bărbătească a Facultății, condusă de Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean.

Cuvântul de încheiere a aparținut ÎPS Arhiepiscop Timotei, care a mulțumit lui Dumnezeu pentru această unitate dintre Biserică și Școală, cât și pentru dăinuirea acestei comuniuni, spre care trebuie să tindem mereu. Ea dă mărturie și despre unitatea noastră națională, de care s-a făcut pomenire de curând. Tocmai de aceea hramurile catedralelor din țară sunt închinate acestei serbări a unității, sugerate atât de cea a Sfintei Treimi (Arad și Sibiu) cât și de cea a Sfinților Trei Ierarhi (Iași și Timișoara). Tot în acest context, Chiriarhul, ca unul ce și-a făcut studiile la Institutul Teologic din București sub arhipăstorirea regretatului Patriarh Justinian, s-a referit, în acest an comemorativ, la grija pe care a avut-o permanent față de învățământul teologic, cinstind în mod deosebit praznicul de astăzi.

http://www.teologiearad.ro/2017/01/31/sarbatoarea-hram…eologie-din-arad/

8 februarie 2017

Prilej de bucurie la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad

În viața fiecărei instituții academice, prilejurile de bucurie sunt marcate de împliniri diverse. Între acestea se numără performanțele, fie ale studenților, odată cu susținerea lucrărilor de finalizare a studiilor, fie ale cadrelor didactice, prin accederea acestora în treptele superioare academice. Ele evocă un efort de cunoaștere și cercetare care au fost întreprinse până la un moment dat și care primesc, prin aceste distincții, aprecierea comunității.

Un astfel de eveniment de bucurie s-a petrecut la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad în ziua de 8 februarie a.c., unde, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Timotei Seviciu, s-a desfășurat examenul pentru obținerea postului de profesor universitar la disciplinele Teologie Morală și Spiritualitate Ortodoxă, Etica procreației și transplantul de organe. La acest concurs s-a înscris colegul nostru, conferențiar doctor pr. Vasile Vlad.

Cu acest prilej a fost convocată Comisia de evaluare formată din Preacucernicii părinți profesori: dr. Cristinel Ioja, în calitate de președinte, alături de următorii membri: dr. Ștefan Buchiu (Universitatea București); dr. Ștefan Iloaie (Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca); dr.

Cristinel Teșu (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iași) și dr. Dumitru Megheșan (Universitatea din Oradea).

Părintele decan Cristinel Ioja a salutat efortul celor din comisie de a fi alături, evidențiind bunele colaborări între Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad și facultățile pe care aceștia le reprezintă, punctând faptul că întreg corpul profesoral cât și studenții facultății arădene se simt onorați pentru această distinsă prezență. Înfățișând apoi cadrul legal respectat în desfășurarea acestui examen, Preacucernicia sa a creionat câteva aspecte din activitatea părintelui candidat, ca unul care s-a evidențiat, în cei 25 de ani de prezență la catedră, prin rigurozitatea cercetării, coerența dintre ceea ce se predă și mărturia propriei vieți, precum și buna relație de colegialitate manifestată față de colegi, cât și prestanța de care dă dovadă la orele de curs.

A urmat prezentarea dezvoltării carierei, de către părintele Vasile Vlad. Acesta a evidențiat cele cinci direcții de cercetare teologică întreprinse până acum: dimensiunea eclezială (liturgico-sacramentală) a Teologiei Morale; dimensiunea filocalico-isihastă a Teologiei Morale; abordarea și asumarea lumii și a gândirii (post)moderne pe coordonatele teologiei patristice răsăritene; deschiderea ecumenică a Teologiei Morale; problemele de bioetică născute din noua cunoaștere medicală cu impact nemijlocit asupra dimensiunii morale a vieții creștine.

După aceasta a urmat sesiunea de dialog în care au fost dezbătute unele dintre temele avansate în prezentare. În urma deliberării comisiei, aceasta a constatat faptul că Părintele candidat dovedește cele mai bune performanțe, acordându-i-se titlul de profesor.

După comunicarea acestui rezultat președintele comisiei, în calitatea sa de decan, a reliefat momentul de bucurie pe care-l trăiește acum această instituție academică, prin care se consolidează și mai mult corpul profesoral al teologiei arădene.

La rându-i, părintele Vasile Vlad a mulțumit lui Dumnezeu, apoi întregii sale familii, care l-a sprijinit în tot acest timp, adăugându-i aici pe ÎPS Arhiepiscop Timotei și pe colegii de la facultate, mulțumindu-le și lor pentru susținerea manifestată mereu.

http://www.teologiearad.ro/2017/02/09/prilej-de-bucuri…rtodoxa-din-arad/

27 februarie 2017

Începutul Postului Mare la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad

Urmând tradiția consacrată deja la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, prima săptămână din Postul cel Mare este săptămâna duhovnicească a studenților teologi și a dascălilor acestei instituții teologice. În acest sens, în Paraclisul studenților din curtea Facultății, pe lângă programul liturgic obișnuit al fiecărei dimineți, care cuprinde în Postul cel Mare, luni marți și joi săvârșirea Utreniei cu Ceasul I, iar miercurea și vinerea a Liturghiei Darurilor Înainte-sfințite, în fiecare dintre serile acestei săptămâni a fost săvârșită rânduiala Pavecerniței celei Mari împreunată cu câte o parte a Canonului celui Mare de pocăință al Sfântului Andrei Criteanul, așa cum prevede rânduiala liturgică a Triodului. Rânduiala Pavecerniței cu Canonul cel Mare a fost slujită de părinții profesori slujitori la Paraclisul „Sfântul Maxim Mărturisitorul și Sfântul Mare Mucenic Mina" din curtea Facultății de Teologie, urmând în fiecare seară, la sfârșitul slujbei, cuvântul de zidire duhovnicească și de călăuzire pe calea Postului Mare rostit de către unul dintre Părinții profesori ai Facultății, adresat studenților care au participat la această slujbă.

Astfel, luni seara, părintele asist. drd. Ioan Lazăr, duhovnicul studenților Facultății de Teologie s-a referit la Canonul cel Mare, ca îndrumător duhovnicesc pe calea Postului celui Mare.

Marți seara, după slujba Pavecerniței cu cea de-a doua parte a doua a Canonului celui Mare, Părintele conf. dr. Lucian Farcaşiu a vorbit studenților despre pocăință şi roadele acesteia în viața duhovnicească a creştinului, potrivit textelor liturgice ale Canonului celui Mare şi a învățăturii Sfinților Părinți ai Bisericii.

Miercuri seara, partea a treia din slujba Canonului celui Mare, în cadrul Pavecerniței a fost săvârşită de către Întâistătătorul Eparhiei noastre, Înaltpreasfințitul Părinte Dr. Timotei Seviciu, înconjurat de soborul părinților profesori ai Facultății, în frunte cu părintele Decan, Prof. dr. Cristinel Ioja. La sfârşitul slujbei, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Timotei a rostit un bogat cuvânt de învățătură, referindu-se la semnificația teologică şi duhovnicească a rânduielilor liturgice ale primei săptămâni, precum şi din întreaga perioadă a Postului celui Mare. Aceste rânduieli au rolul de sfinți viața noastră, susținându-ne în întregul parcurs al nevoințelor duhovniceşti pe drumul Postului celui Mare. Referindu-se la autorul Canonului celui Mare de pocăință, Sfântul Andrei, Arhiepiscopul Cretei, Înaltpreasfinția Sa a subliniat importanța teologică a Sinodului Panortodox, care a avut loc în anul ce a trecut tocmai în insula Creta, cetatea Sfântului Andrei Criteanul, fapt care dă şi mai multă valoare acestui Sinod, care vine într-o continuitate de credință şi de trăire ortodoxă, în deplin acord cu toate lăsămintele Sfinților Părinți şi învățători bisericeşti din vechime.

La finalul slujbei, Părintele Decan al Facultății a mulțumit în mod deosebit Înaltpreafințitului Părinte Arhiepiscop Timotei pentru grija pe care o poartă neîncetat profesorilor şi studenților Facultății de Teologie arădene, încununând săptămâna duhovnicească de la începutul Postului celui Mare, prin rugăciunea şi cuvântul profund duhovnicesc al Înaltpreasfinției Sale. Episcopul, a arătat Părintele Decan, reprezintă pentru teologie şi pentru teologi, candela care arde neîncetat, alături de cele din Sfântul Altar al Bisericii, pentru că prin mâinile sale se transmite în Biserică harul cel nevăzut, lăsat de Mântuitorul Hristos prin succesiune apostolică.

Joi seara, cuvântul de învățătură a fost rostit de Părintele Lect. dr. Ştefan Negreanu, răspunsurile alternative din cele două străni ale Bisericii fiind date de către studenții teologi sub directa călăuzire a profesorului de muzică al Facultății, conf. dr. Mircea Buta.

Nădăjduim într-o întărire duhovnicească pe calea postirii și a virtuților, care să rodească în bucuria Sfintei Învieri a Mântuitorului, atât a profesorilor, cât și a studenților Facultății de Teologie din Arad.

http://www.teologiearad.ro/2017/03/02/inceputul-postul...v-felea-din-arad/

6 martie 2017

Inaugurarea Bibliotecii Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad și lansarea Anuarului

Luni, 6 martie, la sediul Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad a avut loc binecuvântarea de lucrări a noului sediu al Bibliotecii Facultății, o lucrare amplă care a debutat în toamna anului trecut și care acum se vede finalizată. Astfel, în proiectul mai larg al reparațiilor executate la clădirea Facultății, proiect care a cuprins amenajarea parcării din curtea clădirii, schimbarea integrală a acoperișului, zugrăvirea interiorului imobilului și modernizarea aulei, precum și înlocuirea parchetului în sălile în care acesta era degradat, a fost cuprinsă și amenajarea, la mansarda clădirii a noului sediu al Bibliotecii Facultății. Toate aceste investiții au fost realizate prin sprijinul financiar al Arhiepiscopiei Aradului, în proprietatea căreia se află clădirea

și, în parte, al Universității „Aurel Vlaicu", instituție în cadrul căreia funcționează Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea".

Slujba de binecuvântare a lucrărilor a fost săvârșită de către Întâistătorul Eparhiei noastre, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu, înconjurat de părinții slujitori: Pr. Prof. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății, Pr. Mihai Octavian Blaj, Consilier Economic în cadrul Centrului Eparhial și Arhid. Asist. Drd. Tiberiu Ardelean. La această manifestare a participat Rectorul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, Prof. Dr. Ramona Lile, corpul academic, studenții Facultății de Teologie, precum și alți invitați.

Biblioteca Facultății de Teologie a fost dotată cu mobilier modern, având o capacitate de 12.000 de volume. Cărțile din fondul bibliotecii Facultății sunt în mare parte lucrări teologice de specialitate, dar și din alte domenii ale culturii: filosofie, istorie, artă sacră. Pe lângă fondul de carte, sala bibliotecii este dotată cu 6 calculatoare moderne, la care au acces profesorii, studenții, masteranzii și doctoranzii Facultății, care pot obține pe lângă datele informatizate referitoare la cărțile din inventarul bibliotecii și informații din baza de date ANELIS, adică accesul la conținutul cărților și revistelor din biblioteci aflate în această bază de date internațioanală. Pe lângă sala mare a Bibliotecii, care are o capacitate de 30 de locuri, în incinta Facultății funcționează și o sală de lectură cu alte 30 de locuri, unde profesorii, studenții, masteranzii și doctoranzii au acces la publicațiile periodice bisericești, precum și la cărțile pe care le pot comanda din biblioteca Facultății spre studiu.

Considerăm că noua bibliotecă a Facultății de Teologie Ortodoxă reprezintă un punct foarte important pentru cercetarea teologică, atât a cadrelor didactice, cât și a studenților, masteranzilor și doctoranzilor, în condiții optime și în conformitate cu cerințele actuale, pentru asigurarea unui învățământ teologic de calitate.

În cadrul acestui eveniment a fost lansat și Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad pentru anul universitar 2015/2016. Editarea Anuarului Facultății reprezintă o inițiativă meritorie a părintelui Decan, Prof. Dr. Cristinel Ioja, apărând cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului. Volumul reunește studii documentate ale cadrelor didactice ale Facultății, actvitatea de cercetare științifică a acestora, tabelul doctoranzilor, masteranzilor și studenților Facultății, dipticul profesorilor, ostenitorilor și ctitorilor Institutului Teologic, Academiei și Facultății de Teologie din Arad,

precum și cronica evenimentelor petrecute în cadrul Facultății, în anul universitar 2015-2016.

http://www.teologiearad.ro/2017/03/06/inaugurarea-bibl…asarea-anuarului/

16 martie 2017

Lucrare teologic-istorică de excepție lansată la Arad

Aniversarea celor 25 de ani de existență a învățământului teologic ortodox în Universitate la Arad în anul 2016 a însemnat, pe lângă evenimentele bisericești și teologic-culturale, și o ilustrare în plan editorial și publicistic a tradiției teologice din vestul României. Lucrarea Învățământul teologic ortodox din Arad. Itinerar. Forme. Perspective, elaborată de Pr. Prof. Univ Dr. Cristinel Ioja și Lect. Univ. Dr. Marcel Tang marchează pe de o parte cei 25 de ani de Teologie în Universitate și 195 de ani de tradiție teologică la Arad (1822-2017). Lansarea acestei lucrări, inedite în peisajul teologic actual, prin structură, conținut și design a avut loc în data de 16 martie 2017 în Librăria Diecezana a Arhiepiscopiei Aradului, spațiu încărcat de istorie și de multiple semnificații teologice, bisericești și cultural-naționale.

Evenimentul s-a desfășurat cu binecuvântarea și în prezența ÎPS Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscop al Aradului, a Rectorului Universității

„Aurel Vlaicu" din Arad, Prof. Univ. Dr. Ramona Lile, a reprezentanților Universității de Vest „Vasile Goldiş" din Arad, a Domnului Iustin Cionca, Preşedintele Consiliului Județean Arad, a Domnului Viceprimar Călin Bibarț, a PC Părinți Consilieri, Părinților Profesori, Părinților Protopopi şi preoți din Arhiepiscopia Aradului, a numeroşi oameni de cultură şi a studenților Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad.

În deschiderea evenimentului Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad a salutat prezența ierarhului şi a înaltelor oficialități precum şi prezența celorlalți invitați subliniind faptul că un asemenea eveniment reprezintă o sărbătoare teologică şi culturală nu doar a Facultății de Teologie, ci a Arhiepiscopiei Aradului şi a oraşului întrucât prin lucrarea referitoare la învățământul teologic ortodox din Arad, fiecare ne întâlnim cu identitatea noastră spirituală şi culturală. Este o carte-document prin care am căutat dimpreună cu Domnul Lect. Univ. Dr. Marcel Tang să ilustrăm în texte şi imagini memoria tradiției teologice arădene cu rădăcini adânci la începutul secolului al XIX-lea. Tradiția teologică trebuie asumată ca tradiție vie şi ca manifestare a Duhului lui Hristos în fidelitate, permanență şi continuitate, în universalitate şi nuanță specifică totodată. Această lucrare se integrează specific în eforturile istoriografiei arădene exprimate magistral de Pr. Prof. Dr. Teodor Botiş prin monografia Institutului Teologic cu prilejul centenarului acestuia (1822-1922) până la contribuțiile preoților profesori Mihai Săsăujan, Pavel Vesa şi Gabriel Basa. Părintele Decan a adus mulțumiri ÎPS Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscop al Aradului pentru sprijinul conceptual şi financiar în editarea acestei lucrări, precum şi Centrului Municipal Cultural din Arad reprezentat prin Doamna Dr. Pădurean-Andreica Daniela.

A fost invitat la cuvânt Pr. Lect. Univ. Dr. Gabriel Basa, profesor de specialitate în cadrul Facultății de Teologie din Arad. Acesta a prezentat datele istorice inedite regăsite în album, a vorbit despre formele instituționale diverse prin care a trecut această școală teologică în cei aproape 200 de ani, despre implicarea ierarhilor şi dascălilor de teologie în promovarea, păstrarea şi valorizarea credinței dreptmăritoare şi a românismului într-un spațiu geografic şi istoric special.

Domnul Lect. Univ. Dr. Marcel Tang a evocat, la rându-i, emoția trăită acum, stare datorată încununării unei munci neobosite de peste opt luni, fiind necesare căutarea unui număr impresionant de poze de epocă, de cercetarea arhivelor şi de consultare a specialiştilor. În final, acesta a mulțumit

Părintelui Decan atât pentru încrederea acordată cât și pentru frumoasa colaborare avută pe parcursul definitivării acestui proces de editare.

Dintre cei prezenți, Domnul Doru Bogdan, profesor la Preparadia arădeană a ținut să adreseze un cuvânt de felicitare autorilor și să sublinieze rolul extrem de important al acestui volum, domnia sa ținând să precizeze valoarea întreită a acestuia: „lucrarea nu este un simplu album, ci o carte de istorie în care se află prezentate și analizate fapte istorice. De asemenea, ea este și un frumos dicționar al personalităților care au activat în cadrul acestei școli teologice". Referindu-se la apropiatele aniversări ale centenarului Unirii, domnia sa a conchis:„Fără biserică și fără școală nu ar fi existat Unirea din 1918, pentru care albumul acesta înseamnă un fericit preambul, o omagiere cuvenită a înaintașilor".

Încheind șirul alocuțiunilor, ÎPS Arhiepiscop Timotei, a felicitat pe autori pentru faptul că au pus în valoare bogatul tezaur teologic existent la Arad, remarcând faptul că forma în care apare volumul poate fi considerată o icoană a învățământului teologic arădean, având în vedere contextul anului omagial, dedicat de către Patriarhia Română, icoanei și iconarilor. Au fost amintite și câteva importante nuanțe care evidențiază continuitatea între vechea Academie Teologică, închisă în anul 1948, și Facultatea de Teologie, înființată în anul 1991, prin aceea că aici la Arad s-au continuat tradiția școlii teologice, permanentizată în perioada regimului comunist sub forma cursurilor de formare preoțească și a examenelor de capacitate și grade profesionale ale preoțimii.

La final, Părintele Decan a mulțumit celor prezenți, oficialităților, colegilor de la Facultatea de Teologie și colegilor slujitori la altarul Catedralei istorice a Aradului. Evenimentul s-a încheiat cu vernisarea imaginilor cuprinse în lucrare și cu un Dineu.

Din conținutul lucrării desprindem următoarele idei de referință: „Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad este continuatoarea Tradiției învățământului teologic ortodox din vestul României. Rădăcinile acestei instituții de învățământ teologic superior sunt fixate într-un mod organizat – cum am amintit – la începutul secolului al XIX-lea prin înființarea Preparandiei (1812) – care conținea în structura ei discipline teologice – a Institutului Teologic (1822) și mai târziu, a Academiei Teologice (1927). În perioada de la începutul secolului al XIX-lea până la desființarea Academiei Teologice (1948) și instaurarea comunismului în România, diferitele forme de învățământ teologic ortodox

de la Arad, au fost slujite de episcopi și profesori de teologie de prestigiu, cu contribuții notabile la dezvoltarea teologiei ortodoxe române. Pleiada personalităților teologice care au slujit învățământul teologic arădean însumează peste 70 de episcopi, profesori, duhovnici care au păstrat vie conștiința teologică dimpreună cu valorile național-bisericești. Prin urmare, Aradul are o Tradiție teologică viguroasă, recunoscută de istorici și teologi, vădită în numeroasele contribuții publicistice și teologic-culturale care stau mărturie vie a vocației și continuității acesteia. La Arad nu au fost făurite și apărate doar ideile naționale, ci au fost apărate și valorile Ortodoxiei românești în contextul confesional și multicultural specific acestei părți de țară.

Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad reprezintă expresia Tradiției în actualitate, identitatea idealurilor teologic-culturale și social-naționale ale arădenilor și una din sursele centrale ale istoriei locale. Dar Tradiția este dinamică și Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad asumă continuu dinamica Tradiției în Biserică și în învățământul teologic românesc. Argumentele unei asemenea viziuni sunt multiple: 1) rămâne în fidelitate față de Întâistătătorul eparhiei și valorifică contextul academic, social și cultural în care ființează; 2) exprimă la cel mai înalt nivel exigențele academice prin studiile masterale și doctorale, prin cercetarea academică concentrată în zeci de volume ale simpozioanelor naționale și internaționale și în publicațiile periodice proprii; 3) este racordată la viața parohiilor și la necesitățile conceptuale și practice ale predării religiei în școala românească; 4) are deschidere națională și internațională prin parteneriate concrete, prin participări la conferințe și colocvii; 5) participă prin profesori instruiți, titulari în disciplina predată, în cadrul proiectelor lansate la nivelul Patriarhiei Române: conferințe, manuale universitare, enciclopedii, tratate, dicționare; 6) participă prin profesori instruiți la comisiile altor Școli doctorale, la comisiile de titularizare pe posturi superioare a cadrelor universitare din alte Facultăți de Teologie; 7) participă la viața cetății prin activitatea corală, publicistică, culturală.

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad rămâne conectată la valorile Bisericii Ortodoxe și la cele ale învățământului superior european, la valorile tradiției locale integrată în Tradiția universală a Bisericii, la exigențele cercetării științifice și la modelele formative și de sfințenie ale Bisericii. Ea reprezintă spațiul intensificării unui dialog constructiv cu științele, precum și spațiul formării de caractere și profiluri spirituale atât de necesare în contextul unei lumi secularizate și globalizate.

Facultatea de Teologie Ortodoxă iradiază lumină şi identitate spirituală Aradului. Ea aşează pe cei care intră într-un sistem de relaţie cu ethosul ei, în conexiune directă, nu doar cu valorile Bisericii Ortodoxe dintotdeauna, ci şi cu trecutul românesc identitar al Aradului."

http://www.teologiearad.ro/2017/03/17/lucrare-teologic…-lansata-la-arad/

19 martie 2017

Facultatea de Teologie Ortodoxă în misiune la parohia Bocsig

Duminica a treia din Postul Mare (a Sfintei Cruci) a constituit o zi de aleasă sărbătoare pentru credincioşii Parohiei Bocsig, din cadrul Protopopiatului Ineu. Sărbătoarea de aleasă trăire spirituală a fost încununată de venirea în această parohie a Înaltpreasfinţiei Sale Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, pentru a binecuvânta şi sfinţi lucrările de înfrumuseţare efectuate de preotul paroh Bogdan Oneţ, dar în acelaşi timp şi de prezenţa unui grup de studenţi de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad, însoţiţi de decanul acestei prestigioase instituţii de învăţământ teologic, Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja şi Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean, coordonatorul grupului.

În dimineaţa zilei, Întâistătătorul Eparhiei Aradului a fost întâmpinat de un ales sobor de preoţi şi diaconi în frunte cu părintele Adrian Zaha,

protopopul Ineului, numeroși copii purtând costume naționale, oferindu-i Înaltpreasfinției Sale frumoase buchete de flori, exprimând astfel o dragoste fiască și o deosebită prețuire. După cuvântul de bun venit adresat de către protopopul locului, Înaltpreasfinția Sa a mulțumit pentru invitație, precum și pentru primirea călduroasă, accentuând faptul că a pășit într-o parohie de frunte a Arhiepiscopiei Aradului, cu oameni vrednici și muncitori, unde printr-o bună conlucrare a preotului cu organismele parohiale și, totodată cu oficialitățile locale și județene, s-a reușit realizarea frumoaselor lucrări, ca moștenire lăsată de înaintași.

După aceasta, Chiriarhul arădenilor a săvârșit Sfânta Liturghie arhierească în biserica parohială cu hramul „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe".

Cuvântul de învățătură al Înaltpreasfinției Sale a fost pus sub titlul „Purtarea Crucii" (cf. Evr. 4;5 și Marcu 8, precum și Cazaniei duminicale), aceasta pe drumul suitor al Postului Mare ca părtășie la jertfa Mântuitorului încununată cu lumina Învierii. Predica Ierarhului privește cumpăna adevărată între petrecerea pământească și trăirea duhovnicească a credincioșilor într-un răstimp de cumpătare și cugetare adâncă pe care îl recomandă Biserica în pragul marilor sărbători creștinești, ritualul însuși învățând și îndemnând spre înălțare sufletească, așa ca acela al duminicii prin așezarea sfintei cruci spre cinstire, în mijlocul tuturor celor în rugăciune. Prioritatea acordată rânduielilor spirituale reiese și din binecuvântarea unor osteneli și înfăptuiri pe planul parohial care evocă observarea tradiției înaintașilor prin cultul eroilor și luptătorilor de totdeauna ai patriei, în ridicarea unei sfinte troițe, apoi în crearea unui loc de formare pentru viață a tineretului ca și în grija față de sfintele locașuri, aci în concret biserica și capela funerară. Toate contribuie la înfrumusețarea unui cadru de conlucrare între toți membrii comunității locale atât pe plan bisericesc cât și obștesc spre apreciere și mulțumire generală, a subliniat Înaltpreasfinția Sa. Acest cuprins apoi s-a dezvoltat la fiecare din momentele și obiectivele arătate, potrivit destinației lor în parte.

Însoțirea ierarhului la astfel de evenimente reprezintă pentru Facultatea de Teologie arădeană o binecuvântare și o aleasă prețuire din partea Centrului eparhial, dar în același timp și împlinirea rolului misionar pe care îl are această instituție academică față de credincioșii Bisericii Ortodoxe, și deopotrivă față de viitorii slujitori, atât ai altarelor cât și ai catedrelor de Religie.

Studenții Facultății noastre au dat răspunsurile la Sfânta Liturghie a Sfântului Vasile cel Mare, dar și la celelalte rânduieli bisericești săvârșite de Ierarh și soborul slujitor, parte a prezenței în parohia arădeană Bocsig.

La finalul Sfintei Liturghii, preotul paroh a mulțumit Chiriarhului pentru purtarea de grijă și dragostea părintească pe care a arătat-o de-a lungul anilor față de familia lui, față de credincioșii acestei parohii. În același timp, a mulțumit Facultății de Teologie, Părintelui Decan Dr. Cristinel Ioja, studenților facultății noastre, pentru bucuria duhovnicească pe care au făcut-o credincioșilor prezenți la slujbă.

http://www.teologiearad.ro/2017/03/20/facultatea-de-te…a-parohia-bocsig/

24 martie 2017

Popas misionar-duhovnicesc făcut de Facultatea de Teologie Ortodoxă arădeană la Penitenciarul de maximă siguranță din Arad

Vineri, 24 martie 2017, în ajunul Praznicului Buna-Vestire, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei al Aradului, la invitația Penitenciarului maximă siguranță din Arad, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea", din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, reprezentată de Părintele Decan, Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja și

un grup de studenți teologi, condus de Părintele Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean, a oferit deținuților o rază de lumină și de nădejde, printr-o conferință și un buchet de cântări duhovnicești din perioada Postului Paștilor.

Conducerea Penitenciarului a făcut toate diligențele pentru buna desfășurare a evenimentului, care s-a desfășurat în sala de festivități, din incinta închisorii.

Părintele Decan le-a prezentat celor ce sunt privați de libertate, conferința cu tema „Valoarea omului". „Omul este taină și lumină", a subliniat Părintele Ioja, Dumnezeu fiind Acela care dă valoare omului. La finalul conferinței, deținuții au adresat o serie de întrebări, după care studenții teologi au încheiat evenimentul cu două cântări închinate Maicii Domnului, ca cea care L-a născut pe Mântuitorul Hristos, Cel ce oferă iertare și libertate tuturor, chiar și celor din temnițe.

Părintele capelan Vlad Oneț a mulțumit oaspeților, asigurând facultatea noastră de toată dragostea și de buna colaborare și pe viitor.

La final studenții teologi împreună cu deținuții prezenți au cântat Imnul Învierii „Hristos a Înviat…".

http://www.teologiearad.ro/2017/03/27/popas-misionar-d…guranta-din-arad/

2 Aprilie 2017

Părintele Arhidiacon Caius Cuțaru a primit treapta preoției în cadrul Sfintei Liturghii săvârșite în noua biserică din cartierul arădean Șega II

Așteptarea de peste două decenii a credincioșilor ortodocși din cartierul arădean ,,Aurel Vlaicu", pentru construirea unei biserici parohiale, se conturează acum într-o mare bucurie. Aceasta pentru că în ziua de 2 Aprilie 2017 acest monumental edificiu, o adevărată catedrală închinată martirilor neamului, și-a deschis porțile spre a-și dezvălui splendoarea și măreția, primind acum haina de har a sfințirii lucrărilor interioare. Slujba a fost săvârșită de către Înaltpreasfințitul Părinte dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, începând cu orele dimineții și s-a continuat cu oficierea Sfintei Liturghii.

Astfel, la momentul sosirii ÎPS Timotei a fost întâmpinat de către părintele Protopop al Aradului, pr. Flavius Petcuț, înconjurat de un sobor de preoți, cărora li s-au alăturat un număr mare de credincioși. În cuvântul de beneventare adresat de Părintele Protopop s-a evidențiat bucuria inaugurării unui edificiu impunător ce este așezat în apropierea cimitirului unde odihnesc marii corifei ai unirii din 1918, noua biserică fiind închinată tocmai martirilor neamului.

ÎPS Arhiepiscop Timotei a mulțumit pentru invitație și a continuat ideea enunțată de antevorbitor reliefând faptul că, inițial, la momentul demarării post-decembriste a acestui proiect s-a intenționat ca această biserică să devină catedrala episcopală, tocmai de aceea construcția are acum o monumentalitate deosebită.

După aceste cuvinte de salut a urmat rânduiala sfințirii interioarelor în care se vor săvârși sfintele slujbe.

La momentul cuvenit, Înaltpreasfinția Sa a hirotonit întru preot pe Preacucernicul Arhidiacon Conf. Univ. Dr. Caius Cuțaru, pe seama parohiei Arad-Gai.

Cuvântul de învățătură al Chiriarhului a fost pus sub titlul „Treptele valorilor omenești" (cf. Evr. 9; Gal. 3; Mc. 10; Lc. 7), înțelegând ierarhizarea atât a celor materiale cât și a celor spirituale care este adesea diferită, drept care cere buna lor cunoaștere. Săptămâna încheiată prin slujirea Canonului

celui Mare ca și a Acatistului Bunei Vestiri a ajutat la această cunoaștere ca și pilda vieții Sfintei Maria Egipteanca, pomenită în sinaxarul zilei de 1 Aprilie. Citirile duminicale arată din nou, amintind învățăturile duminicii precedente, valoarea urcușului spiritual prin împărtășirea din jertfa Mântuitorului cu dragostea măsurată de smerenie și care împreună dau fiecăruia locul meritat în comuniunea cu Dumnezeu și totodată cu semenii, a subliniat Înaltpreasfinția Sa.

La finalul Sfintei Liturghii, Părintele profesor Caius Cuțaru a primit darul duhovniciei și rangul de iconom stavrofor.

http://www.teologiearad.ro/2017/04/03/parintele-arhidi…-aradean-sega-ii/

3-5 mai 2017

Doi profesori de teologie din Arad au conferențiat la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Presov, Slovacia

În perioada 3-5 mai 2017, Pr. Conf. Univ. Dr. Lucian Farcașiu și Pr. Lect. Univ. Dr. Adrian Murg, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad au beneficiat de o mobilitate în cadrul programului European Erasmus+, vizitând și conferențiind la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Presov, Slovacia. Vizita celor doi profesori arădeni la Presov s-a desfășurat cu binecuvântarea chiriarhului locului, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu.

În afara programului prestabilit și a cursurilor predate în cadrul acestei mobilități Erasmus+, cei doi profesori au fost invitați de Decanul Facultății, Prof. Dr. Jan Safin să susțină și două conferințe teologice în Aula Magna a Facultății de Teologie Ortodoxă din Presov, în ziua de 4 mai 2017. Astfel, Părintele Conf. Univ. Dr. Lucian Farcașiu a prezentat conferința The Epiphanic Character of the Divine Cult, iar părintele Adrian Murg conferința The Orthodox Reading of the Bible.

Vizita celor doi teologi arădeni la Presov în cadrul mobilităților Erasmus+ s-a putut realiza în baza unui parteneriat încheiat între Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad și Facultatea de Teologie Ortodoxă din Presov în anul 2015, parteneriat semnat la Arad, în baza căruia profesorii de teologie ortodoxă precum și studenții celor două instituții de învățământ superior pot avea schimburi științifice reciproce.

http://www.teologiearad.ro/2017/05/09/doi-profesori-de…-presov-slovacia/

4 mai 2017

Un nou membru al Școlii doctorale a Universității „Aurel Vlaicu", Facultatea de Teologie „Ilarion V. Felea" din Arad

În data de 04 mai 2017, în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai", Departamentul de Studii

Doctorale, Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Vlad a susținut și promovat examenul de abilitare, specialitatea *Teologie Morală și Spiritualitate ortodoxă.*

În fața comisiei compusă din Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile STANCIU de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca (președintele comisiei), Pr. Prof. Univ. Dr. Ștefan ILOAIE de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel IOJA Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad și Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Cristinel TEȘU de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași, Pr. Profesor Vasile Vlad a susținut teza de abilitare intitulată *Teologia morală ca viață în Hristos. Viața duhovnicească ca viață liturgică (eclezială) într-o lume postmodernă.* În urma verificării dosarului Părintelui candidat privind îndeplinirea criteriilor științifice legale specifice abilitării, precum și în urma deliberărilor pe marginea tezei și a susținerii proiectului de cercetare academică a candidatului, membrii Comisiei au decis promovarea Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Vlad în treapta academică de conducător de doctorat.

Dosarul a fost apoi înaintat spre cercetare și validare Comisiei naționale de specialitate din cadrul Ministerului Educației Naționale. În data de 21 iunie 2017, cu nr. 4211, Ministrul Educației Naționale a emis Ordinul privind acordarea atestatului de abilitare, în care, la art.1, se specifică: „se acordă atestatul de abilitare, în domeniul de studii universitare de doctorat Teologie, domnului VLAD Vasile, titular la Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad".

Având în vedere cele arătate mai sus, începând cu anul școlar 2017/2018 Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile VLAD va deveni îndrumător de doctorat în cadrul Școlii doctorale din cadrul Universității „Aurel Vlaicu", Facultatea de Teologie, catedra de Teologie Morală și Spiritualitate Ortodoxă.

http://www.teologiearad.ro/2017/07/14/un-nou-membru-al…v-felea-din-arad/

8-9 mai 2017

Simpozion național studențesc la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad

Cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad se desfășoară în zilele de 8-9 mai 2017, Simpozionul național studențesc intitulat *Teologia*

icoanei în contextul mediatic actual. Modele de teologi ortodocși români din a doua jumătate a sec. XX. Tema Simpozionului este pusă în acord cu tematica propusă de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române spre dezbatere și analiză teologică în anul 2017.

La acest simpozion teologic participă, cu referate științifice de specialitate, studenți de la 9 facultăți de teologie din țară: București, Sibiu, Cluj, Iași, Oradea, Craiova, Târgoviște, Alba-Iulia și Arad, precum și de la 2 departamente de teologie ortodoxă: Timișoara și Caransebeș.

Lucrările Simpozionului au început luni dimineața la ora 9, prin săvârșirea Te-Deum-ului de mulțumire adus lui Dumnezeu în capela Facultății de Teologie din Arad cu hramul „Sfântul Maxim Mărturisitorul și Sfântul Mare Mucenic Mina", la care a luat parte și Întâistătătorul eparhiei arădene, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu. Soborul părinților slujitori a fost format din Părintele Decan, Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Părintele Director de Departament, Conf. Univ. Dr. Caius Cuțaru, Părintele Prof. Univ. Dr. Constantin Rus, Directorul Școlii Doctorale și Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean. În cuvântul său, de la sfârșitul Te-Deum-ului, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu a subliniat importanța unei astfel de manifestări teologice studențești la Arad, într-o perioadă plină de lumină și de bucurie, cum

este cea pe care o traversăm acum, perioada pascală, în anotimpul dătător de nădejde al primăverii, adresând un cuvânt de salut și de binecuvântare studenților teologi din țară, precum și cuvânt de mulțumire ierarhilor și profesorilor care i-au binecuvântat, i-au călăuzit și i-au delegat să conferențieze la Arad. Înaltpreasfinția Sa a amintit faptul că desfășurarea lucrărilor acestui Simpozion teologic tocmai în ziua prăznuirii Sfântului Evanghelist Ioan Teologul este un îndemn în ceea ce privește devenirea tinerilor studenți teologi.

La ora 10, în Sala Festivă a Facultății de Teologie a avut loc deschiderea lucrărilor Simpozionului studențesc. La prezidiu s-au aflat: Prof. Univ. Dr. Ramona Lile, Rectorul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, Părintele Decan al Facultății, Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Părintele Conf. Univ. Dr. Caius Cuțaru, Directorul Departamentului Discipline Teologice al Facultății, Părintele Arhidiacon Asist. Univ. Dr. Tiberiu Ardelean, precum și studenții Florin Avram și Ionuț Mîlcomete, ca reprezentanți ai studenților Facultății de Teologie din Arad.

În deschiderea lucrărilor, Părintele Decan, Prof. Dr. Cristinel Ioja a salutat prezența studenților teologi din țară la lucrările acestui Simpozion, subliniind importanța unei astfel de manifestări științifice adresate studenților, fapt care demonstrează buna conlucrare dintre Facultățile de Teologie din cuprinsul Patriarhiei Române. Exprimând bucuria acestei întâlniri, Preacucernicia Sa a evidențiat faptul că tinerii teologi sunt

chemați să-L mărturisească pe Hristos într-o lume secularizată și globalizată, devenind icoane vii pentru lumea de astăzi. La sfârșitul cuvântului său, Părintele Decan a prezentat un scurt istoric la Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad, continuatoarea vechii Academii Teologice din acest oraș.

A urmat cuvântul de salut adresat de către Rectorul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, Prof. Univ. Dr. Ramona Lile. Domnia sa a arătat astfel că Facultatea de Teologie din Arad se impune prin forța evenimentelor pe care le organizează, dovadă fiind și această manifestare academică, organizatorii fiind elogiați pentru modul în care au gândit-o și au realizat-o.

Au urmat la cuvânt cei doi reprezentați ai studenților arădeni care au adresat mulțumiri Întâistătătorului eparhiei noastre, conducerii Universității arădene și Facultății de Teologie pentru sprijinul pe care l-au acordat studenților în realizarea acestei manifestări, salutându-i pe colegii lor din țară care au răspuns invitației.

Părintele Conf. Dr. Caius Cuțaru, în calitatea sa de Director de Departament a arătat că profesorii Facultății sunt întotdeauna alături la toate manifestările studențești, exprimând bucuria de a avea la Arad studenți teologi din întreaga țară.

A urmat cuvântul Părintelui Arhid. Tiberiu Ardelean care, în numele organizatorilor acestui simpozion, a transmis felicitări participanților, invitându-i pe oaspeți să păstreze în inimile lor chipul blând al Arhiepiscopului Aradului precum și dragostea frățească a colegilor lor de la Arad.

De la ora 11, Simpozionul continuă cu susținerea lucrărilor pe secțiuni. Astfel, ziua de luni, reunește în programul Simpozionului științific studențesc 3 secțiuni, moderate de către cadrele didactice universitare de la Facultatea de Teologie din Arad: Pr. Conf. Univ. Dr. Caius Cuțaru, Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean și Pr. Lect. Univ. Dr. Adrian Murg.

Lucrările Simpozionului studențesc de la Arad se încheie în ziua de marți, 9 mai 2017, prin 2 secțiuni de referate, moderate de Pr. Conf. Univ. Dr. Lucian Farcașiu și Pr. Lect. Univ. Dr. Filip Albu, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă de aici.

http://www.teologiearad.ro/2017/05/09/simpozion-nation…rtodoxa-din-arad/

15 mai 2017

Curs festiv la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad

Absolvenții celei de-a XXIII-a promoție a Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" Arad și-au încheiat parcursul studiilor universitare de licență, prin festivitatea emoționantă a îndătinatului curs festiv, desfășurat cu binecuvântarea și în prezența Înaltpreasfințitului Arhiepiscop dr. Timotei Seviciu în ziua de 15 mai 2017.

Deschiderea festivităților a început cu Sfânta Liturghie oficiată în capela facultății de către un sobor de preoți profesori ai Facultății, în frunte cu PC Părinte Ioan Lazăr, duhovnicul Facultății, răspunsurile liturgice fiind date de către absolvenți.

După slujbă, programul a continuat în Aula Magna, în prezența invitaților, a absolvenților, studenților facultății, precum și a unei asistențe formate din părinți, prieteni și apropiați ai sărbătoriților.

În prezidiu s-au aflat: ÎPS Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscop al Aradului, Prof. Univ. Dr. Ramona Lile, Rectorul Universității „Aurel Vlaicu" din

Arad, PC Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății de Teologie, PC Pr. Conf. Univ. Dr. Caius Cuțaru, Directorul de Departament al Facultății și PC Diac. Prof. Călin Teuca, Directorul Seminarului Teologic Ortodox din Arad. Fiecare dintre personalitățile invitate au prezentat, apoi, câteva cuvinte de salut și scurte îndemnuri adresate absolvenților.

Festivitatea a debutat prin cuvântul PC Părinte Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad, care a făcut la început o scurtă incursiune istorică în ceea ce privește instituția de învățământ teologic din urbea noastră. În continuare, Sfinția sa a arătat că orice student este chemat la mărturisirea lui Hristos în lumea contemporană și că profesorii Facultății i-au pregătit pe tinerii teologi pentru mărturisirea lui Hristos din interiorul tradiției noastre ortodoxe. Părintele decan a adresat mulțumiri Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu, care sprijină și încurajează Facultatea de Teologie, precum și doamnei Rector al Universității „Aurel Vlaicu", Prof. Univ. Dr. Ramona Lile, pentru prezența la acest eveniment academic. La sfârșitul cuvântului său, Părintele decan le-a adresat studenților următorul îndemn: „Rămâneți zidiți pe temelia Hristos, urcați în sfințenia Lui, rămâneți zidiți pe Sfintele Taine, promovați dialogul, rămâneți deschiși valorii Bisericii și umanității, și pentru totdeauna fiți slujitori ai lui Hristos".

Cursul festiv a fost susținut de PC Părinte Ioan Lazăr, îndrumătorul de an al absolvenților, tema aleasă de sfinția sa fiind, Sfințenia preoției, conturând profilul ascetic, chiar mistic al slujirii preoțești, accentuând puterea rugăciunii dar și a nevoinței în viața preotului, ca model pentru păstoriții săi. Toate aceste gânduri transmise au fost ilustrate prin texte patristice bine alese din opera Sf. Ioan Gură de Aur, a Sf. Macarie Egipteanul, Proloage și Patericul Egiptean.

Rectorul Universității arădene a arătat în cuvântul său următoarele: „Voi sunteți cei ce trebuie să ne învățați pe noi să fim mai buni. Dumnezeu v-a dat această menire; pe El nu trebuie să-L dezamăgiți, în primul rând. Să nu vă uitați slujirea la care ați fost chemați. Aveți aici dascăli de a căror valoare trebuie să fiți conștienți. Fiți ambasadorii Universității noastre…".

Directorul Seminarului Teologic arădean a vorbit despre mărturisirea lui Hristos la care sunt chemați tinerii teologi, transmițând un cuvânt de apreciere și de felicitare din partea profesorilor și elevilor Seminarului din Arad.

A urmat citirea mesajului de felicitare din partea domnului Iustin Cionca, Preşedintele Consiliului Județean Arad.

Din partea absolvenților a vorbit studentul Florin Avram, care a mulțumit ÎPS Dr. Timotei, Rectorului Universității, conducerii Facultății de Teologie, precum și corpului profesoral pentru întreg sprijinul acordat în formarea și devenirea lor.

Studentul Alin Ciotea, din anul III, i-a felicitat din partea studenților Facultății, pe absolvenți, adresându-le îndemnul Mântuitorului: „Să fiți sarea pământului și lumina lumii", dorindu-le să aibă parte de sănătate și o cale luminoasă în viață.

A urmat momentul festiv al „predării cheii" din partea reprezentantului absolvenților, către colegii lor mai mici, din anul III.

Pr. Conf. Univ. Dr. Caius Cuțaru, directorul de Departament al Facultății, a dat citire catalogului, absolvenții primind câte un trandafir și o diplomă de onoare.

Festivitatea s-a încheiat prin cuvântul de binecuvântare și felicitare a absolvenților, adresat de către Întâistătătorul eparhiei arădene, ÎPS Dr. Timotei Seviciu, care a arătat că „nu învățăm pentru școală, ci pentru viață; dumneavoastră, iubiți absolvenți v-ați pregătit pentru o misiune sfântă, și astăzi ați primit atâtea sfaturi, nu ca și cum ați fi la sfârșitul școlii, ci ca la începutul misiunii voastre sfinte".

„La mulți ani!” și intonarea imnului arhieresc, au încheiat această sărbătoare de suflet de la Facultatea de Teologie din Arad.

http://www.teologiearad.ro/2017/05/15/curs-festiv-la-f…v-felea-din-arad/

25-28 mai 2017

Premiul I și II pentru doctoranzii Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad, participanți la Simpozionul de teologie, organizat la Mănăstirea Caraiman, în zilele de 25-28 mai 2017

Școala doctorală din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea” a Universității „Aurel Vlaicu” din Arad, condusă de către Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Rus, a înregistrat zilele trecute o mare împlinire, în sensul în care doi dintre doctoranzii acestei școli au obținut Premiul I și II la Simpozionul de teologie cu tema Personalitatea Patriarhului Justinian și apărătorii ortodoxiei în timpul comunismului, organizat la Mănăstirea Caraiman, în zilele de 25-28 mai 2017. Este vorba despre doctorandul Răzvan Perșa, care a prezentat referatul cu tema Excluderea din mănăstire a Părintelui Arsenie Boca. O abordare juridică și canonică și despre doctorandul Traian Nojea, care a prezentat referatul intitulat Restitutio pro memoria – personalitatea episcopului Nicolae Popoviciu al Oradiei (1936 – 1950), în lumina unor documente inedite.

La sfârșitul lucrărilor simpozionului a avut loc festivitatea de premiere, juriul acordând primele două premii doctoranzilor arădeni, pentru prestanța lor științifică și valoarea lucrărilor prezentate. Astfel, domnul doctorand Răzvan Perșa a obținut Premiul I, iar domnul Traian Nojea, Premiul al II-lea.

Obținerea acestor premii ne încurajează foarte mult în activitatea pe care o desfășurăm în cadrul școlii noastre doctorale, constituind o confirmare a muncii asidue, pe care coordonatorii de lucrări ai acestei școli, dar deopotrivă și doctoranzii ei o desfășoară cu multă seriozitate și acrivie științifică, dând dovadă de o temeinică pregătire teologică.

http://www.teologiearad.ro/2017/06/01/premiul-i-si-ii-…e-25-28-mai-2017/

8 iunie 2017

Colocviu național la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad: 195 de ani de Învățământ Teologic la Arad (1822-2017) - „Biserica și Școala" – 140 de ani de istorie și cultură eclesiastică – Revista „Teologia"- 20 de ani de cercetare teologică

În ziua de 8 iunie 2017, la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu se desfășoară Colocviul Național cu tema: 195 de ani de Învățământ Teologic la Arad (1822-2017) - „Biserica și Şcoala"- 140 de ani de istorie și cultură eclesiastică / Revista „Teologia"- 20 de ani de cercetare teologică. Acest Colocviu se desfășoară în contextul împlinirii a 195 de ani de învățământ teologic ortodox la Arad.

Lucrările Colocviului au început de la ora 10.00, în Aula Facultății de Teologie Ortodoxă în prezența Înaltpreasfințitului Părinte Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscop al Aradului, precum și al rectorilor celor două Universități arădene: Prof. Univ. Dr. Ramona Lile, Rectorul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad și Prof. Univ. Dr. Coralia Cotoraci, Rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș", a Domnului Iustin Cionca, Președintele Consiliului Județean Arad și a numeroși profesori de teologie şi istorici.

Cuvântul de deschidere a fost rostit de către decanul Facultății, Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja care a subliniat faptul că anul acesta se împlinesc 195 de ani de la înființarea învățământului teologic la Arad.

Referindu-se la importanța publicației „Biserica și Școala", părintele decan a arătat: „Vorbim de o emblemă care a caracterizat geneza școlii românești pe care o putem așeza în tinda Bisericii. „Biserica și Școala" este publicația eparhială care a ilustrat vreme de 140 de ani viața bisericească și teologică, în această parte de țară. Rolurile acestei publicații au fost multiple: cultural și bisericesc, teologic, educativ-pedagogic și social-național.

Între școală și Biserică a existat și există o relație foarte strânsă, iar noi ca școală teologică, suntem integrați într-o tradiție eclesială pe care o oglindește publicația „Biserica și Școala"." Părintele decan a arătat în continuare faptul că la această manifestare iau parte profesori de teologie de la Sibiu, Oradea, Timișoara și Caransebeș, pentru că Aradul și publicația „Biserica și Școala" a avut legături foarte strânse cu aceste eparhii.

În continuare a fost invitat la cuvânt rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș" din Arad, Prof. Univ. Dr. Coralia Cotoraci, care a subliniat relația strânsă între Vasile Goldiș patronul spiritual al universității private din Arad și Centrul Eparhial din acest oraș.

Prorectorul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, Prof. Univ. Dr. Codruța Stoica a transmis cuvântul de felicitare din partea rectorului

universității prof. univ. dr. Ramona Lile, pentru organizarea acestui eveniment de înaltă ținută teologică și științifică.

Doamna prorector a arătat faptul că aniversăm 140 de ani de cultură eclesiastică și 20 de ani de apariție neîncetată a revistei „Teologia" care are o relevanță deosebită în cercetarea academică la nivelul universității „Aurel Vlaicu".

Preşedintele Consiliului Județean, Domnul Iustin Cionca, a evidențiat faptul că „Aradul duce mai departe tradiția școlii românești, tradiție care începe cu Preparandia de la Arad. Întreaga istorie a orașului nostru, în trecut, dar și în prezent stă pe strânsa relație dintre Biserică și Școală." Domnia sa, a transmis felicitări din partea Consiliului Județean pentru organizarea acestui eveniment cultural și academic.

Ca o încununare a luărilor de cuvânt din deschiderea acestui Colocviu teologic, a urmat cuvântul Întâistătătorului Eparhiei arădene, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu, care a arătat faptul că „este o datorie a conducerii eparhiale să organizeze astfel de întruniri teologice. Publicațiile pe care le punem astăzi în evidență au intrat în conștiința bisericească. După evenimentele din 1989 am căutat să reluăm titlurile vechilor reviste bisericești apărute la Arad: „Biserica și Școala", „Calea Mântuirii", „Catehetul". De asemenea, revista „Teologia" își are meritul ei în peisajul teologiei românești actuale".

Au urmat susținerile referatelor științifice legate de tema acestui Simpozion.

Prima secțiune, desfășurată în plen a cuprins următoarele referate:

Referate în plen: Pr. Acad. Mircea Păcurariu (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu) Începuturile presei bisericești în secolul al XIX-lea; Pr. Lect. Univ. Dr. Vasile Pop (Universitatea de Vest „Vasile Goldiș" Arad) Preocupări didactice și educaționale în paginile publicației eparhiale „Biserica și Școala"; Pr. Lect. Univ. Dr. Marius Florescu (Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Timișoara) „Biserica și Școala" – prezență dinamică și constantă în publicistica religioasă din Mitropolia Banatului; Pr. Prof. Univ. Dr. Dumitru Megheșan (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Oradea) Teologia Logosului în paginile revistei „Biserica și Școala"; Pr. Conf. Univ. Dr. Florin Dobrei (Departamentul de Teologie din Caransebeș) Crâmpeie din trecutul presei noastre bisericești. Foaia arădeană "Biserica și Școala"; Protos. Lect. Univ. Dr. Iustin Popovici (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) Exigențe și perspective ale publicației eparhiale „Biserica și Școala".

După amiaza a urmat susținerea următoarelor referate ale Simpozionului pe două secțiuni, după cum urmează: Secțiunea I "TEOLOGIA", Lect. Univ. Dr. Ciprian Toroczkai (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu) Exigențe ale publicațiilor științifice teologice românești astăzi. O experiență personală; Pr. Prof. Univ. Dr. Constantin Rus (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) Probleme de Drept Bisericesc în paginile revistei „Teologia"; Pr. Prof Univ. Dr. Ioan Tulcan (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) Preocupări de Teologie Dogmatică în revista „Teologia" în perioada 2007-2017; Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) Revista „Teologia" la 20 de ani de existență. Exigențe și perspective editorial-științifice; Pr. Lect. Univ. Dr. Filip Albu (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) Cercetarea teologică ortodoxă românească în mediul virtual. O analiză statistică.

Secțiunea a II a "BISERICA ȘI ȘCOALA", Pr. Lect. Univ. Dr. Gabriel Basa (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) „Biserica și Școala" – factor de cultură și viață a neamului românesc; Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Vlad (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) Activitatea publicistică a Părintelui Demian Tudor în paginile publicației „Biserica și Școala"; Pr. Conf. Univ. Dr. Caius Cuțaru (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad)

Profesorul Vintilă Popescu și lupta pentru afirmarea învățământului teologic arădean reflectată în paginile publicației „Biserica și Școala"; Pr. Conf. Univ. Dr. Lucian Farcașiu (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) Preocupări de Liturgică și Pastorală ale profesorilor Academiei Teologice din Arad reflectate în paginile publicației „Biserica și Școala"; Conf. Univ. Dr. Mircea Buta (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) „Biserica și Școala" – referință muzicală esențială pentru zona din vestul țării; Pr. Lect. Univ. Dr. Stefan Negreanu (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) Teme de Istorie Bisericească în paginile publicației „Biserica și Școala"; Pr. Lect. Univ. drd. Ioan Lazăr (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) Cunoașterea lui Dumnezeu reflectată în paginile revistei „Biserica și Școala"; Arhid. Asist. Univ. drd. Tiberiu Ardelean (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) Problema cântăreților bisericești în perioada interbelică, reflectată în publicația „Biserica și Școala"; Lect. Univ. Dr. Marcel Tang (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad) „Biserica și Școala" și legăturile acesteia cu profesorii teologiei arădene. Acest eveniment academic marchează pe de o parte, rolul pe care publicația eparhială „Biserica și Școala" l-a avut și îl are în teologia și cultura ecleziastică, iar pe de altă parte rolul pe care revista Teologia îl are în contextul cercetării științifice actuale.

Evenimentul punctează nu doar o rememorare istorică a parcursului celor două publicații, ci și exigențele și perspectivele editorial-științifice și misionar-bisericești cu privire la acestea.

http://www.teologiearad.ro/2017/06/09/colocviu-nationa…revista-teologia/

25 iunie 2017

Misiunea Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad în parohia Toc

Duminică, 25 iunie 2017, în duminica a treia după Rusalii, un grup de studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxe din Arad, însoțiți de părintele conf. univ. dr. Lucian Farcașiu și arhid. asist. univ. drd. Tiberiu Ardelean, delegați ai părintelui Decan, pr. prof. univ. dr. Cristinel Ioja, au participat la târnosirea Bisericii Ortodoxe din Toc alături de Întâistătătorul Eparhiei arădene, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu, la invitația părintelui paroh Romulus Francescu.

Studenții teologi au dat răspunsurile liturgice atât la slujba târnosirii bisericii cât și la Dumnezeiasca Liturghie care a urmat slujbei de sfințire, bucurându-i pe credincioșii adunați în număr mare la această sărbătoare a satului, atât din localitate cât și din împrejurimi, iar părinții profesori amintiți s-au alăturat soborului de preoți slujitori.

La sfârșitul Dumnezeieștii Liturghii, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Timotei a apreciat cântarea frumoasă de la strană a tinerilor studenți, mulțumindu-le pentru osteneala pe care au depus-o pentru a veni de la Arad în această parohie, aflată la extremitatea județului.

Aceleași cuvinte de apreciere au fost adresate și de către părintele paroh Romulus Francescu, care a mulțumit părinților profesori care au onorat invitația de a fi prezenți la slujba de sfințire, dar și tinerilor studenți teologi pentru cântarea lor dumnezeiască, cu care au încântat inimile celor prezenți la această sărbătoare a parohiei Toc.

Misiunea aceasta se înscrie în cadrul multiplelor misiuni pe care Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad le organizează în parohiile eparhiei arădene, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu.

http://www.teologiearad.ro/2017/06/26/misiunea-faculta…d-in-parohia-toc/

28 iunie 2017

Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad în misiune la hramul Bisericii din parohia Șilindia

Un grup de studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, însoțiți de părintele conf. univ. dr. Lucian Farcașiu au participat miercuri seara, în ajunul sărbătorii Sfinților Apostoli Petru și Pavel la slujba de hram a parohiei ortodoxe din Șilindia, Protopopiatul Ineu, la invitația părintelui paroh Gabriel Streulea, un fost student și masterand merituos al Facultății noastre de Teologie.

A fost săvârșită slujba Vecerniei cu Litie, înconjurarea Bisericii cu prapori și icoana Sfinților Apostoli și în continuare slujba Utreniei.

Răspunsurile la strană au fost date de grupul de studenți ai Facultății, aceștia bucurându-i pe preoții slujitori și pe credincioșii parohiei prin frumusețea cântărilor interpretate.

La sfârșitul slujbei, părintele conf. univ. dr. Lucian Farcașiu a rostit un cuvânt de învățătură în care s-a referit la personalitățile atât de complexe acelor celor doi Sfinți Apostoli sărbătoriți, subliniind faptul că Biserica Ortodoxă este Biserica ce stă pe temelia propovăduirii apostolice

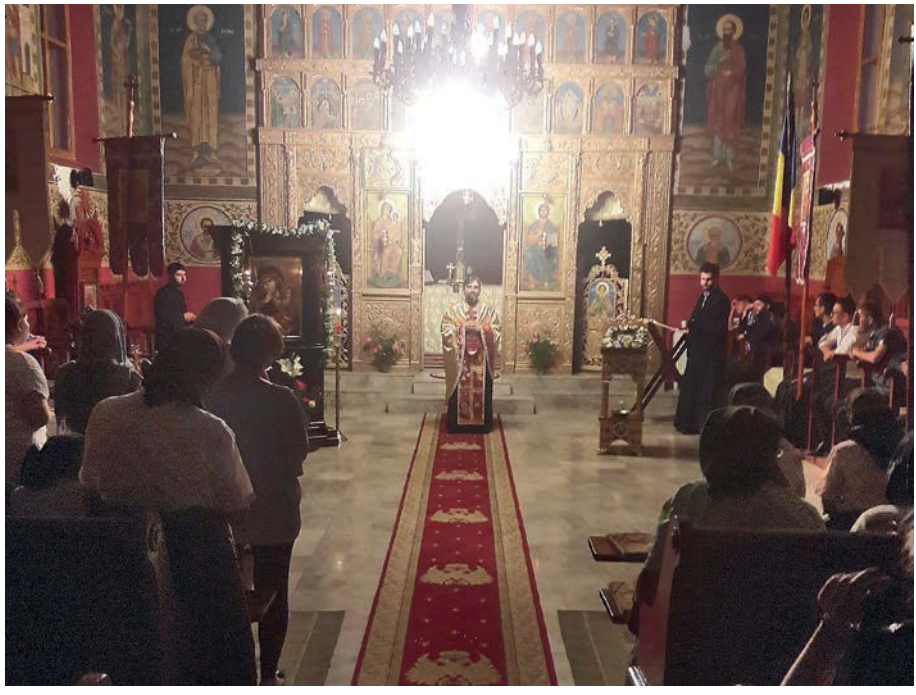

a cuvântului lui Dumnezeu, fapt care ar trebui să îi responsabilizeze și pe credincioșii parohiei ortodoxe din Șilindia, care îi au pe cei doi Apostoli ai Mântuitorului ca ocrotitori și povățuitori pentru viața lor duhovnicească.

La sfârșitul slujbei, părintele paroh Gabriel Streulea le-a mulțumit celor prezenți pentru participarea la slujba de hram, deopotrivă părintelui conf. univ. dr. Lucian Farcașiu și studenților Facultății de Teologie pentru frumusețea slujirii și a cântării.

http://www.teologiearad.ro/2017/07/01/facultatea-de-te...parohia-silindia/

2 iulie 2017

Misiune a Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad în parohia Vinga

Duminica a IV a după Rusalii, în cea de-a doua zi a lui Cuptor a.c., a constituit pentru credincioșii parohiei ortodoxe Vinga, protopopiatul Arad, un moment de sărbătoare specială, căci, la invitația preotului paroh Răzvan Sas, un grup vocal de tineri, studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad, au susținut, printr-o frumoasă cântare de strană, oficierea Sfintei Liturghii.

Împreună cu aceștia a fost prezent și Preacucernicul Părinte Lect. Univ. Dr. Filip Albu. La momentul predicii, Preacucernicia sa a adresat un cuvânt de învățătură în care a evidențiat câteva trăsături importante

ale Evangheliei citite: „pericopa mateiană a vindecării slugii sutașului ne ajută să întrevedem cât este de importantă rugăciunea unora pentru alții. Prin acest exercițiu spiritual se întărește spiritul de comuniune între oameni, ajutându-i pe aceștia să fie cu deschidere unii față de alții, indiferent de statura socială, de rasă, sau de orice altă împărțire discriminatorie. Același pasaj evanghelic ne ajută să înțelegem că în efortul de însănătoșire a trupurilor noastre avem nevoie numai de medicamente prescrise de medici ci și de rugăciune.

Ea ne întărește răbdarea în suferință și ne face să integrăm conștiinței noastre rațiunile duhovnicești ale jertfei de boală prin care trecem noi sau semenii noștri. Prin urmare, e necesar să fim aproape de cei bolnavi cu rugăciunea pe care o săvârșim acasă sau la biserică, manifestându-ne astfel credința în Domnul Iisus Hristos, Doctorul sufletelor și al trupurilor noastre." La finalul slujbei, părintele Filip, împreună cu studenții prezenți au oferit informații privitoare la bunul renume al venerabilei instituții teologice arădene, pe care o reprezintă, precum și câteva date legate de examenul de admitere care va debuta luna aceasta.

http://www.teologiearad.ro/2017/07/03/misiune-a-facult...in-parohia-vinga/

4 iulie 2017

Susținerea examenului de licență la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad - 2017

În ziua de 4 iulie 2017 a debutat, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscop al Aradului, examenul de licență pentru absolvenții promoției 2017, a Facultății de Teologie Ortodoxă "Ilarion V. Felea" din cadrul Universității "Aurel Vlaicu" din Arad. Examenul se desfășoară pe parcursul a două zile, candidații înscriși urmând a susține probe orale la disciplina Teologie Dogmatică, apoi la disciplinele pentru care au optat, încheindu-se cu susținerea lucrărilor de licență în fața Comisiei. Sesiunea de licență se încheie, conform tradiției, cu depunerea jurământului.

În deschiderea examenului, după rostirea rugăciunii, Părintele decan, Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, a mulțumit ÎPS Timotei pentru binecuvântare,

precum și delegatului său, Pcuv. Protos. Lect. Univ. Dr. Iustin Popovici, Consilier cultural eparhial, pentru prezență. Pentru buna desfășurare a examenului, au fost explicate candidaților procedurile reglementate după care se va desfășura acest examen, aceștia fiind felicitați pentru rezultatele obținute pe parcursul studiilor universitare, prin care se prefigurează rezultate la fel de îmbucurătoare și pentru acest examen de licență.

Amintim faptul că, în Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad se organizează acum studii de licență, de masterat și de doctorat în domeniul Teologie, această școală teologică având rădăcini adânci în istoria învățământului arădean și chiar național, ce coboară până în anul 1822. Această bogată și venerabilă tradiție ne onorează și ne obligă, în același timp, la o bună mărturie și misiune a lucrării Domnului Iisus Hristos, prin școala Bisericii Sale.

http://www.teologiearad.ro/2017/07/04/sustinerea-exame…xa-din-arad-2017/

10 iulie 2017

Examenul de disertație la Facultatea de Teologie din Arad, promoția 2017

Absolvenții programelor de studii teologice masterale: Pastorație și viață liturgică, respectiv Doctrină și cultură creștină din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" a Universității „Aurel Vlaicu" din Arad și-au susținut examenul de disertație, în ziua de 10 iulie 2017. Astfel, la acest examen s-au înscris 21 de candidați, examinarea constând din prezentarea lucrărilor pregătite sub coordonarea părinților profesori. La final candidații au depus jurământul în capela Facultății.

După citirea catalogului și a rezultatelor obținute, părintele Decan, Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja i-a felicita pe absolvenți, arătând că „suntem bucuroși pentru faptul că astăzi încheie o nouă promoție de absolvenți ai studiilor masterale, organizate de către Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad, încununându-vă parcursul academic cu susținerea unor lucrări de disertație care evocă preocuparea voastră pentru o cercetare riguroasă și aplicată pe problematici diverse din aria teologiei Bisericii. În acord cu viziunea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Timotei Seviciu, ca cel care cu atâta dragoste de părinte ne păstorește pe toți și prin rugăciunile căruia fiecare dintre noi rămânem în spiritul tradiției noastre apostolice, căruia îi și mulțumim pentru tot sprijinul arătat, reiterăm preocuparea noastră întru creșterea actului

academic, formativ și informativ, tocmai pentru ca absolvenții noștri să poată răspunde provocărilor lumii, un răspuns care să fie în acord cu Evanghelia Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cea care este propovăduită și trăită în Biserica noastră. Prin urmare, dați mărturie bună despre această zestre spirituală pe care părinții profesori s-au străduit să o transmită, făcându-vă ambasadorii noștri în locurile pe unde veți merge".

http://www.teologiearad.ro/2017/07/11/examenul-de-dise…ad-promotia-2017/

19 iulie 2017

Un nou cadru didactic pentru Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad

În ziua de 19 iulie 2017 a avut loc concursul pentru ocuparea postului de lector universitar la disciplina Patrologie și literatură post-patristică, Limba greacă biblică și patristică și Istoria învățământului teologic ortodox din Arad din Statul de funcțiuni al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad. La acest concurs s-a înscris un singur candidat: dr. Marcel Tang. Comisia de examinare a fost formată din Pr. Prof. Dr. Univ. Cristinel Ioja (Preşedinte), Pr. Prof. Univ. Dr. Vasile Vlad, Pr. Conf. Univ. Dr. Lucian Farcaşiu, Pr. Lect. Univ. Dr. Gabriel Basa şi Pr. Lect. Univ. Dr. Ştefan Negreanu.

Conform metodologiei de concurs, a avut loc susținerea unei prelegeri publice de către candidat, selectată de Comisie, cu titlul: Contextul istoric al convocării Sinodului II Ecumenic și contribuția Sfântului Grigorie Teologul. Această prelegere, care a durat 45 de minute, a fost urmată de întrebări și răspunsuri cu referire la tema expusă. După aceasta, în prezența Comisiei de examinare, a Înaltpreasfințitului Părinte dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, a Preasfințitul Părinte dr. Emilian Crișanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului, precum și a cadrelor didactice și a numeroși studenți din Facultatea de Teologie, candidatul a susținut Planul de dezvoltare a carierei academice. În cadrul acestei secțiuni a examenului, candidatul a prezentat cele mai importante contribuții științifice realizate până la această dată, concretizate în cărți de unic autor și o carte în colaborare, precum și studii, articole și alte diverse contribuții academice.

Președintele comisiei, Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, a salutat prezența celor doi ierarhi, evocând bucuria cadrelor didactice pentru acest bun prilej prin care, în continuarea manifestărilor bisericești din zilele precedente, dedicate instalării și aniversării onomastice a noului Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Aradului, Preasfințitul Dr. Emilian Crișanul, a putut fi realizată acum o întâlnire și în context academic. Părintele Decan a făcut o sintetică prezentare a Facultății din punct de vedere academic-științific și misionar-cultural, evidențiind rolul Înaltpreasfințitului Părinte Timotei în dezvoltarea Facultății și transmițând salut de bun venit noului ierarh din partea corpului academic.

Domnul candidat, Dr. Marcel Tang și-a prezentat contribuțiile științifice realizate și a creionat perspectivele cercetării pentru viitor, precum și modul în care va înțelege să-și desfășoare activitatea didactică și formativă în Facultatea de Teologie din Arad. A urmat sesiunea de întrebări din partea Comisiei, precum și alte aprecieri din sală cu privire la temele dezbătute și la modul în care candidatul și-a prezentat perspectivele cercetării și ale activității didactice. Primul dintre vorbitori a fost Înaltpreasfințitul Timotei, Arhiepiscopul Aradului, care a mulțumit candidatului pentru frumoasa expunere și pentru toată activitatea depusă până acum, atât ca profesor de religie în cadrul Preparandiei arădene, cât și ca protopsalt al Catedralei Vechi, recomandându-i câteva direcții teologice de urmat în preocupările sale viitoare.

Preasfințitul Părinte Episcop-vicar Emilian Crișanul a mulțumit corpului profesoral pentru primire și a felicitat pe candidat.

După încheierea sesiunii de întrebări și răspunsuri, Comisia a apreciat cu notă maximă prestația academică și întreaga activitate de până acum a domnului dr. Marcel Tang, președintele Comisiei felicitându-l pentru susținerea cu succes a acestui concurs, urmând ca, pe baza validării acestor rezultate să devină, începând cu noul an universitar, cadru didactic titular al Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad. În același context, părintele decan Cristinel Ioja și-a exprimat speranța că și prin această nouă însuflețire a corpului academic, prestigiul acestei școli teologice răspunde provocărilor și exigențelor educațional-formative și misionar-apologetice prezente și viitoare.

http://www.teologiearad.ro/2017/07/19/un-nou-cadru-did…rtodoxa-din-arad/

26 septembrie 2017

Două susțineri de teze doctorale la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad

În ziua de 26 septembrie a.c., doi absolvenți ai Școlii doctorale din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea", Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, și-au prezentat cercetările lor în fața comisiilor de doctorat, de față fiind și Înaltpreasfințitul dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, alături de care s-a aflat și preacuviosul protos. dr. Iustin Popovici, consilier cultural. Din aceste Comisii au făcut parte preotul profesor

Constantin Rus (Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad), în calitate de președinte, preotul profesor Ștefan Buchiu (Universitatea din București), preotul profesor Dumitru Megheșan (Universitatea din Oradea), precum și preotul profesor Cristinel Ioja (Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad), în calitate de membri.

Prima lucrare a fost prezentată de către preotul Achim Alin Nicușor a abordat tema: „Ontologie si personalism în teologia părintelui Dumitru Stăniloae si a profesorului Christos Yannaras", teză elaborată sub coordonarea preotului profesor Ioan Tulcan.

Din prezentarea susținută în fața comisiei am reținut următoarele: „Lucrarea intitulată Ontologie și Personalism în teologia părintelui Dumitru Stăniloae și a profesorului Christos Yannaras, își propune să evidențieze modul în care au fost percepuți termenii de ontologie și persoană la începutul secolului al XX-lea, în Biserică, și nu numai, și evoluția înțelesului acestor termeni, pe baza mișcărilor sociale, culturale și teologice din prima jumătate a secolului respectiv. Analiza acestei evoluții terminologice, ca sens, nu se dorește a fi una istorică, ci mai ales una dogmatică, însă nu se poate face abstracție, pentru o mai bună înțelegere, nici de situația istorică și mișcările culturale specifice timpului respectiv. În lumina celor prezentate în lucrare, se dorește expunerea cât mai exactă a situației nefavorabile vieții duhovnicești din Biserică în general, dat fiind faptul existenței unor influențe nefaste care erau integrate în viața Bisericii, atât la nivel academic, cât și la nivelul vieții duhovnicești personale".

A doua lucrare a fost prezentată de preotul Ioan Lazăr care a abordat tema: „Gnoseologia ortodoxă ca experiență a lui Hristos cel înviat, în textele liturgice ale Penticostarului", teză elaborată sub coordonarea preotului profesor Ioan Tulcan.

Din prezentarea susținută în fața comisiei am reținut următoarele: „Lucrarea de față urmărește să scoată în evidență experiența cunoașterii lui Dumnezeu, prezentată în imnele liturgice ale Penticostarului, fiind o cercetare interdisciplinară care îmbină Teologia Dogmatică cu Teologia Liturgică și cu Teologia Mistică. În Ortodoxie, credinciosul a văzut în cultul Bisericii mai înainte de toate un mijloc de sfințire și de mântuire a sufletului. Adevărurile de credință învățate din imnele liturgice devin îndrumare de viață duhovnicească. Mărturisirea adevărului de credință prin imnele bisericii, face ca el să devină doxologie, și pregătește sufletul pentru întâlnirea cu Dumnezeu. Măreția slujbelor, mai ales la sărbătoarea Învierii Domnului, copleșește sufletul și trezește dorul după Dumnezeu. Imnografii redau prin imnele Penticostarului împrejurările învierii precum și mesianitatea și dumnezeirea Mântuitorului Hristos. Relația dintre dogmă, cult și cunoaștere presupune este o relație de susținerea reciprocă, în folosul mântuirii credincioșilor care participă la Penticostar. Dogmele au fost mai întâi adevăruri revelate care apoi au fost formulate de către Sinoadele Bisericii, sub inspirația Duhului Sfânt. Dogmele se întemeiază pe Sfânta Scriptură și pe Tradiția dumnezeiască, dar sunt definite și formulate de Biserică".

În urma sesiunii de întrebări și răspunsuri, realizată cu fiecare candidat în parte, Comisia le-a acordat titlul de doctor, ceremonia fiind împlinită și cu depunerea jurământului.

În cuvântul Său, Înaltpreasfintul Arhiepiscop Timotei a subliniat importanța temelor tratate, în aceste teze de doctorat, atât pentru teologia actuală, cât și pentru viața Bisericii, fapt pentru care i-a felicitat pe candidați, dorindu-le mult spor în viitoarea activitate pastoral-misionară.

Părintele decan, profesorul Cristinel Ioja, a adresat un cuvânt de mulțumire Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Timotei, pentru prezența și susținerea Sa arătată față de această instituție teologică a Bisericii. De asemenea, le-a mulțumit și membrilor Comisiei pentru prezență, evocând faptul că obținerea titlului de doctor de către preotul Ioan Lazăr, în calitatea sa de duhovnic al Facultății, sporește calitatea academică a corpului profesoral din școala teologică arădeană.

După aceasta, Înaltpreasfințitul Părinte Timotei, însoțit de protos. dr. Iustin Popovici, consilier cultural, pr. Octavian Blaj, consilier economic și arhid. Tiberiu Ardelean, inspector bisericesc, a vizitat șantierul de pregătire a picturii la biserica studențească din incinta Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad pentru a da îndemnurile necesare pentru bunul mers al acestor lucrări.

http://www.teologiearad.ro/2017/09/27/doua-sustineri-d...rtodoxa-din-arad/

30 septembrie - 2 octombrie 2017

Deschiderea noului an universitar 2017-2018 la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad

În zilele de 30 septembrie și 2 octombrie 2017 au avut loc festivitățile dedicate începutului noului an universitar 2017-2018 pentru studenții și cadrele didactice ale Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din cadrul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad.

Astfel, în ziua de 30 septembrie, cu binecuvântarea și în prezența Înaltpreasfințitului Părinte dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, a Preasfințitului Episcop-Vicar dr. Emilian Crișanul, a rectorilor Universităților arădene, a reprezentanților instituțiilor centrale și locale, prezenți în aula magna a Universității „Aurel Vlaicu", a fost declarat deschis noul an universitar.

În cuvântul rostit cu acest prilej, ÎPS Sa a amintit de legătura dintre Școală și Biserică, legătură întărită și de faptul că debutul anului universitar este apropiat ca timp de începutul anului bisericesc, această tradiție bisericească trimițând către momentul creației universului de către Dumnezeu: „Așa înțelegem faptul că întreg efortul întru cunoaștere, implicat profund în actul academic, trebuie pus sub binecuvântarea Celui de Sus, tocmai pentru ca acest demers gnoseologic să tindă mereu spre desăvârșire, încât omul se arată a fi aici în împreună lucrare cu Creatorul Însuși. Spre aceste înălțimi ne cheamă însuși patronul spiritual al acestei Universități, pionierul aviației, Aurel Vlaicu". În continuare, Înaltpreasfințitul Timotei a salutat acest nou început, care dă speranțe frumoase pentru viitor, având în vedere performanțele demonstrate în trecut, atât pe plan național cât și internațional.

Ziua de luni, 2 octombrie a debutat cu oficierea Sfintei Liturghii în Catedrala Veche a cetății, din sobor făcând parte Preasfințitul Părinte dr. Emilian Crișanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Aradului și părinții profesori, alături de care s-au aflat studenții și ostenitorii instituției teologice arădene. La finalul slujbei, părintele decan, Prof. dr. Cristinel Ioja, a mulțumit Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Timotei, cât și Preasfințitului Părinte Emilian Crișanul, pentru binecuvântări și pentru întregul sprijin acordat școlii teologice, arătând că începutul noului an s-a făcut, pentru a 26-a oară, sub auspiciile Sfintei Liturghii, ceea ce arată că întreg corpul profesoral cât și studenții acestei facultăți se integrează în spiritul Tradiției Patristice, prin care suntem toți chemați a-L mărturisi pe Hristos și Evanghelia Sa într-o lume secularizată plină de provocări, fiind întru ascultare fiască față de ierarhia bisericească.

În încheiere, Preasfințitul Emilian a adresat cuvântul de binecuvântare din partea Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Dr. Timotei, exprimându-și, la rându-i bucuria și onoarea de a face parte din acest corp profesoral, îndemnându-i pe cei prezenți a-l lua ca model de mărturisire a lui Hristos, pe patronul spiritual al Facultății de Teologie din Arad, preotul martir Ilarion V. Felea.

http://www.teologiearad.ro/2017/10/02/deschiderea-noul…rtodoxa-din-arad/

4 octombrie 2017

Colegiul Decanilor Facultăților de Teologie din Patriarhia Română la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova.

În ziua de 4 octombrie 2017, Părintele decan, Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, însoțit de Pr. Lect. Univ. Dr. Filip Albu, în calitate de reprezentanți ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad, au participat la manifestările organizate de Facultatea de Teologie Ortodoxă din Craiova, dedicate aniversării a 25 de ani de existență a acestei instituții, înglobate în cadrul simpozionului internațional intitulat "Facultatea de Teologie: statut academic și misiune eclesială".

Cei doi reprezentanți și-au prezentat referatele pregătite în fața auditorului prezent. Astfel, Părintele profesor Cristinel Ioja a prezentat tema: Specificul Teologiei ortodoxe în Universitate: metodă, identitate,

deschidere dialogică, sfinția sa subliniind aici câteva accente: a). identitatea eclesială a Teologiei; b). Teologia dinamică în interiorul Tradiției; metoda experimental-rațională; c). metoda selectiv-apologetică a Teologiei; d). relevanța Teologiei Ortodoxe între celelalte științe; e). dimensiunea formativ-duhovnicească a Teologiei Ortodoxe.

La rândul său, Părintele Filip Albu a prezentat referatul intitulat: Coordonate ale propovăduirii Evangheliei lui Hristos în contextul academic actual, oferind câteva accente referitoare la oportunitățile și limitele prezenței acestei discipline practice în cadrul disciplinelor teologice predate în sistemul universitar.

În cadrul programului a fost integrată și întrunirea ordinară a Colegiului decanilor Facultăților de Teologie Ortodoxă din Patriarhia Română, unde s-au dezbătut probleme curente ale activităților didactice, de cercetare și administrative care se desfășoară în cadrul facultăților de teologie ortodoxă, insistându-se pe respectarea cadrului legislativ și regulamentar-canonic, prin care se consolidează statutul învățământului teologic, atât în cadrul instituției universitare cât și în cadrul Bisericii.

http://www.teologiearad.ro/2017/10/05/prezenta-a-facul…doxa-din-craiova/

8 octombrie 2017

Misiunea Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad în parohia Bochia, protopopiatul Ineu

Duminică, 8 octombrie 2017, în duminica a 20-a după Rusalii, un grup de studenți și absolvenți ai Facultății de Teologie Ortodoxe din Arad, însoțiți de Părintele Conf. Univ. Dr. Lucian Farcașiu și Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean, au participat la târnosirea noii Biserici Ortodoxe din parohia Bochia, protopopiatul Ineu, alături de Întâistătătorul Eparhiei arădene, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu, la invitația părintelui paroh Radu-Petrică Bele.

Grupul coral format din studenți și absolvenți teologi au dat răspunsurile liturgice atât la slujba târnosirii bisericii cât și la Dumnezeiasca Liturghie, care a urmat slujbei de sfințire, bucurându-i pe credincioșii adunați în număr foarte mare la această sărbătoare a satului, atât din localitate cât și din împrejurimi, iar părinții profesori amintiți s-au alăturat soborului de preoți slujitori.

La sfârșitul Dumnezeieștii Liturghii, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Timotei a apreciat cântarea frumoasă de la strană a tinerilor teologi, mulțumindu-le pentru osteneala pe care au depus-o pentru a veni de la Arad în această parohie.

Misiunea aceasta se înscrie în cadrul acțiunilor pe care Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad le organizează în parohiile eparhiei arădene,

cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu.

http://www.teologiearad.ro/2017/10/10/misiunea-faculta…otopopiatul-ineu/

15 octombrie 2017

Misiunea Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad în parohia Petriș, protopopiatul Lipova

Duminică, 15 octombrie 2017, în duminica a 21-a după Rusalii, un grup de studenți și absolvenți ai Facultății de Teologie Ortodoxe din Arad, însoțiți de părintele conf. univ. dr. Lucian Farcașiu și arhid. asist. univ. drd. Tiberiu Ardelean, au participat la binecuvântarea lucrărilor de înnoire a Bisericii Ortodoxe din parohia Petriș, protopopiatul Lipova, alături de Întâistătătorul eparhiei arădene, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu, la invitația părintelui paroh Ștefan Liviu Dimitriu.

Grupul coral format din studenți și absolvenți teologi au dat răspunsurile liturgice atât la slujba binecuvântării lucrărilor de înnoire a sfântului locaș, cât și la slujba Dumnezeieștii Liturghii, bucurându-i pe credincioșii adunați în număr mare la această bucurie a parohiei lor. Părinții profesori amintiți s-au alăturat soborului de preoți slujitori.

La sfârșitul Dumnezeieștii Liturghii, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Timotei a apreciat cântarea frumoasă de la strană a tinerilor

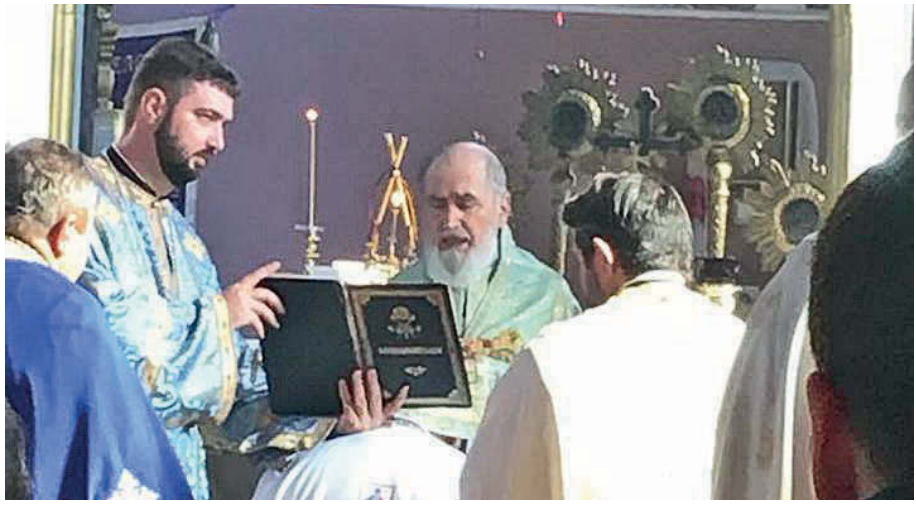

teologi, mulțumindu-le pentru osteneala pe care au depus-o pentru a veni de la Arad în această parohie.

Misiunea aceasta se înscrie în cadrul acțiunilor pe care Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad le organizează în parohiile eparhiei arădene, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu.

http://www.teologiearad.ro/2017/10/17/misiunea-faculta…opopiatul-lipova/

18-19 octombrie 2017

Decanii Facultăților de Teologie din România în vizită la Bruxelles și la Universitatea din Louvain

Decanii facultăților de teologie ortodoxă din Patriarhia Română s-au aflat în perioada 18-19 octombrie 2017 în Belgia. Ei au vizitat instituțiile europene de la Bruxelles și Universitatea din Louvain.

Vizita membrilor Colegiului Decanilor Facultăților de Teologie Ortodoxă din România a fost organizată de Reprezentanța Patriarhiei Române pe lângă instituțiile europene în colaborare cu Facultatea de Teologie din București.

În prima zi, decanii au vizitat șantierul Bisericii Sfântul Nicolae din Bruxelles. În continuare, la Parlamentul European, deputații români le-au

prezentat modul de funcționare al instituțiilor europene, dar și problemele cu care se confruntă Europa în acest moment.

Pr. Prof. Univ. Dr. Ștefan Buchiu, decanul Facultății de Teologie din București, a spus că România este reprezentată substanțial în Parlamentul European.

Parlamentarii noștri ne-au făcut cunoscut că sunt apărate valorile culturale și religioase ale României. Se pune accentul pe solidaritatea națiunilor europene, pe modul în care ele pot găsi soluții la problemele secolului XXI. A fost o experiență interesantă și vom împărtăși aceste impresii favorabile studenților, a declarat decanul Facultății de Teologie Ortodoxă Justinian Patriarhul din București pentru Trinitas TV.

Pr. Prof. Univ. Dr. Ion Vicovan, decanul Facultății de Teologie din Iași a subliniat că prezența decanilor la Bruxelles arată importanța Bisericii și a teologiei ortodoxe în cadrul țării și în cadrul Uniunii Europene.

Biserica și Teologia sunt factori importanți care nu pot fi și nu trebuie trecuți cu vederea, o voce care ar trebui să fie luată în seamă, a adăugat decanul Facultății de Teologie Ortodoxă Dumitru Stăniloae din Iași.

Delegația s-a întâlnit și cu membrii Comitetului Reprezentanților Bisericilor Ortodoxe pe lângă Uniunea Europeană (CROCEU). Aceștia i-au informat pe profesorii români asupra activității lor în capitala europeană și asupra întâlnirii CROCEU care a avut loc la Moscova în perioada 6-9 octombrie 2017.

În a doua zi, decanii s-au deplasat în vechiul oraș universitar Louvain, unde au vizitat biblioteca universității și carillon-ul (grup de clopote) din turnul acesteia.

Profesorii au avut o întrevedere cu reprezentanții Facultății de Teologie Romano-Catolică, în cadrul căreia s-a discutat despre intensificarea relațiilor cu facultățile noastre și despre organizarea unor manifestări științifice.

http://www.teologiearad.ro/2017/10/22/decanii-facultat…ita-la-bruxelles/

30 octombrie

Facultatea de Teologie Ortodoxă în parteneriat cu școlile arădene

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad a fost luni, 30 octombrie, gazdă pentru elevii clasei a VII-a A de la Colegiul Național „Preparandia Dimitrie Țichindeal" din Arad, care au vizitat această veche instituție de cultură teologică în cadrul „Săptămânii altfel", însoțiți de dascălul lor de Religie, Prof. Flavius Lazăr, în cadrul parteneriatului încheiat între Universitatea „Aurel Vlaicu", în cadrul căreia funcționează Facultatea de Teologie Ortodoxă și Colegiul Național „Preparandia Dimitrie Țichindeal".

La sosirea în instituție, elevii au fost întâmpinați de părinții profesori ai Facultății, fiind conduși în Sala Festivă, unde Părintele Decan al Facultății, Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja le-a adresat câteva cuvinte de bun-venit. În aceeași aulă, Părintele Lect. Dr. Nicolae Tang le-a făcut o scurtă prezentare a istoricului acestei instituții de învățământ teologic, de la începuturile

ei, până în prezent, referindu-se și la legăturile strânse pe care Institutul Teologic le-a avut cu Preparandia arădeană. A urmat mai apoi prezentarea galeriei de fotografii din Sala festivă cu foștii dascăli ai acestei instituții, de la întemeierea ei, până în prezent.

Elevii Colegiului Pedagogic au vizitat mai apoi sub îndrumarea părintelui Conf. Dr. Lucian Farcașiu celelalte săli ale Facultății: sala de miniconferințe, sala de lectură, sala Duhovnicului, precum și Biblioteca, aflată la mansarda clădirii, primind lămuririle necesare și fiindu-le prezentate colecțiile de reviste bisericești din țară și străinătate din incinta bibliotecii, colecțiile de publicații ale Facultății, cărțile de patrimoniu, precum și întreg cuprinsul bibliotecii, într-o prezentare generoasă.

La plecarea din Facultate, elevii Preparandiei arădene au vizitat și Paraclisul din lemn precum și întregul ansamblu din curtea instituției, punând întrebări și primind răspunsuri pertinente la toate căutările lor de natură religioasă. Elevii au primit și o carte de învățături ortodoxe, scrisă pe înțelesul lor.

http://www.teologiearad.ro/2017/11/01/vizita-elevilor-...v-felea-din-arad/

1-5 noiembrie

Simpozionul național interdisciplinar: Adevăr, Cunoaștere, Credință

În perioada 1-5 noiembrie, la Facultatea de Teologie „Ilarion V. Felea" din Arad, se desfășoară Simpozionul național interdisciplinar Adevăr, Cunoaștere, Credință – perspective științifice, filosofice și teologice, ajuns la a VI-a ediție și reunind anul acesta specialiști din cinci centre universitare București, Iași, Cluj, Timișoara și Arad.

Organizarea și desfășurarea acestui simpozion are loc cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, prin purtarea de grijă a Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Timotei, cu sprijinul autorităților locale și județene, al conducerii Universității „Aurel Vlaicu" din Arad și cu implicarea Directorilor Centrelor de Cercetare din Universitatea București, Universitatea „Al. Ioan Cuza" din Iași și Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad.

Simpozionul a debutat joi, 2 noiembrie 2017, la ora 9, cu oficierea unui Tedeum în capela facultății, de către IPS Timotei Arhiepiscopul Aradului, alături de Pr. Prof. Univ. Dr. Ștefan Buchiu, Decanul Facultății de Teolgoie din București și de Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății de Teologie din Arad. La acesastă slujbă au fost prezenți participanții la simpozion, cadrele și studenții Facultății de Teologie din Arad.

În continuare, în aula facultății, a avut loc deschiderea festivă a simpozionului prin citirea mesajului PF Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, de către Dl. Conf. Dr. Adrian Lemeni, Directorul Centrului de Dialog și Cercetare în Teologie, Filozofie și Știință al Universității din București. După citirea mesajului au urmat alocuțiuni din partea Doamnei Prof. Univ. Dr. Ramona Lile, Rectorul Universității „Aurel Vlaicu" din Arad, Domnului Jurist Dr. Iustin Cionca, Președintele Consiliului Județean Arad, Domnului Ing. Dr. Gheorghe Falcă, Primarul Municipiului Arad, Domnului Conf. Univ. Dr. Adrian Lemeni, Diac. Lect. Univ. Dr. Sorin Mihalache și Pr. Prof. Univ. Dr. Ștefan Buchiu.

În încheiere, ÎPS Timotei Arhiepiscopul Aradului a rostit un cuvânt în care a evidențiat importanța desfășurării unui astfel de dialog, organizat la Facultatea de Teologie din Arad, în ajunul centenarului Marii Uniri, în contextul în care Aradul a fost un puct de referință în structura țării. La fel, a amintit marile peronalități arădene care au luptat pentru idealul național,

cum ar fi Dimitrie Țichindeal și Moise Nicoară, precum și alte personalități care au avut legătură cu Aradul, precum Gheorghe Lazăr. Deasemenea, a aminiti că împlinirea a 10 ani de dialog interdisciplinar coincide cu împlinirea a 10 ani de patriarhat a PF Părinte Daniel care este inițiatorul acestui gen de dialog în mediul academic românesc.

Tot în cadrul sesiunii de deschidere a avut loc un moment festiv constând în conferirea Diplomei de excelență și Placheta „Aurel Vlaicu", de către Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pentru inițierea, implementarea și dezvoltarea dialogului dintre Teologie-Filosofie-Știință în România. Aceeași distincție a fost conferită și Dl. Conf. Dr. Adrian Lemeni, pentru implementarea și dezvoltarea dialogului dintre Teologie-Filosofie-Știință în România; Părintelui Diac. Lect. Univ. Dr. Sorin Mihalache, pentru implementarea și dezvoltarea dialogului dintre Teologie-Filosofie-Știință în România; Părintelui Prof. Univ. Dr. Ștefan Buchiu, pentru dezvoltarea Teologiei Dogmatice Ortodoxe în România.

Părintele Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății de Teologie din Arad, în calitate de gazdă, a moderat deschiderea festivă a simpozionului. În cuvântul de bun venit adresat invitaților, oficialităților și participanților, Preacucernicia sa a precizat că „anul trecut, Facultatea de Teologie din Arad a aniversat 25 de ani de existență în Universitate, ea continuând

Tradiția teologică din partea de vest a României care își are începuturile într-un mod organizat în anul 1812 și 1822. Una dintre exigențele ființării unei Facultăți de Teologie în Universitate, pe lângă vocația eclezială este interdisciplinaritatea. De aceea, Dialogul dintre Știință, Filosofie și Teologie pe care-l găzduim în aceste zile reprezintă, pe de o parte, o provocare pe care ne-am asumat-o cu responsabilitate, iar pe de altă parte, o onoare și un exercițiu formidabil de deschidere dialogică spre alte domenii ale cunoașterii".

După o scurtă pauză au urmate cele două sesiuni în plen. Prima sesiune a fost moderată de către Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății de Teologie din Arad. În această sesiune au conferențiat: Prof. Univ. Dr. Mircea Dumitru (Membru corespondent al Academiei Române și Rectorul Universității din București) cu tema: Argumentul ontologic goedelian și Conf. Dr. Adrian Lemeni (Directorul Centrului de Dialog și Cercetare în Teologie, Filozofie și Știință al Universității din București) cu tema: Adevăr și demonstrație. De la formularea teoremelor de incompletitudine ale lui Godel la cunoașterea prin credință ca vedere mai presus de orice înțelegere.

Sesiunea a doua a fost moderată de către Prof. Univ. Dr. Mircea Dumitru și a avut ca referenți pe Cercetător gr. I Dr. Ștefan Cârstea (Institutul de Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei" din București) cu tema: Pot fi „deduse" principiile fizicii clasice din cele 10 porunci?și Diac. Lect. Univ. Dr. Sorin Mihalache (Directorul Centrului de Cercetare Interdisciplinară

în Religie, Filozofie și Știință al Universității „Al. I. Cuza" din Iași) cu tema: Scara ireductibilităților. De la cosmologie la neuroștiințe. Despre câteva dificultăți în abordările științifice ale lumii fizice și relevanța lor în problema cunoașterii și a adevărului. O perspectivă a teologie creștine.

Coordonatele pe care se desfășoară acest dialog interdisciplinar sunt: a) deschiderea și conlucrarea prin dialog și proiecte concrete între reprezentanții mai multor domenii ale cunoașterii; b) cultivarea unei conștiințe a dialogului prin depășirea pozițiilor ideologice și auto-suficiente care au marcat semnificativ istoria modernă a umanității; c) angajarea dimensiunii mărturisitoare a teologiei ortodoxe și a metodei paradoxale în cunoaștere, fundamentată pe ethosul și Tradiția dogmatică și experimentală a Bisericii; d) construcția unui cadru viabil de conlucrare între Biserică și Universități pe teme actuale care privesc omul și cosmosul; e) iradierea concluziilor dialogului în mediul academic și societatea actuală în vederea unei cunoașteri integrale.

În prezența Înaltpreasfințitul Părinte dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, a coordonatorilor acestui proiect: Pr. Prof. Univ. dr. Cristinel Ioja, Conf. Univ. dr. Adrian Lemeni și a Diac. Lect. Univ. dr. Sorin Mihalache, participanții la Simpozion au formulat concluziile finale degajate în urma referatelor și a discuțiilor purtate.

Între elementele care evidențiază necesitatea dialogului dintre teologie, filosofie și știință în spațiul românesc actual, s-au evidențiat de către participanți următoarele: „descoperirile din domeniul fizicii, medicinei, dar și din alte domenii conexe și strânsa lor corelație cu datele regăsite în teologia și spiritualitatea ortodoxă; necesitatea dialogului dintre teologie, filosofie și știință întrucât evidențiază convergențe relevante pentru toți cei interesați să realizeze o cunoaștere integrativă; necesitatea abordărilor apologetice într-o lume globalizată și secularizată; existența unor locuri de convergentă unde se întâlnesc gândirea patristică bazată pe Revelație, reflexia filosofică și descoperirile recente ale științelor; existența unor abordări scientiste, sceptice, unilaterale, a unor teme unilaterale, prezente în mass-media și în spațiul academic, care își revendică apartenența la dialogul dintre teologie, filosofie și știință; o mai bună corelare a obiectivelor cercetării specifice fiecărui domeniu cu nevoiele de stringente ale omului și cu viața creștină".

Totodată, aceștia și-au exprimat bucuria și mulțumirea pentru buna organizare a manifestării, ambientul academic creat fiind unul propice pentru desfășurarea lucrărilor simpozionului.

În încheiere, ÎPS Arhiepiscop Timotei a mulțumit, mai întâi, Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, pentru promovarea dialogului dintre Teologie, Filosofie și Știință, în partea de vest a țării și a apreciat contribuția participanților, precum și rolul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad în organizarea acestui eveniment academic de anvergură și cu multiple reverberații, nu doar pentru mediul teologic-bisericesc.

Programul manifestărilor s-a încheiat cu vizitarea unor obiective cultural-bisericești din Arhiepiscopia Aradului, pentru ziua de duminică 5 noiembrie fiind prevăzută participarea la slujba Sfintei Liturghii oficiată în Catedrala veche a municipiului Arad.

http://www.teologiearad.ro/2017/11/03/simpozionul-nati…oastere-credinta/

9 Noiembrie 2017

Revederea la 20 de ani a absolvenților Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad – promoția 1997

În după-amiaza zilei de 9 Noiembrie 2017, în prezența Înaltpreasfințitului Părinte Timotei Seviciu, Arhiepiscop al Aradului și a Preasfințitului Părinte Sofronie Drincec, Episcopul Oradiei, Catedrala istorică a Aradului și Facultatea de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad au găzduit revederea de 20 de ani a promoției anului 1997.

Programul a debutat cu oficierea slujbei de Tedeum și a parastasului pentru profesorii și absolvenții care au adormit în răstimpul celor 20 de ani, slujbe săvârșite sub protia Preacuviosului părinte Constantin Timiș, vicar administrativ al Episcopiei Caransebeșului. La finalul sfintelor slujbe, din partea absolvenților a vorbit părintele Daniel Alic, care a adresat cuvinte de mulțumire Înaltpreasfințitului Părinte Timotei și părinților profesori pentru toată jertfa depusă întru formarea studenților acestei promoții, evocând și emoția revederii la două decenii de la încheierea studiilor.

Apoi, Înaltpreasfințitul Părinte Timotei a salutat prezența Preasfințitului Părinte Episcop Sofronie al Oradiei și a absolvenților la această frumoasă aniversare făcând cinste instituției academice teologice arădene prin tot ceea ce au îndeplinit fiecare dintre ei până acum. ÎPS Sa a subliniat și faptul că „această școală teologică își continuă și acum același parcurs ascendent prin multiplele activități prin care aduce reale contribuții cercetării teologice precum și Bisericii".

Manifestările au continuat în Aula facultății, cu susținerea cursului festiv, disertația aparținând părintelui profesor Ioan Tulcan. În preambul, acesta a salutat această revedere, remarcând, în cuvinte de apreciere, onoarea pe care școala teologică arădeană o primește prin această generație specială, între care se numără Preasfințitul Părinte Episcop Sofronie, precum și mulți preoți cu responsabilități speciale în cadrul Bisericii.

Disertația preacuceniciei sale a abordat tema: Relația dintre Teologie, Parohie și Școală, reținându-se câteva idei principale: „Teologia este nu numai a vorbi despre Dumnezeu ci, mai ales, a vorbi cu El. Tocmai de aici derivă o realitate profundă care ne ajută să rămânem mereu autentici, iar de aici decurge și resursa de înnoire și vitalitate pentru viața pastorală a Bisericii, cea care se confruntă acum cu multiple provocări venite din partea unei societăți secularizate".

Apoi, a urmat, citirea catalogului, cei prezenți evocând câteva repere mai importante petrecute în viața lor profesională și familială de la finalizarea studiilor și până în momentul de față, aducând fiecare cuvinte de mulțumire dascălilor care i-au format.

Un cuvânt special a fost adresat de PS Episcop Sofronie care a mulțumit colegilor săi de generație pentru această revedere și pentru frumoasele cuvinte auzite de la aceștia, în care se văd „semințele semănate de profesorii acestei școli în sufletele noastre, acum două decenii, care au rodit frumos atât în via Bisericii cât și în viețile lor".

În final, părintele decan, părintele profesor Cristinel Ioja a salutat pe cei prezenți prin cuvintele „Bine ați revenit acasă", arătând că „această revedere are o relevanță specială pentru fiecare din cei prezenți deoarece prin ea, se dă mărturie despre paternitatea spirituală specială, aceea care i-a format cultural și spiritual, prin care sunteți feriți de ispita ignoranței și a depersonalizării. Acest lucru este evocat de figurile magistrale ale foștilor ostenitori ai acestei școli teologice venerabile, ce are o istorie de aproape două veacuri, parte din aceștia fiind fondatori și membri ai Academiei Române,

iar alții martiri ai credinței". Pe de altă parte, preacucernicia sa a arătat că: „cei patru ani de studii pot fi asemănați cu drumul de la Ierusalim la Emaus, în care profesorii au căutat să vă tâlcuiască Scripturile, iar cei douăzeci de ani scurși de atunci și până acum înseamnă bucuria rodirii în via Domnului", încheind cu urarea de a-și păstra, fiecare, aceeași râvnă pentru slujirea Bisericii lui Hristos și de a cultiva o legătură permanentă cu școala care i-a format.

Organizatorul acestei manifestări, Părintele profesor Caius Cuțaru, le-a mulțumit colegilor de generație pentru prezența în număr mare la această aniversare, reținând propunerea lansată de mai mulți colegi, aceea de a organiza mai des astfel de revederi.

http://www.teologiearad.ro/2017/11/10/revederea-la-20-...ad-promotia-1997/

11 noiembrie 2017

Pomenirea Sfântului Mare Mucenic Mina – ocrotitorul Paraclisului Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad

Sâmbătă, 11 noiembrie a fost o zi aparte pentru profesorii și studenții Facultății de Teologie Ortodoxă Ilarion V. Felea" din Arad. Aceasta întrucât în această zi îl prăznuim pe Sfântul Mare Mucenic Mina, ocrotitorul Paraclisului din curtea Facultății, alături de Sfântul Cuvios Maxim Mărturisitorul, prăznuit în ziua de 21 ianuarie.

Și în anul acesta, Sfântul Mare Mucenic Mina, a fost cinstit după cum se cuvine, cu o rânduială deosebită, așa cum de altfel se cuvine să fie cinstit patronul și ocrotitorul unui locaș sfânt de închinare și rugăciune. Astfel, Vineri seara, în ajun, a fost săvârșită slujba Vecerniei cu Litie la care a slujit și întâistătătorul eparhiei noastre, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu. Înaltpreasfinția Sa a fost întâmpinat în curtea așezământului teologic de către soborul părinților profesori slujitori și de către studenții Facultății cu o vie emoție și bucurie sufletească, fiind condus în Sfânta Biserică. Din soborul slujitorilor au făcut parte părinții profesori slujitori la Paraclisul Facultății, părintele Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean precum și foști studenți ai Facultății, acum preoți în parohiile eparhiei noastre. Răspunsurile la strană au fost date de asemenea de un grup format din studenți, masteranzi și absolvenți ai Facultății de Teologie

arădene. La sfârșitul slujbei Vecerniei cu Litie, Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Timotei a rostit un frumos cuvânt de zidire sufletească, arătând că Sfântul Mare Mucenic Mina ne arată prin pilda vieții sale că adevărata cinstire trebuie acordată numai lui Hristos, Domnul și Stăpânul nostru, fiind din această privință un model autentic de slujire a lui Hristos pentru toți preoții și viitorii slujitori ai Sfântului Altar, dar și pentru toți credincioșii Bisercii. Înaltpreasfinția Sa s-a referit și la ceilalți sfinți cinstiți în această zi: Victor și Vicențiu, Sfânta Mucenița Ștefanida, dar mai ales Sfântul Teodor Studitul, cel care a luptat cu foarte multă râvnă și pricepere teologică pentru apărarea sfintelor icoane. Părintele Arhiepiscop a legat faptul acesta al pomenirii Sfântului Teodor Studitul și de lucrările care sunt în derulare la Paraclisul Facultății de Teologie din Arad, pentru pictarea acestuia, astfel încât Sfântul Locaș să fie împodobit și prin sfintele icoane care vor străluci pe pereții săi, constituind astfel și un îndrumar văzut pentru studenții teologi și credincioșii care vin în acest loc de rugăciune. Acest fapt are o importanță majoră, a arătat Înaltpreasfinția Sa, mai ales în anul închinat de Sfântul Sinod al Bisericii noastre sfintelor icoane și tuturor iconarilor sau pictorilor de biserici, alături de pomenirea Patriarhului

de pioasă memorie, Justinian Marina și a tuturor mărturisitorilor pentru dreapta credință și Ortodoxie din timpul perioadei comuniste.

Cuvântul de mulțumire adresat ierarhului a fost rostit la sfârșitul slujbei Vecerniei de către Părintele Ștefan Negreanu, care a mulțumit Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Timotei pentru dragostea părintească arătată întotdeauna părinților slujitori de la Paraclisul Facultății, pentru grija și atenția acordată studenților teologi, pentru slujire și pentru cuvântul de învățătură împărtășit celor prezenți în biserică, invitându-l ca ori de câte ori timpul îi îngăduie, să poposească în mijlocul profesorilor și studenților, la rugăciune, în Paraclisul Facultății, pomenindu-i și în rugăciunile de toată vremea ale Înaltpreasfinției Sale.

Faptul că ierarhul locului a slujit rânduiala liturgică din preziua hramului Paraclisului Facultății are pentru noi o semnificație aparte, înțelegând din aceasta preocuparea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop pentru bunul mers al școlii teologice arădene și pentru formarea duhovnicească a viitorilor preoți.

După slujba Vecerniei cu Litie a fost săvârșită în continuare și slujba Utreniei Sfântului Mina.

A doua zi dimineața au fost săvârșite în chip solemn slujba Acatistului Sfântului Mina, și în continuare Sfânta Liturghie de praznic, de către soborul părinților profesori slujitori la Paraclisul Facultății, precum și mulți preoți din eparhia arădeană, foști studenți ai Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad. Aceștia vin an de an la slujbele de hram ale Paraclisului pentru a retrăi bucuria pe care au adunat-o în acest loc de rugăciune în vremea formării lor teologice și duhovnicești. Cuvântul de învățătură la Sfânta Liturghie a fost rostit de către Părintele Lect. Univ. Dr. Ștefan Negreanu, care a vorbit despre puterea duhovnicească a Sfântului Mina nu doar de a recupera pagubele noastre materiale, ci mai ales de a reface așezământul nostru cel dinlăuntru, constituind astfel pentru noi nu doar un model, ci un mijlocitor puternic și un rugător tare la tronul slavei lui Hristos. La sfârșitul Dumnezeieștii Liturghii au fost binecuvântate prinoasele aduse întru cinstirea Sfântului Marelui Mucenic Mina și de asemenea, a fost săvârșită o panahidă pentru profesorii Facultății și ctitorii sfântului locaș, adormiți în Domnul.

Suntem încredințați de faptul că Sfântul Mare Mucenic Mina, alături de Sfântul Maxim Mărturisitorul, ocrotitorii Paraclisului Facultății noastre, aduc prin rugăciunile lor înaintea tronului lui Dumnezeu, un prisos de har

și binecuvântare pentru Facultatea noastră, pentru studenții ei și pentru toți ostenitorii care-i cerem sprijinul și mijlocirea.

http://www.teologiearad.ro/2017/11/13/pomenirea-sfantu…v-felea-din-arad/

12 noiembrie 2017

Misiunea Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad în parohia Aluniș

Un grup de studenți și masteranzi ai Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, însoțiți de părintele conf. univ. dr. Lucian Farcașiu și de părintele lect. univ. dr. Ștefan Negreanu au participat duminică seara, 12 noiembrie, în ajunul sărbătorii Sfântului Ioan Gură de Aur la slujba Vecerniei cu Litie în parohia Aluniș, din Protopopiatul Arad, la invitația părintelui paroh Sorin Ioan Ilota, un fost student și masterand merituos al Facultății noastre de Teologie.

A fost săvârșită slujba Vecerniei cu Litie, răspunsurile la strană fiind date de grupul de studenți ai Facultății, aceștia bucurându-i pe credincioșii parohiei prin frumusețea cântărilor interpretate.

La sfârșitul slujbei, părintele paroh Sorin Ioan Ilota le-a mulțumit celor prezenți pentru participarea la slujba Vecerniei cu Litie, deopotrivă părinților profesori și studenților Facultății de Teologie din Arad, pentru frumusețea slujirii și a cântării.

Misiunea aceasta se înscrie în cadrul multiplelor misiuni pe care Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad le organizează în parohiile eparhiei arădene, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Dr. Timotei Seviciu.

http://www.teologiearad.ro/2017/11/13/misiunea-faculta…n-parohia-alunis/

14 noiembrie 2017

Simpozion al școlii doctorale la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad Contribuția ecumenică a Ortodoxiei românești în timpul comunismului

În ziua de 14 noiembrie 2017, cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, au debutat lucrările Simpozionului anual al doctoranzilor Facultății de Teologie Ortodoxă

„Ilarion V. Felea" a Universității „Aurel Vlaicu" din Arad. La această sesiune s-au înscris 30 de doctoranzi care vor prezenta și dezbate, pe parcursul a trei zile, temele pregătite sub îndrumarea coordonatorilor lor de doctorat.

În deschiderea lucrărilor, Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad a adresat un cuvânt de salut participanților, evidențiind coordonatele tematice și tehnice sub auspiciile cărora se derulează acest proiect important, mai ales și pentru faptul că unul dintre indicatorii esențiali ai studiilor doctorale se referă la cercetarea științifică. De aceea, referatele prezentate de studenții doctoranzi vor fi reunite în Studia Doctoralia, revistă care stă mărturie în ceea ce privește documentarea și activitatea științifică din cadrul Școlii Doctorale de la Arad. În același timp, părintele decan a mulțumit Înaltpreasfințitului Părinte dr. Timotei pentru binecuvântare și pentru permanentul sprijin acordat activităților ce se derulează în cadrul Facultății de Teologie din Arad, implicit și în cadrul Școlii Doctorale. De asemenea, a fost apreciată contribuția părintelui profesor Constantin Rus, directorul Școlii Doctorale, precum și a părintelui lector dr. Filip Albu pentru implicarea în buna organizare a acestui eveniment academic.

La rândul său, părintele profesor Constantin Rus a apreciat implicarea studenților doctoranzi arădeni în elaborarea referatelor lor.

Primele 18 comunicări științifice, desfășurate în ziua de 14 noiembrie, au fost moderate de părinții profesori Constantin Rus și Ioan Tulcan, acestea fiind urmate de sesiuni de dezbateri ample pe marginea celor prezentate.

Școala Doctorală de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Arad asumă astfel exigențele academice și științifice actuale, oferind un cadru teologic-formativ important în misiunea și apologia Bisericii, în lumea actuală.

http://www.teologiearad.ro/2017/11/14/simpozion-al-sco…pul-comunismului/

11 decembrie 2017

Patriarhul Justinian Marina și mărturisitorii din eparhia Aradului comemorați la Facultatea de Teologie din Arad

În ziua de luni, 11 decembrie 2017, la Facultatea de Teologie „Ilarion V Felea" din Arad, a avut loc un simpozion național sub genericul „Credință

și mărturisire. Modele de teologi în Ortodoxia românească din a doua jumătate a secolului XX", dedicat Patriarhului Justinian Marina și apărătorilor Ortodoxiei din timpul comunismului, cu precădere cei din Eparhia Aradului. Manifestarea a fost organizată în colaborare cu Arhiepiscopia Aradului și cu Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad, înscriindu-se în tematica anului comemorativ din Patriarhia Română. Deschiderea festivă a avut loc în Aula Magna a Facultății de Teologie. Au ținut alocuțiuni IPS Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, PS Dr. Emilian Crișanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Aradului, Prof. Dr. Ramona Lile, Rectorul Universității Aurel Vlaicu, Arad și Pr. Prof. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din Arad.

În continuare a avut loc lansarea cărții Clerici și teologi din Eparhia Aradului în închisorile comuniste (1945-1964), scoasă în Editura Arhiepiscopiei Aradului și avându-l ca autor pe binecunoscutul istoric și cercetător științific Adrian Nicolae Petcu. Prezentarea cărții a fost făcută de Pr. Prof. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății de Teologie din Arad. Preacucernicia sa a subliniat că recenta apariție este ca o lumină pe vârf de munte, o lumină scoasă de sub obrocul istoriei, o carte eveniment pentru Eparhia Aradului și o carte document pentru Ortodoxia românească. Totodată, cartea este si un act terapeutic la adresa conștiinței Bisericii Ortodoxe Române. Cartea vorbește despre studenții Academiei Teologice din Arad, despre profesorii acestei instituții în frunte cu părintele Ilarion V.

Felea, despre curajul episcopului Andrei Magieru, despre disponibilitatea spre jertfă a monahilor și preoților din Eparhia Aradului pentru mărturisirea lui Hristos.

Cartea apare în Editura Arhiepiscopiei Aradului, cu binecuvântarea IPS Timotei, Arhiepiscopul Aradului, care a și prefațat-o, în contextul Anului comemorativ Justinian Patriarhul și al Apărătorilor Ortodoxiei în timpul comunismului în Patriarhia Română, bucurându-se de concursul și ajutorul PC Protos. Dr. Iustin Popovici, consilier cultural al Arhiepiscopiei Aradului.

După lansare cărții a avut loc comunicarea în plen a IPS Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, cu tema Patriarhul Justinian Marina – amintiri și evocări, apoi comunicarea PS Dr. Emilian Crișanul, Episcop

vicar al Arhiepiscopiei Aradului, care a abordat problema monahismului românesc în timpul regimului comunist, mai precis Monahismul românesc și Decretul 410 din 1959. A urmat îndată alocuțiunea autorului cărții mai sus amintite, Adrian Nicolae Petcu, o alocuțiune amplă și inedită cu privirea la Eparhia Aradului în perioada 1948-1958, cu prezentarea punctuală a evenimentelor instalării regimului comunist și a celor care au luptat pentru credința ortodoxă și mărturisirea lui Hristos.

În după-masa aceleiași zile au avut loc două sesiuni de comunicări legate de tema generală a simpozionului.

La această manifestare culturală și comemorativă au participat studenți teologi, elevi seminariști, membrii ASCOR Arad, precum și publicul interesat.

13 decembrie 2017

Tradiționalul concert de colinde al corurilor Facultății de Teologie din Arad

Miercuri, 13 decembrie 2017, în sala de spectacole a Teatrului de Stat din Arad, a avut loc tradiționalul concert de colinde susținut de cele două coruri ale Facultății de Teologie „Ilarion V. Felea" din Arad: Corul bărbătesc „Atanasie Lipovan" instruit și condus de Arhid. Asist. Univ. Drd. Tiberiu Ardelean și Corul mixt, instruit și dirijat de domnul Conf. univ. dr. Mircea Remus Buta. Ediția din anul acesta, cu numărul XXVII, s-a

desfășurat sub genericul „Iisus Hristos, Lumina cea veșnică", fiind prezentată de Pr. drd. Vlad-Sergiu Sandu, profesor la Seminarul Teologic Ortodox din Arad și paroh al Parohiei Firiteaz, Protopopiatul Arad.

La manifestare au participat Înaltpreasfinția Sa Dr. Timotei Seviciu, Arhiepiscopul Aradului, Preasfinția Sa Dr. Emilian Crișanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Aradului, ostenitorii Centrului Eparhial, conducerea Universității „Aurel Vlaicu", în frunte cu doamna Rector Prof. Univ. Dr. Ramona Lile, reprezentanți ai Universității „Vasile Goldiș", reprezentanți ai autorităților locale, conducerea Facultății de Teologie, cadre universitare, studenți și un numeros public.

Repertoriul concertului a cuprins: melodii bisericești, colinde tradiționale, colinde de factură folclorică și colinde prelucrate de Conf. Univ. Dr. Mircea-Remus Buta. Adaugă și numele câtorva compozitori consacrați: Filaret Barbu, Gheorghe Danga, Gheorghe Cucu, Vasile Ștefu, Ciprian Cucu, Ioan Popa-Orăștie, dar și compozitori locali, cum ar fi Emil Monția.

În cadrul prezentării concertului, părintele prezentator a adus în memoria publicului imaginea și personalitatea Majestății Sale Regele Mihai I al României, având în vederea omagierea acestuia în plenul Parlamentului României și prin cuvântul PF Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, dar și în contextul legăturilor pe care Înaltpreasfințitul Arhiepiscop Timotei le are cu Casa Regală a României.

În încheierea concertului cele două coruri reunite sub bagheta dirijorului Conf. Univ. Dr. Mircea Buta au interpretat melodia patriotică tradițională „Frați români" armonizată și prelucrată de Mircea Buta, ca un preambul la Centenarul Marii Uniri.

La finalul prestației celor două coruri, ÎPS Timotei, Arhiepiscopul Aradului a rostit un cuvânt de binecuvântare felicitând dirijorii și membrii corurilor, precum și conducerea facultății și urând cele cuvenite publicului prezent.

Atmosfera a fost cu totul deosebită, menită să pregătească sufletele celor care au participat, pentru marele praznic al Naşterii Domnului.

https://www.teologiearad.ro/2017/12/14/traditionalul-concert-de-colinde-al-corurilor-facultatii-de-teologie-din-arad/

17 decembrie 2017

Concert al Corului mixt „Sf. Maxim Mărturisitorul" al Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" la Timișoara

Duminică, 17 decembrie 2017, corul mixt „Sf. Maxim Mărturisitorul" din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad, a susținut un minunat Concert de colinde în Timișoara la Catedrala Veche din Iosefin. Părintele vicar eparhial Ionel Popescu, împreună cu sutele de credincioși care au fost de față, au ascultat colindele: Trei crai de la răsărit și Slobozâ-ne gazdă-n casă de Ioan Popa-Orăștie, Vin colindătorii – prelucrare Micea Buta, Tu ești lumina cea sfântă – din repertoriul mânăstirii Diaconești, Sfânt locaș de pr. Ioan Șerb, Colindăm, colindăm armonizare de Ciprian Cucu și Frați români – armonizare de M. Buta. Minunata seară s-a încheiat cu o bogată agapă oferită coriștilor arădeni din partea gazdelor. Acțiunea cultural-misionară a studenților din Arad a fost menționată și în emisiunile știrilor din cadrul postului de televiziune „Trinitas" în data de 18 decembrie 2017.

De asemenea, marți, 19 decembrie 2017, în sala mare a Tribunalului din Arad, această formație corală mixtă a susținut un Concert de colinde prezentat de Pr. Prof. Univ. Dr. Cristinel Ioja, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Ilarion V. Felea" din Arad. Distinșii magistrați ai instituției

sus-amintite s-au bucurat de următoarele colinde: La Vifleem colo-n jos de Nicolae Lungu, Doamne, a Tale cuvinte de Ghe. Şoima, O, ce veste minunată de D. Kiriac, Trei păstori de Vicenţiu Fântână, Moş Crăciun de Radu Zamfirescu, etc. În încheiere, d-na Silvia Nădăban, preşedintele Tribunalului Arad a mulţumit pentru minunatele clipe trăite împreună şi la final, seara s-a încheiat cu o agapă.

https://www.teologiearad.ro/2017/12/28/concert-al-corului-mixt-sf-maxim-mar-turisitorul-al-facultatii-de-teologie-ortodoxa-ilarion-v-felea-la-timisoara/